سید مخدوم رهین
د قضاوت په تله کې

(لومړی ټوک)

سید مخدوم رهین
در ترازوی قضاوت

(جلد اول)

خپروونکي
افغان ولسپال ځوانان
1383 هجري شمسی

Download from:aghalibrary.cm

د کتاب ځانګړتیاوې:

نام کتاب : سید مخدوم رهین د قضاوت په تله کې (لومړی ټوک)
سید مخدوم رهین در ترازوی قضاوت (جلد اول)
نویسندګان : مختلف/ «مقالات نشر شده در مطبوعات مربوط افغانستان»
سال چاپ : 1384 شمسی/ 2005 عیسوی
تیراژ : (2000) جلد
ناشر : جوانان ملت پرور افغان
ادرس ایمیل : brishnalik@yahoo.com
ادرس سایت انترنت : www.**raheen**.worbal.com

تمام حقوق با ناشر محفوظ است.

Download from:aghalibrary.cm

بسم الله الرحمن الرحيم

Download from:aghalibrary.cm

ډالۍ:

هغو شازلميو ته چې د خپل ملي کلتور
او ملي ارزښتونو په ساتنه کې هڅه کوي.

په درناوي
خپرونکي

ولې دا کتاب؟

ځینو سیاستوالو ډېر پخوا ویلي وو: که غواړئ چې یو ژوندی ملت له منځه یوسئ، لومړی یې ژبه له منځه یوسئ چې په دې توګه به یې نور کلتوري ارزښتونه هم له زوال سره مخ شي، دا ملت په خپله د نېستۍ په کنده کې لاهو کېږي او له منځه به ځي. هم به خپل ملي هویت له لاسه ورکوي، هم به په نړیواله کچه خپل باور وبایلي او په نورو رنګونو کې به دل، یا به هم په غوځ ډول ورک شي.

زبرځواکو او د نورو هېوادونو تالۍ ځټو هم له همدې قاعدې څخه کار اخیستی او هڅه یې کړې، چې په همدې تربګنۍ کې خپله ګټه وپالي، هغه د چا خبره اوبه خړې کړي او کبان ونیسي، دوی تل هڅه کړې چې د افغانستان ملي او کلتوري ارزښتونه له منځه یوسي او یا یې نورو ته بد معرفي کړي، دوی افغاني ارزښتونه وروسته والی ګڼي او په دې باور دي هغه کسان چې لنګوټه تړي، هغه د تمدن، پرمختګ او پوهې دښمن دی. دوی د خپلو شخصي عقدو او کینې له مخې ان په لوړو دولتي څوکیو کې هم خپله دا دښمني او کرکه نه ده هېره کړې، بلکې په لوړ موقف کې یې لا خپله کینه اورنۍ کړې او لا یې د دې خوار ملت ارزښتونه د ورکاوي له ګواښ سره مخ کړي دي. د دوی دا دښمنانه چلند په یوه او بله بڼه روان دی چې د خپلې دې موخې لپاره زیات مهال ځینې ډلې ګماري او خپله استفاده ورڅخه کوي. یا هم ځینو ګاونډیو هېوادونو د خپلو زړونو دښمنیو پر بنسټ دغه کار ته ملا تړلې ده.

ایران او پاکستان هغه هېوادونه چې تل یې د افغاني ارزښتونو د له منځه وړلو لپاره سترې پروژې پلې کړي او تر دې ګړیه یې دا کینه نه ده پرېښې.

په پاکستان کې هڅه کېږي چې پر افغانانو باندې د پنجاب کلتور واکمن کړي او اردو ژبه ورباندې ومني، هلته پښتو ویل داسې ده لکه په کابل کې چې ځوک پښتو وایي، خلک په دې ژبه ګړېدونکي اشخاص ناپوه، د سپکاوي وړ او وروسته پاتې ګڼي. که پاکستان د کلتوري او ملي ارزښتونو تر څنګ د افغانستان سترې فابریکې او نور دولتي کارځایونه لوټ کړل او ټول سامانونه یې د کباړ په نوم په خپلو کارځایونو کې حل او وپلورل، ایران بیا د ځینو څېرو په ګمارلو سره د افغانستان د ملي هویت، ملي کلتور او ملي ارزښتونو د له منځه وړلو لپاره له هر ډول امکاناتو څخه کار اخلي. چې په دې کتاب کې به یې یوازې ځینې بېلګې ولولئ، ځکه چې موږ په پام کې لرو د کتاب په دویم ټوک کې دا ډول نور اسناد هم ستاسو په واک کې درکړو، چې تاسې په خپله ورباندې قضاوت وکړئ. البته دا لیکنې موږ په خپله نه دي کړي، بلکې په دې باب مو خپرې شوې لیکنې راټولې کړي، چې د یوه کتاب بڼه مو ورکړې ده.

موږ په دې باور یو چې زموږ د اوسنیو ټولو بدمرغیو لامل همدا قومي، سیمه ییز او ژبنیز تبعیضونه او تعصبونه دي، چې په دې اور کې مو ګران او خوږ هېواد لوټپه او وران ویجاړ شو، په لکونو بېګناه هېوادوال مو شهیدان شول چې نور نو باید دغو کینو ته د پای ټکی کېښودل شي.

دلته باید یادونه وکړو، چې موږ د هېڅ ډول کینې او یا خدای مه کړه تضاد له مخې دا کتاب نه خپروو، بلکې موږ د خپلو ملي ارزښتونو د ساتنې او ځلونې غم لرو. په دې ډګر کې د مرګ تر بریده ولاړ یو او د خپلو ملي او افغاني ارزښتونو دفاع کوو، دا خپل یو روا او مدني حق ګڼو، هېڅوک هم دا حق له موږ څخه نه شي اخیستلای.

موږ غواړو چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر مو په رښتینې بڼه د ملي کلتور د پیاوړتیا لپاره کار وکړي، زموږ وزیر خاین، دروغجن، غل، بې کفایته او متعصب نه وي. زموږ وزیر هرڅه تر ایران قربان نه کړي، زموږ وزیر باید د افغانستان له مطبوعاتو او ملي راډیو- ټلویزیون څخه د ایران او ځان په ګټه کار وانخلي، بلکې زموږ وزیر باید زموږ له لیکوالانو سره مینه ولري، څارنوالیو ته دې نه معرفي کوي، د خپلو شخصي عقدو له مخې دې دوی نه ځپي او نه کړوي. موږ په تېر دوران کې د ښاغلي رهین سترې درغلۍ ولیدې، ده خپلو هغو لیکنو ته د عمل جامه وروا غوستله او عملاً یې خپله هغه ستراتیژي پلې کړه، چې له امریکا څخه په خپرېدونکې 'امید' جریده کې به یې خپروله، د دې ښاغلي په لسګونو لیکنې په دې جریده کې خپرې شوې، چې موږ یې یو وخت د مهمو اسنادو په توګه په خپل دویم ټوک کې وړاندې کوو، چې ملت پخپله ورباندې قضاوت وکړي.

موږ غواړو خپلو راروانو نسلونو ته دا ښاغلی او د ده غوندې نورې څېرې په ښه توګه وروپېژنو، چې په تشو شعارونو، د لاس په تسپو او غوړو خبرو یې تېر ونه وځي. زموږ وزیر په تېر دوران کې خپله ښه ازموینه ورکړه، خپله بې کفایتي یې څرګنده کړه، چې د هېواد اکثریت کسان دی نه غواړي او د دې خبرې د پخلي لپاره د کتاب منځپانګه ستاسو په واک کې ده.

زموږ د دې وزیر په څېره کې دومره پټې کینې پرتې دي، چې که په خوله یو څه وایي، په زړه کې نورې نقشې لري، چې د هېواد ارزښتونه لیلام کړي.

افتاب په کابل کې خپرېدونکې خپرونه وه، چې چلوونکی یې ایراني و، کله چې دې خپرونې د اسلام پرضد یوه لیکنه خپره کړه، نو زیات افغانان یې راوپارول، سترې محکمې غوښتل چې د دې خپرونې چلوونکی ونیسي او د محکمې مېز ته یې راوکاږي، خو د ښاغلي سید مخدوم رهین په شخصي هڅو نوموړی کس بهر ته واړول شو. هېچا هم دا پوښتنه ونه کړه، چې ولې؟؟.

کله چې په محمد ګل مومند بابا، احمدشاه بابا او نورو ملي مشرانو پسې ځینې خپرونې کنځاوې لیکي، هېڅ خبره نه ده، په خپله وزیر رډې سترګې نیولې وي او هېڅ هم نه ورته وایي، خو که چېرې یو لیکوال د خپلو سترګو لیدلی حال لیکي او خپله لیکنه په انټرنټ کې خپروي، نو ښاغلی رهین په دې تور نور ځوانان نیسي او ان چې ځینې ځوانان اړ باسي چې د بل چا د لیکنې له کبله بخښنه وغواړي.

ملي ارزښتونه له سترګوانښ سره مخ دي، په دې منځ کې ملي ټرمینالوژي، چې زموږ د ملي کلتور او ملي هویت یوه ستره برخه جوړوي، له نابودۍ سره مخ ده. په دې کار کې په خپله د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارواکي ستر رول لوبوي چې غواړي دا نومونې له منځه یوسي او ایرانۍ نومونې یې پر ځای دودوي، چې دا دی اوس په کابل راډیو، د افغانستان په نامه ټلویزیون او نورو چاپي خپرونو کې خپرېږي.

د هرې ورځې په تېرېدو سره دوزارتونو او ریاستونو نومونه اړول کېږي، چې څوک هېڅ هم نه وایي، له ایران څخه ایراني کتابونه، سافټویرونه او نور مواد په کانیټنرونو راروان دي، چې کتابونه یې د افغانستان په عامه کتابتونونو کې ځای پرځای کېږي، دغه راز نور توکي یې په نورو ادارو کې او د کلتور وزارت یې ډېر ښه هرکلی کوي. ایراني فلمونو، سریالونو او سندرو ته خو بېخي کابل ټلویزیون او نورې راډیو ګانې په ګرو نیول شوي، چې دا په خپله د پوښتنې وړ خبره ده.

. له بده مرغه چې اوس د دښمنانو او سیالو ډلو په واک کې ژوندي وزارتونه دي، چې عملاً ورته کار کوي. په ځانګړې توګه د اطلاعاتو او کلتور وزارت چې په دې خپل تېر دوران کې یې د خپلې بې کفایتۍ، درغلۍ او بې انصافۍ ښه او پخه ازموینه ورکړله او موږ په دغو هڅو کې وینو چې په خپله د کلتور وزیر په دې ملي ضد هڅو کې ستر رول لوبولی او د خپلو بادارانو لپاره یې ستر خدمتونه کړي دي. کله چې د هېواد تکړه لیکوال او د دې وزارت مرستیال ښاغلی عبدالحمید مبارز هم د رهین د کینې او عقدې ښکار شو، په هغه پسې په خپله د رهین په خپرونه (انیس) کې داسې یوه لیکنه راغلې، چې هم یې د ښاغلي مبارز پر شخصیت تېری کړی، هم یې بېځایه تورونه ورباندې تړلي دي، دلته ولې د ټولیزو رسنیو قانون پر رهین نه تطبیقېږي؟؟ ښاغلي رهین یو دا دلیل هم درلود، چې مبارز زوړ بوډا دی کار نه شي کولای، خو موږ حیران چې رهین بیا چېرې داسې ځوارلس کلن ژړی دی، چې د ځان د پرکارۍ سند په جېب کې ګرځوي، اوس هم د خپلو سترګو علاج نه کوي، یو شی ورته دوه ښکاري. ښاغلي رهین یو وخت د خپلو کارونو له کبله په (خراساني) شهرت درلود چې اوس هم له زیاتو پټو او ښکاره ډلو سره اړیکي لري.

موږ دلته د دې ښاغلي د کارونو په باب ټول څه نه وایو، ځکه چې ټول شیان به تاسې په خپله په دې کتاب کې ومومئ، موږ هم دا منو چې ځینې اشخاص په غندنې هم نه ارزي، خو بیا هم دا ښه خبره ده چې ځوانان مو دا وړ څېړې وپېژني، چې دې ښاغلي کوم ګلونه کرلي دي.

لیکنې په دواړو ژبو دي، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د کنفرانسونو په تالار کې مو - د ملي مسایلو په باب یو جوړ شوی سیمینار هم راخیستی، زموږ په اند ډېر ستر ارزښت لري، ځکه چې په دې کنفرانس کې ځینې داسې جملې ویل شوي چې ملت ته د سند په توګه وړاندې کول یې زموږ دنده ده. ځکه یو وخت ښاغلي رهین دعوده کړې وه، چې په دې سیمینار کې داسې جملې نه دي ویل شوي، خو نه یوازې دا چې ملت دا توري اورېدلي، بلکې دا دی اوس یې د سند په توګه تاسو ته هم وړاندې کوو، چې د ښاغلي رهین دا ښکرور درواغ او نورې باتې په عمل کې درته ثابتې شي.

باختر اژانس د پښتو لیکنو په برخه کې ستونزې لري، په زیاتو برخو کې خو یا پښتو لیکنې نه دي راخیستل شوي او که اخیستل شوي هم دي، ډېرې غلطۍ لري، سړی پر ځینو جملو هېڅ نه پوهېږي. موږ چې د باختر اژانس انټرنټ پاڼه هر مهال کتله او د دې سیمینار پښتو برخې ته مو لار ځارله، خو له بده مرغه چې تر ډېرې مودې وروسته مو بیا هم دا لیکنې ونه موندې. بل دا چې د کتاب چاپ ځنډېده، له دې کبله مو نور انتظار ونه کړ، بله دا چې د کتاب دویم ټوک هم راروان دی، که خدای کول هلته به هم داسې مستندې لیکنې راشي.

ښاغلي رهین په شان تعصب لرونکي عناصر، چې تل یې د بل ډول ته ځنې اچولي او په پردي خیرات کې یې سپي په لوټه ویشتلي دي، ګومان کوي چې ملت ویده دی او د دوی ملي ضد کړنو ته یې هېڅ پام نه شته، حال دا چې داسې نه دی، دا دی تاسې هم وینئ چې تر دې دمه په دې ملي ضد هڅو پسې څومره لیکنې شوي، او سنی کتاب خو د دغو لیکنو لسمه برخه هم نه ده، بلکې موږ زیاتې لیکنې د دې کتاب بل ټوک ته پرېښودې او اوس خو ایله د دې لړۍ لومړی ټوک خپرېږي، چې په راروانو ټوکونو کې به نورې خپرې شوې او یا خپرېدونکې لیکنې راشي.

دا خبره خو اکثره مهال د ستمي ډلې پلویان کوي، چې ګواکې په دې هېواد کې د ستونزو د اوارۍ لار یوازې دا ده چې په دې هېواد کې ټول اوسېدونکي دې له خپل ملي هویت څخه لاس واخلي او هغه څه دې ومني چې دوی یې وایي. حال دا چې موږ وایو زموږ ملت یو سرلوړی، ویاړلی او د اصیل هویت لرونکی ملت دی، چې د هېڅ پردي پروا هم نه ساتي، دا ملت به د دې ځمکې پرمخ همداسې سرلوړی او باتور پاتې وي.

او سنی کتاب ښایي د منځپانګې له مخې په بشپړ ډول د سید مخدوم رهین په اړه قضاوت نه وي، زیاتې لیکنې داسې دي چې د ده د وزارت په واکمنۍ کې د کلتوري ستم کیسې کوي، زیاتې لیکنې د ده خپل کارونه تشریح کوي، زیاتې لیکنې د ده کړنې د قضاوت په

تله کې ړدي او ځینې لیکنې د اسنادو بڼه لري، چې موږ یې دلته په دې موخه خوندي کوو، چې یو مهال تاریخ وربانديې قضاوت وکړي. یو شمېر لیکنې بیا د حل پر لارو چارو غور کوي، چې د ځینو ستونزو د اوارې لار کومه ده؟

د کتاب په پیل کې مو د مطبوعاتو قانون هم را اخیستی، چې لوستونکي یې ولولي او که د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارواکي دا قانون ونه لري، نو دلته دې ولولي چې کومې مادې لري او د دوی وظایف څه دي، دغه راز دوی تر دې دمه کومې سرغړونې کړې دي.

زیاتې لیکنې مو په ډېرو سختیو پیدا کړې، نو په کابل غونډې ځای کې د پښتو خپرونو پیدا کول ډېر ستونزمن کار و، بیا مو هم ځینې پښتو خپرونې د کابل او ولایتونو له کتابپلورنځیو څخه رانیولې، هغه مو ولوستې او له خپلې موضوع سره نږدې لیکنې مو په کې غوره، بیا ټایپ کړې، د دې لپاره چې وکړای شو، خپل مواد یو څه نور هم غوښن کړو، نو مو انټرنټ ته مخه کړه، چې له انټرنټ څخه اخیستل شوې لیکنې معلومې دي، چې موږ د سرچینو په برخه کې د هغو یادونه کړې ده.

ګڼ شمېر لیکنې مو له سره ټایپ کړې، څرنګه چې موږ ور کمپیوټر په واک کې نه درلود، له دې کبله مو زیاتې لیکنې له منځه لاړې، بیا مو هم زیاتې لیکنې له سره ټایپ او سره واوډلې. چې دې کار هم زیات وخت وغوښت. اوسنی کتاب باید په تېر ژمي کې چاپ وای، چې دغو ستونزو د کتاب په چاپ کې یو څه ځنډ رامنځته کړ، بیا هم (دېر اید، خوش اید) دا دی اوس د کتاب منځپانګه نوره هم زیاته شوه.

په درناوي

افغان ولسپال ځوانان

فهرست

لړ سرلیک	مخ
• د ټولیزو رسنیو(مطبوعاتو) قانون	1
• داکتر سید مخدوم رهین، وزیر اطلاعات و کلتور	12
• له جمهور رئیس کرزي څخه ګیله	13
• د ذره بین بېځایه دفاع	16
• ایا تمام وزراء جنسالار اند ؟	22
• افغانستان او د ایران کلتوري یرغل	24
• افغاني کلتور ته ورپېښ زیانونه	29
• اقای وزیر لیاقت ندارد !	33
• ډاکټر سید مخدوم رهین په نوم یو پرانیستی لیک	35
• د سید مډال د چا په چوپړ کې؟	37
• وزیر فرهنګ و ارشاد اسلامي در دیدار با وزیر...	42
• سد مخدوم رهین وزیر اطلاعات و فرهنګ افغانستان...	44
• ایا د وزیر صاحب ټوکې هم نیم حقیقت دی؟	46
• ایران 14 هزار جلد کتاب را به [پوهنتون] و...	48
• نمایش همزمان فیلم ایراني 'دوئل' در کابل و تهران	49
• کابل تهران شو	51
• په لوګر ولایت کې دلرغونو اثارو کیندنې	54
• په کابل کې مرموزې پلټنې	56
• بودا اوس هم تهدیدېږي	59
• د یوه هېواد تاریخ غلا کول !	61
• مننه، سلامونه، ادب او درنښت	64
• په دې ټولنه کې د لیکوالو درنښت داسې کېږي !	67
• اوبه له پاسه خړې دي	88
• تاریخي اثار د نابودۍ له ګواښ سره مخامخ دي	90
• 2500 کلنه تاریخي کلا له ګواښ سره مخامخ ده	94
• استرداد اشیای باستاني افغانستان نشانه کمال حسن نیت..	98
• د هېواد له فرهنګي او تاریخي اثارو څخه ملاتړ	100
• مورږ د اطلاعاتو او کلتور یو ملي وزارت غواړو	104
• نوې کابینه ملي کابینه ده، که مسلکي؟	114
• نامه رسیده (پیام مجاهد)	118
• د کرزي د کابینې تر ټولو بده څېره	120
• پر کېبلي ټلویزیون بندیز، افغانان په غوسه کړي دي	123
• رهین خیبر ټلویزیون نه غواړي	126
• ایا قاچاق وړونکي باید په کندهارۍ لهجه خبرې وکړي؟	127
• 'پنجره' د 'امید' پر پله	130
• د افغانستان په نامه ټلویزیون ته یوه کتنه	139
• 'شاه لیلا بې وروره مه شې...' *(د افغانستان ټلویزیون د چا لپاره؟)*	142
• د مطبوعاتو ازادي، که د تورونو تود بازار؟	146

- هنر را الوده نکنید ! 148
- څه ډول د بيان ازادي؟ 149
- ازاد مطبوعات، که متعصب مطبوعات 152
- د ولسواکۍ تر شعارونو لاندې 155
- دولت به سانسور متهم میباشد 157
- د مطبوعاتو په ډګر کې د کال لوړې او ژورې 160
- مطبوعات بايد د افرادو حرمت وساتي 166
- په افغانستان کې د مطبوعاتو بازار 169
- جرګه بزرگان و سنګربندي قبيله سالار پارسي ستيز 173
- ايا د مطبوعاتو ازادي د توهين لپاره ده؟ 178
- (صبا) ښکنځلنامه بابا رح ولې ښکنځي؟ 183
- د ولس په وړاندې درغلي څه ته وايي؟ 185
- د رهين په وړاندې د کابل لاريون څه شي وهڅاوه؟ 188
- د علامه رشاد په مړينه کې د کلتور وزارت د مور او ميرې سلوک 190
- رهين اوس څوک لري؟ 193
- 'اواز' نوبت دی او که...؟ 198
- د 'پرواز اريانا' مجلې دويمې ګڼې ته يوه لنډه کتنه 202
- پر نوي کهول رحم وکړئ ! 206
- افغانان د سياست بازيو قرباني شوي دي 209
- د 'ايينې' فعاليتونه د حقيقت په هنداره کې 213
- مغل هرڅه پر بل مخ اړوي 220
- د پوهنې وزارت او هېوادنۍ خپرونې ولې له پښتو... 224
- له پښتو ژبې سره د لنډمهالي او منځمهالي اداري... 228
- په افغانستان کې د ژبو ملي او سياسي مشروعيت 232
- پښتو هم د افغانستان رسمي ژبه ده ! 240
- پښتو ژبه يوه ملي او فرهنګي اړتيا 242
- مباحثه ازاد در تالار کنفرانس وزارت اطلاعات... 252
- يک نشنلست ايراني در مقابله با ارزشهاي افغاني 473
- ليکوال جنګسالاران 477
- افغانستان او لا هم د تربګنيو الفبې 481
- ملي ټرمينالوژي، کلتوري يرغل او دولتي چارواکي 482
- د افغانستان ملي ټرمينالوژي او سرغړونې 485
- ملي ټرمينالوژي، ملي هويت او د ملي کلتور يوه برخه 488
- غلام رسول خوشبخت د بېګناهۍ په تور بندي دی ! 491
- احتجاج ليک 500
- اطلاعات او کلتور وزارت د درواغو او رښتياوو ترمنځ 505
- طنزيه مرکه 507
- له راتلونکي ولسمشر څخه يوه غوښتنه 514
- د کابل ټلويزيون خپرونې سړی عصباني کوي 518
- پروګرامهای مبتذل، وزير فرهنګ را به صدا دراورد 521

- وزیر فرهنګ نشرات کیبلي را اموزنده خواند !! 523
- د دوستانو مرکه په ټپو کې 525
- نامه رسیده 527
- نامه رسیده 529
- شراب نوشي علني در ادارات دولتي 531
- خبرنګاران با تهدید مرګ مواجه هستند 533
- وزراي بنیادګرا باید خود را از الودګي ها پاک سازند 537
- چرا وزارت اطلاعات و کلتور ملي نداشته باشیم؟ 541
- نظم 544
- سرچینې 541

ارمان ما

- تحقق وحدت ملي در سر تا سر کشور عزیز ما افغانستان.
- حفاظت اثار باستاني کشور از چنگال دزدان و قاچاقبران بیانه پرور.
- رسوا کردن جنایات و فعالیتهای غیرقانوني بعضی از چهره کا ، که به خاطر منافع بیانان ارزشهای افغاني و ملي خویشرا لیلام میکنند.
- تحکیم قانون اساسي در افغانستان که مردم ستمدیده ما بتوانند در پرتو ان به زندگی خویش ادامه دهند.
- از بین بردن فاصله های موجود میان اقوام ساکن این کشور و زمینه سازی حقیقی به اشتی ملي.
- انکشاف و پیشرفت تمام زبانهای مروج در کشور در پرتو قانون اساسی.
- محو کردن هر نوع تبعیض لسانی، قومی و محلي، البته این مسئله بانه عاملی است، که در کشور عزیز ما به جنسالاري و بیقانونی ره مبشاید ، کشور عزیز ما را به ویرانه مبدل ساخت و باعث بربادی ما شده است.
- به امید یک افغانستان سربلند و مرفع که از هرگونه تبعیض پاک باشد و تمام افغانها انرا خانه مشترک خود بداند.

زموږ شعار

- اسلامي او افغاني ارزښتونه له بربادۍ او نابودۍ څخه ساتل او د زړه له کومې ورته درناوی لرل.
- د هېواد د ځمکنۍ بشپړتیا ساتنه او د ګاونډیانو هېوادونو له یرغلونو څخه د ګران هېواد ساتنه او دفاع.
- د هر ډول ژبنیز، سیمه ییز او توکمیز تعصب په وړاندې عملي مبارزه.
- د هېواد د ټولو قومونو ارزښتونو ته د زړه له کومې درناوی، دغه راز ټولو ته د خدمت لارې چارې برابرول.
- اساسي قانون، د هېواد نورو مدني او فرعي قوانینو ته د زړه له کومې درناوی او عملي کېدو ته یې لارې چارې برابرول.
- د هېواد د تاریخي، کلتوري او هنري اثارو ساتنه، دغه راز نړیوالو ته یې وروپېژندل، په دې برخه کې د غلو او قاچاق وړونکو رسوا کول، عدلي او د قانون پلي کوونکو ادارو ته یې وروپېژندل او د محاکمې لپاره یې اواز پورته کول.
- د هېواد تاریخ ته د زړه له کومې درناوی او له هر راز تېري څخه یې ساتل.
- د هېواد له ملي او رښتینو ارزښتونو څخه د ځوان نسل خبرول، په دې برخه کې د هر ډول ملي او ګټورې هڅې لپاره لارې چارې برابرول.
- د هغو مضرو اشخاصو د هڅو او پټو توطیو رسوا کول چې د دې هېواد او خلکو پرضد کار کوي.
- ملي یووالي ته لارې چارې برابرول او په دې لار کې هېڅ ډول معامله نه کول.
- له سیاسي کړیو څخه ځان لیرې ساتل او یوازې د ملت دردونه نورو ته رسول.
- د هېوادوالو په زړونو کې د کرکې پرځای مینه کرل او ورورولئ ته لار برابرول.

د ټولیزو رسنیو (مطبوعاتو) قانون

لومړی فصل

ټولیز (عمومي) حکمونه

لومړۍ ماده:

دغه قانون، د اساسي قانون د څلورد برشمې مادې د حکم له مخې او د بشر د حقوقو د نړیوال میثاق د نولسمې مادې په رعایتولو سره، د فکر او بیان د آزادۍ د حق د تأمین او په هېواد کې د ټولیزو رسنیو د فعالیت د تنظیم په موخه وضعه شوی دی.

دویمه ماده:

د دې قانون موخې (هدفونه) دا دي:

1- د فکر او بیان د آزادۍ د حق دودول او له هغه څخه ملاتړ، د خبریالانو (ژورنالیستانو) له حقوقو څخه د فاع او د هغوی د آزاد فعالیت لپاره د وړ شرایطو برابرول.

2- د آزادو، خپلواکو او زیات پلویو (کثرت ګرا) ټولیزو رسنیو دودول او پرمختیا.

3- د وینا، لیکنې، رسم، انځور (تصویر)، د فیتې پر مخ د ثبت، تمثیل، خوځښت (حرکت) او د نورو علمي، هنري او چاپي پدیدو په مرسته د هېواد د اتباعو د فکر او احساس د څرګندولو لپاره د مناسبې زمینې برابرول.

4- د اسلام د مبین دین د حکمونو په پام کې نیولو سره، د بشر د حقوقو په نړیوال میثاق کې مسجل شوي د بیان او ټولیزو رسنیو د آزادۍ د اصل رعایتول.

5- د ټولیزو رسنیو د سالمې ودې په موخه داسې مرسته چې وکړای شي په هېواد کې د ثقافت د خپرېدو اغېزناکه وسیله شي او عامه رأیې په رښتینې او ګټوره توګه ټولنې ته منعکسې کړي.

دریمه ماده:

په دې قانون کې لاندېني اصطلاحات دا مفاهیم لري:

1- رسنۍ: له لاندې وسایلو څخه په ګټې اخیستنې سره د معلوماتو د لېږدونې وسیله یا آله ده:

- بصري وسایل: رسم، عکس، پسټ کارټ او پوسټر.

❁ سمعي او بصري وسایل: راډیو، ټلویزیون، کېبلي شبکه او انځوریز (تصویري) ګرځنده فون (موبایل).

❁ اطلاعاتي وسایل: اطلاعاتي او مطبوعاتي آژانسونه.

2- مطبوعات: هغه چاپ شوي توري او شکلونه دي چې مطلبونه یا یو صورت افاده کړي او د تولیز ارتباط تول وسایل لکه: ورځپاڼه، جریده، مجله، رساله، کتاب، موعظه، خطابه او بیانیه په کې راځي.

3- ټولیزې رسنۍ په دې قانون کې په لاندې ډولونو وېشل کېږي:

❁ دولتي ډله ییزې رسنۍ: هغه رسنۍ دي چې په دولتي ادارو پورې اړه لري او د هغوی له خوا تمویل او تجهیزېږي.

❁ ډله ییزې ټولیزې رسنۍ: هغه رسنۍ دي چې په سیاسي، اقتصادي، ټولنیزو او فرهنګي سازمانونو پورې اړه لري او د هغوی له خوا تمویل او تجهیزېږي.

4- خبریال (ژورنالیسټ): هغه مسلکي کس دی چې د خبري وسایلو له لارې د معلوماتو د غونډنې، ترلاسه کولو او خپرولو په ډګر کې په فعالیت بوخت وي.

5- چاپخونه (مطبعه): اقتصادي، تخنیکي او حقوقي موسسه ده چې ورځپاڼه، مجله، کتاب، جریده، ابلاغیه، رساله، اعلان، پوسټر او پسټ کارټ په کې چاپېږي.

6- چاپوونکی (طابع): هغه رښتیني یا حکمي کس دی، چې د ملکیت یا د مالک په استازیتوب د چاپخونې (مطبعې) د چارو بالفعل چلوونکی وي.

7- خپروونکی (ناشر): هغه رښتیني یا حکمي کس دی، چې د غیر موقوتو آثارو د چاپ او خپرولو اجازه لري.

8- د امتیاز خاوند: هغه رښتیني یا حکمي کس دی چې د موقوتو چاپي وسایلو په چاپ او خپرولو، د راډیو- ټلویزیون، کېبلي شبکې، آژانس او مطبعې په دایرولو لاس پورې کوي.

9- مسوول مدیر: هغه کس دی چې په بالفعل ډول، د دې مادې په اتم جزء کې د خوندي شویو وسایلو د اړوندو چارو د تدویر مسوولیت پر غاړه لري.

10- خپرول (نشر): هغه عملیه ده چې د هغې په واسطه د چاپي وسایلو، براډکاسټینګ او د سمعي او بصري وسایلو پیغام عامو کسانو ته ورسوي.

11- راډیو: د ټولیزو اړیکو سمعي وسیله ده.

12- ټلویزیون: د ټولیزو اړیکو سمعي او بصري وسیله ده.

13- کېبلي شبکه: د ټولیزو اړیکو او انعکاس هغه سمعي او بصري وسیله ده چې ډول ډول نړیوالې اطلاعاتي، ښوونیزې، روزنیزې، فرهنګي او تفریحي خپرونې د

سپوږمکۍ له لارې اخلي او نورو ته يې وړاندې کوي.

دويم فصل

حقوق او وجيبې

څلورمه ماده:

(1) هر کس د فکر او بيان د آزادۍ حق لري. د دولتي مسوْولينو له خوا له مداخلې او محدوديت پرته، د معلوماتو او نظريو غوښتل، ترلاسه کول او انتقال په دې حق کې شامل دي او د بيان او د معلوماتو د خپرولو ،وېش او ترلاسه کولو د وسايلو آزادي هم په خپله لمن کې رانغاړي.

(2) دولت د ټوليزو رسنيو د آزادۍ ملاتړ کوي او پياوړې کوي يې.

هېڅ رښتينى يا حکمي کس د دولت او دولتي ادارو په ګډون نه شي کولای د خبري او يا معلوماتي رسنيو فعاليت منع، تحريم، سانسور يا محدود کړي او يا په بل ډول سره د ټوليزو او معلوماتي رسنيو په چارو او خپرونو کې لاسوهنه وکړي.

پنځمه ماده:

هر څوک حق لري معلومات وغواړي او لاسته يې راوړي. دولت د هېواد اتباعو ته هغه معلومات برابروي، چې غواړي يې، خو هغه وخت له دې کار څخه ډډه کوي چې غوښتل شوي معلومات پوځي محرم راز وي او په ډاګه کول يې ملي امنيت او ګټې له خطر سره مخامخ کړي.

شپږمه ماده:

(1) خبريالان (ژورناليستان) د رپوټونو او انتقادي نظريو په ګډون د خپلو مسلکي فعاليتونو په ترسره کولو کې د قانوني ملاتړ ور ګرځي.

(2) خبريالان (ژورناليستان) حق لري د خپلو کاري سرچينو له څرګندولو (افشاء کولو) څخه ډډه وکړي، خو هغه وخت بايد دا سرچينې پټې ونه ساتي، چې واکمنې محکمې د هغو د څرګندولو حکم کړی وي.

اوومه ماده:

خبريالان او د ټوليزو رسنيو نور غړي کولای شي، له خپلو ټوليزو ګټو څخه د دفاع په موخه، د دې قانون له حکمونو سره سم خپلواکې اتحاديې جوړې کړي.

اتمه ماده:

(1) د هېواد اتباع کولای شي، په دريمه ماده کې د ټوليزو رسنيو خوندي شوي وسايل، د دې قانون له حکمونو سره سم تأسيس کړي.

(2) بهرنۍ سیاسي نمایندګۍ، نړیوالې موسسې او په افغانستان کې د هغو نمایندګۍ کولای شي د ډیپلوماتیکو اندولونو په رعایتولو سره، د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته اجازې وروسته د خبري توکو په چاپ او خپرولو لاس پورې کړي.

درېیم فصل

مطبوع وسایل

نهمه ماده:

(1) د هېواد اتباع، سیاسي ګوندونه، کورني ثبت شوي سازمانونه او بهرني کډوال (مهاجرین) کولای شي، د دې قانون له حکمونو سره سم چاپي وسایل تأسیس کړي.

ورځپاڼه، موقوته خپرونه او نورې چاپي خپرونې له مخکېنۍ اجازې سره سم تأسیس او خپرېدی شي.

(2) هغه خپرونې چې چاپشمېر یې له دوو سوو ګڼو څخه لږ وي د دې قانون په (13 او 28) ماده کې د خوندي شویو حکمونو تابع نه دي او د مخکېنۍ اجازې ترلاسه کول او ثبتول نه ایجابوي.

لسمه ماده:

د چاپي خپرونو موسس، د خپلې خپرونې د ثبت پر وخت د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته د لاندېنیو معلوماتو په وړاندې کولو مکلف دی:

1- د غوښتنلیک ورکوونکي بشپړه پېژندګلوي او د استوګنځي پته.

2- د خپرونې نوم او د خپرېدو ځای یې.

3- هغه ژبه چې خپرونه پرې خپرېږي.

4- د خپرونې د تمویل سرچینه او د پانګې کچه یې.

یوولسمه ماده:

چاپي خپرونه د نوم، ټاکلې پتې، د چاپځي د یادون، د امتیاز خاوند، د مسوول مدیر د نوم او د خپرېدو د نېټې لرونکې وي.

دوولسمه ماده:

په اصلي نسخه کې د اثر د خاوند پېژندګلوي او د هغه لاسلیک حتمي دی.

دیارلسمه ماده:

هره چاپي وسیله، د دې قانون له حکمونو سره سم، د امتیاز خاوند او مسوول مدیر لري.

څلورم فصل
چاپخونې (مطبعې)

څوارلسمه ماده:

د هېواد اتباع، سیاسي ګوندونه او دولتي اداري کولای شي د چاپخونې (مطبعې) په جوړولو او پرانیستلو لاس پورې کړي، په دې شرط چې له اطلاعاتو او کلتور وزارت څخه یې د فعالیت جواز تر لاسه کړی وي.

پنځلسمه ماده:

د مطبعې د پرانیستلو د جواز غوښتنلیک ورکوونکی اړ دی، د دې قانون د (24) مې مادې د حکم په پام کې لرلو سره د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته لاندې مطالب وړاندې کړي:

1- بشپړه پېژندګلوي او د استوګنځي پته.
2- د مطبعې نوم او د فعالیت ځای.
3- هغه ژبه چې طباعت یې په واسطه صورت مومي.
4- د طباعتي آلاتو او تجهیزاتو ډولونه.
5- د هغې پانګې سرچینه او کچه چې د مطبعې په تدویر او پرانیستنه کې کارول کېږي.

شپاړسمه ماده:

د مطبعې د ملکیت انتقال مجاز دی، هغه کس چې د مطبعې ملکیت ورته انتقالېږي، اړ دی د دې قانون په (24) مه ماده کې خوندي شوي حکمونه پلي کړي.

اوولسمه ماده:

د مطبعې د فعالیت پیل او د هغې د کار دوام د امتیاز خاوند او د مسوول چلوونکي له درلودو پرته جواز نه لري.

اتلسمه ماده:

د هېواد اتباع، سیاسي ګوندونه او ټولنیز سازمانونه چې خپله د مطبعې خاوندان نه وي، حق لري له دولتي او شخصي مطبعو څخه د هغو له مالي او حسابي مقرراتو سره سم ګټه واخلي.

پنځم فصل
سمعي او بصري وسایل

نولسمه ماده:

دهېواد اتباع، سياسي ګوندونه، ټولنيز سازمانونه، نورې خصوصي او دولتي مؤسسې کولای شي سمعي او بصري دستګاوې او وسايل د دې قانون له حکمونو سره سم جوړ کړي.

شلمه ماده:

(1) د سمعي او بصري دستګاوو او وسايلو د ښه فعاليت او تنظيم لپاره، دراډيو او ټلويزيون د خپرونو ملي کمېسيون د پنځو غړو په ګډون جوړېږي.

(2) د راډيو او ټلويزيون د خپرونو ملي کمېسيون، د ولسمشر (جمهور رئيس) له لوري د دوو کلونو لپاره ټاکل کېږي. د کمېسيون کار عند اللزوم تمديد کېدی شي.

يوويشتمه ماده:

(1) د راډيو- ټلويزيون د خپرونو د ملي کمېسيون دندې او واکونه په لاندې ډول دي:

1- د مخکېنيو وضع شويو معيارونو پر بنسټ، دراډيو-ټلويزيون دستګاوو ته د جواز صادرول او د فريکونسيو ټاکل.

2- له راډيو- ټلويزيون څخه د ګټې اخيستنې په ترڅ کې، سياسي ګوندونو ته د مسلکي لارښوونو صادرول.

3- د خپرندويې او مدني ټولنې له چلوونکو سره تر سلا مشورې وروسته، د برېښنايي (الکترونيکي) وسايلو خاوندانو ته د اړينو لارښوونو صادرول.

4- د ټوليزو رسنيو په واسطه، د دې قانون د حکمونو د پلي کولو څارنه.

5- د دولتي راډيوګانو او ټلويزيونونو د خپرنيزې پاليسۍ ټاکل.

(2) د راډيو- ټلويزيون د خپرونو ملي کمېسيون خپلواک دی، د خپلو کړنو (اجراآتو) رپوټ به ولسمشر (جمهور رئيس) ته وړاندې کوي.

دوه ويشتمه ماده:

د سمعي او بصري (راډيو- ټلويزيون) ټوليزو رسنيو د تأسيس غوښتنليک- ورکوونکی اړ دی د جواز د اخيستلو لپاره، د راډيو او ټلويزيون د خپرونو ملي کمېسيون ته لاندې معلومات وړاندې کړي:

1- بشپړه پېژندګلوي او د استوګنځي پته.

2- د سمعي او بصري وسيلې نوم او د فعاليت ځای.

3- د سمعي او بصري وسيلې ډول.

4- خپرنيز هدف او موخه.

5- د پانګې سرچینه او کچه یې.
6- د ماشین آلاتو او تجهیزاتو شومره والی (کمیت) او څرنګوالی(کیفیت).

دروېشتمه ماده:

هره سمعي او بصري وسیله، باید د دې قانون له حکمونو سره سم، د امتیاز خاوند او مسؤول چلوونکی ولري.

شپږم فصل
د امتیاز خاوند شرایط او مکلفیتونه

څلورویشتمه ماده:

د ټولیزو رسنیو د امتیاز خاوند، لاندې شرایط لري:
1- د افغاني تابعیت د سند لرل.
2- د اتلس کلنۍ سن بشپړول.
3- د واکمنې محکمې له حکم سره سم، له مدني حقوقو څخه نه محرومیت.

پنځه ویشتمه ماده:

(1) د سمعي او بصري وسایلو او د چاپي وسایلو د امتیاز خاوند مکلف دی، خپل وسایل په دې قانون کې له درج شویو شرایطو سره سم ثبت کړي.
(2) که چېرې کومه خپرونه تر ثبت مخکې خپره شوې وي، د امتیاز خاوند یې اړ دی د یوې اوونۍ په ترځ کې خپله خپرونه د دې قانون له حکمونو سره سم ثبت کړي.

شپږویشتمه ماده:

که چېرې د امتیاز خاوند د جواز د ثبتولو یا صادرولو د رد په هکله د اطلاعاتو او کلتور وزارت تصمیم د قانون د حکمونو مغایر وګڼي، د مطبوعاتو د څېړنې کمېسیون ته مراجعه کوي، د نه قناعت په صورت کې کولای شي د محکمې په وړاندې دعوا سوره (اقامه) کړي.

اووه ویشتمه ماده:

(1) د خپرندویې ادارې او ټولیزې رسنۍ د ملکیت انتقال او د چاپ او خپرولو د حق لېږدونه مجاز ده، هغه کس چې ملکیت یا حق ورته لېږدول کېږي، اړ دی د دې قانون په (24) او (28) مو مادو کې خوندي شوي حکمونه رعایت کړي.
(2) د خپروندویې ادارې او ټولیزې رسنۍ رامنځته کول او د چاپ او خپرولو حق د امتیاز په خاوند پورې اړه لري. بل کس ته د دې حق د لېږدونې په صورت کې، د دې قانون په(24) او (28) مو مادو کې خوندي شوي حکمونه بشپړېږي.

اته ویشتمه ماده:

مسوول مدیر، په دې قانون کې د خوندي شویو حکمونو د شرایطو په پام کې نیولو سره په عین وخت کې د خپلې رسنۍ مسوول دی.

اووم فصل

د مسوول مدیر شرایط او مکلفیتونه

نهه ویشتمه ماده:

مسوول مدیر لاندې شرایط لري:

1- د هېواد د تابعیت د سند لرل.

2- د اتلس کلنۍ سن بشپړول.

3- د مسلکي زده کړو د سند یا لږ تر لږه د ژورنالیزم په څانګه کې درې کلنه سابقه لرل.

4- د واکمنې محکمې په حکم، له مدني حقوقو څخه نه محرومیت.

5- دولتي رسمي ماموریت نه لرل، رسمي دنده هغه وخت جواز لري، چې خپرونه په دولت پورې اړه ولري.

دېرشمه ماده:

مسوول مدیر اړ دی، په اړونده خپرندویه وسیله کې د انتقاد کوونکي او انتقاد کېدونکي د حقوقو برابروالی رعایت کړي.

اتم فصل

ممنوعه خپرونې

یو دېرشمه ماده:

په ټولیزو رسنیو کې د دغه ډول لیکنو خپرول جواز نه لري:

1- هغه لیکنې چې د اسلام د اصولو مغایر او نورو دینونو او مذهبونو ته سپکاوی وي.

2- هغه لیکنې چې د اشخاصو د سپکاوي او پر هغو باندې د افتراء لامل شي.

نهم فصل

جزایي حکمونه

دوه دېرشمه ماده:

د امتیاز خاوند په هغه صورت کې مسؤول ګڼل کېږي چې د دې قانون د حکمونو

مخالف عمل وکړي.

دري د ېرشمه ماده:

(1) هغه رښتيني او حکمي کسان چې د دې قانون د حکمونو په پام کې نیولو پرته د افغانستان په قلمرو کې د ټولیزو رسنیو په تأسیسولو او چلولو لاس پورې کړي، په نقدي جزاء محکومېږي.

(2) که چېرې د ټولیزو رسنیو مؤسس او چلوونکی رښتینی شخص وي، په لاندې توګه په نقدي جزاء محکومېږي:

- ټلویزیون پنځلس زره افغانۍ.
- راډیو لس زره افغانۍ.
- آژانس لس زره افغانۍ.
- کېبلي شبکه د ېرش زره افغانۍ.

(3) که چېرې د ټولیزو رسنیو مؤسس او چلوونکی حکمي کس وي، په لاندې توګه په نقدي جزاء محکومېږي:

- ټلویزیون اوولس زره افغانۍ.
- راډیو دوولس زره افغانۍ.
- کېبلي شبکه څلور د ېرش زره افغانۍ.
- آژانس دوولس زره افغانۍ.

څلور د ېرشمه ماده:

(1) مسوول مدیر کولای شي د اثر د خاوند د نوم له څرګندولو څخه ډډه وکړي. په دې صورت کې د اثر له خپرېدو څخه پیدا شوی مسوولیت، مسوول مدیر ته متوجه دی.

(2) په موقوتو خپرونو کې د لیکوال په مستعار نوم انتقادي لیکنې خپرېدی شي، په دې شرط چې د لیکوال نوم او هویت مسوول مدیر ته څرګند وي، د لیکنې یا اثر له خپرېدو څخه پیدا شوی مسوولیت مسوول مدیر ته متوجه کېږي.

پنځه د ېرشمه ماده:

(1) که چېرې د اثر خاوند د دې قانون له حکمونو سره سم د جزاء وړ ګڼل شوی وي، د جرم د فاعل په توګه تر عدلي څارنې لاندې نیول کېږي، په دې حالت کې مسوول مدیر د جرم د شریک په توګه ګڼل کېږي.

(2) که چېرې د لیکنې خاوند معلوم نه وي، له خپرېدو څخه یې پیدا شوی مسوولیت، یوازې مسؤول مدیر ته متوجه دی.

شپږدېرشمه ماده:

که چېرې ليکوال په نقدي جريمه محکوم شي، مکلف دی، د جريمې د حکم د صادرېدو له نېټې څخه د يوې مياشتې په موده کې محکوم بها د دې قانون له حکمونو سره سم تحويل کړي.

لسم فصل
وروستني حکمونه

اووه دېرشمه ماده:

بهرني اتباع کولای شي د سينماټوګرافۍ فلمونه په هېواد کې جوړ کړي، په دې شرط چې له مخکې يې د اطلاعاتو او کلتور وزارت اجازه ترلاسه کړې وي.

اته دېرشمه ماده:

د ټوليزو رسنيو فعاليت د هغې اساسنامې په وسيله سمبالېږي، چې موخې، دندې، واکونه، تشکيل او اړوندې مالي چارې په کې شاملې وي.

نهه دېرشمه ماده:

د اطلاعاتو او کلتور وزارت اړ دی، د کورنيو او بهرنيو ټوليزو رسنيو د خپرونو د آزاد فعاليت د تحقق په منظور ممکنې آسانتياوې برابرې کړي.

څلوېښتمه ماده:

د هغو ټوليزو رسنيو د امتياز خاوند او مسوٌول چلوونکی چې د دې قانون تر ټينګښت دمخه يې په فعاليت پيل کړی وي، مکلف دي د هغه د انفاذ له نېټې څخه د دوو مياشتو په موده کې، د دې قانون حکمونه په پام کې ونيسي.

يوڅلوېښتمه ماده:

د ښوونځيو او د لوړو زده کړو، څېړنيزو، او مسلکي موٌسسو د درسي او پوهنيزو کتابونو چاپ او خپرول، د دې قانون د حکمونو تابع نه دي.

دوه څلوېښتمه ماده:

(1) په دې قانون کې د خوندي شويو سرغړونو د څېړنې په موخه، په لاندې تشکيل سره د څېړنې کمېسيون جوړېږي:

- د اطلاعاتو او کلتور وزير د رئيس په توګه.
- د افغانستان د علومو اکاډمۍ استازی د غړي په توګه.
- د ژورناليزم د پوهنځي دوه تنه استازي د غړو په توګه.

- د افغانستان د بشر د حقوقو د خپلواک کمېسیون استازی د غړي په توګه.
- د خبریالانو (ژورنالیستانو) د اتحادیې دوه تنه استازي د غړو په توګه.

(2) د دې مادې په لومړۍ فقره کې خوندي شوی کمېسیون د دې قانون له حکمونو څخه درج شوې سرغړونې څېړي.

که چېرې موضوع د عدلي څارنې غوښتنه وکړي، جریان د غور په منظور عدلي سرچینې ته وړاندې کېږي.

درې څلوېښتمه ماده:

دغه قانون د توشېح له نېټې څخه نافذ او په رسمي جریده کې دې خپور شي او په نافذېدو سره یې، د 1380 هجري لمریز کال د کب د میاشتې د (18) مې نېټې د رسمي جریدې په (800) مه ګڼه کې د مطبوعاتو خپور شوی قانون لغوه ګڼل کېږي.

داکتر سید مخدوم رهین
وزیر اطلاعات و کلتور

مخدوم رهین در سال۱۳۲۵ هجری شمسي در کابل متولد شد.

وی دوره کارشناسی ارشد خود در زمینه معارف در ایران و دکتورای خود در این رشته را در سوریه کسب کرده است.

مخدوم رهین یکی از افرادی بود که در سال۱۳۵۲ در زمان حکومت "داوود خان" در لویه جرگه افغانستان نقش فعالی را در زمینه تدوین قانون اساسی افغانستان داشت.

وی پس از اشغال افغانستان توسط شوروی سابق به پاکستان فرار کرد و به مجاهدین پیوست.

مخدوم رهین در سالهای۱۳۷۱ تا ۱۳۷۳ هجری شمسي به عنوان مدیر رادیو کابل وابسته به مجاهدین فعالیت کرد. که فعلاً به حیث وزیر اطلاعات و کتلور وظیفه اجرا مینماید.

در سالهاییکه در امریکا بسر میبرد ، یکي از فعال ترین چهره هایي بود که در هفته نامه امید مقاله یي از وی میامد ، در بعضي حلقه ها بنام 'خراساني' شهرت داشت که توانست با شناخت خاص به شاه سابق افغانستان خود را به مقام وزارت برساند.

از وی آثار تاریخی و فلسفی متعددی چاپ شده است. در یک سایت انترنت امده است:

سید مخدوم رهین = چرسی سالار
(به ملنگ ها توجه دارد)[1]

م. ساپی

له جمهور رئیس کرزي څخه ګیله

استاد رهنورد زریاب د هېواد لوی داستان لیکونکی دی. استاد څو اوونۍ دمخه وروسته له ډېرو کلونو مسافرۍ، وطن ته راستون شو او له نېکه مرغه د راتګ په لومړۍ اوونۍ کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت د سرمشاوریت وظیفه ورو سپارل شوه.

زه چې د استاد علمي او ادبي هڅو ته په ډېر احترام قایل یم، په لومړني فرصت کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته ورغلم او استاد مې د هغه په دفتر کې ولید، کوټه یو ازې د ده لپاره وه. دوه درې سیټه کوچونه په کې وو. د استاد د کار لپاره یو لوی مېز د کوټې په کونج کې ایښی و. د مېلمنو په خاطر په ترموزونو کې تیار چای او وچه مېوه وجود وو. خوشحاله شوم، د استاد کوټه د معینانو او په خپله وزیر تر کوټې لویه وه. اطلاعات او کلتور وزارت باید له فرهنګیانو سره همدا سې چلند وکړي.

د هغه له کوټې د استاد رفیع دفتر ته لاړم. استاد رفیع مې ولید، له څو نورو کسانو سره پر یوه اوږده کوچ باندې ناست و. په کوټه کې مېزونه نه وو. د دفتر کوټه د استاد رفیع او نورو کسانو تر منځ شریکه وه. له استاد رفیع سره له مختصرو خبرو وروسته کور ته روان شوم، په ټکسي موټر کې سپور وم او یوه ځورونکي سوچ کړولم.

استاد رفیع د استاد زریاب په نسبت لس- پنځلس برابره ډېر کتابونه لیکلي دي. کله چې استاد زریاب د روسانو له خوا د افغانستان د اشغال په کلونو کې په کابل کې د انجمن رئیس و، استاد حبیب الله رفیع د یوه در په دره او بېوسه مهاجر په توګه په پېښور کې اوسېده او شپه- ورځ یې د وطن د ازادۍ لپاره لیکنې کولې. وروسته بیا چې د تنظیمي جګړو او طالبي حکومت په کلونو کې استاد زریاب په فرانسه کې وخت تېراوه، استاد رفیع بیا هم د وطن د حالاتو د ښه کېدلو لپاره شپه و ورځ تلاش کاوه. دی یوازېنی لیکوال و، چې د بامیان د بوتانو په ړنګولو باندې یې په اعتراض کې مستقل اثر ولیکه او د طالبانو دغه د افغانستان مخالف اقدام یې وغانده.

استاد د تنظیمي جګړو او د طالبانو د ظالمانه نظام په کلونو کې څو ځله افغانستان ته سفرونه وکړل، یو نلیکونه (سفرنامې) یې ولیکلې، مرکې یې وکړې او له بشري جنایتونو یې پرده پورته کړه.

کله چې د ملا محمد عمر له ظلم او خپلسرۍ څخه افغانستان ازاد شو، ښاغلي حبیب

الله رفیع له لومړنیو لیکوالو څخه و ، چې وطن ته راغی او د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کې (چې هغه وخت یې د ایرانیانو په پیروۍ نوم په اطلاعاتو او فرهنګ نه و بدل شوی) په کار پیل وکړ. د استاد رفیع علمي او مطبوعاتي سابقې ته په پام سره هیله کېده، چې هغوی ته په دې وزارت کې مهمې چارې وسپارل شي، خو هغه د یوې تشې په نامه مطبوعاتي شورا غړی وټاکل شو ، خو استاد رفیع چې وطن ته د خدمت په منظور راغلی و ، په دغې شورا کې تر ننه پورې غړی پاته شوی دی.

دلته هر چا ته سوال پیدا کېږي، چې د دغو دوو استادانو د مقام تر منځ ولې دومره توپیر دی؟

د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کې د مدیریت او ریاست په څوکیو کې د پښتو ژبو شمېر لس فیصدو ته هم نه رسېږي. حال دا چې د استاد برهان الدین رباني په دوران کې دومره تبعیض او ستم نه و.

ډاکټر سید مخدوم رهین چې یو وخت د خپلو خاصو تمایلاتو په خاطر په مطبوعاتي کړیو (حلقو) کې په خراساني مشهور شوی و ، ممکن د خپلو خاصو تمایلاتو یا له ځینو ګاونډیو هېوادونو سره د خاصو اړیکو په خاطر ډېر څه وکړي، خو ګیله باید له ښاغلي کرزي څخه وشي، چې ولې قومي او ژبني تعبیضونو ته اجازه ورکوي؟

د کابینې ځینې وزیران چې د خپلو قوماندانانو په زور یې څوکۍ نیولې دي، ممکن د کرزي صاحب پروا ونه لري، خو هېڅ دلیل نه شته چې د رهین صاحب غوندې بې ټوپکه او بې قوماندانه وزیران هم د کرزي صاحب پروا ونه کړي.

په اطلاعاتو او کلتور وزارت او یا د رهین صاحب په قول د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت کې پښتو لوحې لیرې شوې او کېږي او ان چې د افغاني- دري پرځای ایرانۍ فارسۍ ته ترجیح ورکول کېږي. که څه هم په ظاهره د مطبوعاتو قانون شته دی او دغه قانون د هېڅ قوم، نژاد او مذهب توهین او تحقیر ته اجازه نه ورکوي، خو په کابل کې داسې هفته نه وي چې یو خاص قوم په مطبوعاتو کې تحقیر او توهین نه شي او ان د سلګونو کلونو پخواني مشران یې په سپکو نومونو یاد نه شي، مګر د اطلاعاتو او کلتور وزارت هېڅ اعتراض نه ورباندې کوي او بلکې په خپله ورته زمینه مساعدوي.

انیس چې سرکاري اخبار دی د پښتو ژبې او د افغانستان د نوم پر خلاف مطالب خپروي او حتی خلکو ته بلنه ورکوي چې اوس خو ازادي ده، د دغسې مسایلو په باب که هرڅه لیکئ، ویې لیکئ.

نژادي تعبیض او لساني تبعیض د افغانستان د تباهۍ او بربادۍ اصلي عامل دی. هغوی چې قومي او فرهنګي ظلم او تبعیض کوي، په حقیقت کې وطن تباه کوي، جنګ

او خونریزۍ ته لار اواروي. دغسې ظلمونه او توپیرونه تروریستي عناصرو ته زمینه برابروي، چې په افغانستان کې ځالې جوړې کړي.

کرزی صاحب باید اطلاعات او کلتور وزارت کې فرهنګي استبداد ته توجه وکړي، داسې وزارت چې لساني تعصب په کې پالل کېږي او اسلام ته د سپکاوي او بې احترامۍ د عاملانو حمایت کوي (لکه د افتاب د ضد اسلامي جریدې له چلوونکو څخه د اطلاعاتو او فرهنګ د وزارت حمایت) په واقعیت کې تروریزم ته زمینه مساعدوي.(2)

سپین غر خوږیانی

د ذره بين بېځايه دفاع

په افغانستان کې د لنډ مهالي اداري په راتګ سره د مطبوعاتو آزادي هم رامنځته شوه او ورسره په کابل کې خپرونې هم دومره زياتې شوې چې کيفيت يې د کميت قرباني شوی.

يو وخت د خلکو ترمنځ دا خبره مشهوره وه چې هر کتاب يا خپرونه په يو ځل لوستلو ارزي خو نن سبا په کابل کې ځينې داسې خپرونې هم شته چې باور وکړئ په يو وار لوستلو هم نه ارزي او که چې د (خنجر) په نامه شپې ليک (شبنامې) ته ورته خپرونه هم په همدې کتار کې راځي چې بايد څوک يې په لوستلو وخت ضايع نه کړي، خو زما عادت دی چې نوې خپرونه وګورم نو خامخا يې يو ځل لولم.

د خنجر خپرونه چې مې د لومړي ځل لپاره وليده نو لومړی يې دا نوم (خنجر) راته ډېر بد او د حيرانتيا وړ ښکاره شو، ځکه زموږ ببوزلي هېوادوال خو دا ۲۳ کاله د خپلو او پرديو په خنجرونو ووهل شول نور خو دا په کار وو چې د خنجر پرځای موږ خپلو خپرونو ته داسې نومونه غوره کړي وای چې د هېواد د بيا رغونې، وروروليـ، او ملي يووالي څرګندويي يې کولای او د دې پرهرځلي ملت د زخم پټیـ شوي وای نه خنجر.

که د خنجر خپرونه په کومه بله بهرنیـ ژبه وای نو دا به مو منلې وای چې دا د هېواد د پولو د ساتلو او د پرديو يرغلګرو د ډارولو لپاره خنجر دی خو دا چې د هېواد د ننه خپرېږي نو د تعجب وړ خبره ده.

د خنجر خپرونې په لومړي مخ کې مې يو عجيب سر ليک تر سترګو شو چې ليکلي يې وو "د نيشتر د خپرونې تورونه واقعيت نه لري" دا سرليک هم راته يو څه نا آشنا ښکاره شو ځکه نشتر يا نيشتر هغې آلې ته وايي چې د کوکنارو د ډډې پرې وهل کېږي چې ترياک ترې راوباسي نو په سوچ کې شوم او له ځانه سره مې وويل چې خدايږو دا خو هم ښه زړور سړی دی ځکه چې د مخدره موادو بنديز خو ورځ په ورځ مخ په کلکېدو دی. خو چې تر سرليک لاندې ليک مې ولوست نو پوه شوم چې دا خونکار خنجر يې د

(ننښتر) خپرونې پسې را ایستلې دي.

د ننښتـر پـه (دوهمـه) ګڼـه کې ښـاغلي سـاپي د ګیلې پـه توګـه د اطلاعـاتو او کلتـور وزارت یو شمېر نیمګړتیاوې او یو اړخیز کارونه په ګوته کړي وو.

خدای شته چې د خنجر خپرونې له لیدلو ډېر و درد ېدم او وځورېدم، ځکه چې د کابل په بېشمېره خپرونو کې د پښتو ونډه دومره کمه وي چې پـه نشت حسـاب وي او هغـه هم ځینې داسې ښاغلي لیکي چې له پښتو لیکلو سره دومره ناآشنا وي چې املا یې هم سـمه نه وي او د خنجر د ذره بین په څېر ننښتـر (نیشـتر) لیکلې. ننښـتر د غرونو ښایسـت دی او ننښتر هغه غرنۍ او مشهوره ونه ده چې د غرونو ویاړ یې بللای شو .

د ښاغلي ذره بین پر سرلیک سربېره په نوره لیکنه کې هم بـلا غلطۍ وې، د پښـتو د بېلابېلو یاګانو سره خو بېخي ناآشنا دی په هر صورت رابه شو د خنجر بېځایـه دفـاع او د ذره بین رندو ګوزارونو ته.

ذره بین لیکلي چې: "د ښاغلي زریـاب صـاحب دفتـر د هنرونـو د معـین دفتـرو، چـې د زریاب صاحب په برخه شو" ده دا هم لیکلي چې د رفیع صاحب په دفتر کې مېز نشته لامل یې د ځای نیشت والی دی.

نـو زه وایـم چې دا بې پلانـه، بې تصـمیمه او فرمایشـي وزارت دی چې د یـوې ښـځې لپاره یې په تشکیل کې د هنرونو د معینیت څوکۍ زیاته کړه خو چې هغه لاړه نو پـه ټـول هېواد کې بل داسې څوک نه شته چې پر ځای یې معین مقرر شي نو ځکه د ورکې ورځې نه زریاب ته پاتې شوه.

که داسې نه وي نو د رفیع صاحب لپاره ولې دومره تنګه او تروشه کوټـه ورکـړل شـوې چې یو مېز هم په کې نه ځایېږي؟

زه دا خبره ډېره نه څېړم ځکه چې رفیع صاحب اوس د علومو اکاډمۍ ته تللی- اوس نو ښاغلی رهین پوه شه او خنجر یې.

اوس به راشو د ذره بین هغو لاپو شاپو ته چې لیکلي یې دي: "د اطلاعـاتو او فرهنـګ په وزارت کې په لوړو څوکیو کې د پښتو ژبې علمي او فرهنګي څېرې ټاکـل شـوې دي لکه نشراتي معین، د فرهنګي چارو معین او ..."

زه ښاغلي ذره بین ته وایم چې دا هم د رهین هغه خنجر دی چې د دوسـتۍ پـه نـوم یـې د پښتنو پر زړونو ټومبي، ځکه دی د اطلاعاتو او کلتور وزیر دی د ده پـه وزارت کې بایـد داسې کسان وي چې د خپل قوم او پـه مجمـوع کې د ټـول افغـان ملت نمایندګي وکړي، داسې نه چې د ده د مرستیالانو (معینانو) په څېر تش په نوم پښتانه خو پـه پښـتو خبرې هم نه شي کولای، خبرې خو لا پرېږده چې د دروازې پر سر د خپل دفتر نوم هم په پښـتو نـه

شي لیکلای او لیکلي یې دي (معین نشراتي، معین فرهنګي).

زما له نورو ژبو سره کومه دښمني نه شته خو دا هم کومه بده خبره نه ده چې یو پښتون مرستیال په پښتو پوه وي، خبرې پرې وکولای شي او لیکل پرې وکړي.

نشراتي مرستیال خو په پښتو ښځي پوهیږي نه او دا بل یې هم دا سې خبرې کوي لکه کوم بهرني چې نوې پښتو زده کړې وي او د اطلاعاتو او کلتور وزیر خو له پخوا معلوم دی. دا یې لا څه کوئ یوه د خندا او د افسوس وړ خبره. هغه دا ده چې یوه ورځ مې د ملي ارشیف سپین ږیری رئیس مهجور صاحب ولید، چې د اطلاعاتو او کلتور له وزارت څخه راووتلو او د انګریزي د لومړي ټولګي کتاب یې په لاس کې و، نو ما د څه شي پوښتنه ځنې وکړه چې راته ویې ویل (من در کورس انګلیسي هستم) نو افسوس راغی چې څومره عجیبه خلک دي، هلته د ملي وحدت چیغې وهي خو پښتو چې د هېواد د اکثریت ژبه ده، رسمي ژبه ده نو نه یې یادوي او انګرېزي یادوي خو دا د ښاغلي رهین کار دی چې په وزارت کې یې د انګرېزۍ ژبې کورس جوړ کړی خو د پښتو لوحو ته یې په سترګو تیاره ده، یوه هم نه پرېږدي.

زه نه وایم چې څوک دې انګرېزي نه یادوي. خو یو وزیر، مرستیال او رئیس خو باید د هېواد د اکثریت په ژبه پوه شي که بیا هر څومره ډېرې ژبې یادې کړي نو کمال یې دی.

دا چې ښاغلی ذره بین لیکي چې د جمعیت د حکومت په دوره کې پښتنو ته ونډه نه وه ورکړل شوې، نو زه ورته وایم چې د هغوی حکومت نو کله چا ومانه، چې ته له هغوی سره ځان سموې او بله دا چې هغوی خو د ډیموکراسۍ، ملي وحدت او ټولنیز عدالت چیغې هم نه وهلې خو یو ګوندي حکومت و، تېر شو او د هغه وخت د اطلاعاتو او کلتور وزیر خو د ښاغلي رهین په څېر د ملت د بابا له سهمیې څخه هم نه وراغلی.

ذره بین دا هم لیکلي چې "ښاغلی رهین د نورو ولایتونو په پرتله په ننګرهار، پکتیا او کندهار کې ډېر محبوبیت لري". چې دا هم د خندا وړ خبره ده. ځکه د ننګرهار، پکتیا او کندهار اکثر وګړي پښتانه دي او ښاغلي رهین ته محبوب دي ځکه دده د وزیر کېدو سره سم د وزارت نوم او لوحه چې مخکې په پښتو وه، په پارسي او انګریزي بدله شوه او په ټول وزارت کې یوه لوحه هم پښتو نه شته؟

رهین په پښتنو کې محبوبیت لري ځکه یې د ملي ګالرۍ نوم په نګارستان ملي واړاوه؟

رهین به ځکه په پښتنو کې محبوبیت لري چې د کوچنیانو انیس په نوم خپرونه چې یوازې نوم یې پښتو و، هغه هم رهین صاحب په (انیس کودک) واړاوه.

رهین په پښتنو کې محبوبیت لري ځکه د ده له وزیر کېدو سره سم په کابل ټلویزیون

کې د پښتو ماښامني خبرونه چې له پخوا نه لومړی پښتو و خو ده پښتو وروسته کړل، دا یې لاپر ېږده چې په ټلویزیون کې پښتو د نشت په حساب ده او په دې او سنیو وختونو کې خو چې رئیس یې هم وربدل کړ، د خلکو دا هیله وه چې د ټلویزیون ژبنی انډول بـه برابر کړي، خو ده د خلکو هیلې نهیلې کړې او د شپې دوهم ځلي د نهو بجو خبرونه چې کله نا کله به په پښتو هم ویل کېدل اوس یوازې په پارسي شول.

دا چې ذره بین وایي چې د جمعیت پـه وخت کې د پښتـنو ونډه کمـه وه بیا هـم دومـره زیاتی ورسره نه کېد، لکه د ښاغلي رهین په وخت کې چې کېږي.

دا د رهین صیب برکت دی، چې پـه کابـل ټلویزیـون کې د افغانسـتان د نـوي اساسي قانون خلاف د افغاني ملي ټرمینالوژۍ پر ځای ایرانۍ ټرمینالوژي کارول کېږي لکه دانشگاه، شهرداري، دانش آموز ...... او په دې وروستیو کې خو ځوک داسې فکر هم نه شي کولای چې دا ګنې د افغانستان ټلویزیون دی، ټول فلمونه، پارچې او خپرونې یې ایرانۍ دي.

د اطلاعـاتو او کلتـور وزارت پـه دې دوو کلونـو کې دومـره هـم ونـه کـړای شـول چې هېوادني څو ساعته ټلویزیون ته د هېواد په کچه پروګرامونه چمتو کړي.

دا هر څه یې لاپرېږده د کابل په ټلویزیون کې له پښتنو سره د بېساري دښمنۍ سمبول د کابل په ټلویزیون کې یوه نوې ښنه (ATR) را پیدا شوې چې لـه یوې خوا پـه پارسي او له بلې خوا په انګرېزي لوستل کېږي، چې د پښتو ځرک په کې نه لیدل کېږي، نو زه د اطلاعاتو او کلتور له فرهنګپال وزیر څخه دا پوښتنه کوم چې انګریزي ډېره ضرور ده او که د دې هېواد د اکثرو وګړو ژبه- پښتو؟

په هر صورت د اطلاعاتو او کلتور وزارت بېغورۍ او د قانون څخه له ډېرو سرغړونو سره سره یوه دا هم ده چې د محافلو او ټلویزیـون پیـل اوس هـم پـه همغـه تنظیمـي ترانـه کېږي چې د افغانسـان نوم هم پـه کې نـه شـته او د ملي سرود پـر ځـای راوړل شـوې وه. د اطلاعاتو او کلتور وزارت ټول کارونه یو اړخیز دي. د پښتنو د مشاهیرو سیمینارونه یا لمانځغونډې داسې کوي ته به وایې چې غندل یې کوي. ښه بېلګه یې تېر کـال د سـتر عبدالرحمان بابا د سیمینار وه چې د غرمې د ډوډۍ په وخت کې یې رابلل شویو مېلمنو ته ویل چې تاسو لاړ شئ او ډوډۍ د باندې وخورئ او دویمې غونډې تـه بیـا راشئ، چې هغه رابلل شوي پښتانه چې له شرمه یې غونډه هم نه شوه پرېښودی او دا هم ورتـه بـده ښـکارېده چـې لکـه شـړل شـوي، د ډوډۍ پـر وخـت لـه هوټـل نـه ووځـي. او د اروابناد استاد ګل پاچا الفت نیمګړی سیمینار مو هم په غوږولو سترګو ولید، چې تر دې یې نه لمانځل ښه وو.

او له الفت صاحب سره په څنګ کې مو د (ناصر خسرو بلخي) سیمینار او دې ته ورته د دوی نور سیمینارونه هم ولیدل چې یوه میاشت مخکې یې ترتیباتي غونډې په ټلویزیون ښکاره کېدلې او مراسم یې هم ښه شانداره وو.

موږ دا نه وایو چې ولې د نورو درناوی کېږي، خو ناانډولي او خپله سپکه هم نه شو زغملای. دا خبرې ډېرې دي په همدې ځای یې پرېږدو بیا به د خنجر ګوزارونو ته راشو، ښاغلي ذره بین دا هم لیکلي چې: "هغه جریدې لکه پنجره، پیام مجاهد، مجاهد او ملي وحدت چې تل یې یو قوم سپک کړی او توهین امېزه خپرونې یې پرې کړې دي، خو موږ وایو چې تاسو ښاغلو د دوی پر وړاندې څه وکړل ؟" نو موږ زیاتوو: "یوازې د پلوشې او خنجر جریدې وې چې غاښن ماتوونکي ځوابونه یې ورکړي دي" ذره بین صاحب زه درته وایم چې دفاع دې ښېځایه ده ځکه د داسې خپرونو کنټرول او څارنه د اطلاعاتو او کلتور د وزارت کار دی، د ښاغلي رهین کار دی، خو له بده مرغه چې هغه تش په خوله هم د داسې خپرونو غندنه نه کوي، چې د اسلام سپېڅلي دین، ملي ګټو او د اشخاصو توهین په کې کېږي.

ځکه موږ ولیدل چې مهدوي په افتاب خپرونه کې د اسلام سپکاوی کړی و- خو د دفاع وکیل یې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت مرستیال ښاغلی مبارز و، همدا راز د ملي ګټو او اشخاصو سپکاوی هم کېږي خو د اطلاعاتو او کلتور وزارت هېڅکله هم دغه خپله دنده نه ده تر سره کړې، ځکه چې ښاغلي رهین په خانقاوو او د پښتو لوحو او نومونو په بدلولو ډېر سخت مصروف دی. او راځو د پلوشې او خنجر غاښن ماتوونکي ځوابونو ته، ښاغلیه! دا هم ستاسو له ملت سره د ژورې دښمنۍ څرګندونه کوي او له دې نه دا هم جوتېږي چې ستاسو نیت د (ژړو) مطبوعاتو رامنځته کول وو، خو چا مو ملاتړ ونه کړ، ځکه همدغه پلوشه، خنجر، پیام مجاهد او.. چې هېوادوال یې په سپکو او سپورو نومونو یادول، چا ته به یې (سګ شویان) ویل او چا ته به یې (پاکستان زده ګان او ایران زده ګان).

ذره بین صاحب ستا څه خیال دی چې پښتانه همدومره سپک دي چې چا ته د ښکنځلو ځواب په ښکنځلو ورکړي؟

نه هېڅکله هم نه- ذره بین خانه! خطا شوی یې، پښتانه هغه درانه او د سترو سینو او حوصلو څښتنان دي چې د اساسي قانون د لویې جرګې په لویه خېمه کې دې د دوی لویه سینه، صبر او حوصله پخپله ولیدله.

خو دا چې ذره بین صاحب ستاسو په څېر پښتانه هم شته نو:

زمـانـه چې د ارزالو په طــرف شوه
ځکه هسکه پایه ټیټه د شرف شوه(3)

انجنیر سید مصطفی هاشم زاده

ایا تمام وزراء جنگسالار اند؟

بعضی ها فکر میکنند که رژیم طالبان توسط نیروهای ائتلاف بین المللی سرنگون شد.

در این شکی نیست که نیروهای ائتلاف بین المللی در بمباردمان خطوط جبهات طالبان و متحدان القاعده انها نقش مهمی ایفا کرد. ولی بر این حقیقت، حتی نیروهای ائتلاف بین المللی نیز اذعان دارند که پاکسازی افغانستان از وجود نیروهای تندرو القاعده و سقوط رژیم طالبان بدون نقش کلیدی جهادگران سر به کف افغانستان و مقاومت مستدام انها ناممکن بود. اما متاسفانه شماری از غرب نشینان که به یمن خون شهدای این مرز و بوم بر اریکهٔ قدرت تکیه زده اند، مجاهدان راه شرف و استقلال کشور را تفنگسالار مینامند و در تبلیغ علیه انها هیچ فرصتی را از دست نه میدهند.

اقای سید مخدوم رهین، وزیر اطلاعات و فرهنگ یکی ازین غرب نشینان است که حتی از سیمینارهای علمی و اکادمیک نیز برای بدنام سازی مجاهدان استفاده به عمل می آورد.

در اواخر جوزای سال1383 شاهد برگزاری سیمینار علمی "قندهار در گذرگاه تاریخ" بودیم. در این سیمینار که اقای رهین نیز شرکت داشت، نوشتهٔ برگرفته از انترنت، زیر عنوان (حفریات مرموز در کابل) میان مدعوین جلسه توزیع گردید. در این نوشته امده است که: "این جانب انجنیر بشیراحمد نوری وردگ، در اوایل جوزای امسال به زیارتگاه خواجه صفا رفتم. در انجا افرادی که خود را منسوبین وزارت اطلاعات و فرهنگ معرفی میکردند، مشغول خاک برداری بودند. افرادی مذکور در جوار زیارتگاه زمینی را حفر کرده و می گفتند که ما اطاقک های رهبان بودائی را از دل خاک بیرون اورده ایم و به حفریات خود ادامه میدهیم".

گروهی مذکور تاکید داشت که بدون دیوارهای سنگی چیزی دیگری را نیافته اند، ولی کارگری که برای افراد مذکور از بازار غذا می آورد و هنگامی پائین امدن از زیارتگاه همراهم بود، برایم گفت که طی حفریات مقداری از زیورات طلائی بدست امده و مامورین انرا به وزیر صاحب سپردند و شنیدم که وزیر صاحب فرمودند که باید از این

کشف تا پایان کار کسی مطلع نه شود.

کارگر مذکور علاوه کرد که درب زیارتگاه خواجه صفا از چندین هفته به این سو بسته است، بنا بر آن از داخل زیارتگاه اطلاعی ندارد و وزیر صاحب گاهگاهی سر میزند".

نوشتهٔ پخش شده در سیمینار قندهار باعث آشفتگی اقای رهین شد ، پخش کنندهٔ اوراق را فرا خواند و در برابر او برخورد بسیار تند و رکیکی را از خود نشان داد.

اقای رهین در سیمینار مذکور هنگام دفاع از خود اظهار داشت که بنده یگانه وزیری هستم که در حفظ اثار باستانی می کوشم، بدون بنده تمام وزراء جنگسالار اند ، این منم که در مقابل انها مقاومت میکنم، ورنه تا اکنون هیچ اثر تاریخی در افغانستان نه مانده بود.

اقای رهین در سخنان خود سعی کرد که مجاهدین را جنگسالار و غارتگر اثار باستانی معرفی کند.

بنده واقعاً نمیدانم که وزیر صاحب با کدام منطقی مجاهدین را جنگسالار و با کدام شواهدی انها را غارتگران اثار باستانی معرفی میکند.

در زمان وزارت این اقا نه تنها گردانندگان جریدهٔ "افتاب" که متهم به توهین دین مقدس اسلام شدند ، مورد حمایت مقامات این وزارت خانه قرار گرفتند ، بلکه به هدایت وی تشکلی به نام شورای کابل به میان امد که یگانه هدف ان ضدیت با مجاهدین بود ، مجاهدینی که در اثر ایثار و فداکاری انها اقای رهین بر اریکهٔ قدرت تکیه زده است. اقای رهین نه تنها بدستبرد اثار باستانی متهم است، بلکه در مورد وی گفته میشود که ارتباطات تنگاتنگی با گروهی "بهائی" دارد و هنگام سفر اخیر خود به پاکستان با رهبر این گروه ملاقات طولانی داشته است. قابل ذکر است که صیهونیستها مدافعان اصلی بهائیت اند و این گروه حالا در پاکستان فعالیت وسیعی دارد.

از کجا معلوم که رشد ناگهانی گروه بهائی در پاکستان نیز زمینه چینی برای ضربهٔ دیگر بر پیکر افغانستان باشد ؟

ازادسازی افغانستان، از چنگ طالبان و تروریزم بین المللی نتیجهٔ مبارزات پیگیر مجاهدان و فداکاریهای شهدای مظلوم است. ملت افغانستان این ازادی را به اسانی و رایگان به دست نه اورده است، اقدام برای توهین و تحقیر مجاهدین به هیچ نحوی پذیرفته نیست.(4)

پوهنمل محمد اسمعیل یون

افغانستان او د ایران کلتوري یرغل

افغانستان د تاریخ په اوږدو کې د بېلابېلو هېوادونو او مختلفو امپراتوریو تر سیاسي، پوځي او کلتوري یرغل لاندې راغلی دی. خو افغانانو په ډېره مېړانه د پردیو سیاسي او پوځي یرغلونه پر شا تمبولي دي، خو د کلتوري یرغلونو اغېزې لکه د سیاسي او پوځي هغو په شان ژر له منځه نه دي تللي.

د کلتوري یرغلونو په جمله کې د عربو، ایران، پاکستان او اوس- اوس د لوېدیځې نړۍ د رنګارنګ کلتورونو د ځېلو یادون کولای شو. د عربو کلتوري تاثیرات د دیني او مذهبي ارزښتونو د دودولو، د پاکستان کلتوري اغېزې د هغوی د سیاسي او اقتصادي پرمختګونو او د لوېدیځې نړۍ کلتوري اغېزې په افغانستان کې د هغوی د اوسنیو سیاسي لېوالتیاوو او تخنیکي برلاسۍ له امله رامنځته شوي دي. خو د ایران کلتوري تاثیرات د هغوی د مذهبي، سیاسي او ژبنۍ پراختیاغوښتنې له سیاست سره تړاو لري او په افغانستان کې له پېړیو- پېړیو راهیسې دوام لري.

ایراني لیکوالو او د وخت سیاستوالو هېڅکله هم په افغانستان کې خپله ژبنۍ لېوالتیا پټه کړې نه ده. ایرانیان افغانستان خپله ژبنۍ او فرهنګي حوزه ګڼي، د فرهنګي او مذهبي اغېز د ساتلو تر سیوري لاندې غواړي د اوږدې مودې لپاره خپلې سیاسي ګټې هم خوندي او ترلاسه کړي. له همدې امله له پېړیو راهیسې د ایران د هر وخت حکومتونو هڅه کړې، په افغانستان کې د سیاسي لاسوهنې تر څنګ فرهنګي لاسوهنه هم وکړي، له همدې کبله خو په افغانستان کې د کلتوري چارو د ادارو اکثره مسوولین پارسي ژبي او یا هم داسې پښتانه ټاکل شوي وو، چې د دري ژبې تر زیات تاثیر لاندې به وو. کله چې د هند په نیمه وچه او د منځنۍ اسیا په بېلابېلو سیمو کې د پارسي ژبې په وړاندې نورې قومي ژبې راوټوکېدې، نو د پارسي ژبې لمن له دې سیمې څخه په ټولېدو شوه او یوازې د فارس (ایران) پر لوري د راټولېدلو په حال کې شوه. په منځنۍ اسیا کې روسي ژبې د پارسي ژبې ځای ونیو او د هند په نیمه وچه کې لومړی نورو قومي ژبو او

بیا وروسته انګرېزي ژبې د پارسي درباري حاکمیت ختم کړ. په افغانستان کې د هوتکیانو، احمدشاه بابا، امیر شېرعلیخان، امیر حبیب الله خان او غازي امان الله خان ژبنیو ریفورمونو (سمونونو) د پارسي ژبې پرله پسې درباري حاکمیت له سخت ګواښ سره مخ کړ. په سقاوي اړو دوړ کې ټول ریفورمونه پر شا وتمبول شول، خو د اعلیحضرت محمد نادرخان په وخت کې پښتو ژبې ته یو ځل بیا اساسي پام ورواوښت، خو دا سمونونه هم د محمد نادرخان د وژنې له امله ټکني شول، خو د وزیر محمد ګل خان مومند په شان د یو شمېر ملتپالو افغانانو په هڅو ژبني ریفورمونه ژوندي وساتل شول. د اعلیحضرت محمد ظاهرشاه د واکمنۍ پر مهال په اساسي قانون کې د پښتو ژبې د ملي حق تثبیت، د افغانستان د ملي هویت د روښانتیا په لار کې یو مهم ګام و، تر هغه وروسته د ولسواکۍ په لسیزه کې هم پښتو ژبې تر یوه بریده وده وکړه. د ۱۳۵۷ل کال تر سیاسي بدلون وروسته هم پښتو ژبې وده وکړه او ان د درباري ژبې حیثیت یې خپل کړ. تر دې وخت د مخه ټوله موده کې د ایران حکومت د پښتو ژبې د پرمختګ بهیر ته خواشینی و او هڅه یې کوله، چې دا بهیر له ځنډ او خنډ سره مخ کړي.

د شوروي اتحاد تر یوځي یرغل وروسته په افغانستان کې د پښتو ژبې د ودې بهیر ټکنی شو او ژبنی پرمختګ د سیاسي حالاتو تر اغېز لاندې راغی. د پښتو ژبې د ودې ګړندی بهیر سست شو او پارسي ژبې ته زیاته پاملرنه واړول شوه. پښتو د دولت په رسمي خپرونو کې د دویمې او ژباړیزې ژبې پوړۍ ته راټیټه شوه. د شوروي اتحاد پښتون ضد اشخاص او د مشخصو لړکیو د پیاوړتیا پالیسي- د دې سبب شوه، چې پښتو ژبه او پښتني فرهنګ په زیاتو برخو کې وځپل شي. د شوروي اتحاد حکومت، که څه هم له سیاسي پلوه د ایران د مذهبي حکومت مخالف و، خو په ژبنۍ او فرهنګي برخه کې د شوروي اتحاد افغان ضد سیاست، عملاً د ایران د هیلو مطابق عمل و.

په داسې حال کې چې په کابل کې د روس پلوه حکومت پر فرهنګي او خپرنیو مرکزونو او وسایلو واکمنه فضا، د ایران د دودیزې فرهنګي او ژبنۍ پراختیاغوښتنې له هیلو سره سمه وه، خو ایران بیا هم پر دې بسنه (اکتفا) ونه کړه، په ایران کې مېشت اته ګوني شیعه ګوندونه چې له مذهبي او ژبني پلوه یې د دوی ایډیالوژي تعقیبوله، په خپلو ټولو امکاناتو یې ښه سمبال کړل او ډېر یې ونازول، ایران مېشتې شیعه مذهبي ډلې دومره زیاتې د ایران تر اغېزې لاندې راغلې، چې د ایران مذهبي او سیاسي مشران یې خپل مشران ګڼل او د هغوی پر مشرۍ یې ویاړ کاوه. دې ډلو که څه هم جهاد او مذهب خپل شعار ټاکلی و، خو په حقیقت کې قومي او ژبنی عنصر په کې تر بل هر څیز ډېر قوي و. د غو جهادي ډلو په کابل حکومت کې له نورو واکمنو شیعه ډلو سره په پټه او ښکاره

داسې اړیکي درلودل، چې په ایران پالنه او ژبپالنه کې یې بیا ګډې هڅې په ښه ډول څرګند بدلې. د ډاکټر نجیب الله د واکمنۍ پر مهال به د ایران اسلامي انقلاب او د ایران نورې مذهبي او سیاسي ورځې د همدې شیعه واکمنو ډلو په مرسته په داسې شاندارو مراسمو سره لمانځل کېدې، چې ځینو به دا فکر کاوه، دا د افغانستان مرکز کابل نه دی، بلکې د ایران کوم لوی ښار دی. د خمیني او د ایران د نورو مشرانو عکسونه به پر موټرونو ځړېدلي وو او په لاریونونو کې به د (الله اکبر، خمیني رهبر) غږونه اوربدل کېدل.

د ایران حکومت له ژبني او مذهبي پلوه پر ایران مېشتو اته ګونو شیعه ګوندونو سربېره، له پاکستان مېشتي اسلامي جمعیت ګوند سره هم ښه اړیکي درلودل. له جمعیت تنظیم سره د ایران د خوږو اړیکو درلودلو د علت مرکزي ټکی د هغوی ژبنۍ او فرهنګي لېوالتیا وه. د استاد رباني اسلامي جمعیت تنظیم د خپل سیاسي ژوندانه په کار او فعالیت کې خپل قومي او ژبني تمایلات تر هر څه زیات ښه ډاګیز کړي وو او د اسلام او جهاد تر چتر لاندې یې دا بله ستراتیژي هم پرمخ وړله.

د ایران او اسلامي جمعیت ترمنځ رښتیني اړیکي دومره ټینګ وو، چې یو وخت د جمعیت تنظیم مشر پروفیسور برهان الدین رباني له ایران سره د ګډې فرهنګي همکارۍ او ستراتیژۍ تړون هم لاسلیک کړ. ایران او افغانستان یې دومره هم فرهنګه او یوژبي هېوادونه وګڼل. خو پر کابل باندې د استاد برهان الدین رباني د نیمواکې واکمنۍ پر مهال په کابل حکومت کې د ایران پلوې اصلي ډلې- یانې وحدت ګوند له غوښتنې سره سم- د مناسبې ونډې د نشتوالي له امله د استاد رباني له ادارې سره له سیاسي پلوه د ایران د حکومت اړیکي ترینګلي وو، دغه راز دا مهال کابل د تنظیمي جګړو ډګر و او د ایران د فرهنګي فعالیت لپاره چندان زمینه برابره نه وه، خو بیا هم د کابل یو شمېر خپرونو ایراني ښه خپلوله. همدا مهال یو شمېر فرهنګي او علمي مرکزونه له ایران څخه د مرستې په نامه په لسګونو زره عنوانه کتابونه راغلل او په علمي مرکزونو او د هغوی په کتابتونونو کې ځای پرځای شول. خو کله چې د طالبانو د تحریک د زور له امله د استاد رباني د تنظیم واک له کابل او د هېواد له ښلابېلو سیمو څخه ټول او یوازې د هېواد په یو نیم ګوټ کې راټول شو، نو د ایران حکومت بیا د استاد رباني د سمبولیک او تمثیلي حکومت هر ډول سیاسي، اقتصادي او تبلیغاتي ملاتړ ته راودانګل. دا وخت د ایران اکثرو راډیوګانو، ټلویزیوني او چاپي خپرونو د استاد رباني د تمثیلي حکومت تاییدونه او د طالبانو د نظام غندنه خپله اصلي موخه کړه، ان تر دې بریده چې د استاد رباني د شړل شوي حکومت ټول نشرات یوې سلنې ته هم نه رسېدل، د ایران خپرونو دا

وخت دومره سپین سترګي کوله، چې د نړۍ هېڅ هېواد به په بل هېواد کې د کوم خپل خوښې تنظیم یا حکومت لپاره نه وي کړي، کله چې د امریکایي ځواکونو په زور د طالبانو نظام ړنګ شو، نو ایران ته ډېره ښه زمینه په لاس ورغله، چې هم له طالبانو څخه خپل سیاسي غچ واخلي او هم په افغانستان کې خپل ژبنی او فرهنګي پلان عملي کړي. پاکستان دا وخت په افغانستان کې د سیاسي لوبې یو بایلونکی هېواد ګڼل کېده، سعودي عربستان هم له سیاسي ډګر څخه لیرې شوی و. د امریکا متحدو ایالتونو هم خپلو سیاسي هدفونو ته ترجیح ورکوله، د منځنۍ اسیا هېوادونه اکثره له ایران سره موافق وو او که ځینې بیا موافق نه وو، نو مخالف هم نه وو.

امریکایانو هم نه غوښتل د ایران د فرهنګي نفوذ د پراختیا د مخنیوي لپاره خپله انرژي مصرف کړي. دا ټول لاملونه د دې سبب شول چې ایران ته طلایي چانس په ګوتو ورشي او هغوی د خپلې اوږدې او لنډې مودې فرهنګي پلانونه عملي کړي. د ایران د کلتوري اغېز لپاره بل طلایي چانس دا و، چې اکثره کلتوري وزارتونه لکه د بهرنیو چارو، لوړو زده کړو او اطلاعاتو او کلتور وزارتونه د ایران پلویو اشخاصو په لاسونو کې پرېوتل، په کابل کې د ایران سفارت فعلاً د افغانستان له اطلاعاتو او کلتور وزارت سره په لسګونو بېلابېل قراردادونه لاسلیک کړل، چې هر یوه یې په افغانستان کې د ایراني کلتور او ژبې پراختیا ته لار اواروله، د ایران په سفارت کې څو ځله دا سې خاصې غونډې او مېلمستیاوې برابرې شوې او په هغو کې هغه ډول اشخاصو ته بلنه ورکړل شوې وه چې د ایرانپالنې روحیه یې لرله.

تر دې وروسته په ښکاره ډول د افغانستان پر ملي ټرمینالوژۍ د ایرانۍ ټرمینالوژۍ یرغل پیل شو او ګڼ شمېر پارسي ژبې- افغاني خپرونې ترې ډکې شوې، ان تر دې چې دولتي او رسمي خپرونې د ایران ټرمینالوژۍ د تبلیغ او ترویج اصلي وسیلې وګرځېدې. یو شمېر خپرونې د ایراني خپرونو په شکل، سلیقه او ډیزاین چاپ شوې، علمي او کلتوري مرکزونو ته هم د ایران پالنې او ایرانۍ ټرمینالوژۍ لمن خپره شوه.

ایران د افغانستان پر علمي مرکزونو دومره واکمن شو، چې ان د لوړو زده کړو لپاره د کانکور د ازموینې پاڼې هم په ایران کې چاپ شوې او د کتنې لپاره بیا هم ایران ته واستول شوې.

دا د افغانستان د لوړو زده کړو د تاریخ په ټول بهیر کې تر ټولو بدرنګه پېښه ده، چې افغانستان ورسره په تېر کې هېڅکله هم نه و مخامخ شوی. د افغانستان په پوهنتونونو کې ایراني ټرمینالوژي دود شوې، له دې کار سره تر ټولو لومړی په خپله د لوړو زده کړو او اطلاعاتو او کلتور وزارت- اول لاس چارواکو مرسته کوله او ورته لېوال وو، ایراني

ټرمينالوژي نه يوازې په علمي مرکزونو کې خپره شوه، بلکې پوځي مرکزونو ته يې هم لار وکړه. يو شمېر ايراني پلويو اشخاصو هڅه پيل کړه، چې عسکري اصطلاحات چې د امير شېرعليخان له وخته بيا تر دې مهاله په پښتو وو، له منځه يوسي او پرځای يې ايراني عسکري اصطلاحات دود کړي.

ايراني اصطلاحاتو په چاپي خپرونو کې د ځای نيونې تر څنګ ټلويزيون او راډيويي خپرونو ته هم لار وکړه، کابل ټلويزيون او ځينې نورې ټلويزيوني خپرونې اکثره ايراني فلمونه او يا هم په ايران کې ژباړل شوي او دوبله شوي فلمونه خپرول او خپروي يې. سړی دا فکر نه شي کولای چې دا د افغانستان ټلويزيون خپرونې دي؟ يانې کله چې سړی په کابل کې- په مجموعي ډول پارسي خپرونې لولي او ګوري، نو سړی ته له ورايه ايران تداعي کېږي او فکر کوي، چې د ايران په کوم لوی ښار کې اوسي.

که چېرې د ايران فرهنګي يرغل همداسې دوام ومومي او د مخنيوي لپاره يې اساسي ګامونه پورته نه شي، نو ليرې نه ده چې د افغان ملت ملي هويت به هم د ايران د فرهنګي يرغل په خم کې دل او حل شي.(5)

احمد جان تنی

افغاني کلتور ته ورپېښ زيانونه

که څه هم د نوي دولت په جوړېدو سره فرهنګي، ټولنيز او پوهنيز پرمختګ ته څه ناڅه لار اواره شوه، ټول افغانان هيله من شول، چې د هېواد په پرمختيايي بهير کې به ونډه واخلي او خپل هېواد به د نړۍ د نورو هېوادونو سيال کړي.

خو داسې ښکاري چې دا بهير ډېر ورو روان دی، چې په ترڅ کې يې د ټولنې د ژوند ببلابېلو اړخونو ته نوي ګوابنونه هم متوجه دي. له دغو ګوابنونو څخه يو هم پر هېواد د لوېديزوالو فرهنګي يرغل دی، چې زموږ ټولنې ته د منلو وړ نه دی.

څرنګه چې زموږ ټولنه په اقتصادي او تخنيکي ډګر کې وروسته پاتې ده، نو د مقاومت ځواک يې هم کمزورى ښکاري، ټول افغانان په انفرادي او بېلګړي ډول نه شي کولای د دې يرغل مخنيوی وکړي. که څه هم د لوېديزوالو هېوادونو فرهنګ به زموږ له ټولنې سره څه ناڅه سمون خوري، خو بيا هم زموږ ټولنه يې نه شي زغملای او دا کلتور ورته پردی ښکاري.

په همدې بهير کې ايران غواړي چې د مليونونو ډالرو په لګښت سره افغاني کلتور، ژبه او ټولنيز ارزښتونه له ګوابښ او ورکاوي سره مخ کړي.

يوه لوېديزوال سياستوال ويلي وو: "که غواړئ چې يو ملت له منځه يوسئ، لومړی د هغه ژبه او کلتور نابود کړئ، چې د دې دواړو په له منځه تلو سره هغه ملت له منځه ځي".

سمه ده چې ځمکنۍ بشپړتيا، خلک او سياسي خپلواکي د يوه ملت د شتون ارزښتمن توکي دي، خو د ژبې او کلتور رول هم ډېر ارزښتناک دی، چې بايد ورته پام وشي.

په دې ورځو کې د افغانستان ځينې مغرض ګاونډيان په دې هڅه کې دي، چې افغاني ژبه (پښتو) او وياړلی کلتور خپل هدف وګرځوي او تر ګوزارونو لاندې يې ونيسي. په دې ترڅ کې موږ خپل هېوادوال هم ملامتولای شو، ځکه چې اکثره فرهنګيان او چارواکي د لتې په خوب ويده دي او تر اوسه پورې په دې تکل شوي نه دي، چې افغاني

کلتور له ورکاوي او دغه ستر یرغل څخه وژغوري، په داسې حال کې زموږ ملي کلتور په سختو شرایطو او مړژاوندي حالت کې وروستۍ سلګۍ وهي. فرهنګیان باید په همدې وخت کې متې راونغاړي او خپله ژبه، خپل ملي کلتور او ځوان پښت له دغه سېلاو څخه وژغوري.

دا خو زموږ یو عادت دی، چې هر وخت په تېر وخت پسې ژاړو، خو اوسني او راتلونکي حالت ته مو پام نه وي. د طالبانو چارواکو د خپلو بهرنیو بادارانو په لاښوونه زموږ په هېواد کې لرغوني تاریخي او ارزښتناک اثار له منځه یوړل او زموږ پر تېر فرهنګي میراث باندې یې هم نه جبیره کېدونکی ګوزار وکړ. رښتیا هم د خواشینۍ وړ ده، خو دا چې اوس په هېواد کې څه تېرېږي، زموږ د افغانانو ډېر لږ ورته پام دی. د لرغونو اثارو ناقانوني کېندنې او د نړیوالو د لرغونو اثارو د قاچاق د مافیا په مرسته یې لېږدونه اوس هم په درز سره روانه ده. په خواشینۍ سره چې زیات افغانان د خپل پلار نیکه میراث په ډېره ارزانه بیه پر قاچاق وړونکو پلوري.

زموږ د ملي کلتور یوه برخه موسیقي ده، اوس افغاني موسیقي په ډېر ناوړه حالت کې ده. په ښارونو کې د ټلویزیون، ویډیو، سي ډي او ډېش انتنونو په دودېدو سره ډېرو کسانو هندي او لوېدیزې موسیقۍ ته مخه کړې او د بې مانا، ناوړو او نااخلاقي فلمونو په لیدو سره زیات شمېر ځوانانو افغاني موسیقي او فلمونو ته شا کړې ده. څوک افغان ځوانان ګرم نه شي ګڼلای، ځکه د فلم جوړونې هغه موسسې چې په افغانستان کې شته، د خپلو ځینو سیاسي چارواکو او بادارانو په اشاره په ژبنیز او توکمیز توپیر کې راګیرې دي. دوی داسې هنري فلمونه نه جوړوي، یا یې نه شي جوړولای، چې د خلکو رښتینې هیلې انځور کړي او د منلو وړ وي. په همدغسې زیاتو فلمونو کې دوی افغاني فرهنګ او د خلکو دود، دستور، عنعناتو او ژبې ته پام نه کوي. دوی د داسې فلمونو جوړولو ته مخه کړې، چې یوازې له بهرنیو هېوادونو څخه ورباندې پیسې ترلاسه کړي، همدا لامل دی چې افغانان له دغو فلمونو سره مینه نه ښیي.

د ادبي بهیر ستونزې خو زیاتې دي، د دې پرځای چې له نویو بدلونونو سره په کې کمی راشي، دا ستونزې لا پسې پراخې شوي او په دې منځ کې ځینې مغرض هېوادونه خپلې ګټې پالي. بهرنۍ خپرندویې ټولنې، په ځانګړي ډول ایران زیاتې خپرندویې ټولنې جوړې کړي او عملاً په افغانستان کې د پښتو ادب او ژبې د ودې مخه نیسي، زموږ خواخوږي چارواکي دې ستونزې ته هېڅ پام نه کوي. ایران د همدغې موخې لپاره ډېر اغېزناک او اوږدمهالي پروګرامونه په پام کې نیولي او ډېرې سترې پروژې یې پلي کړې دي. په هېواد کې داسې ارګان او دولتي مرکز نه شته، چې د افغان ولس او ژبې د

ملاتړ لپاره لیکوالان وهڅوي، یا هم په دې برخه کې پانګه ولګوي.

موږ دا نه وایو چې د یوه هېواد کلتور د بل هېواد له هغه څخه نه شي اغېزمنېدلای، بلکې د بېلابېلو ولسونو فرهنګونه پر یو بل باندې اغېز اچوي، همدغه اغېز د دې لامل ګرځي، چې د زیاتو هېوادونو فرهنګي بیارغونې او ودې ته لار اواره شي. باید چې د نورو هېوادونو له کلتور څخه مثبت شته او مثبت ټکي راواخیستل شي او وکارول شي او هغه څه دې پرېښوول شي چې زموږ د ژبې، عنعناتو، اخلاقو او دودونو خلاف وي.

په ځینو کسانو کې دا روحیه شته، چې غواړي د جامو، چلندونو، کړو وړو او ان د ژبې له لحاظه ځانونه د لوېدیزوالو په څېر وښیي، دا ناوړه پېښه (تقلید) زموږ ملي کلتور ته زیان رسوونکی دی. اوسني زیات ځوانان د خپل پلار نیکه پر پټکي او جامو پورې خاندي، ملي جامې ورته ښکلې نه ښکاري، اکثره چارواکي په ملي جامو کې نه لیدل کېږي.

څرګنده خبره ده چې د اړیکو ډله ییز وسایل د یوه ملت په فرهنګي وده کې خورا اغېزناک تمامېږي، خو افغاني ډله ییزې رسنۍ: راډیو، ټلویزیون او خپرونې که څه هم د کلتور ځینو ارزښتمنو برخو ته پام کوي، خو ځینې اړخونه یې په بشپړ ډول تر پښو لاندې کوي. اوس مهال چې تش په نامه د مطبوعاتو ازادي رامنځته شوې ده، له دغې ازادۍ څخه باید د ملي کلتور، ټولنې او ژبې د پراختیا، دغه راز د پوهنیز پرمختګ پر لوري د حرکت لپاره کار واخیستل شي. ډله ییزې رسنۍ باید د خبري او تفریحي دندو په اړخ کې خلک د ډیموکراسۍ، پرمختګ او ملي ودې پر لوري هم وهڅوي.

لکه څنګه چې اوربدل کېږي، په دې وروستیو کلونو کې د هېواد په پلازمېنه (کابل) کې د ارمان په نامه یوې راډیو په فعالیت پیل کړی، که څه هم دغې راډیو د ازمېښت لپاره خپرونې پیل کړې وې، خو اوس یې خپرونې زیاتې شوي، چې د بازار، کوڅې او سارا خبرې په کې خپرېږي. نااخلاقي خبرې ترې راوځي، دغه راز سندرې یې هم اکثره غربي، هندي او ایراني وي، چې دا هم په کلتوري پردیتوب کې خپله ونډه لري. که دا ومنو چې په راتلونکي کې به د کابل ټلویزیون خپرونې هم همدغسې بازاري شي، نو دا به دا مانا ولري، چې افغانان په خپلو لاسونو د ملي کلتور جرړې غوځوي.

د پورتنیو حقایقو په یادولو سره دې پایلې ته رسېږو چې چارواکي باید د افغاني کلتور د ساتنې، ودې او غني کېدو لپاره یوه هراړخیزه عملي تګلار پلې کړي، باید چې د پردیو کلتورونو د یرغل مخه ونیسي او ځوانان دې ته وهڅوي چې د خپل ملي کلتور د پالنې او ساتنې لپاره په خپله لاس په کار شي. هغه لاملونه دې له منځه یوسي، چې د ملي روحیې د مړینې لامل ګرځي او د هغو مغرضو خلکو لاسونه دې لنډ کړي، چې په شعوري

او ناشعوري ډول کوښښ کوي زموږ افغاني کلتور زیانمن کړي. که چېرې چارواکي له دې ستونزې سترګې پټوي، ښایي د دوی دغه بېغوري به راتلونکي نسل ته ډېر زیان ورسوي او همدغه ځوان پښت به وروباندې سخته نیوکه وکړي. (6)

سینا کریمی

آقاي وزیر لیاقت ندارد!

۲۲ میزان، ۱۳۸۳

افغانستان و به خصوص کابل هر روز شاهد تحولات و تغییرات سریع است. چهره‌ي این شهر خوش‌بخت هر روز رنگ و لعابي دیگر مي‌گیرد. در همین راستا، افتتاح تلویزیون‌هاي خصوص بالنفسه نوعي امیدواري را سبب مي‌شود و هر پیر و جوان را مي‌فهماند که افغانستان، افغانستان دیروز نیست.

تلویزیون خصوصي «طلوع» در روزهاي اخیر در آغاز فعالیت خود، تصاویر مبتذل و دور از فرهنگ ملي را نمایش مي‌دهد و براي جذب بیننده به ترفندهاي مختلف دست مي‌زند.

آقاي وزیر شاید به درستي عمق این قضیه را درک نمي‌کند. تنها افتتاح چند خانقاه و کشف چند کوزه‌ي شکسته کافي نیست. وظیفه‌ي خاص وزارت اطلاعات و فرهنگ در هر کشور احیا و ابقاي فرهنگ ملي و گسترش اطلاع رساني و آگاهي بخشي عمومي است. حتي رسانه‌هاي غیر دولتي در یک کشور وقتي شروع به فعالیت مي‌کنند، الگویي خاص را پیش رو مي‌گیرند و موظف مي‌شوند تا درصدي از برنامه‌هاي خود را براي آموزش و بالا بردن فرهنگ جامعه تخصیص دهند. متأسفانه در این آشفته بازار- که حال و احوالش مانند خاري در گلو است- هر پدیده‌یي بدون نظارت و بررسي ذهن مردم افغانستان (افغانها) را مورد هجوم قرار داده و تخدیر مي‌کند.

رسانه‌هاي خصوص «آرمان، کلید، تلویزیون طلوع و افغان» بدون هیچ گونه احساس مسئولیت به شکل زیرکانه‌اي اقدام به پخش برنامه‌هاي هدایت شده و خاص مي‌کنند. حتي در کشورهاي صنعتي و پیشرفته هیچگاه بعضي برنامه‌ها اجازه‌ي نشر نمي‌گیرند، برنامه‌هایي که ذهن و فکر مردم را پریشان مي‌کنند.

هنوز در جامعه‌یي که جامعه نیست، و شهري که شهر نیست، در نزدیکترین فاصله‌ي وزارت اطلاعات و فرهنگ، مقر آقاي رهین، مردمان زیادي دیده مي‌شوند که با زندگي

دست و پنجه نرم مي‌كنند. نمي‌توان به بهانه‌ي مدرن شدن و صلح‌جويي، فرهنگ و عقيده‌ي توده‌هاي مردم را به بازي گرفت. آقاي وزير اگر فعاليت خاصي را براي عموميت فرهنگ اجتماع از مسند وزارت انجام نداده، حداقل مي‌توانست نگاهي كوتاه و مسئولانه به رسانه‌هايي داشته باشد كه او پايين جوازشان را امضا مي‌كند.

هنوز در يک كشور مسلمان اوقات شرعي اذان و نيايش معلوم نيست و ماه مبارک رمضان با ترانه‌يي از مريم و رقص سياه‌پوست‌هاي امريكايي و دختران هندي استقبال مي‌شود.

گاهي احساس مي‌شود كه تمام وقايع بر يک سياست‌زدگي استوار است. پخش تصاوير غير متعارف و مبتذل از تلويزيون طلوع و افغان، هيچ عكس العمل مقامات ديني و ستره محكمه را در پي نداشت، حال آن كه فردي از اين جامعه با طرح پرسشي ساده، تكفير شد!(7)

محمد قاسم ابراهیمخېل، د انجنیري پوهنځي د څلورم ټولګي محصل

د ډاکټر سید مخدوم رهین په نوم یو پرانیستی لیک

محترم وزیر صاحب ! سلامونه او احترامونه.

محترما !

د کوچنیانو انیس مجله چې په دولتي سویه د افغانستان د ماشومانو لپاره یوازینۍ مجله ده، ستاسې د وزارت په وخت کې یې نوم په 'انیس کودک' بدل شو. په دې باره کې ما ډېر فکر وکړ، خو له تعصبه پرته د دې کار بل دلیل مې پیدا نه کړ.

دا مجله چې د دولت په بودجه چاپېږي، یانې د افغانستان د هرې سیمې د ماشوم لپاره ده، ولې تقریباً ټوله یوازې په رسمي ژبه خبرېږي او پښتانه ماشومان له خپلو حقونو څخه محروم ساتل کېږي.

په دغه مجله کې پخوا هم ژبنۍ عدالت نه و، خو لږ تر لږه هغه نوم خو یې پښتو و. مګر تاسې متاسفانه د پښتو له نوم سره هم حساسیت څرګند کړ، حال دا چې تاسې باید د هېواد دواړه رسمي ژبو ته په یوه سترګه وګورئ. دا ولې؟

محترم وزیر صاحب ! خپل ګرېوان ته سر ټیټ کړئ او له ځانه وپوښتئ چې ایا پښتو کلمه او نوم لیرې کول به عقدې او تعصبونه پیدا نه کړي؟

ایا ستاسو دغسې کارونه ملي وحدت ته صدمه نه رسوي؟ ایا دغه مظلوم ملت د دغسې تعصبونو له لاسه تباه او برباد نه شو ؟

تاسې خو مشکل نه لرئ، بېرته به هماغه ځای ته لاړ شئ، چې ترې راغلي یاست، هغه ځای چې تذکره یې درسره ده او اولادونه دې په کې اوسي. مګر دغه ملت څه ګناه کړې ده؟

تاسې خو په تېرو لسو پنځلسو کلونو کې هم چې د تنظیمونو او طالبانو له لاسه په افغانستان کې سرې لمبې بلې وې، په امریکا کې ناست وئ، خو افسوس د ملت پر حال.

تاسې چې د ډیموکراسۍ چیغې وهئ، ایا ډیموکراسي د ېته وایي چې د یوه ملت نیم ماشومان دې دا حق ونه لري چې په خپله ژبه لوستل وکړي؟ ایا ډیموکراسي دا ده چې د

ملت بودجه دې په فرهنګي چارو کې د ځینو لپاره مصرف شي او د ځینو لپاره نه؟

تاسې خانقاه ګانو ته هم ډېر ځئ، عارفان خو د خدای ټول مخلوق ته په یوه سترګه ګوري، په کانو، بوټو کې هم د خدای جلوه ویني او محبت ورسره کوي. ایا تاسې له پښتنو ماشومانو سره ولې دغسې چلند کوئ، ولې یې له خپله حقه محرو موئ؟

زه او زما غوندې نور ډېر کسان ستاسې د ځواب انتظار کوي، ممکن تاسې د ځواب انتظار کوئ، ممکن تاسې هم استدلال ولرئ، لطفاً خپل دلایل ولیکئ، ستاسې مطلب خو هره مجله او هر اخبار چاپوي. دا ګز او دا یې میدان، ملت ته ځواب ورکړئ.(8)

همیم جلالزي، غزني

د سید مډال د چا په چوپړ کې؟

د افغانستان ۳۰ کلنې سیاسي ترینګلتیا له ځانه سره خورا زیاتې ناوړه اغېزې د دغه هېواد پر اقتصادي، ټولنیزو، کلتوري او ... برخو پرېښې دي. خو څنګه چې د دود له مخې تل سیاسي کړکېچ د نژاد له ګواښ سره مخامخ کول او یا هغه ته وده ورکول وي، نو پر دې بنسټ له نورو ټولو ډګرونو څخه پر دغه ټکي باندې راڅرخېدل هم ډېر وي.
وروستیو څو لسیزو عملاً ټبري لوړ او ځوړ یونلوري جوت کړ او دا ټولو ومنله چې سیاسي وزلوبه د کوم چل ول له مخې باید پر مخ یوړل شي. که موږ د اوسنۍ نړۍ سیاسي لرلید ته وګورو، نو په پوره ډاډ سره ویلای شو چې له هرڅه نه زیات ارزښتناک د یوه سم سیاست پر مخ بېول دي، چې له دې سره نه یوازې د سیاسي څېرو او اډانو د پایښت راز تړلی دی، بلکې د خلکو لپاره هم د ژوندانه د ګراف ټول ټکي له مثبته تر مثبته پورې ټاکي. په افغانستان کې تر ټولو هغو څیزونو - چې په غیرشعوري توګه پر مخ وړل شوي دي، سیاست لومړی ځای درلود. د اپه دې مانا چې په افغانستان کې سیاست د ځان د ګټې او د سیال د پرځونې یو روښانه انځور دی، چې بېلګې یې همدا تېرې ترخې کودتاوې او د سیاسي پولو او دریځ ادلون بدلون دی.
کله چې سړی د سیاسي فلسفې یون او کړکېښ ته ګوري، نو ارومرو یې ذهن ته د زورزیاتي مانا رسېږي. که څه هم ښایي دا لیکنه یو څه اوږده شي خو موږ غواړو پر څو خبرو باندې یو څه رڼا واچوو.

۱- کرزی، ژمنې او هیلې.
۲- د افغانستان راډیو او ټلویزیون.
۳- مډالونه او ویاړنې.
۴- د سلاکارانو ټاکل او ژبنۍ ستونزې
او وروستۍ خبره به مو هم سیاسي ټرمینالوژي وي.

کله چې درې میاشتې وړاندې د ولسمشرۍ ټاکنې ترسره کېدلې، نو کاندیدانو هم

بېدربغه منډه ترړې وکړې، چې خلک د ځان او په ترخ کې يې ولسمشر شي. د کانديداتورۍ د فلسفې له مخې، هر کانديد خپله درنه او د بله سپکه په رسنيو کې انځوروله. چا به يو څه او چا به بل څه ويل. د کانديدانو په منځ کې يو هم ښاغلی کرزی و چې افغانانو يې تېر درې کلن کارونه ارزولي وو، چې څه يې ترسره کړي وو او په څه کې هم پاتې راغلی و. ښاغلی کرزی هم د ټاکنيزو منډو ترړو په ترڅ کې له نورو څخه يو ګام هم شا ته نه شو، بلکې تر هغوی يې ښايي ژمنې هم خوړې او هم په زړه پورې وې. د کرزي يوه ژمنه هم د ملي يووالي، ولسواکۍ او ملي پيوستون خبره وه او تل يې دغه درې خبرې- د وينا پيل او پای بلل کېدې.

خلکو هم د باور له مخې کرزي ته رايې ورکړې او په دې ګروهه وو چې نور به نو حق حقدار ته ورسېږي. د کرزي صاحب د ژمنو په اړه خلکو ډېر څه ويل او دا يې په نېک فال نيولي وو چې که کرزي په خپله کابينه (منځمهالي دولت) کې سم او پر ځای بدلونونه راولي، نو ښايي چې وروسته به ټولې چارې همدا ښه غوره کړي. خو کله چې کرزي د غوځ ډېرکي په مټ ټولټاکنې وګټلې، نو بيا که څه هم په کابينه کې ښه پر ځای بدلونونه را منځته شول، خو ځينې داسې ټکي هم شته چې نه يوازې پر کرزي باندې د خلکو باور ته زيان اړوي، بلکې د خلکو لپاره يې هم پايلې منفي راخېژي. د بېلګې په توګه د اطلاعاتو او کلتور وزارت او چارواکي يادولای شو. د اطلاعاتو او کلتور وزارت د ځو نورو وزارتونو تر څنګ له هغو وزارتونو څخه دی، چې د اساسي قانون په وړاندې يې تل خپلې ناروا کړنلارې ته دوام ورکړی دی او ورکوي يې.

که د افغانستان راډيو- ټلويزيون وګورو او يا نورې دولتي رسنۍ وځيرو، نو تل يې دا هڅه او هاند کړی دی، چې نه يوازې پښتو پرمختګ ته پرې نه ږدي، بلکې محکومه يې وساتي او پر حقوقو باندې يې په پټو سترګو پښې کښېږدي.

که سړی د افغانستان راډيو- ټلويزيون ګوري يا اوري، نو په ډاډ سره به ووايي چې دا خو د افغانستان راډيو- ټلويزيون نه، بلکې د ايران راډيو- ټلويزيون دی. دا چې د پښتنو پر غوڅ اکثريت ٦٢.٧٣ سلنې (فيصده) باندې سترګې پټېږي او هغه غوڅ بری هم له پامه لوېږي چې کرزی يې په غوڅ اکثريت د سيالانو په مخ کې سرلوړی کړ، دوه اړخه لري: د ښاغلي کرزي لپاره د دې پر ځای چې ځان ورڅخه ناګاره ونيسي بايد د دغه غوڅ اکثريت ژبني او کلتوري محکوميت ته پام کړی وای او خپل حق يې ورته د هغې مېړانې په بدل کې ورکړی وای، چې نوموړی يې د سيالانو په وړاندې د سياسي لوبې ګټونکی اتل ونوماوه. د دې پر ځای چې دغه اتل ټبر (پښتون) نور د ژبني او کلتوري ښکېلاک له لومو څخه وساتي، لا يې محکوم کړی او ټول حقونه يې ترې اخيستي دي. ده بايد لومړی

پرېکړه د اطلاعاتو او کلتور وزارت د نوم په اړه کړې وای، چې تر لسګونو کلونو تاریخي پېر راوروسته د دغه وزارت د وزیر د ځانګړې پالیسۍ له مخې په "اطلاعات و فرهنګ" باندې بدل شوی دی. دویم ګام یې باید ارو مرو د سمون په اړه اخیستی وای او د دې پر ځای چې د یوې ډلې یا ټولۍ له موخې سره سم له پښتو ژبې څخه پاکېږي، باید پښتو په رښتیا هم د اکثریت د حقونو له مخې په ملي بڼه اوښتې وای، چې ښاغلی کرزی له یوې خوا اساسي قانون ته ژمن پاتې شوی وای او له بله پلوه به یې د ملي ژبې حق هم پر ځای کړی وای.

بیا هم خبره د اطلاعاتو او کلتور د وزیر په باب اوږدوو. ډاکټر سید مخدوم رهین هغه وزیر دی چې د تېرو دربیو کلونو په ترڅ کې یې بېلابېل مډالونه او ویاړنې ترګوتو کړې دي. دا چې دغه مډالونه به څومره پر ځای ورکړل شوي وي، هغه به اوس تاسو ته د پرېکړې لپاره وړاندې کړو.

ښاغلي رهین څه وخت وړاندې د مطبوعاتو په ډګر کې د خپل غوره چوپړ له امله په بهر کې هم د ویاړ ځینې سمبولونه ترګوتو کړل، خو که غوره چوپړ ته راشو، سړی حیران شي چې رهین او غوره چوپړ؟ !.

که دا چوپړ وبولو چې په هېواد کې په سلګونو خپرونې چاپېږي، دا ښایي د رهین چوپړ نه وي، ځکه دا د ولسواکۍ د یوه اصل په توګه منل شوي توکی دی، چې د وینا ازادي به شتون لري. له بلې خوا که د خپرونو څرنګوالي ته سړی ګوري، بیا هم د غوره چوپړ په توګه د رهین د کوم نوښت شاهدي نه ورکوي او که دا غوره چوپړ وي چې پښتون لیکوال که حق هم ووایي او محکمې ته ورغوښتل کېږي او یا پلټنه ورڅخه کېږي بیا خو یوه لاره لري ! ! !

یوه بله خبره هم رایاده شوه او هغه دا چې ښاغلي رهین ته خپل دریځ د اسلام د موقف په پرتله ډېر ارزښتناک دی، یانې کله چې محمد یار او صالح پر نوموړي کومه نیوکه کوي، هغوی له دې امله چې د ده دریځ ته زیان رسوي، څارنوالۍ ته راغوښتل کېږي او که د (افتاب) مسوول مدیر پر اسلام باندې نیوکه کوي، هغه نه یوازې چې څه ورته نه ویل کېږي، بلکې د تېښتې په برخه کې هم ورسره مرسته کېږي. نو له دې څخه څه اټکل کولای شو- ایا رهین ته خپل دریځ غوره دی، که د اسلام دا ؟

خو سړی هک پک پاتې شي، چې رهین د کوم غوره خدمت له مخې مډالونه ترلاسه کوي. دویمه خبره دا چې رهین نه یوازې دا چې له بهره مډالونه راوړي، بلکې په هېواد کې دننه هم کله ناکله په مډالونو باندې د ده د غوره چوپړ ! ! ! له امله نازول کېږي.

څه وخت مخې ده ته بیا هم د ده د کار له امله د ملت د بابا له خوا د سید جمال الدین

افغان مډال ورکړ شو.

خو له دغې خبرې څخه سړی لږ په اندېښنه کې شي او هغه دا چې ښاغلي رهين خو د اروانباد سيد په اړه نه کوم ښکاره نظر څرګند کړی او نه يې هم د هغه په برخه کې کوم د پام وړ کار ترسره کړی دی.

که تاسې د کابل پوهنتون په انګړ کې د سيد جمال الدين افغان قبر ته ورشئ، ژړا به مو پرې راشي، ځکه او س د پوهنتون په انګړ کې د شپې لپاره هلته ځينې ځناور ورځي. دغه راز درسته ورځ کله ورباندې جنګ او کله ورباندې لوبې کوي.

د دې پرځای چې رهين د سيد مډال تر ګوتو کړي، بايد د احمدظاهر مډال ورکړل شوی وای، ځکه اصلي خدمت خو يې هغه ته کړی دی، چې پر قبر يې شاهانه مانۍ ودروله او که احمد ظاهر ته د چوپړ له امله ښاغلي رهين ته د سيد مډال ورکول کېږي، نو بيا ښايي چې تر رهين نور زيات مستحق کسان هم وي.

ځکه د طالبانو په سخته دوره کې رهين ولاکه په فرانسه کې د احمدظاهر نوم هم اخيستلای سوای، خو د غږ مينه والو به يې دلته دا سندره زمزمه کوله چې: *اگر میخوارم ومستم به کس چه   به کس چه؟*

په اطلاعاتو او کلتور وزارت کې د ننه اته سلنې (فيصده) کارکوونکي هم پښتانه نه دي او دغه راز يې د سلاکارانو مسئله هم د څو شېبو تم کېدو لپاره غوره کوو.

د ښاغلي رهين هم يو کار چې په ډېره ځيرکتيا يې ترسره کوي، هغه د سلاکارانو ټاکل دي. د منځمهالي دولت د واک پر مهال هم د دغه ښاغلي له خوا داسې سلاکاران په کار وګمارل شول، چې هغوی د ښاغلي رهين پښتوضد کړنلاره نه يوازې ټکي په ټکي پلې کېدل غوښتل، بلکې ځان يې يو ګام له هغه نه مخ کې شمېره، چې ښه بېلګه يې د مطبوعاتو شورا او د هغې له غړو سره د مور و ميرې د چال چلند خبره ده. په دې وروستيو کې د ښاغلي رهنورد زرياب تر ګوښه کولو وروسته د سلاکار په توګه داسې يو څوک راوغوښتل شو، چې نه يوازې د هغه له مفکورې څخه به د رهين ګټه څو چنده وي، بلکې د هغه د شتون تر شا له پرتې فلسفي څخه به هم ګټه واخلي. دا سلاکار ميرويس ظاهر دی، چې رهين نه يوازې د ده له شتون څخه ګټه پورته کوي، بلکې د پخواني پاچا له اغېزې څخه هم ګټې اخيستنې ته لار اواروي.

يو مهال به ډاکټر رهين د پخواني پاچا سيوري په کاڼو ويشت، خو نن د خپل پايښت لپاره سهار او ماښام د هغه سلام کوي. که د رهين موخه دا وي چې ميرويس ظاهر به د پښتنو په استازيتوب په موږ کې وشمېري، دا هم د منلو وړ نه ده، ځکه چې د هغه نه يوازې دا چې پښتو يې زده نه ده، بلکې غوږونه به يې ايله اوس د پښتو له نامه سره اشنا

کېږي.

دغه راز کله چې ښاغلي مبارز، د وزارت د مرستيال له دندې استعفا ورکړه نو داسې باور کېده چې ښايي ځايناستی به يې د پښتنو استازی وي، خو دا فکر هم سرچپه وخوت او د "اغاى" سنګچارکي په ټاکنه مو له بارانه تر ناوې لاندې شپه شوه.

او وروستۍ خبره مو هم د سياسي ټرمينالوژۍ په باب ده، که څه هم ښايي دا زموږ له همدغې ليکنې سره ډېر اړخ ونه لګوي، خو څنګه چې خبره د ژبې ده، نو يادول يې اړين دي.

سياسي ټرمينالوژي د يوه نړيوال پرنسيپ له مخې به ملي ژبه وي، خو له بده مرغه په افغانستان کې د ملي ژبې په پرتله د لږکيو ژبه زيات رول لري او هرڅه وربانديې د قانون پر خلاف ليکل کېږي او په دې توګه د ۲۲.۷۳ سلنې حق تر ۱۲؟سلنې ځارول کېږي، چې موږ به يې دلته د بېلګې په توګه لکه: اطلاعات و فرهنګ، دادستان، دادګاه عالي، دانشګاه، دانشکده... او نور ياد کړو.

خو پښتانه که هرڅو په دښتو او بانډو کې د دربدرۍ ژوند تريخ تېروي، خو د خپلې ژبې په قدر پوهېږي او ډاکټر رهين او د هغه د سوچ يارانو ته بايد دومره وواېو چې:

ته په خود يې که بېخود يې دا په څه شي لوبې کاندې
دغه ژبه د درنو ده نه د هري ننبې ځلې

او په وروستيو شېبو کې بايد کرزي صاحب ته هم دا ورپه ياد کړو چې د هغه غوڅ اکثريت حق، رايې او نظر چې دی يې پر سيالانو بريالی کړ، بايد د پنجشېر تر هغې يوې رايې قرباني نه کړي، چې د ده د ټاکنو د منډوترړو پايله وه.(9)

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در دیدار با وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان

گسترش فعالیت‌های فرهنگی و هنری میان دو کشور ضروری است

(زیات کارپوهان او د مدني قوانینو متخصصین په دې باور دي، چې یو هېواد په خپلو کلتوري ارزښتونو پېژندل کېږي، دا سمه ده چې هېوادونه حق لري، له یو بل سره کلتوري تبادلې وکړي، دغه راز په دې ډګر کې د یو بل له ګټورو تجربو څخه کار واخلي، خو زموږ د هېواد په اوسنی کلتوري خلا کې یوه ستره ونده زموږ د اړوندو چارواکو ده، چې له ځینو ګاونډیو هېوادونو سره یې لاسونه ورکړي او غواړي چې افغانستان او دغه هېوادونه په یوه ګډه کلتوري حوزه واړوي، ښه بېلګه یې په دې اړه د ایرانیانو په ویبپاڼو کې له هیلو او تمو ډک خبرونه دي، یوه بېلګه یې دلته لولو)

۱۳۸۳/۵/۲۳

«احمد مسجدجامعی» وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، در دیدار با «سید مخدوم رهین»، وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان با بررسی ابعاد گسترده ارتباطات و مناسبات فرهنگی، دینی، ملی و تاریخی میان دو ملت ایران و افغانستان بر گسترش مبادلات و توسعه روزافزون روابط فرهنگی میان دو کشور تاکید کرد. احمد مسجدجامعی با اشاره به محوری بودن مقوله فرهنگ، گسترش و توسعه فعالیت‌های دو کشور در زمینه‌های سینمایی، هنری، نمایشی، برگزاری نمایشگاه و تجلیل از مفاخر و بزرگان ادبی، فرهنگی را ضروری دانست.

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، سینمای ایران را سینمایی اخلاقی، صاحب سبک و مطرح در سطح جهان معرفی کرد و بر لزوم تبادل تجربیات و تولید محصولات سینمایی تاکید نمود. مسجدجامعی، همچنین از آمادگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در زمینه تجهیز کتابخانه‌ها، ارسال کتاب‌های جدید و آموزش کتابداران افغانستان خبر داد. برگزاری اجلاس مشترک، تجلیل از مفاخر، شعرا و شخصیت‌های فرهنگی و ادبی، شرکت در جشنواره‌های فرهنگی، هنری و نمایشگاه‌های قرآنی از دیگر محورهای

گفتگو و مذاکره وزرای فرهنگ دو کشور ایران و افغانستان بود. مسجد جامعی همچنین از آمادگی دولت ایران در بازسازی و مرمت آثار تاریخی و باستانی افغانستان خبر داد. در ادامه این دیدار، «سید مخدوم رهین» وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان که به دعوت رسمی مسجد جامعی به ایران سفر کرده از حضور در کشور ایران اظهار خرسندی کرد و نتایج مذاکرات با مقامات ایرانی را مثبت ارزیابی نمود. گفتنی است وزرای فرهنگ دو کشور ایران و افغانستان همچنین از نمایشگاه «بسم الله و اسما متبرکه» در بنیاد آفرینش‌های هنری نیاوران بازدید کردند که در جریان این بازدید وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی افغانستان گفت: دین و هنر در این نمایشگاه چنان به هم پیوسته است که معنویت حاصل از آن بر تار جان پنجه می‌افکند. «مخدوم رهین» همچنین با تجلیل از خوشنویسان ایرانی، ایران را مهد هنر خواند. (10)

یادونه:
په دې اړه به هم ځینې لیکنې ولولئ چې د افغانستان تاریخي اثار او کلتوري شتمنۍ د چا له خوا لوټل کېږي؟ څوک له قاچاق وړونکو سره لاس لري او پر دغو ارزښتونو يې خېټه اچولې ده، دلته په خپله وزير، د يوه خبري کنفرانس په ترڅ کې ژورنالستانو ته اعلان کوي، چې د افغانستان تاريخي اثار له ګواښ سره مخ دي، غله ته وايي ورشه وربانديې او د کور خاوند ته وايې چې ويښ واوسه:

24، دلو 1382

سید "مخدوم رهین "وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان اعلام کرد :
آثار تاریخي و میراث فرهنگي این سرزمین در معرض غارت عناصر سودجو قرار دارد.
رهین روز پنجشنبه به خبرنگاران گفت: در بیشتر ولایات افغانستان آثار تاریخي که میراث فرهنگ این کشور محسوب مي شود از سوی عناصر سودجو به خصوص جنگسالاران محلي و منطقه ای غارت مي شود.
وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان گفت: متاسفانه گروههای سودجوی داخلي به کمک باندهای غارتگر خارجي چشم طمع به این یادگارهای نفیس قدیمي دارند که خود فاجعه بزرگي است.
وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان معتقد است: اکثر آثار تاریخي موجود در کشور در معرض تهدید قاچاقچیان و غارتگران است و به توجه و حراست نیاز دارند.
رهین با درخواست از جامعه جهاني برای کمک به افغانستان در حفظ و نگهداری آثار و ابنیه های تاریخي گفت: جامعه جهاني تاکنوني در این زمینه توجه چنداني نداشته است.
وی همچنین از کشورهای جهان خواست که آثار تاریخي افغانستان را دوباره به این کشور باز گردانند.
وی با بیان اینکه کاوشهای غیرقانوني عناصر سودجو و خائن در برخي ولایات ادامه دارد و کنترلي و برخورد با آنان نشده است ، گفت: یک نیروی ۵۰۰ نفری بزودی در مراکز حساس تاریخي برای حفاظت از این آثار مستقر خواهند شد.
رهین هشدار داد ، اگر دولت تا یک سال آینده نتواند مانع ادامه غارت این آثار

شود ، افغانستان از آثار تاریخي تهي خواهد شد.

وی از تشکلهای غیردولتي و مردم خواست ، حرکات افراد سودجو و غارتگر را زیر نظر گرفته و با آنها برخورد کنند.

وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان همچنین با اعلام اینکه بر اساس برخي گزارشهای منتشره "نصیرالله بابر" وزیر امور داخله پیشین پاکستان در دوران نخست وزیری "بي نظیر بوتو" که از وی به عنوان "پدر طالبان" نام برده مي شود ، برخي از آثار تاریخي و میراث گرانبهای افغانستان را خریداری کرده است ، گفت: امید است با تشکیل دولت ثابت در افغانستان ، بابر این آثار را تحویل دهد.(10)

انجنیر روښان اسلامخېل

ایا د وزیر صاحب ټوکې هم نیم حقیقت دی؟

زموږ وزیر صاحب هم عجیبې ټوکې کوي، دا سې ټوکې که خدای مه کړه ربښتیا وي، نو بیا خو دې وطن ته خدای خیر پېښوي.
که خدای مه کړه نیم حقیقت وي، نو بیا خو په هېواد کې د فرهنګ جنازه باید واخلو، ځکه چې دا وزیر صاحب د اطلاعاتو او کلتور، یا د ده په وینا د اطلاعاتو او فرهنګ وزیر ښاغلی سید مخدوم رهین دی.
ما ده ډېرې ټوکې دلته او هلته اورېدلې وې، خو یوازې مې ورته خندلي وو او بیا بېزه مې اچولې وې، خو کومې ټوکې مې چې د ده له خولې واورېدلې، نه یوازې مې ورته وخندل، بلکې که هلته بل څوک نه وای، ښایي ژړلي مې وای. یو دوې ټوکې به یې دلته راواخلم.
څه موده د مخه د کابل ښار په جنوب ختیزه لمن، د نارنج په غونډۍ کې یو پخوانی ښارګوټی کشف شو، زه هم د وظیفې له مخې هلته لاړم، موږ یې دننه ورپرېښودو، ځکه چې وزیر صاحب لا نه و راغلی، چې وزیر صاحب راغی نو دلته مو لاسته راغلي اثار ولیدل. وزیر صاحب لومړی دا خبره هم بدله کړه، چې موږ باید د دغو اثارو په باب مطبوعاتو ته دا ووایو چې دا اثار د ینقلیانو په دورې پورې اړه لري. د رهین صاحب د دې خبرې په دلیل، "یا ښایي حکمت!" ترا وسه هم پوه نه یم.
کله مو چې اثار کتل، نو د کلتور رئیس ته یې وویل چې څنګه طلایي اثار په لاس نه دي راغلي؟ بیا یې عینکې سمې کړې، په ټوکو یې پسې زیاته کړه، که چېرې دا سې اثار په لاس درتلل، نو پټوه یې. د سترګې له وهلو سره یې وخندل.
ما ته څه موده د مخه د تاریخي اثارو د لوټ او تالان په باب لیکنه رایاده شوه، چې په کوم سیمینار کې وېشل شوې وه او بیا یې په جرم دوه تنه لیکوال او ژورنالیستان بندیان شول. پاک خدای دې دا ټوکه د نیمه حقیقت په ټوکو کې نه حسابوي.
بله ورځ په وزارت کې ډېر کسان ناست وو، زموږ د هېواد یو سپین ږیری خوږژبی هنرمند بېلتون راغی، وزیر صاحب ته یې خپل غوښتنلیک وړاندې کړ، بېلتون استاد

غوښتنه کړې وه، چې د حج د فریضې د ادا کولو لپاره دې ورسره مرسته وشي.

رهین صاحب عریضه ولوستله، ویې خندل او بیا یې په مسخرو د هېواد دغه منلي او مظلوم هنرمند ته وویل:

"برو بابا ! عمرت ده تبله و ارمونیه گذشت، ایقه گناه کدي که ده حج مج پاک نمیشه، برو برادر تو از حج چی میخواهي؟".

بېلتون هک پک ودرېد. ښایي باور یې نه کېده، چې د خپل هېواد د کلتور له وزیر څخه داسې خبره واوري. بېلتون استاد هماغسې ولاړ و، رهین صاحب ته یې کښته پورته کتل.

ښایي فکر به یې کاوه او وزیر ته یې کتل، هسې نه چې د طالبانو له وزیر- هغه هم د امربالمعروف له وزیر سره مخامخ شوی وي.

یا به ښایي په دې تمه ولاړ و، چې وزیر به د خپلې ناسنجول شوې خبرې بخښنه ترې وغواړي. د ناستو کسانو تمه هم همدا وه، خو وزیر بیا هم خپلې خبرې د کلماتو په بدلون په لنډ ډول تکرار کړې.

بېلتون نهیلی د ده له دفتره ووت.

دا وې زموږ د هېواد د اطلاعاتو او کلتور د وزیر چلند له یوه عمرخوړلي او مشهور سندرغاړي سره. وایي چې هره ټوکه نیم حقیقت وي.

آه که رښتیا هم همداسې وي، نو بیا...

خدای دې نه کړي.(11)

ایران ۱۴ هزار جلد کتاب به [پوهنتون] و کتابخانه ملي کابل اهدا کرد

[زيات کتونکي په دې باور دي، چې پر افغانستان اوس مهال يو ستر کلتوري يرغل راروان دی، چې په دې ځپه کې د دې هېواد له تاريخي ارزښتونو سره- سره علمي او هنري ارزښتونه هم له ستر ګواښ سره مخ دي، دلته به ولولو چې ايران له افغانستان سره د خپلو پټو موخو لپاره کومې مرستې کوي؟؟].

گروه علمي فرهنگي: ۱۴ هزار جلد کتاب و ۱۰ دستگاه رايانه با تجهيزات جانبي اهدايي جمهوري اسلامي ايران روز يکشنبه تحويل مسئولان [پوهنتون] و کتابخانه عمومي شهر کابل پايتخت افغانستان شد.

غلامرضا اميرخاني مديرکل اطلاع‌رساني کتابخانه ملي ايران روز يکشنبه در يک گفت‌وگوي اختصاصي با خبرنگار ايرنا در کابل با اعلام اين خبر، گفت: دو هزار جلد از اين کتب به [پوهنتون] کابل و ۱۲ هزار جلد دېر به کتابخانه ملي اين شهر اهدا شده است.

ايران طي ۱۸ ماه گذشته نيز در دو نوبت ۲۰ هزار جلد انواع کتب علمي، آموزشي، ادبي، تاريخي و هنري به مراکز [پوهنتوني]، آموزشي و مطالعاتي افغانستان اهدا کرده است.

اميرخاني همچنين در پايان مراسم‌اختتاميه دوره‌آموزش کتابداري در [پوهنتون] کابل گفت: کارشناسان کتابخانه ملي جمهوري اسلامي ايران يک دوره آموزشي ۱۵روزه را براي ۵۵ تن از کتابداران [پوهنتون] کابل، کتابخانه عمومي اين شهر، موسسات بيهقي و ابن سينا و راديو و تلويزيون افغانستان برگزار کرد.

وي افزود: از ميان اين عده قرار است ۲۰ نفر که داراي بالاترين نمرات‌آزمون پايان دوره هستند، براي گذراندن دوره پيشرفته کتابداري به ايران اعزام شوند.(12)

ستار سعیدی، کابل

نمایش هم زمان فیلم ایرانی 'دوئل' در کابل و تهران

نمایش فیلم ایرانی دوئل، ساخته احمدرضا درویش، همزمان با سینماهای تهران، در دو سینمای کابل آغاز شد.

این نخستین بار است که یک فیلم ایرانی، همزمان با ایران، در سینماهای کابل نمایش داده می شود.

در مراسم افتتاح نمایش فیلم دوئل در کابل، عوامل تهیه فیلم، به همراه سید مخدوم رهین وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان، غلام سخی نورزاد شهردار کابل و محمدرضا بهرامی سفیر و مقامات سفارت ایران در افغانستان در سینما آریانای کابل حضور داشتند.

وزیر اطلاعات و فرهنگ افغانستان، در این مراسم، از موفقیتهای سینمای ایران در دو دهه گذشته به نیکی یاد کرد.

آقای رهین گفت که این سینما، توانسته با ایجاد جذابیتهای مردم پسند، از آنچه او ابتذال بازاری خواند، در امان بماند.

احمد رضا درویش کارگردان، سعید راد، پرویز پرستویی، پژمان بازغی و پریوش نظریه تعدادی از بازیگران فیلم ایرانی دوئل نیز، در این مراسم صحبت کردند.

احمدرضا درویش، ابتدا از محسن مخملباف دیگر فیلمساز ایرانی که به گفته او راه را برای کار مشترک سینمایی در ایران و افغانستان باز کرده است قدردانی کرد.

او دو کشور ایران و افغانستان را دارای مشترکات فراوان، از جمله زبان و مذهب خواند و پشت سرگذاشتن جنگ را نیز، از نقاط اشتراک مهم این دو کشور بر شمرد.

پرویز پرستویی گفت: "من در سفر به هیچ کشوری به اندازه افغانستان این گونه راحت با مخاطبان ارتباط برقرار نکرده ام، به خاطر اینکه زبانشان را نمی دانستم."

پریوش نظریه نیز گفت: "من در اینجا آنقدر چهره ها و صداهای آشنا می بینم و می

شنوم، که احساس نمی کنم در خارج از ایران هستم. "

نخستین اکران فیلم ایرانی دوئل در سینما آریانای کابل، مورد استقبال تماشاچیان قرار گرفت.

این فیلم همچنین در سینما بهارستان این شهر نیز به نمایش درآمده است.

سینماهای بهارستان و آریانا ، در دوران جنگهای افغانستان تخریب شده بود که اخیراً بازسازی شده است.

عوامل فیلم سینمایی دوئل، صبح روز شنبه، کابل را به مقصد دبی ترک کردند.

داستان فیلم

دوئل داستان یک اسیر جنگی (پژمان بازغی در نقش زینال) است که پس از بیست سال اسارت در عراق، به زادگاهش در جنوب ایران باز می گردد.

او در دوران جنگ، زمان حمله عراق برای تصرف خرمشهر، از تحویل دادن یک گاو صندوق که گفته می شود اسرار محرمانه در آن است به کسانی که ادعا می کنند نمایندگان دولتند خودداری می کند وبه همراه صندوق ناپدید می شود.

او اکنون خائن- ستون پنجم دشمن- معرفی شده است؛ زینال تلاش می کند با یادآوری خاطرات گذشته، خود را از اتهام خیانت تبرئه کند.

اسکندر (سعید راد) که بیست سال قبل در پی به دست آوردن گاو صندوق بوده است، اکنون و پس از آنکه زینال سرنخهایی از آن گاوصندوق مفقود شده به دست آورده است، قصد تصاحب آن و ازدواج با سلیمه (پریوش نظریه) بیوه یک تن از سربازان کشته شده در جریان انتقال گاو صندوق را دارد.

فصل نهایی فیلم، دوئل بین زینال و اسکندر است که هر دو در پی تصاحب گاوصندوق با نیات متفاوتی هستند.

فیلم سینمایی دوئل ساخته احمدرضا درویش، در جشنجواره بین المللی فیلم فجر در تهران، برنده هفت سیمرغ بلورین شد و در چند جشنواره خارجی نیز به نمایش درآمده است.(13)

کـابـل تهـران شـو

کله چې زموږ "افغانستاني" ورونو د اساسي قانون د تصویب په لویه جرګه کې د "افغان" او "افغانستان" له نوم سره خپل توند حساسیت وښود او په دې برخه کې یې د خوربند یز تر کچې پورې هم ځانونه هوډمن وګڼل، ټولې نړۍ یې ننداره وکړه او دا ورته په زبات ورسېده، چې نه، دلته که د وطن او ناموس پر سر ککړۍ خاورې شوې دي، دا سې کسان هم شته، چې له خپل هېواد یانې خپل ناموس او پت سره څه وړ چلند کوي. جرمنیان ایله اوس قانع شول چې په افغانستان کې پر پښتنو زیات ظلم شوی دی. نو ځکه خو یې خپله پخوانۍ خبره بېرته واخیستله، هغوی پخوا دا انګېرله، چې دلته پښتنو پر نورو قومي لړکیو ظلم او زیاتی کړی دی.

دولت خو ځان ژمن ګڼي، چې د هر قوم ژبې ته به خدمت کوي او په دې ترڅ کې یې د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته هم سپارښتنه وکړه، چې باید دغه بهیر ته وده ورکړي. په همدې تړاو د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته د ښاغلي حامد کرزي له خوا د سید جمال الدین افغان دولتي نښان هم په دې پلمه ورډالۍ شو، چې ګواکې دغه وزارت زیات او بېساري خدمتونه کړي دي، دغه راز یې له نورو دولتونو سره هم فرهنګي اړیکي غزولي دي. خو راشئ وڅېړو او په څو محدودو بېلګو دا کتنه وکړو، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت په رښتیا هم د صادقانه خدمت جنډه هسکه کړې او که هسې یې په خپلو شعارونو، چغو او سورو د نورو خلکو غوږونه ورکاڼه کړي دي؟

د دغه وزارت له خوا د پښتنو مېشتو سیمو خپرنیزو ادارو ته رسمي مکتوبونه ولېږل شول، چې باید 30سلنه په دري ژبه لیکنې خپرې کړي، خو د هرات پر خپرونو هېڅا هم دا نیوکه ونه کړه چې ولې یو توری په پښتو نه خپروي. له کابله په دولتي ورځپاڼو کې هېواد او انیس یو څه کاري سابقه لري، دا مهال هم د او سني وزارت تر څارنې لاندې انیس ورځپاڼه په شپږو مخونو کې خپرېږي. چې 98سلنه دري لري. هېواد ورځپاڼه بیا څلور مخونه لري، چې 30سلنه دري لیکنې په کې راځي.

د نوي کال پر لومړۍ ورځ انیس ورځپاڼه په لسو مخونو، خو هېواد ورځپاڼه په څلورو مخونو کې راووته. چې دا هم د دې وزارت له خدماتو څخه ګڼل کېږي!! په کار ده چې

دولتي لوړپوړي چارواکي دغه وزارت په یوه بله ستره ډالۍ هم ونازوي، هغه داسې چې د کمکیانو انیس خپرونه له پیله په همدې نامه خپرېده، ان په تېرو جګړه ییزو کلونو کې یې هم چا د نوم بدلولو نیت ونه کړ، خو اوسني وزارت یې نوم "انیس کودک" کړ. دغه راز د راډیو او تلویزیون خپرونې خو اکثره په یوه ژبه وي، اکثره زیګنالونه او عنوانونه په دې نیت وربدل کړای شول، چې پخوا په کې پښتو ځای شوې وه. په همدغه وزارت کې زیات "افغانستاني" ورونه مهمې او لوړې دندې لري، دوی که له یوې خوا د افغاني نومونو په بدلولو پسې لستوڼي رابډوهلي، له بله اړخه یې دا هڅه هم کړې چې یوازې یوې ژبې ته ترجیح ورکړي. د ښاغلي رهین په مشرۍ د کابل ښاریانو شورا هم جوړه شوې چې ایرانی نوم ورکړل شوی "شورای شهروندان کابل". داسې ښکاري چې د خانقاګانو او صوفیانه بنډارونو لوری بلې خوا ته واوښت. سړي ته پوښتنه ولاړېږي، چې ایا دغه وزارت یوازې کابل ته کار کوي او که نه، ټول افغانستان د دوی د کار په ساحه کې نه راځي؟! دغه وزارت زیات عنوانونه او لوحې په ایرانۍ پارسي اړولې دي، که د نورو ریاستونو او وزارتونو چارواکي همدغه ایراني توري کاروي، ښایي د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارواکي پر خپلو برېتونو لاس راوکاږي او وبه وایي چې یاره ستره توره مو وکړه!

په هغو خپرونو کې چې د "افغانستاني" ورونو له خوا خپرېږي، د ښاروالۍ پرځای شهرداري، د سترې محکمې پرځای دادګاهْ عالي، د پوهنتون پرځای دانشګاه، د پوهنځي پرځای دانشکده، د محصل پرځای دانشجو، د سرې میاشتې پرځای هلال احمر افغاني، د افغان پرځای افغانستاني، د همشهري پرځای شهروند او.... کاروي. چې په دغو خپرونو کې پیام مجاهد، پنجره، هفته نامهْ کابل او... مخکښې دي. د همدغو "افغانستاني" ورونو له کبله ملي ارزښتونه، ملي ټرمینالوژي او ملي کلتور له ګواښ سره مخ دی. د اطلاعاتو او کلتور وزارت که د دغه خاینانه عمل مخه ونه نیسي، ښایي یوازې یې په ایراني تاریخ کې کارنامه په زرینو کرښو ولیکل شي، په افغان ملت کې به یې ځای نه وي.

مصطفی کمال په ترکیه کې د اسلامي قوانینو پرځای غربي قوانین غوره وګڼل، ان چې ترکي لیکدود او ټرمینالوژي یې په لاتیني لیکدود بدله کړه او ټول اسلامي بنسټونه یې له منځه یوړل. هغه ګومان کاوه چې په دې توګه به د پرمخیون او ترقۍ پر لوري روانېږي او ترکیه به د نورو غربي هېوادونو په کتار کې ودرېږي، خو هغسې ونه شول.

دغو "افغانستانیانو" خو له بده مرغه په خپله ځانونه له ملت څخه بېل وګڼل، نو مهرباني دې وکړي، زمونږ د اصیل افغاني کلتور په ارزښتونو او ویاړونو کې دې لاسوهنه نه کوي. افغانانو پر خپل هېواد سرونه ښندلي او د تاریخ په هر پړاو کې یې توره

او قلم چلولی دی.

کـه لـه زلمو نـه پـوره نـه شـوه
افغانستانه ! جینکۍ به دې ګټینه(14)

لوګر ولایت کی د لرغونو اثارو کیندنی

BNA: د لوګر ولایت یو شمیر اوسیدونکی په دغه ولایت کی د لرغونو اثارو د کیندنی او شخصی ګټی اخیستنی څخه سرټکوی او وایی چی لاتراوسه د ساتلو لپاره یی د دولت له لوری هیڅ ډول عملی ګام نه دی اوچت شوی

د لوګر ولایت یو شمیر اوسیدونکی په دغه ولایت کی د لرغونو اثارو د کیندنی او شخصی ګټیBNA اخیستنی څخه سرټکوی او وایی چی لاتراوسه د ساتلو لپاره یی د دولت له لوری هیڅ ډول عملی ګام نه دی اوچت شوی. د نوموړی ولایت د اطلاعاتو او فرهنګ د چاروا کو په خبرو د لوګر د محمد اغی ، خرخ ، خروار او د بره کی برک په ولسوالیو کی ډیر لرغونی اثار شته او وایی چی تر ډیره حده د غیر فنی کیندنی او شخصی ګټی اخیستنی د محمد اغی ولسوالی ، مس عینک ،او د خروار ولسوالی د کافر کوت په سیمه کی وسله وال کسان لرغونی اثار را باسی او د سیمی د امنیتی ځواکونو له لوری یی مخنیوی نه دی شوی.

زما نوم حاجی نادر د لوګر ولایت د خروار ولسوالی د کافر کوت د کلی اوسیدونکی یم ، دلته شپه او ورځ وسله وال خلک راځی په هر قسم جامو کی راځی، دلته کار کوی بیا موږ سبا پری خبریږو چی ګورو چی یو وایی دا شی یی وړی دی و بل وایی دا شی یی وړی دی ، نو موږ له دولت نه دا خواهش کوو چی ولسوالی ته وو ایی یا نور ځواکونه را ولیږی چی د دغو لرغونو اثارو ساتنه وکړی

د سیمی یو شمیر اوسیدونکی وایی چی د لوګر ولایت په ځینو سیمو کی هغه کسان چی کورونه یی لرغونو اثارو ته نژدی کیندنی کوی او په ځینو برخو کی د دوی د ځرګندونو له مخی د تاریخی اثارو د را ایستلو تر څنګ د دغو اثارو قاچاق هم د یو شمیر سیمه ایزو قوماندانانو کار و بار دی د لوګر ولایت د محمد اغی ولسوالی د مس عینک د سیمی اوسیدونکی ګل محمد هم همدغی موضوع ته اشاره کوی او زیاتوی چی د خپل ځان له دار ه د دغو وسله والو نوم ونه نشی اخیستلی.

موږ د مس عینک دلرغونو اثار څخه دا معلومات لرو چی دا د کلی خلک یی هم باسی ، مسلح کسان راځی دا اثار باسی ، نو موږ له حکومت څخه دا غواړو چی د دی مخنیوی وکړی ، موږ که د دی قوماندانانو نوم ونه واخلو نو زموږ د ځان خطر پکی دی او موږ د ځان خطر پکی وینو.

دغه راز د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت د لرغون پیژندنی رئیس محمد نادر رسولی هم په ډاګه کوی چی د لرغونو اثارو ځخه د شخصی ګټی اخیستنی په اړه په لوګر سربیره د هیواد د نورو سیمو ځخه هم ورته شکایتونه را رسیدلی دی خو ځرګندوی چی د دغه وزارت په نوبت او د کورنیو چارو وزارت په مرسته د هیواد په ټولو سیمو کی د لرغونو اثارو د ساتنی لپاره یو پنځه سوه کسیز ځواک تر روزنی لاندی دی چی د ده په خبره یو شمیر کسان یی دا اوس ، اوس دکابل د خواجه صفا ، نارنج تپه او د مرنجان په تپی کی د تاریخی اثارو د ساتنی لپاره بوخت دی خو وایی چی د لوګر ولایت ته لا تراوسه دغه ځواکونه نه دی ورغلی.

نوموړی وایی لا تراوسه موږ پدی نه یو بریالی شوی او دا امکانات نه دی برابر شوی چی موږ هغه مهمی سیمی چی د غلو په واسطه لکه چی د لوګر په ولایت کی غلا کیږی او موږ ته یی په اړوند رپوتونه را رسیږی دلرغونو اثارو ساتونکی ورواستو و خو هیله من یم چی ژر تر ژره دغه ساتونکی په ټولو ولایتونو کی د ګرځنده او دایمی پوستو په ډول ځای پر ځای شی.

ښاغلی رسولی وویل چی د افغانستان په هر ګوټ هر افغان د نده لری تر څو د لرغونو او تاریخی اثارو ځخه ساتنه وکړی ، ځکه چی د هغه په خبره فرهنګی میراثونه د هیواد تاریخی هویت او پیژندنه ده خو دی نه په ګټو سره چی یو شمیر قوماندانان د دغو ارزښتناکو اثارو په قاچاق کی لاس لری ویل کیږی چی پنځه سوه کسیز ځواک به و نه توانیږی چی د هیواد په کچه د لرغونو اثارو ځخه ساتنه وکړی.(15)

د انجنیر بشیر احمد نوري وردګ لیکنه

په کابل کې مرموزې پلټنې

لاندنۍ لیکنه څو اوونۍ مخکې لمړی ځل په یوه ویبپاڼه کې خپره شوه ، وروسته په کندهار کې د بېنوا فرهنګي ټولنې د مشر له خوا د کندهار په یوه سیمینار کې چې 'کندهار د تاریخ په اوږدو کې' نومیدی خپره شوه ،هلته د اطلاعات او کلتور وزیر ته ورسیده ، څو ورځې وروسته لومړی صالح محمد صالح د (هوسۍ) مجلې چلوونکې او وروسته د بېنوا فرهنګي ټولنې مشر عبدالاحمد محمدیار د اطلاعاتو او کلتور د وزیر ښاغلې رهین مخدوم په امر او غوښتنه د لویې څارنوالۍ د تحقیقاتو تر څانګې ورسید .

خواجه صفا د کابلیانو یو مشهور زیارت دی. دغه زیارت ته چې د ښهردروازه غره په غېږ کې پروت دی له لیرې لیرې ځایونو خلک راځي او خپل مرادونه ترې غواړي. د خواجه صفا د زیارت تاریخچه معلومه نه ده، خو هلته له زیارت سره څېرمه په یوه ډبرلیک باندې کنبل شوي دي، چې د نوموړي زیارت ودانۍ په ۱۳۲۳سپوږمیز کال د امیر حبیب الله خان په زمانه کې جوړه شوې ده. د امیر شهید د زمانې دغه ودانۍ اوس هم په خپلو پښو ولاړه ده. له دغه زیارت څخه د کابل زوړ ښار کابو ټول لیدلای شو، دغه راز د زاړه ښار ګڼو سیمو څخه نوموړی زیارت راښکاري.

د زیارت څرګند موقعیت د دې سبب شوی، چې د افغانستان د ځینو مشهورو زیارتونو غوندې په کې غیرقانوني پلټنې ونه شي. تاسې پوهېږئ چې په تېرو څو کلونو کې د افغانستان ګڼ زیارتونه د قدیمه اثارو د قاچاق وړونکو له خوا کینستل شوي دي، چې دا په حقیقت کې زیارتونو ته لیوه بې احترامي او د افغانانو د باورتو او متبرکه ځایونو بې حرمتي ده.

زه د خواجه صفا زیارت ته سږکال د جوزا په لومړۍ اوونۍ کې وروختم، هلته مې څو کسان ولیدل، چې پلټنې یې کولې او ځان یې د اطلاعاتو او کلتور وزارت مامورین معرفي کول.

دزیارت کوټې ته کولپ ورلوېدلی و، ما ورڅخه د زیارت د لیدو اجازه وغوښته، خو

دوی وویل: کیلي زموږ له یوه ملګري سره ده او هغه اوس نه شته.

ما ته شک راولوېد ، ټینګار مې وکړ، چې زه له لیرې ځایه راغلی یم، زیارت ته مې پرېږدئ، خو دوی تر پایه اجازه رانه کړه.

دغو کسانو د زیارت له کوټې بهر په څو مترۍ کې ژوره کینده جوړه کړې وه. ویل یې: دا د بودايي زمانې کوټنۍ دي، چې د ځمکې له لاندې مو راوایستلې. اوس به خپلو پلټنو ته ادامه ورکوو.

ما د پلټونکو مشر ته وویل: اوس چې موږ خپل اثار په موزیمونو کې هم نه شو ساتلای، ایا دېته څه اړتیا شته، چې تر ځمکه لاندې او د مقدسو زیارتونو په ساحه کې پلټنې وکړو؟ ایا که دلته کوم اثار پیدا شي، د هغو د ساتلو امکان شته؟

د پلټونکو مشر په ځواب کې راته وویل: دا د وزیر صاحب امر دی!

د هغوی له خبرو معلومه شوه، چې له دغو پلټونکو سره د اطلاعاتو او کلتور وزیر ډاکټر سید مخدوم رهین خاصه دلچسپي لري او کله ناکله ورته راځي هم.

پلټونکو ټینګار کاوه، چې تر اوسه یې د بودايي زمانې د دوو کوټنیو له ډېرینو دېوالونو پرته، بل څه نه دي موندلي. خو په هماغه ساحه کې یو مردیکار چې پلټونکو د ډوډۍ راوړلو لپاره ښار ته استاوه او د کوزېدو په وخت کې راسره ملګری شو، راته وویل چې د پلټنو پر وخت ځینې طلايي زېورات پیدا شول، چې پلټونکو وزیر صاحب ته ورکړل او دوی سره وویل چې د پلټنو تر پایه پورې باید دا خبره پټه وساتل شي.

ما له مردیکار څخه د زیارت د کوټې د داخل په باره کې پوښتنه وکړه. هغه وویل: د زیارت کوټه له تېرو دوه، درې اوونیو څخه بنده ده. موږ د کوټې دباندې پلټنې کوو، د کوټې له منځه نه یو خبر.

زه د خواجه صفا زیارت ته په دې نیت ورغلم، چې د دنیا غمونه وڅنډم او زړه مې سپک کړم، مګر له نویو غمونو او اندېښنو سره راکوز شوم.

څو ورځې دمخه تر دې چې د لرغونو اثارو د ساتنې په اداره کې د خپلو خدمتونو په خاطر د ملت بابا او ولسمشر کرزي د اطلاتو او کلتور وزیر سید مخدوم رهین ته د سید جمال الدین افغان مډال ورکاوه، نو په هغه ورځ د اطلاعاتو او کلتور د وزارت یوه مامور ما ته وویل چې وزیر صاحب د لرغونو اثارو په قاچاق کې لاس لري او دی د دغسې مډال مستحق نه دی. مګر ما ته د نوموړي مامور خبره مبالغه معلومه شوه. مامورین ممکن د له خپلو امرینو سره مشکلات ولري او دغه مشکلات د تومت ویلو سبب شي. خو کله چې مې د خواجه صفا د زیارت کیندنې په خپلو سترګو ولیدې، نو د شک ځای راته پاته نه شو .

ما د دغو پلټنو موضوع د کورنیو چارو په وزارت کې د پولیسو له یوه لوړ رتبه منصبدار سره مطرح کړه. دغه لوړ رتبه افسر مې پخوانی دوست و. هغه راته وویل چې په خواجه صفا کې د پټو پلټنو اوازه د کورنیو چارو وزارت ته هم رارسېدلې وه او دغه وزارت خپل ځینې کسان موظف کړل، چې د پلټونکو د فعالیت څارنه وکړي. ما ورته د طلایي زېوراتو خبره وکړه. د پولیسو منصبدار راته وویل: موږ د وزیر صاحب له خوا د طلایي زېوراتو د ترلاسه کولو له موضوع وروسته هلته خپل کسان لېږلي، چې که نور څه وموندل شول، د هغو تپوس دې وشي. ما ته د خپل دوست خبره قانع کوونکې ښکاره نه شوه. ورته ومې ویل: تاسې چې د طلایي زېوراتو له موندلو او پټولو خبر یاست، ولې همدا موضوع نه تعقیبوئ؟ هغه وویل: دا ډېره مشکله ده، چې له وزیر صاحب تپوس وشي او که د تپوس کولو اجازه هم ومومو، څنګه به یې ورباندې ثابتوو؟

نوموړي منصبدار راته وویل چې څو کاله پخوا په بامیان کې د لرغونو زېوراتو یوه ډېره ګرانبیه خزانه د ولسمشر اوسني مرستیال کریم خلیلي پټه کړه. دا موضوع ښېخې څرګنده ده او خارجي مطبوعاتو هم ورباندې ډېرې لیکنې کړې دي. خو څوک دا جرئت کولای شي چې له کریم خلیلي څخه تپوس وکړي؟

موږ څومره بدمرغه یو چې خپل تاریخي افتخارات یا د طالبانو غونډې له منځه وړو او یا یې د اوسنیو ځینو چارواکو غونډې د څو ډالرو په بدل کې بهرنیانو ته ورکوو!(16)

بودا اوس هم تهدید یږي

د (کرسشن ساینس مانیټور) امریکایي جریده په خپله یوه مقاله کې چې (بودا اوس هم تهدید یږي) تر سرلیک لاندې د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزیر ښاغلی رهین مخدوم د تاریخي اثارو له قاچاقبرانو سره په ملګرتیا او په قاچاقي کیندنو کې په لاس درلودلو متهم ګرځولی دی.

لیکنه وايي:

'یو اووه کسیز ګروپ په لوګرولایت کې د مس عینک کلي ته ورغلی و او د دې سیمې د تاریخي اثارو پوښتنې یې کولې او هم یې خلک د بودا د تاریخي اثارو غلا کولو ته تشویقوله. د سیمې خلکو په دې اړه د سیمې امنیتي پولیسو ته راپور ورکړ.

د لوګر امنیتي چارواکو دغه کسان ونیول او تر پوښتنو ګروېږنو وروسته یې کابل ته ولېږل، خو په کابل کې دغه کسان د اطلاعاتو او کلتور د وزیر په مستقیمه مداخله له توقیف څخه خوشې شول'.

د لوګر ولایت د پولیسو قوماندان نور محمد(پاکتین) وايي:

د تاریخي اثارو دغو غلو د اطلاعاتو او کلتور وزارت د مامورینو په مرسته د دې سیمې د تاریخي اثارو په اړه معلومات ترلاسه کړي وو او غوښتل یې چې د دې سیمې تاریخي اثار هم غلا او لوټ کړي.

یو غربي ډیپلومات په کابل کې وویل: چې په دولتي ادارو کې د فساد ډېروالی د دې سبب ګرځېدلی، چې ډېر تاریخي اثار غلا کېږي.

انځرګل د مس عینک اوسېدونکی وايي : د دغې سیمې ټول تاریخي اثار د دولت د مامورینو په مرسته غلا کېږي.

هغه وویل: 'دغه کسان چې د دوی سیمې ته ورغلي وو، د تاریخي اثارو ساتونکي نه-بلکې د تاریخي اثارو غله وو'.

انځرګل وايي: ' دې کسانو ماته وویل که چېرې تاسې د تاریخي اثارو په کیندنه کې ورسره مرسته وکړئ او حکومت خبر نه شي، د دې تاریخي اثارو په خرڅولو کې به یې شریک کړي'.

د لوګر ولایت د پولیسو قوماندان وویل:

'له دغو کسانو څخه د ټولو تحقیقاتو او پوښتنو وروسته معلومه شوه چې دا کسان غله وو، دوی له ځان سره د کورنیو چارو د وزارت او د اطلاعاتو او کلتور د وزارت د ځینو کسانو نومونه لرل. د دغه ګروپ مشر چې په پاکستانی لهجه یې خبرې کولې وویل چې زه په کابل کې د امریکا په سفارت کې کار کوم'.

د لوګر د پولیسو قوماندان وویل :

'د همدې کسانو مشر ما ته راغی او ما ته یې وویل چې زه ستاسې سره یوازې خبرې کول غواړم، زه چې له خلکو لیرې شوم- هغه

ما ته وویل چې زه د امریکا د سفارت کارکوونکی یم'.

اوس دا دی د تاریخي اثارو او د مخدره موادو قاچاقبران د خارجي هېوادونو د سفارتونو په نامه، ځایي مامورین او محلي پولیس ډاروي.

محمد نادر رسولي د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کې د لرغونپوهنې مدیر دا خبره مني چې دغه بندي شوي کسان زموږ د وزارت مامورین نه دي ،بلکې د وزارت په مکتوب کې ویل شوي دي چې نیول شوي کسان هغه څوک دي چې زموږ د وزارت مامورینو ته یې د تاریخي اثارو دا سیمه ورښووله، څرنګه چې دا کسان زموږ د مامورینو تر مخه هغه سیمې ته رسېدلي وو، نو د ځایي پولیسو له خوا ونیول شول.(17)

د ای، دبلیو ، پي ار لیکنه

د یو هېواد د تاریخ غلا کول!

د افغانستان یو زیات شمېر تاریخي توکي غلا شوي او په مزایده کوونکو پلورل شوي دي

له ماینونو څخه په دې ډک هیواد کې، د سرو او سپینو ډبرو شتون د ماین او ناچاودلو توکو د شتون مانا لري، خو ، لوټماران د ملکي وګړو د خوندیتوب پر ځای دا رنګونه ددې لپاره کاروي، چې هغو ځایونو ته د خلکو د ورتګ مخه ونیسي، تر څو وکړای شي په سیستماتیک ډول د هېواد ګران بیه تاریخي توکي ولوټي.

د طالبانو په لاس د بامیانو د لویو بوتانو تر ماتولو درې کاله وروسته د هېواد د یو زیات شمېر ارزښتمنو تاریخي توکو ویجاړول لا دوام لري او دا پلا د ټوپکیانو په مرسته د لوټمارانو له خوا غلا کیږي. دا توکي د افغاني ماهرینو، پولیسو او د بهرنیو لرغون پېژندونکو د وینا له مخې تر لوټ وروسته د ځینو معامله کوونکو له خوا د تاریخي توکو په ځیرکو راټولونکو پلورل کیږي .

د فرانسوي لرغون پیژندونکو د پلاوي مشر، رولاند بېسینوال، چې د لرغونو ځایونو د خوندي کولو په منظور له افغان حکومت سره کار کوي، وایي: دا په افغانستان کې یوه لویه لوبه ده. زه بیخي ناهیلی شوی یم .

د فعالیت عمده ځای د بلخ لرغونی ښار دی، چې د مزار شریف د ښار په **۲۵** کیلومترۍ کې پروت دی. بلخ د نړۍ د تر ټولو زړو ښارونو په ډله کې راځي. د دغه ښار د لرغونو ډبرو ګران بیه توکو یو لوی زېرمتون، چې زرېښت یې کم و ډېر پنځو زرو کلونو ته رسیږي، په منظمه توګه کیندل او پلورل شوي دي .

د بلخ د ولایت د اطلاعاتو او کلتور رئیس، عبدالله رویین وایي ؟ :موږ باید خپل کلتوري او تاریخي میراث، د خپل دین په څېر وساتو. رویین د غلا پړه زیاتره په سیمه ییزو قوماندانانو اچوي. هغه وایي: چې د ښار د سبحان قلي د لرغوني جومات څومتره مربع کاشي خښتې غلا شوي، خو هغوی نه دي توانیدلي، چې د هغې د غلا په تور څوک بندي کړي. رویین وایي: په دې پېښه کې د ټولو واقعیتونو له پوهېدو سره سره موږ قوماندانان دې ته نه شو اړ ایستلای، چې هغه بیرته راوړي. سیمه ییز پولیس وایي،

هغوی ټول هغه قوماندانان پېژني، خو د غچ اخیستنې له ډاره یې څوک نوم نه شي خپرولای.

سیمه ییز پولیس او بهرني لرغون پېژندونکي دواړه وايي، چې نه شي کولای، د افغانستان د بې اندازې ګران بیه لرغونو فرهنګي توکو د لوټ مخه ونیسي. د بلخ د پولیسو آمر، میرحمزه وايي: ?مورږ د تاریخي توکو یو قاچاق وړونکی ونیو، چې په تېر ژمي کې یې هغه غلا کړي وو او په خپله غلا یې اقرار هم کړی و، خو د هغوی د ملاتړو سیمه ییزو قوماندانانو د فشار له امله مو غلا شوي توکي بېرته ترلاسه نه کړای شول .که مو پرې فشار راوړی وای، نو د یوې سختې جګړې د رامنځته کېدو لامل کېده . رویین وايي، بهرنیو لاسونو ته د افغاني لرغونو توکیو لېږد په ۱۹۹۰کلونو کې د کورنۍ جګړې پر مهال پیل شو. هغه وايي: نړیوال قاچاق وړونکي معمولاً د لرغونو توکو د ځای په هکله بشپړ معلومات لري. ځینې خو یې بیخي د لرغونو توکو ماهران دي. هغوی بېلابېلو ځایونو ته ځي او د لرغونو توکو ځای مومي. له هغه وروسته د مرستې لپاره سیمه ییز غله په کار ګوماري.

بهسیوال وايي، نړیوالې ټولنه باید د افغانستان د لرغونو توکو د تري تم کېدو په اړوند یو څه مسوولیت په غاړه واخلي، هغه زیاتوي. له یو نړیوال مارکیټ پرته، لوټ نه شي تر سره کېدای.

دې ته اړتیا نه لیدل کیږي، چې د ویجاړې د لیدلو لپاره سړی لیرې لاړ شي. د بلخ په ختیځه څنډه د د غمیو غونډۍ په نوم یو ځای شته. له څو لسیزو راوروسته دغه ځای د لرغون پېژندو نکو پام ځانته اړولی دی خو اوس هغه ځای د سلګونو بې قانونه کیندنو له امله په یوې خالي سیمې اوښتې ده .

دا هغه ځای دی، چې د پېړیو پېړیو زاړه غونې توکي په کې موندل کېدل. زیاتره هغه یې د میلاد **۳۲۵** کاله د مخه د لوی سکندر له زمانې سره تړاو درلود. دا ځای ډېره موده د بودایي او اسلامي فرهنګ مرکزپاتې شوی دی .

په دې لوټ کې نه یوازې ستر نړیوال معامله کوونکي ښکېل دي. د بلخ د مرکز په یو پارک کې د ?انتیک فروشي برادران په نوم یوه هټۍ لرغوني سکې، لوښي، کوچنۍ مجسمې او بوتان (څېرې) د خرڅلاو لپاره وړاندې کوي .

د هټۍ څښتن، عبدالقدیر وايي، هغه دا شیان له هغو سیمه ییزو خلکو څخه رانیسي، چې هغه ته یې د خرڅلاو لپاره راوړي. هغه ته کله کله دا شیان بهرنیان راوړي، خو زیاتره یې پخپله افغانان راوړي. دا هټیوال کوچني لوښي، چې لرغونې ډیزاین لري، په ۲۰او تر هغه لوی په سلو ډالرو پلوري .

د افغانستان د تیر تاریخ د لیلام د ودرولو لپاره نوې هڅې پیل شوي. په دې وروستیو وختونو کې د کورنیو چارو وزارت یو ځانګړي پولیسي ځواک جوړ کړی، چې د هېواد د لرغونو ساتنه کوي. د پولیسو دا ۵۰۰ کسیز ځواک به له پیاوړتیا سره سم د هېواد ټولو برخو ته واستول شي .

د کورنیو چارو د وزارت ویاند ، لطف الله مشعل د وینا له مخې په تېره میاشت کې د لوګر ولایت د خروار په ولسوالۍ او د کاپیسا په ولایت کې د دې غونډ ۸۴ تنو افسرانو په کار پیل کړی دی .

مشعل وایي، هغوی د دې مخه نیسي، چې سیمه ییز قومندانان په سیمه کې له خپل نفوذ څخه کار وانخلي. هغه وایي: د سیمې خلک د پولیسو په دغه ځواک کې نه شاملیږي. د هغې پرځای، موږ د افغانستان له بېلا بېلو برخو څخه افسران په کار ګومارو .

رویین وایي: هغه خلک چې دا ځایونه لوټوي، ما ته د طالبانو په څېر ښکاري. یوازینی توپیر یې دا دی، چې دا خلک زموږ فرهنګ په پټه غلا کوي او لوټوي او طالبانو دا کار په ښکاره ډول کاوه . لکه هغسې چې یې د بامیانو بوتان په ړنا ورځ مات کړل.(18)

عبدالاحمد محمدیار

مننه، سلامونه، ادب او درنښت

که اسمان دي د زمري په خوله کې ورکړي

د زمري په خوله کې مه پرېږده همت

په داسي حال کې چې د وخت د وحشي جبر له خونړۍ خولې څخه راوتلی یم، بلکې د دې خولې ټول له زهرو ډک غاښونه پرځمکه راتوی شوي او دا خوله په خاورو او ایرو لړل شوې ده. د افغان ملت سره د زړه خواله کول غواړم:

په افغانستان کې د ډیموکراسۍ رڼغ پورته، د بیان د ازادۍ نغاره وډنګول شوه، د ډېرو نورو په څېر ما او زما د فرهنګي سنګر نورو یارانو هم دا رڼغ واورېد، هرکلی مو ورته ووایه او د پراخ فرهنګي کار او پیکار جنډه مو مسکه کړه. خو له بده مرغه د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت، هغه ودانۍ چې له کړکیو یې د ډیموکراسۍ رڼغ راوتی او د بیان د ازادۍ د نغارې زمزمې، د همدغې جنډې د راټیټولو په ناقانونه او ناځوانه راټیټونه یې لاس پوري کړ. خاص په دې نیت چې ګوندي مونږ به د افغان سپېڅلي او آر فرهنګ د مورچل یو مات ګوډ او نیمګړي سرتېري تر ښټ راونیسو، د زندان و تور کونج ته به یې وغورځوو، وینې به یې د خپل همېشني خصلت له مخې ځنې وځبېښو، په پای کې به یې په دې ژمنه خوشې کړو، چې نور به د قلم څوکه د غلو، داړه مارو، ملي خاینانو او د افغان فرهنګ د غلیمانو د رسوایۍ لپاره نه خوځوي. خو د اطلاعاتو او کلتور وزارت یارانو، یا ښه دي ووایم سرغنه یې ښاغلي ډاکټر سید مخدوم رهین لکه چې د افغان هېواد د زامنو له ننني ذهنیت لوری او کچه ځان ته نه وه معلومه کړې. دا ځکه چې زه لا د دغه وزیر په اشاره د کابل د لویې څارنوالۍ په وره ورننوتلی نه وم، چې زما د هېواد مور وېښو، ځیرکو او مېړنیو زامنو او زما د فرهنګي سنګر سربازانو وربانديې د مدللو، منطقي او قانوني نیوکو، ویناوو او اعتراضونو محشر جوړ کړ. د دې اسرافیلي شپېلۍ اواز د افغانستان له ګوټ ګوټ او د نړۍ له کونج کونج څخه او په هر هغه ځای کې چې زما د خاورې د ابۍ ویښ او حساس زامن او سپدل، پورته شو او پر قانون باندې د هر تېګري کووني د غوړونو پردې یې ورڅیرې کړې. په داسې یوه

حالت کې راڅخه د لویې ښارنوالۍ د تحقیق او جرایمو په ریاست کې، تحقیق پیل شو. لس دوولس پوښتني راڅخه وشوې او هري پوښتني ته مې د خپلو یارانو او دوستانو په ډاډ دا ډول ځواب ووایه چې بیا مي ورته په کې د بلي پوښتني د پیدا کېدو مجال پرې نه ښود او د تحقیقاتو په وروستیو شېبو کې خو دا ښځي راته څرګنده شوه چې نور نو د ښارنوالۍ مستنطقین زما د هېواد د بافرهنګه او پوهو شازلمیو منطق او دلیل د خپل پرستیژ لپاره قانوني ګوزار ګڼي، ځکه یې نو په اوبو کې د لوټې اینښوولو او وربانديي د تېرېدو لوبه پیل کړه. په زړه پوري دا وه چې د تحقیقاتو پای ته د ټیکي اینښودو چم هم ځنې هېر و. بالاخره یې د ټیلیفون له لارې راته وویل چې له کومې پایلې او ښه و بده پرته رخصت یې، بیا ما ورته وویل: عجبه ده ! د وزیر صاحب حیثیت نه دی پرځای شوی او زه رخصتېږم، خو په هر صورت یوه دا وړ ویزه خو جوړه کړي، یو لیک میک خو راکړئ. بیا یې د کندهار پر ښارنوالۍ باندې سرپټی لیک راکړ، چې زه یې د دوی پښېمانلیک ګڼم.

لنډه خبره دا چې دغو د قانون سرغړوونکو غوښتنه چې د افغان ملت یوه لوبه کتله، د دغه ملت د یوه غړي په ټکولو سره په ارواییي او مانیز ډول وټکوي، خو په خپل دغه خام پلان او ارمان کې پاتې راغلل او په دې ډول سره یې د ناموزه اتوریتې خوړین دېوال د ټول افغان ملت او نړۍ په وړاندې رانسکور شو او هم ورته په افغانستان کې د افغان فرهنګیانو د پراخ جوړ شوي فرهنګي کمربند (وردګ، غزني، زابل، کندهار، هلمند، فراه، هرات، لویې پکتیا، خوست، ننګرهار، لغمان، کونړ، کندوز، بغلان، لرغوني بخدي یا بلخ او کابل) زور او ځواک څرګند شو. دلته باید دا معترضه جمله هم زیاته کړم چې د دغه فرهنګي کمربند بنسټ ورځ په ورځ پخېږي، د ډیموکراسۍ، ټولنیز عدالت او بیان د ازادۍ جنډه به تر اسمان پورې لوړ وي او د قانون د غلیمانو نفسونه به نن وي که سبا، ورباسي.

زه په دغه کار او پیکار کې د خپل بري راز د خپل هېواد د بافرهنګه زامنو په پراخ او بېساري ملاتړ کې وینم. د مننې الفاظ ورته نه لرم. بس همدا به زما او د دوی لپاره ستر امتیاز او لوی سوغات وي، چې نن موږ ټول د قانون او خپل حق په دفاع کې بریمن او برلاسي شولو. ما خو غوښتل چې زه د خپل هېواد خواخوږو زامنو له یوه یوه څخه ځانګړې مننه وکړم، مګر دا خو ماشا الله او د شیطان غوږونه دې کاڼه وي، نژدې ټول ملت مې په ملاتړ ولاړ شوی و، ځکه خو نو د خپلې ټولې مینې، مننې، خلوص، ادب او درنښت سر د خپل ټول ملت او په ځانګړي ډول د هر هغه چا په وړاندې ټیټوم، چې د راډیو، ټلویزیون، ورځپاڼې، ویبپاڼې او بلې هرې خپرنۍ وسیلې له لارې یې د خپل هېواد او افغاني فرهنګي د یوه مات ګوډ چوپړوال د ملاتړ ږغ پورته کړ او په دې ډول سره

یې د افغان اصیل فرهنګ د غلیمانو پر سر د اسمان د ژرندې پل وګرځاوه.

د خدای په امان

ستاسو د افغان ملت، فرهنګ، ژبې او ملي ارزښتونو ساتونکی، چوپړوال، په هر حال، هر وخت او هرځای کې قربانۍ ته چمتو او لېونی.

(19) کال 18ل/زمری/1383

صالح محمد صالح

په دې ټولنه کې د لیکوالو درنښت داسې کېږي !

(زه يې په کوم تور تر شکنجو لاندې ونيولم؟)

رښتیا هم وایم، خوشحالي د ملت هم غواړمه
عجب ساده یمه، لا سر سلامت هم غواړمه
که ستوری نه یم، د اسمان تمنا هم نه کوم
که یم ګلاب، نو بیا د خاورو قربت هم غواړمه

درویش درانی

د کابل پر وخت به د ماښام پاو باندې اته بجې کېدې چې د ماهیپر له تنګي څخه کابل ته راواوښتو، دا د جمعې ورځ، د 1383ل کال د چنګاښ (سرطان) پنځمه او د 2004م کال د جون د میاشتې 25مه نېټه وه.

د څرخي پله (پلچرخي) د تالاشۍ په زنځیر کې یوه وسلوال ځوان زموږ کرولا موټر، چې څلور سورلۍ او یو موټر چلوونکی په کې ناست وو، ودراوه. دغه وسلوال کس به د اتلسو او شلو کلونو ترمنځ عمر درلود، لومړی یې په غور سره د ټولو څېرو ته وکتل، لکه زموږ په څېرو کې چې د پرتو دوړو په کتو سره غواړي زموږ د سترړیا کچه ځان ته څرګنده کړي، وروسته یې له موټر چلوونکي څخه غوښتنه وکړه چې د موټر ټولبکس پرانیزي، موټر چلوونکی هم کښته شو او د موټر ټولبکس یې ورته پرانیست. موږ ټول په موټر کې ناست و، که رښتیا ووایم زه خپله زیات ستړی وم، پرون چې له کابله پېښور ته روانېدم، نو د وربښمین تنګي وروستیو حدودو ته رسېدلي وو، چې زموږ د موټر د تېلو ټانکي له کومې غټې ډبرې سره ولګېده، له دې سره یې ټول پایپونه ورغوځ شول، په ډېرو ستونزو وتوانېدو ټانکي په پړي او نورو ټوټو وتړو، چې په دې منځ کې څو ساعته وخت تېر شو، که په عادي وخت کې تر ماسپښینه رسېدای شوای، نن ماخوستن پېښور ته ورسېدو. خو کله چې د کځ او سرخکان د سیمو ترمنځ ورسېدو موټر چورلټ ودرېد، نه چالانېده، نه هم مخکې تلای شوای. موږ اړ شوو چې یوڅه پیسې د کرایې په ډول ورکړو او یوه بل فلانګ کوچ موټر ته لاس ورکړو، څرنګه چې په موټر کې دننه ځای نه و، نو پر بام یې کښېناستو، تونده او ګرم باد، دوړې، د هوا تودوښه او داسې نورې ستونزې مو ټولې وزغملې. تر جلال اباده پورې په رسېدو کې دوه ساعته ولګېدل. کله چې د جلال اباد په

تالاشۍ چوک کې کښته شوم، داسې مې انګېرل، لکه چا چې په هاونګ کې کوټلی یم.

خو نن چې له پېښوره بېرته کابل ته راتلو، په دې امنیتي پوسته کې له نورو ناپېژندویو ستونزو سره مخ شوم.

وسلوال کس زموږ له موټر چلوونکي څخه د هغې ګونۍ (بوجۍ) په باب پوښتنه وکړه چې ما په کې د هوسۍ نوې چاپ شوې (د لومړي کال، پنځمه ګڼه) اچولې وه او غوښتل مې کابل ته یې ولېږدوم، موټرچلوونکي ورته یوه ګڼه ورکړه او ویې ویل چې په دې بوجۍ کې هم همدا مجلې دي. وسلوال کس مجلې ته په غور سره وکتل چې دوه درې تنه نور ملګري یې هم راټول شول، هغو هم مجله سره واړوله راواړوله، زه لا په موټر کې دننه ناست وم او غوږ مې نیولی و، همدا راز مې د خپل څنګ ملګري خبرې هم اورېدې، یوه بل وسلوال چې د مجلې څو پاڼې واړولې، ویې ویل: "کلش پشتوست"

بیا یې له موټرچلوونکي څخه وپوښتل چې دا د چا دي؟

ما د خپل ملګري خبرې غوږ کړې او بخښنه مې وغوښته، کښته شوم او ومې ویل: "څه خبره ده، دا زما مجلې دي، غواړم کابل ته یې یوسم".

یوه تن چې برګ پتلون او یوه خیرنه زېړپېراهني یې اغوستې وه، وویل: "ای مجلای پاکستانه ده اینجه میاري و تقسیم میکني، کلش پشتوست، کس اینجه پشتو ره نه مېفامه".

ما وویل:

"دا نو کومه حیرانوونکې خبره ده، چې دا مجله ولې په پښتو ده؟ بله دا چې دا زما شخصي خپرونه ده، په خپلو پیسو یې چاپوم، تاسې یې تاوان په څه کې وینئ؟".

ما چې دا خبره وکړه، دوی په خپلو کې سره وکتل، په همدې ترڅ کې یې څو نور وسلوال ملګري هم راټول شول، یوه تن خپل چاقو راوایست او په یوه توند حرکت سره یې بوجۍ څیرې کړه. ما چې د علت پوښتنه وکړه، د برګ پتلون خاوند ځوان وویل:

"نې مه ای پرسانه از تو میکنم که چرا ده ای مجله تان فارسي نیس؟".

ما وویل:

"وه وروره! ته ولې دا پوښتنه زما څخه کوې؟، دلته په کابل کې په لسګونو مجلې د بهرنیو ټولنو له خوا د ټول افغانستان لپاره چاپېږي، ایا تاسو له ټولو دا پوښتنه کوئ، نو دا چې زما مجله په پښتو ده، ایا دا کوم جرم دی، کوم خیانت دی او..."

له دې سره جوخت یې رابانديې ټوپ کړل، هغه ګڼه یې چې په لاس کې وه پرمخ راوو هله او دوې نورې کلکې څپېړې یې هم راکړې، ما د ځان د خلاصون کوښښ وکړ، خو د هغه نورو وسلوالو ملګرو لاسونه راته ټینګ کړل او پرې یې نه ښودم چې ځان خلاص کړم. شا

و خوا زیاته ګڼه ګوڼه شوه، څو نور موټرونه هم ودرېدل، خلکو د دې حالت ننداره کوله، ښایي ګومان به یې کاوه چې ما هم کوم غټ جرم کړی او اوس مې دا وسلوال کسان د محکمې تر مېزه پورې کشوي. وسلوالو کسانو نه یوازې ما، بلکې زما ملت، ژبې او هېوادوالو ته سپکې سپورې کنځاوې کولې، چې زه یې دلته نه شم لیکلای، د قلم درناوي ته په پام سره یې له لیکلو ډډه کوم. پر همدې مهال، د برګ پټلانه خاوند وویل:

"... تو از ګریبان مه میګیري؟ دستته سر مه دراز کدي؟ تو مه ره میشناسي؟ تو بیا داخل بریم، مه زېر کېبل بګیریمت، باز خات فامیدي که مه کیستم..."

زه یې لومړی کش کړم، چې لستوڼی یې راڅیرې کړ، څو نورو وسلوالو د شا له لوري پر ښی. اوږه یو ټینګ ګوزارونه راکړل، خو زه خجالت نه وم، ځکه چې ما ته د خپل هېواد قانون (!!؟) جزا راکوله، هغه هم د بېګناهۍ په جرم!! زه د خپلې ژبې د خدمت په جرم محاکمه کېدم.

زه یې د سړک په شمالي خوا کې یوه پراته سرای ته دننه کړم، چې لوی غولی یې درلود، لومړی څو زینې پاس ختلې وې، وروسته یوه سمتې ټوټه راتله، وروسته له زینو څخه ښېرته کښته شوو او په مخامخ دېوال کې یوه لرګینه وره دروازه ښخه وه چې خوله یې زما غوندې مجرمینو(!؟؟) ته خلاصه نیولې وه!! کله چې دغه تیاره دالېز ته ننوتو، چپ لاس ته یوه بله خیرنه دروازه پرانیستل شوې وه، په دې تنګه او وړه خونه کې یوه سره توشکه اواره وه، چې کوچنې ګلونه یې لرل، د دروازې څنګ ته د جنوب پر لوري یوه کړکۍ هم پرانیستل شوې وه، د کړکۍ څنګ ته څو نورې برستنې هم ترل شوې وې، چې د چرسو او سګرېټو بوی ترې خوت. د دروازې پر پاسنۍ برخه د دوی د سالار "مسعود" څو عکسونه لګېدلي وو، زه یې پر توشکې ورټېل وهلم او دی مخامخ راته کښېناست، ما ورته وویل:

"...ما خلک د یوه لیکوال او خبریال په توګه پېژني، زه دې د ټولو خلکو په مخ کې ولې په څپېړو ووهلم، زما ګناه څه ده؟.."

هغه بیا په غوسه شو، غاښونه یې وچیچل، لاسونه یې پر خپله ملا ټینګ کړل او یوه بله څپېړه یې راکړه، ویې ویل: "...مه آمر ازی پوسته استم، مره میشناسي؟ مه مثل تو روز ده نفره، ده زنجیرا بسته میکنم، تو از ګریبان مه میګیري؟، تو بشي مه حالي سبق تره میتم".

وروسته یې زما د داسې چلندونو یادونه هم وکړه، چې زه هېڅ ترې خبر نه وم، هغه ویل چې ګواکې ما لومړی ورباندې وار وکړ او کنځا مې ورته وکړه. راته ګواښ یې وکړ چې والله که به مې د چا پلار هم ترې خلاص کړي. په دې جار و جنجال کې یو بل کس د

کوټې د تشناب له ورې دروازې څخه راووت، تور کالي يې په ځان، يو کوچنی برګ دسمال يې پر اوږه او پکول يې پر سر و، هغه وپوښتل:
"چرا، بی، آمر صاحب!؟".
امر صاحب وويل:
"مه ازی به انسانيت پرسان ميکنم که ای مجلايت چرا پشتوست، سر مه وار ميکنه، مره ميزنه، ای مره نميشناسه که مه کيستم، مه مثل ای وارې ادما ره روز ده تا خام ميخورم".
هغه کس چې د خپل مخ په وچولو لګيا و، پر خپل ځای وچ پاتې شو، ما ته يې مخامخ ګونډې ووهلې، ويې ويل:
"او بچه! امیالی بسته ات کنم؟ تو میفامي که امر صاحب کیس؟".
زه هک پک حيران پاتې وم، چې اوس څه ووايم، ما چې څه ويلي او څه اورېدلي وو، ومې ويل، خو يوه هم غوږ نه نيوه. په همدې وخت کې د دوی اووه اته تنه نور ملګري هم راننوتل، چې څه له پاسه ټول ځوانان او تر پنځه ويشتو کلونو يې عمر کم و. چا يو ډول دريشي اغوستې وه، چا بل ډول، چا يوازې نظامي پتلون په ځان کړی، چا يوازې کورتی اغوستې وه، چا هم د ملي پوځ دريشي په ځان کړې وه، خو په څېره کې ټول يو ډول راته ښکارېدل. په يوه شېبه کې مې احساس کړل، چې شونډو مې پترې نيولې او د مايوسی په جال کې مې ځان راښکېل ليد. هغه مايوسي چې ما، زما قلم او زما فکر يې زيندی کړی و.
يوه ووېل:
"تو چي کاره استی، از کجا ستي؟".
ما وويل:
"زه يو ليکوال، خپلواک خبريال او د دې مجلې چلوونکی يم".
کله چې مې د خپل ولايت نوم ورته واخيست، د زياتو پر تندیو ګونځې راغلې، نور هم توند شول، اوس که به ما خبره کوله، نو ويل به يې: "چپ باش!!"
د دوی آمر راته وويل:
"ورشه د مجلې اسناد دې راوړه".
ما له جېبه خپل ګرځنده فون راوايست، خو هغوی وويل:
"زنګ نزنی که تو ته تو تيت ميکنم...."
وروسته يې څو سپکې کنځاوې هم پسې وکړې...
خو نن ما ته د خپل جګړه ځپلي، خوار او ټوک- ټوک هېواد د ملي پوليسو، ملي

ساتندویانو او ملي سرتېرو د هېوادپالنې، ولسپالنې او سپېڅلې مینې ! ! جذبه ښه ترا څرګنده شوه، یو ځل بیا مې د دروازې پر سر لګېدلې عکس ته وکتل. هغه راپورې خندل، بیا مې د ځان په وړاندې مخامخو خیرنو څېرو ته وکتل، چې هر یوه پر مخ، سر او اوږو درانه- درانه ګوزارونه راکړي وو، وروسته مې د یوه سرتېري په لاس کې د هوسۍ مجلې څو څېرې شوې پاڼې ولیدې. ما ته داسې وبرېښېدل چې د دغو ځیرو شویو پاڼو له هرې ټوټې څخه زما د هېوادوالو چیغې راځي، د اوښکو او فریادونو ازانګې ترې راځي او بالاخره وینې ترې داري وهي، هغه دارې چې ما ته د څو کلونو وړاندې هغه مړي او ټپیان رایادوي چې د کابل په واټونو او راکټ لګېدلو کورونو کې مې په څو- څو ځلې لیدلي وو، دا ځکه چې زه خو هم اخر د دغو جګړو او ویرونو یوه پدیده ! ! وم. داسې پدیده چې نن د خپل مظلومیت جنازه پر خپلو اوږو لېږدوي. زه په دې وخت کې یوه ګرځنده مړي ته ورته وم، چې هېڅ یې هم په واک کې نه وي، نه د خپل خیر په باب فکر کولای شي، نه هم شر پېژني.

یوه تن بیا خوله جینګه کړه او د پوزخند په ډول یې وویل: "پشتو... پشتو چاپ میکنه او ګپ اضافي هم میزنه، پاکستانیا ! !".

ما ته نن دا هم څرګنده شوه چې زما هېوادوال په دې هېواد کې نه یوازې د ژوند کولو حق نه لري، بلکې د مجلو د خپرولو حق یې هم ترې اخیستل شوی او د مطبوعاتو د قانون دا ماده هم راته هسې د کاغذ پر مخ یوه لیکل شوې کرښه وبرېښېده، چې وایي:

په تولیزو رسنیو کې د دغه ډول لیکنو خپرول جواز نه لري:

۱. هغه لیکنې چې د اسلام د اصولو مغایر او نورو دینونو ته سپکاوی وي.

۲. هغه لیکنې چې د اشخاصو د سپکاوي او پر هغو باندې د افترا لامل شي.

خو تر اوسه پورې په هوسۍ کې داسې لیکنه نه ده راغلې، چې هغه دې خدای مه کړه اسلام، یا دې هم نورو دینونو ته سپکاوی وي، تر اوسه پورې په دې خپرونه کې څوک نه دي سپک شوي، خو نن دا دی د همدې مجلې چلوونکی په دې جرم تر ځورونې او جزا لاندې نیول کېږي، چې په خپله ژبه مجله چاپوي او په خپل هېواد کې یې وېشي، په خپله ورته لیکنې برابروي، په خپله یې د چاپ لپاره ورته پانګه برابروي او په خپله یې د چاپ لپاره د جبر تر کرښې ها خوا اوړي، خو بیا یې هم دا کار یو خیانت، ملي غداري او د سپکاوي وړ کار ګڼل کېږي، خو نه پوهېږم د لیکوالو او د خپرونو د چلوونکو لپاره هم په دې هېواد کې کوم تضمین شته چې د دغه ډول ټوپکسالارانو له سپکاوي او افترا څخه خوندي وي؟ او که نه، دا قوانین او اصول د زورورو له خوا لیکل کېږي، یوازې یې مظلوم او بې وسلې قشر په منلو او رعایتولو مکلف دی. ما غوښتل چې په دې اړه مې

ځوک چیغه واوري، یو ځوک دې حق او ناحق سره بېل کړي، له بده مرغه چې یو کس مې هم ونه موند.

اخر یې تر ډېر ځنډ، لفظي شخړو، دلیلونو او لانجو وروسته پرېښودم، تر شا یې دا هم ویل چې:

"...برو نوکر و اجیر انگلیسا، ما بچای اسلام استیم، ما اسلامه کمایي کدیم، فامیدي؟ ای تمام مردم باید سر ما افتخار کنه، برو پشت سر ته سی نه کني، که ضربیت میکنم"...

له هغې خونې څخه ووتم. زما د موټر ملګري راته بهر ولاړ وو او هېڅ یې هم نه ویل، ځکه چې هغوی هم زما په ملت پورې اړوند کسان وو، هو ربښتیا دوی به څه ویلای، دغو ټوپکسالارانو خو خامخا په همدې جرم هم نیولای شوای چې ولې یې ملي جامې اغوستي، ولې یې خولی پر سر کړې او ولې رېږه لري. د خپلې خولې له کونج څخه مې د وینو رابهېدلې لیکه پاکه کړه او موټر ته وختم.

په لار کې زموږ موټر چلوونکي، چې یو خوږاروا ځوان و، د همدغو ټوپکیانو ګیلې پیل کړې، په ضمن کې به یې په مخامخ لګول شوې هنداره کې ما ته هم راکتل. هغه وویل:

"همدغه پاټک والا په یوه او بله پلمه زموږ جوازسیر او اسناد راځخه اخلي، یا د لمبر پلېټ پلمه نیسي او له موږ څخه د پیسو غوښتنه کوي. ټرافیک بېلې پیسې غواړي، دا وسلوال کسان یې بېل".

خو دا خبرې زما لپاره ځکه دومره په زړه پورې نه وې، چې د اوربدو لپاره یې کوم اوربدونکی غوږ او د دغو ستونزو د اوارۍ لپاره کومه صادقه او ربښتیني محکمه نه موندل کېده، ما به څه کول؟ زما د قلم ملا خو د ټوپک په وړاندې ماته وه. زه د خپل بدن د دردونو له کبله په عذاب وم، کله چې مې غوښتل خپل اواز تر جګپوړو چارواکو ورسوم، بیا هم بریالی نه شوم، ځکه دا سې ځوک مې ونه موند، چې هغه دې په ربښتیا هم صادقانه اقدام وکړي. دلته خو هر چارواکی او د هېواد هر خادم (!!؟) تر اوو دېوالونو هاخوا په حرمسرایونو کې ناست دي، دلته ځوک د هغه چا اواز نه اوري، چې ظلم ورسره شوی وي، بله دا چې ما نو څه کولای شوای، له ما سره خو نه وسلوال کسان وو، نه هم وسلې، ما یوازې یو مات او خوار قلم درلود، چې نن یې دوی قدر ورپرځای کړ او ما یې ننداره وکړه!! تر دې وروسته پوه شوم چې د یوه لیکوال او د یوې خپلواکې، ناپېیلې او ملي مجلې د چلوونکي په توګه مې خپل ولس څومره قدر کوي!!؟؟.

زه د خپل هېواد په څېر چور چور یمه ما مه پوښتئ

نه لرم درمان، د اسې رنځور یمه، ما مه پوښتئ
مین

په هالېنډ کې د سلام کلتوري ټولنې خبرتیا

بد رنګه زمانه شوه چې مینا په کاڼو ولي
که نن وار زما دی سبا تا په کاڼو ولي

نوزادي

هېوادوالو او نړیوالو ته څرګنده ده چې د تېرو دوو لسیزو په ترخ کې د جګړه مارو بنسټپالو او د هغوی د ظالمو ملېشو په کرغېړنو لاسونو د هېواد زیات شمېر لیکوالان او روڼاندي له بېلابېلو ستونزو، مصیبتونو او ناخوالو سره مخامخ شوي دي، له بده مرغه دا حالات لا تراوسه په هېواد کې دوام لري.

په خواشینۍ سره مو واورېدل چې د هېواد نامتو لیکوال او د هوسۍ مجلې مسوول چلوونکی ښاغلی صالح محمد صالح د هماغو ټوپکیانو او داړه مارانو په وسیله بندي شوی، ځورول شوی او په بېرحانه توګه وهل شوی دی.

په هالېنډ کې د سلام کلتوري ټولنه په افغانستان کې د ملګرو ملتونو له ادارې (یوناما) او د مسوولو دولتي چارواکو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې د دې پېښې لاملینو ته ژر تر ژره درنه سزا ورکړي، ترڅو د نورو ټوپکیانو لپاره د مخنیوي الهام وګرځي او د دې تر څنګ د هېواد له ټولو کلتوري ټولنو او کلتوري مخورو لیکوالو او پوهانو څخه دا هیله کوو چې په یوه اواز کورنیو او بهرنیو مسوولینو ته وواییي چې زموږ ټول هېوادوال له دې ټوپکیانو څخه کرکه کوي او د افغان ولس په نظر همدا ټوپکیان په هېواد کې د رواني بې ثباتۍ او ناوړه حالت اصلي عاملین دي.

په هالېنډ کې د سلام کلتور تولنې مشر
رسول باوري

***

په ډنمارک کې د افغانستان د فرهنګي – علمي څېړنو مرکز (خپلواکۍ) اعلامیه

د کابل د څرخي پله د تالاشۍ په پوسته کې د احمد شاه مسعود تر عکس لاندې یوه وسلوال چارواکي، پښتو او پښتنو ته سپکې سپورې ویلې

د ۲۰۰۴ کال د جون ۲۸-کوپناګن

په خواشینۍ سره مو خبر ترلاسه کړ چې د ګران هېواد افغانستان یو تن پیاوړی فرهنګي شخصیت او د (هوسۍ) مجلې مسوول چلوونکی ښاغلی صالح محمد (صالح) کله چې له ننګرهار څخه کابل ته د تګ په لار کې و، د کابل د څرخي پله په امنیتي پوسته کې تر درولو

وروسته په دې جرم چې د یوې پښتو خپرونې چلوونکی، لیکوال، ژورنالیست او وېشونکی دی لومړی تر پوښتنو او ګروېږنو لاندې راځي او بیا نه یوازې هغه ته بلکې ټولو پښتنو او د هېواد ملي – رسمي ژبې پښتو ته سپکې - سپورې ویل شوي او ورسره جوخت په داسې حال کې چې شا و خوا ډېرو کسانو یې ننداره کوله، وهل شوی او په کشولو د په اصطلاح امنیتي پوستې انړ او بیا یوې کوټې ته وړل شوی او په کوټه کې په پوره ډاډ او سپین سترګی د پښتو او پښتنو په آدرس کنځلې شوي او د ښاغلي صالح د لا وهلو– ټکولو وروسته هغه ته د پاکستاني او د (هوسی) مجلې ژبې ته د پاکستانی ژبې خطاب شوی او د اسلام د ګټونکو او قهرمانانو ! په نامه یې ښاغلي صالح ته د انګرېز خطاب هم کړی، په خپله صالح په دې باب داسې وایي: "زه یې لومړی کش کړم، چې لستونی یې راخیرې کړ، څو نورو وسلوالو د شا له لوري پر ښي اوږه یو ټینګ ګوزار راکړ، خو زه خجالت نه وم، ځکه چې ما ته د خپل هېواد قانون(!!؟) جزا راکوله، هغه هم د بېګناهی په جرم ! !زه د خپلې ژبې د خدمت په جرم محاکمه کېدم".

هوکې ! دا ډېره موده کېږي چې په افغانستان کې همدغه ټوپکیان او د اسلام همدغه دروغجن خادمان او د شر و فساد همدغه قهرمانان زموږ لیکوال، ژورنالیست او زموږ د ژبې ویناوال د پښتو په جرم ترټي، هغوی سپکوي، تر وهلو– ټکولو لاندې یې نیسي، د زندان تورو ګوټونو ته یې اچوي، قلم یې ورماتوي، اثر یې ورته سوځي، کورنی او افکار یې ورتباه کوي او له وطن یې وتلو ته اړ باسي، چې یوه نوې او ښېخې تازه بېلګه یې له ښاغلي صالح محمد صالح سره نوموړی چلند دی.

په ډنمارک کې د افغانستان د فرهنګي– علمي څېړنو مرکز (خپلواکي)، په ډنمارک کې ټول افغان فرهنګیان او په ټوله سکندویایي هېوادونو کې افغان فرهنګپال د دغه شان افغاني ضد چلند او د هېواد د فرهنګ او ملي– رسمي ژبې د خادمانو په وړاندې سپکاوی او په ځانګړې توګه د پښتو او پښتنو او افغان له نوم سره د دغو بې مسوولیته ټوپکیانو او د پردیو د نوکرانو ملي ضد چلند په کلکه غندي او په دې توګه د هېواد ولسمشر ښاغلي حامد کرزي او د هغه د کورنیو چارو وزیر ښاغلي علي احمد جلالي ته د خپل اعتراض غږ رسول غواړي او په دې توګه هیله لري چې په خپلو رغنده اجرااتو سره د دغو افغان دښمنه او فرهنګ ستیزه ټوپکیانو مخه ونیسي او د امنیتي چارو او اطلاعاتو او کلتور په وزارتونو کې د پښتون دښمنه اعمالو څارنه وکړي او کنه نو تاریخ خو هسې هم دغه دوره له پښتو ، پښتنو او افغان سره د دښمنی د دورې په نوم په خپلو پاڼو کې ثبت کړې ده .موږ په دې توګه د ملګرو ملتونو د ادارې، د اروپايي ټولنې او په ځانګړې توګه د امریکا د دولت او په افغانستان کې د امریکا د سفیر ښاغلي زلمي خلیلزاد پاملرنه هم د دغه راز ناتار ختمولو ته راګرځوو ، ځکه اوس خو زموږ د هېواد اصلي واکداران همدوی دي او افغان ملت له دوی څخه هیله لري، چې د شورویانو په څېر برخورد و نه لري. موږ په ټینګه غواړو چې د ښاغلي صالح د وهلو– ټکولو او پښتو او پښتنو ته د کنځلو کولو دغه عاملین او ویناوال تر پوښتنې لاندې ونیول شي او که چېرې قانون موجود وي، ورسره دې قانوني چلند وشي.

د خپلواکی د فرهنګي مرکز په استازیتوب

یوسف هېواددوست

❀❀❀

د ښاغلي صالح محمد سپکاوی په کلکه غندو

(هوسۍ) یوه ښکلې معیاري مجله ده، د دغې مجلې د لومړي کال پنځمه ګڼه ما سر ترپایه ټوله وکتله، په دې ګڼه کې داسې څه زما نظر ته رانغلل چې د هغې مسوول مدیر صالح محمد صالح دې پرې ووډبول شي او د کومې محکمې او څارنوالۍ له پرېکړې پرته دې د غارو تنې د خولې د تالاشۍ د پوستې پازوال دې دی بندي کاندي. د صالح محمد صالح ګناه دا ښوول شوې چې مجله یې ټوله په پښتو ده. د ده دا کار دومره نه و چې دده د وهلو او مجلې د څیرلو سبب شي، ځکه چې په کابل کې په لسګونو داسې مجلې خپرېږي چې یو پښتو مضمون هم په کې نه شته او سویه یې د صالح صاحب تر مجلې ډېره کښته ده.

که د ده په مجله کې کوم مضمون د قانون خلاف خپور شوی وي، نو بیا هم تالاشیوالو دا حق نه درلود، چې مجله دې سانسور کړي، دا دنده د اطلاعاتو او کلتور وزارت د نشراتو د ریاست وه، چې که کوم مضمون د اساسي قانون، په تېره د مطبوعاتو د قانون چې (متن یې په همدې ګڼه کې خپور شوی دی) مخالف و، مرظف کسان ترې پوښتنه وکړي.

په پېښور کې د مهاجرو ژورنالیستانو اتحادیه پر دغه کار خپله زیاته خواشیني څرګندوي چې د پښتو ژبې په ګناه دغه مستعد ژورنالیست او یا دغه شان نور ژورنالیستان ځورول کېږي، وهل کېږي او مجلې یې د سورلیو په عام محضر کې څیرل کېږي. موږ دغه عمل په کلکه غندو او د مطبوعاتو له قانون سره سم د اطلاعاتو او کلتور له وزارت څخه هیله کوو، چې د دغه راز خپلسرۍ مخه په کلکه ونیسي.

په درناوي

(لاسلیک)

عبدالرؤف قتیل خوږیانی

په پېښور کې د مهاجرو ژورنالیستانو د اتحادیې مشر

❀❀❀

ښني کلتوري ټولنه د صالح سپکاوی د ګرد افغانستان سپکاوی بولي

صالح اغیارو خمبیره کړ

بې ننګه ورور یې پر برېتو وهي لاسونه

د غم له پاسه غم، څو ورځې دمخه خبر شوو چې په ننګرهار کې د(ختیځ) اوونیزې چلوونکی (عبدالوکیل اټک) د یوه خبر په خپرونه د ځینو پخوانیو ټوپکوالو او د اوسنیو ښاغلو رئیسانو له خوا وګواښل شو او ورټل شو. خو د شکر ځای دا و چې پر موضوع سم له لاسه په جلال اباد کې

کورنۍ او بهرنۍ فرهنګي او د بشري حقوقو ټولنې په وخت خبرې شوې او په دې ډول ځښتن د ختیځ اوونیزې د چلوونکي سر په امان کې کړ. د ختیځ د چلوونکي لویه او نه بخښونکې ګناه او جرم دا و چې ولې یې رښتیا ویلي دي؟ ! ولې یې د امریکایي ډالرو هغه شنې بنډلې رسوا او ښکاره کړي، چې دوی ته د بیارغونې (PRT) د بهرنۍ خیریه مرسسې له خوا د جلال اباد ښار د پاکولو لپاره ورکړل شوې وې، مګر دوی جنابانو بیا هغه ($) غنیمت کړې او د ښار پاکول یې بیا د ښوونځیو په زده کوونکو باندې د ازموینې پر مهال د (داوطلب) په نوم په زور او جبر ترسره کړ.

(ختیځ) اوونیزې فقط همدا جرم کړی و چې دغه ($) بنډلې یې رسوا کړې او په همدې جرم هغه دی تر ننه پورې د ننګرهار ولایت د څارنوالۍ جلبونه او استعلامونه ځوابوي او پایله لا نۀ ده جوته چې یو خوار او تش لاسی قلموال به له یوه زورور، زردار او ټوپکدار سره څه کوي؟

نن دا دی د یوه بل قلموال په غم له سترګو اوښکې او په قلم توري ترم.

نور ولسونه خپل مړي ژاړي، مګر موږ هره ورځ خپلو ژوندیو ته ویرنې (مرثیې) لیکو، په خپل هېواد کې پردي یو، په ډېرو خپلوانو کې بې کسه او له خپل ټول زور او ځواک سره- سره بیا هم بې ځواکه او بېواکه یو، په ژوندیو کې مېړه نه لرو او بیا پرعکس په مړو کې بیا بد او بې ننګه نه لرو؟ ! عجبه د تعجب، ژړا او د خندا خبرې ؟ !

که مې لیکوال ملګري نه خوابدي کېږي زه وایم چې دا هرڅه موږ په خپله په ځان کوو او کړي مو دي (ډېر دلایل شته چې دلته نه ځایېږي) پرون مو په (TOLAFGHAN.COM) نومې انټرنټ پاڼه کې د (ختیځ) اوونیزې ویرنه ولوستله، مګر له بده مرغه چې تراوسه پورې پرې پرته له یوڅو تنو، نورو ښاغلو لیکوالو او یا نورو ښاغلو څه وویل؟ څه غبرګون یې وښود؟ که نور (نړیوالې خبري رسنۍ) مو په وسه کې نه وې، نو لږ تر لږه خو مو دا کولای شول چې په همدې (ټول افغان) پاڼه کې خپل کلتوري خو پر ځای پرېږده د افغاني او پښتني احساساتو او مسوولیت پرځای کړی وای !؟ !

که مو پرون د هغه ښاغلي په ننګه او ملاتړ کې نړۍ ښورولې وای نو بویه چې بیا چا د لیکوال او یا پښتانه قلموال په وړاندې داسې څه کړي وای، لکه تر هغې (ختیځ) وروسته چې یې دا دی زموږ د زړه د یوې بلې ټوټې (صالح) سره وکړل.

که د امتیاز په وخت کې د کلتوري ټولنو بېلابېلو نومونو ته وګورو نو بویه که یې یو مستوفیت خو لا څه کوې چې ان د احصایې لوی ریاست یې هم وشمېري؟ !

مګر د تورې او غږ ځای چې راشي، بیا سړی داسې انګېري چې موږ په دا دومره ټبر کې اصلاً هېڅ کلتوریان نه لرو ! !؟

خیر خدای (ج) دې وکړي چې زما دا خبرې ټولې ناسمې وي، مګر زه یو ځل بیا خپلو ټولو لوستو او په ځانګړې توګه قلموالو، لیکوالو او د بېلابېلو ټولنو ښاغلو مشرانو ته ځولۍ غوړوم چې په داسې اړینو مسایلو کې لکه په ختیځ اوونیزې او په ښاغلي صالح چې وشول، د یوه بځري هومره زغم هم ونه کړي، خپل غبرګون او غږ دې ټولې نړۍ ته ورسوي، ځکه چې په یوه خوله او یوه اتفاق هرڅه کېږي، تر دې ډېر باید نور د مضر احتیاط قرباني نه شو، که نن مو په یوه خوله د

(صالح) پوښتنه ونه کړه، نو وګڼئ چې سبا زما، ستا او د ټولو وار دی او په دې ډول به د میرڅمنو هغه وینا هم خدای مه کړه رښتیا شي چې وایي، پښتانه په سیاسي لحاظ لیډرشیپ نه لري، په قومي لحاظ مشر نه لري او په فرهنګي لحاظ یووالی او پیوستون نه لري، بله عجیبه خبره دا ده چې هیرویین او د پوډرو زهر په ښکاره لرو بر کېږي، له دومره بدوالي سره- سره بیې بیا هم څوک بد نه ګڼي، مګر پښتون او پښتو خپرونه بیا تر هیروییینو هم بده ګڼل کېږي.

که نن بیا هم عبرت وا نه خلو او یو ځای، یوه خوله او یو غږ نه شو نو بیا نور خلک مه ګرموئ، هر څه به مو له خپله لاسه وي او په دا خپل لوی ټبر د یوه کوچني عکس پاچاهي، راج او باج ومنئ.

د ښښي کلتوري ټولنه، پېښور

❁❁❁

د افغانستان د کلتوري ودې ټولنې احتجاج لیک

د لیکوال او ژورنالیست صالح محمد صالح د ځورولو او شکنجې له کبله د کورنیو چارو وزارت ته د افغانستان د کلتوري ودې ټولنې احتجاج لیک

جرمني ۲۸ جون ۲۰۰۴

په ډېره خواشینۍ سره مو خبر تر لاسه کړ، چې ځوان لیکوال او د (هوسۍ) مجلې مسوول مدیر صالح محمد صالح په کابل کې د پل چرخي د امنیتي پوستې د ټوپکوالو له خوا په دې جرم وهل شوی او ټکول شوی، توهین شوی او د مرګ ګواښونه ورته شوي دي، چې ولې د افغانستان په لومړۍ رسمي او ملي ژبه پښتو د هوسۍ په نامه یوه مجله چاپوي او کابل ته یې لېږدوي.

موږ د افغانستان د کورنیو چارو وزارت له چارواکو په کلکه غوښتنه کوو چې د پلچرخي د پوستې چارواکي سم له لاسه له کاره ګوښه او محاکمه کړي. دغو چارواکو په خپل دغه ملي ضد عمل سره خپل بربریت یو ځل بیا څرګند کړ او د افغانستان له ملي وحدت سره یې خپله دښمني یو ځل بیا په ډاګه کړه.

له دې سره یو ځای موږ د ژورنالیستانو له نړیوالې ټولنې او د بشر د حقوقو له نړیوالو ټولنو څخه هیله کوو، چې په دې اړه هراړخیزې پلټنې وکړي او پایلې یې اعلان کړي.

په درناوي

د افغانستان د کلتوري ودې ټولنې د مشرتابه جرګه

❁❁❁

په (نیدرلینډ) هالینډ کې د افغاني کلتوري ټولنې احتجاج لیک

۲۸_۷_۲۰۰۳

په خواشینۍ سره مو خبر تر لاسه کړ، چې د هېواد تکړه لیکوال او د (هوسۍ) مجلې مسوول چلوونکی ښاغلی صالح محمد صالح د کابل ښار په ختیزه دروازه کې د جنګسالارانو د یوې ډلې ټوپکیانو له خوا په دې جرم چې ولې هوسۍ مجله بشپړه په پښتو ژبه خپرېږي، سخت وهل شوی او ترټل شوی دی.

موږ د ښاغلي صالح سپکاوی د هېواد د ښوزلو ژورنالیستانو سپکاوی ګڼو او د هېواد له ملي او رسمي ژبې "پښتو" سره دغه راز چلند د قانون سپکاوی، هغه قانون چې یوازې څو میاشتې وړاندې د یوې تاریخي لویې جرګې په ترڅ کې تصویب شو، خو د تطبیق لپاره یې نه واک شته او نه ځواک.

په هالېنډ کې د افغاني کلتوري ټولنې د مشرتابه جرګه، د دې ټولنې ټول غړي او په دې هېواد کې ټول افغان فرهنګیان او فرهنګپال د دې پېښې نه یوازې دا چې په کلکه غندنه کوي، بلکې لاملینو ته یې د یوې سختې جزا غوښتونکي دي.

په درنښت

د افغاني کلتوري ټولنې د مشرتابه جرګه.

❁❁❁

د روسیې په جنوبي ښار کراسنودار کې د مېشتو افغانانو د ټولنې احتجاج لیک

په خواشینۍ مو خبر ترلاسه کړ، چې ښاغلی صالح محمد صالح په پېښور کې د هوسۍ مجلې تر چاپولو وروسته د راستنېدو پر مهال کابل ته د ننه کېدلو په دروازه (څرخي پله) کې د څو تنو جنایتکارانو له خوا په دې پلمه چې ولې نوموړې مجله ټوله په پښتو ژبه ده رټل شوی، ښکنځلې ورته شوي او وهل شوی دی او هم پښتو ژبې او پښتنو ته بد رد ویل وشوي او سپکاوی یې شوی دی.

موږ د روسیې فدراتیف په یوه لیرې جنوبي ښار کراسنودار کې مېشت افغانان چې د زیاتو نورو بهرمېشتو افغانانو په څېر هره ورځ او هر ساعت په هېواد کې د ارامۍ، امنیت او قانون د ټینګېدلو او هم په هېواد کې د ملي وحدت د رغېدنې او په پایله کې هېواد ته د ستنېدلو زېري ته سترګې په لاریو، دا ډول یوه جنایتکارانه عمل ډېر سخت خپه کړي یو او له دې لارې د دې بېشرمانه عمل ډېره کلکه غندنه کوو او د ملګرو ملتونو له سازمان، د بشر د حقوقو له اړوندو سازمانانو او په هېواد کې له ملي او سالمو قوتونو څخه دا هیله او غوښتنه لرو چې د دې مسئلې په باب جدي چلند وکړي، پلټنه دې وکړي او جنایت کوونکو ته باید حتمي جزا ورکړل شي او هم دې په راتلونکي کې د دې ډول پېښو د رامنځته کېدو مخنیوی وکړي، چې په هېواد کې ملي وحدت ته ډېر درونډ تاوان رسوي او د هغو بدنامو ډلو، چې له ډېر وخت راپه دېخوا په هېواد کې د ملي نفاق او د هېوادوالو تر منځ د اعتماد د منځه وړلو لپاره ښکاره هڅې کوي، د خاینانه اعمالو مخه ونیسي.

موږ له ټولو افغانانو څخه، که په افغانستان کې دننه، یا هم بهر کې دي دا غوښتنه کوو چې نور د دا ډول پېښو ننداره کوونکي ونه اوسي، بلکې د دا ډول وحشیانه کړنو په وړاندې دې خپل غږ پورته کړي، مخکې تر دې چې هماغه د ټوپک ګوزار به، چې پرون یې ښاغلی صالح په نښه کړ، دوی په نښه کړي.

په درناوي

د روسیې په جنوبي ښار کراسنودار کې د مېشتو افغانانو ټولنه

د افغان دښمنو وسلوالو ډلو د اصلي څېرو د بربنډولو په خاطر د تبلیغاتي کمپاین د پرمخ بېولو اړتیا

که د هغو وسلوالو ډلو کړو - وړو ته چې د (جهاد او مقاومت) د ویاړونو نارې سورې وهي ځیر شو، وینو چې هغوی د افغانستان د مېشتو وروڼو قومونو تر منځ بې اتفاقیو او دښمنیو اور ته لمن وهلې دي. د دوی د دې افغاني او اسلامي ضد دریځ له کبله د قوم او ژبې په نامه د خلکو پر پت او عزت تېری، د هغوی د ملکیتونو غصبول، خپلمنځي جګړې او زیات شمېر هېوادوال کډوالۍ ته اړ ایستل، د هغوی د کړو - وړو هغه نمونې دي چې اصلي هویت یې څرګندوي. دوی هڅه کوي چې د افغاني ټولنې ناوړه وضعیت ښه او د ډاډ من انځور او د هغو هلو ځلو مخنیوی وکړي چې عیني واقعیتونه منعکسوي، نو له دې کبله غواړي چې د رښتینو روڼاندو لیکوالو او د علم او پوهې د علمبردارانو د فعالیت خنډ شي او هغوی د بټه اړ کړي، چې د کړېدلي افغان ولس د زړه خبرې او د افغاني ټولنې ترخه واقعیتونه بیان نه کړي. چې څرګند مثال یې د دې ډلو هغه چلند دی چې په دې وروستیو کې یې د (هوسۍ) مجلې چلوونکي ښاغلي صالح محمد صالح سره کړي دي، چې د هغوی رښتینې څېره ښیي، چې له انسانیت، افغانیت او فرهنګ سره پر دښمنۍ سربېره یې خپل اسلامي ضد هویت هم څرګند کړ. ځکه چې د اسلام سپېڅلی دین ټول مسلمانان وروڼه ګڼي، د قوم او ژبې په نامه توپیر او تبعیض نه پېژني. له بده مرغه هغه څه چې له ښاغلي صالح سره په کابل کې کېږي، چېرې چې د ایساف ځواکونه موجود دي، دا ښیي چې دا او په افغانستان کې د ترهګرۍ ضد ټلوالې ځواکونه او افغان چارواکي د دې جوګه نه دي چې په هېواد کې څه، چې په پلازمېنه کې هم نظم او قانون ټینګ کړي او س موږ ته یوازې دا راپاتې ده، چې د دې افغان دښمنو وسلوالو ډلو د رښتینې څېرې د بربنډولو او د افغاني ټولنې د واقعیتونو د بیانولو په خاطر هدفمند تبلیغاتي کمپاین پیل کړو، چې نړیوال زموږ د هېواد له ترخو واقعیتونو څخه رښتینی انځور پیدا کړي. پر خپلو دولتونو او نړیواله ټولنه فشار راوړي، چې افغانان د دې بې فرهنګه ډلو له شر څخه وژغوري او هغوی ته د نورو نړیوالو په څېر د انساني ژوند او فعالیت زمینه برابره کړي.

د انټرنټي پاڼې مسوولین

د جون د میاشتې ۲۹ نېټه

❀❀❀

په سویډن کې د افغانانو د علمي او فرهنګي مرکز احتجاج لیک

د ژورنالیستانو او فرهنګیانو سپکاوی، د افغان ولس سپکاوی دی

سویډن - مالمو د جون ۲۹مه

په دې وروستیو شپو او ورځو کې چې له یوې خوا د راتلونکې ولسمشرۍ او پارلمان لپاره د ټولټاکنو مسئلې افغان ولس او روڼاندي په خپلو کې مصروف ساتلي او هر یو صادق افغان دا

لاره- چاره لټوي چې څنګه وکولای شي افغان ولس له یوې بلې غمیزې څخه وژغوري. له بده مرغه ټوپکسالارو او ملي متعصبینو له موقع څخه په استفادې سره په یوه او بل نامه پر هغو ژورنالیستانو او فرهنګیانو ګوزارونه پیل کړي چې ازادخیاله او ډیموکراسي پلوه سیاست یې غوره کړی دی.

دغه ژورنالیستان هغه څه خپروي او وایي چې د لوی اکثریت او ټول افغان ولس د پخلاینې او یوه ډاډمن روښانه راتلونکي څرګندوی دي.

په پښتو ژبه د یوې نشریې خپربدل کوم قانوني جرم او د وطن خلاف عمل نه دی، د اساسي قانون او مطبوعاتو د قانون له مخې هر څوک حق لري نشرات وکړي او د خلکو غوښتنې منعکسې کړي.

د (هوسی) د چلوونکي، ښاغلي صالح محمد صالح ګناه یوازې دا ده چې په پښتو ژبه خپرونه چاپوي. هغه چا چې ښاغلی صالح صاحب یې ځورولی او توهین کړی دی، دا هېره کړې ده چې په دې وطن کې غوځ اکثریت "پښتون" دی، چې په پښتو ژبه خبرې کوي. که په پښتو او یا بله کومه ژبه په ویلو یا لیکلو سره د چارواکو له خوا کوم ژورنالیست او لیکوال تر تهدید لاندې نیول کېږي، پایله به یې ډېره خواشینونکې وي.

په سویډن کې د افغانانو د علمي او فرهنګي مرکز ټول غړي او د مالمو د ښار اوسېدونکي افغانان په یوه اواز نه یوازې دا چې د هېواد له تکړه ژورنالیست او لیکوال ښاغلي صالح محمد صالح سره دغه شان غیرانساني اعمال په کلکه غندي، له چارواکو (کورنیو چارو وزارت او اطلاعاتو او کلتور وزارت) څخه په کلکه غوښتنه کوي چې د دغه شان غیرقانوني او بې مسوولیته اعمالو سرته رسوونکي، افغان ولس ته وروپېژني او هغوی په قانوني سزا ورسوي. نه باید هر څوک چې زړه یې غواړي پرخپل سر، بې له قانونه خپرونې مصادره او چلوونکي یې زنداني او تهدید کړي. دا د ځنګل قانون باید پایته ورسېږي!!

موږ په هېوادنۍ او نړیواله کچه د بشر د حقوقو له ټولو سازمانونو څخه په غوڅه توګه هیله کوو، چې د دغه شان خپلسریو مخه ونیسي او دا په کلکه وغندي، چې په دې توګه په راتلونکي کې ژورنالیستان او فرهنګیان تر قانوني حمایې لاندې خپل وطني چوپړ ته دوام ورکړي.

په درناښت

په سویډن کې د افغانانو د علمي او فرهنګي مرکز د مشرتابه جرګه

❁❁❁

د افغاني فرهنیانو د ناپېیلې ټولنې اعلامیه

د مقدس خدای په سپېڅلي نوم

د کابل په امنیتي کمربند کې د ښاغلی صالح محمدصالح د وهلو او توهینولو له کبله د افغاني فرهنیانو ناپېیلې ټولنه د امنیتي چارواکو دغه سپک او بې پرنسیبه عمل غندي او له عدلي چارواکو غوښتنه کوي چې د دې قضیې لاملین رسماً توبیخ او ملامت کړي او په رسمي توګه دې له ښاغلي لیکوال او فرهنددوست صالح محمدصالح څخه بخښنه وغواړي او په مطبوعاتو کې دې

دغه جریان خپور شي.

په ټولې فرهنګي مینې
محمد آصف ننګ
(د اقتصاد مجلې چلوونکی)

❀❀❀

په کندهار کې د نارنج خپرندویې ټولنې احتجاج لیک

مونږ ټولو پښتنو واکمنو ته دا احتجاج کوو، چې ولې بیده یاست؟ ایا تاسې د اکثریت ولس استازي نه یاست؟ په افغانستان کې چې دا د ګوتو په شمېر خپرونې لرو، هغه هم د پردې پلویو او متعصبو وګړو له خوا له منځه وړل کېږي او مسوولین یې وهل او ټکول کېږي ایا که د نورو ژبو له ویونکو سره پښتنو داسې چلند کړی وای، نو هغه وخت به هم چا ته څه نه ویل کېدل؟

مونږ د (هوسی) د درنې مجلې مسوول ښاغلي صالح محمد صالح سپکاوی د ټولو پښتنو سپکاوی ګڼو، واکمنو ته دې دا په ډاګه وي چې که نن مونږ ډبول کېږو، نو سبا د دوی وار دی، رابېدار شئ او د خپلو وروڼو غم وخورئ.

په کندهار کې د نارنج خپرندویې ټولنې مسوول
سید احمد قانع

❀❀❀

له ښاغلي صالح محمد صالح سره د روسیې فدراسیون په پلازمېنه مسکو کې د ځوانانو د ادبي ټولنې خواخوږي

ټول په دې پوهېږو، چې نن ورځ هېواد د چا په لاس کې دی، دا هغه داړونکي ټوپکیان دي چې ټپي افغانستان به یې تر پېړیو پورې له ځانه څخه خیرې پاکې نه کړي. صالح محمد صالح یو تکړه لیکوال دی، چې په یو داسې (وحشي) کړو یې د قلم په زور مونږ ټول خبر کړو، مونږ صالح محمد صالح ته ډاډ ورکوو او خواخوږي یې یو، خو زمونږ په هېواد کې زمونږ هېوادوال هره ګړۍ په دې ډول په سلګونو سپکاوي زغمي او د لتې ګټې ځوک نه شته، دولت نه شته او قانون یوازې پر کاغذونو لیکل شوی دی. صالح محمد صالح ته د پښتو په چوپړ کې ټینګ هوډ او بریالیتوبونه غواړو، مونږ پاک خدای (ج) ته دعا کوو چې د هغه پښتنه هوسۍ د تل لپاره د افغانستان پر دنګو غرونو ټوپونه ووهي او زمونږ د مینې تنده دې ماتوي. په دې هیله چې د داسې داړونکو ځای څرخي پل شي.

د ځوانانو د ادبي ټولنې له خوا

❀❀❀

په کویټ کې د افغانانو ثقافتي اتحادیې احتجاج لیک

په زیاته خواشینۍ سره مو له تکړه لیکوال صالح محمد صالح سره چې په رښتیا هم د ټولنې یو صالح بچی دی، د ځینو بې ادبو او بداخلاقو له خوا د بېرحمانه چلند خبر تر لاسه کړ، چې زمونږ

لپاره زیات د خواشینۍ سبب شو. موږ په کوټ کې ټول مېشت افغانان او په ځانګړې توګه د افغانانو ثقافتي اتحادیه په کلکه د دې ظالمانه تېري غندنه کوو او دغو جاهلانه تېري کوونکو ته د سختې سزا غوښتونکې یو او د افغانستان له انتقالي ادارې څخه دا غوښتنه کوو، چې د داسې بې کفایته او خودغرضه کسانو لاسونه ورلنډ کړي او پرې دې نه ږدي، چې دا کسان په خپلو بدو او کرغېړنو افعالو باندې د پښتنو په پاکو زړونو کې د نفرت اور بل کړي، چې بیا به په دې اور کې وچ او لانده ټول وسوځي، همداراز صالح صاحب ته د خواخوږۍ مراتب وړاندې کوو او له ده سره په دې ویر کې ځان کاملاً شریک ګڼو

په درناوي

***

په جاپان کې د ادب د مینه والو ټولنه د ښاغلي صالح ځورونه او سپکاوی غندي

د طالع ستوری مې وینې ترخوله باسي
د غم تندر، د بخت لمر نیولی دی

نن بیا د ادب د مینه والو پر زړه ټکه پرېوته او په ډېره خواشینۍ سره اورو چې د هېواد تکړه لیکوال او هڅیالی ژورنالیست ښاغلی صالح د پښتو په لیکنه، خپرونه او وینا "تورن" شوی، وهل شوی او سپکې سپورې ورته ویل شوې دي.

نن د پښتنو زړه "کابل" ته د پښتنو مجلو او خپرونو په وړلو د نامه او پت څښتنان د.... له خوا ډبول کېږي او سپکاوی یې کېږي، موږ نه یوازې د دې کرغېړن عمل کلکه غندنه کوو، بلکې د هغو وعده خلافو وعدې هم ورپه یادوو چې پر څوکۍ د سرېښېدو په نیت یې د پښتو پر سر معاملې کولې او ترملي کېدو یې "دفتري ؟؟؟ " کېدل غوره ګڼل.

دا عمل د هغه اپارتاید لړۍ ده چې له کلونو راهیسې یې د پښتنو، هزاره و، ازبکو، ترکمنو، بلوڅو، پشه یانو، نورستانیانو، هندوانو او نورو پر حقوقو خېټه اچولې، ښوونه او روزنه، لوړې او مسلکي زده کړې، ډله ییزې خپرونې، کورني او بهرني ملي اسناد، ډیپلوماتیکې چارې، هېواد ته د ننوتلو او وتلو پاڼې، د هېواد د ویاړ شمله "اریانا افغان الوتنه"، د سوداګریزو چارو، د سرشمېرنې، د انتخاباتو اسناد، ورځنۍ عریضې او...ټول د دغه اپارتاید په... لړلي دي او د نورو ژبو وده خو پرېږده، چې اسناد او خپرونې یې لا له لاسه سوځول کېږي او داسې نور...

د ښاغلي صالح د سپکاوي او ځورونې د کرغېړن عمل لاملینو ته د سزا غوښتنه به د ځان غولول وي، ځکه په رسمي کړیو کې داسې واک او سبک نن نه وینو، چې د بل په مټ واک ته رسېدلي لنډه غرو ته دې څوک تر بانه لوړ وګوري.

خو دې بدمرغۍ ته به د کړېدلي افغان ملت مبارزه او ملي غوښتنې د پای ټکی ږدي.

په جاپان کې د ادب د مینه والو ټولنه

***

په کندهار کې د بېنوا فرهنګې ټولنې احتجاج لیک

د وخت د جبر پر وړاندې د بغاوت کرېږې

(احتجاج لیک)

دا دی د هیواد، ملت، کلتور، فرهنګ، پوهې او ادب غلیمانو له خپل ټیټ خصلت سره سم د خپلو ناروااوو او خیانتونو ځنځیر ته یوه بله کړۍ ورزیاته کړه، سپینه خبره دا ده چې:

صالح محمد صالح هغه نوم دی چې ډېر زیات شمېر افغانان ورسره سره آشنا دي، خو په هغو ځانګړنو او غوره صفتونو چې دغه ځوان پسوللی دی کېدی شي، ټول ورځني خبر نه وي، کېدی شي وخت او تاریخ به د دې ځوان پولادي هوډ، مېړانه، بر هیواد، ملت، فرهنګ، پوهه او انسانیت مینه په زبات ورسوي، د دې مېړني د کار او کمساري کار ارزول او وړاندې ږغېدل وخت او کار غواړي، خو دلته یې یوازې پر هغه اړخ څه وایو چې دم ګړي ته مو اړه ورسره پیدا شوې ده.

ګران او ځوان صالح ګل له خپل کلتور او ژبې سره لېونۍ مینه لري، د ډېرو آثارو پر ژباړې او لیکنې سربېره د هیواد له بېلابېلو خپرونو سره ښه په زیات شمېر لیکنۍ مرستې کړې، چې زیاتو خپرونو د ده په مېړانه د ژوند سا اخیستې ده.

دی اوس د بي.بي.سي راډیو په پوهنیزو پروژو کې کار کوي، د نورو فرهنګي چوپړ تر څنګ دی په یوازې سر او یوازې د خپل ایمان او همت په زور یوه د ښه معیار پښتو خپرونه(هوسۍ) چاپوي، چې د ټول مادي، مانیز، تخنیکي، لیکني، چاپ، خپراوي او ... د غم پېټی ټول د همدې یوه انسان پر اوږو بار دی.

دا به بل وخت ته پرېږدو چې دا کار په څنګه انداز مخته بیایي.

خبره دلته ده چې کله دغه مېړني د هوسۍ پنځمه ګڼه له پېښور څخه رابار کړې وه، له سره تر نوکه په خولو کې ډوب و، د کابل د پلچرخي سیمي په اصطلاح امنیتي ځنځیر(اخو اصلاً لنډغرتون) ته راورسېد، د دې ځای توپکمارو پلټونکو چې کله هوسۍ مجله ولیده چې ټوله په پښتو ژبه لیکل شوې وه، نو په خورا سپین سترګۍ سره یې ځیري ویري او ایسته وغورځوله او ویې ویل:

چې دا ولي ټوله په پښتو ده، دا خو د پاکستان لپاره خپرېږي (؟) او ستومانه صالح یې د خپلې امنیتي پوستي په یوه تور غار ننه ایست او هلته یې مضبوطه د توپک د کنداغ تر ګوزارو لاندې راوست.

ښه، اوس دا خو نوې خبره نه ده چې دا توپکمار د خپل هیواد له انسان، انساني کرامت، کلتور، ژبې او ملي ارزښتونو سره دا ډول ناروا چلند کوي، دوی خو هغه ازمویل شوي د هیواد، ملت او فرهنګ غلیمان دي چې د خپل واک په انډوخر کې یې کابل او نور لوی ښارونه لوټه ـ لوټه کړل، افغان فرهنګ یې د دوزخ په لمبو کې وسوځاوه او د افغان ملت په ناموس یې تولوژنه ګډه کړه.

نن چې بیا د امریکایي استکبار تر سیوري لاندې یو نیمچه واک په لاس ورغلی، نو لا یې د وحشت لمنو د نورو او لا نورو جنایتو ټپلي پرې باسي، دوی کېدی شي دا فکر کوي چې پرون

زموږ سرغنه ګانو دا هر څه جنایتونه کول، نو نن د هماغو جنایتونو په بدل کي تر مرګ وروسته د ملي اتلانو لقبونه ورکول کیږي او یا یې د بې سوادو او ساده ژوندو پر ټټرونو د مارشالۍ نښانونه ټومبل کیږي. نو که موږ هم د ملي جنایتو، او ناروااوو کړنو ته زور ورکړو، کېدای شي موږ له دا ډول ناز څخه برخمن شو.

خو رښتیا خبره دا ده چي د ملي خاینانو خبیثي ارواوي به هیڅکله د ملي اتل په لقب خوښي نه شي او د بېسوادو توپکیانو پر ټټرونو د مارشالۍ او جنرالۍ نښانونه ټومبل پر دوی باندي د تاریخ خندول دي.

دا ملي خاینان، د هیواد، ملت او فرهنګ غلیمان باید پوه شي چي افغان ملت دومره ړوند او کوڼ هم نه دی چي د دوی نارواوي به یې یو وخت له یاده ووځي، نن وي که سبا د دې مېړني ملت وګړي ـ وګړي به له دوی سره د دوی د هري ناروا حساب کوي.

زموږ مومن ملت دا باور لري چي دا جنایتکاران به نه یوازي دا چي په دنیا کي به یې پزه او غوږونه پرې کیږي، بلکي د قیامت په ورځ به هم د کایناتو د بېساري پاچا او عادل قاضي پر وړاندي په توبو نه خلاصیږي او د خپلو کمسارو ناروااوو، جنایتونو او لویو ګناهونو په سزا به رسیږي.

نن د صالح ګل پښتو هوسۍ ورځېرل، د ده وهل او ټکول زموږ لپاره د همت او پولادي هوډ الهام راکوي، دا نارواوي به د صالح ګل د فرهنګي سنګر یاران او سرتېري لا نور کار او پیکار ته وهڅوي، لا به یې د لوړو آرمانونو په رګونو کي د اور سکروټي ورغړوي، لا به یې خپل اوچت سرمنزل ته د ورلنډېدو لپاره په وجود کي د برېښنایي خوځښت او انرژۍ توپانونه وپنځوي.

لا به د وخت د نااهلو زامنو پر وړاندي د سرکښۍ او بغاوت جنډه هسکه کړي.

لا به د نه ماتېدونکي ایمان ننداره ورکړي او لا به د زمانې د جبر پر وړاندي د ملي جهاد پیغام ورکړي.

او دا چیغي به یې د شینکي آسمان غوږونه لا کاڼه کړي چي:

ما د سیند یاغي څپو ته واچوئ

غواړي سېلابونه د توپان بچي

ښنوا فرهنګي ټولنه کندهار ـ افغانستان

***

په بلجیم کې د مېشتو افغانانو د پوهاوي، مرستې او پیوستون ټولنې د غونډې احتجاج لیک

د ۲۰۰۴ کال د جون د میاشتې پر ۲۹ مه نېټه د بلجیم په پلازمېنه بروکسل کې د یوې درنې غونډې په ترڅ کې د ښاغلي صالح محمد صالح تهدید او ځورونه د ټولو افغاني فرهنګیانو، لیکوالانو او په تېره د افغانستان د غوڅ اکثریت وګړو د کلتور او ژبې، اهانت او توهین وګڼه د

ټولنې مشرتابه جرګه کې، د ټولنې غړو او د غونډې ټولو ګډونوالو په یوه اواز له ښاغلي کرزي، ښاغلي جلالي، ښاغلي احمدزي، ښاغلي احدي، ښاغلي هېوادمل او... څخه د ملي او رسمي ژبې (پښتو) د ټولو حقوقو، په کلکه د ضمانت او حفاظت غوښتنه وکړه. د غونډې ګډونوالو د کورنیو چارو له وزیر څخه په کلکه وغوښتل چې د څرخي پله مسوولینو ته له اساسي قانون څخه په سرغړونه، سخت او د عبرت درس ورکړي. همدارنګه په غونډه کې د ځوان او زړور لیکوال او شاعر ښاغلي صالح د هڅو ملاتړ او د دولت د مسوولینو چوپه خوله وغندل شول. غونډه په افغانستان کې د افغان تېر د هوښیارۍ او پوهاوي لپاره، د نه ستړې کېدونکو هڅو په دعا یې سرته ورسېده. د پرېکړه لیک نقل د کورنیو چارو وزارت ته په رسمي ډول ولېږل شو.

***

د احمد شاه بابا د ژباړې مرکز شورغږ لیک

ګران صالح د پښتو ژبې یو تکړه او هڅاند لیکوال دی، موږ د ده پر شتون او فرهنګي چارو ویاړ کوو، وروستۍ پېښه نه یوازې صالح ته بلکې دا ټول پښتون او افغان ولس ته سپکاوی دی. وایي کارغان تېرېږي سپیان غپېږي، خو د دغو سپیانو د غپا مخنیوی هم په کار دی که نه؟ په ټول کابل کې په شمېر څو پښتو خپرونې لرو، که هره خپرونه مو داسې ځیرې کېږي او هر لیکوال مو د صالح په څېر ډېول کېږي، ناشونې ده چې خپل فرهنګي او ژورنالیستیک بهیر همداسې پرمخ بوځو. یوازې په تشو اعلامیو او ډاډګیرنو څه نه جوړېږي، باید د عمل ډګر ته ودانګو، خپلې خپرونې او پر پښتو مین لیکوالان په مادي او مانیزه توګه ځواکمن کړو او د دغسې غوځکیو د مخنیوي لپاره عملي لارې چارې ولټوو. د صالح ملاتړ ته اړ یو، سبا زموږ بل صالح توهین کېږي، دغه توهین باید له بېخه وشړول شي، موږ باید د دوی د هوډ په پیاوړتیا کې کارنده ونډه واخلو.

منته

نذیر احمد سهار

د احمد شاه بابا د ژباړې مرکز - کابل

***

په اتریش کې د افغانستان د بیا ودانولو مرستې ټولنې احتجاج لیک

په ډېره خواشینۍ سره مو دا خبر واورېد، چې د افغانستان تکړه او بااستعداد ژورنالیست او د هوسۍ مجلې مسوول مدیر ښاغلی صالح محمد صالح د جلال آباد - کابل پر لار له څرخي پله سره د دفاع وزارت د داړه مارو ټوپک لرونکو له خوا وهل شوی او په دې تورن شوی چې پـه مجله کې بې ولې پارسي نه شته بیا ورته پاکستاني ویل شوي دي.

زموږ د ټولنې غړي او په اتریش کې ډېر مېشت افغانان د دفاع له وزیر څخه هیله لري، چې هغه داړه مار ټوپکوال چې تعصبي نیت لري او په هېواد کې تفرقه او تضاد راولي، ژر تر ژره له کاره ګوښه او سزا دې ورکول شي.

د افغانستان له حکومت څخه زموږ هیله دا ده، چې په رسمي ډول له ښاغلي صالح محمد صالح

څخه بخښنه وغواړي او مسوول وزیر ته دې خبرداری ورکړل شي، چې دا سې مضر عناصر چې په هره جګه رتبه وي له کار ګوښه او قانوني سزا دې ورکړل شي.

د افغانستان د بیاودانولو مرستې ټولنه

ویانا ښار ــ اتریش

۱۳د سرطان کال ۱۳۸۳

❁❁❁

په امریکا کې د افغاني کلتوري ټولنې احتجاج لیک

موږ په شمالي کلفورنیا کې مېشت افغانان له ښاغلي صالح محمد سره د شوي چلند له کبله خپله ژوره اندېښنه څرګندوو او د کابل له ادارې څخه په کلکه غوښتنه کوو چې د دې کرغېړن عمل ترسره کوونکو ته دې سخته سزا ورکړل شي، چې په راتلونکي کې دا ناوړه چلند تکرار نه شي.

په درناوی

څه د سر و هلو توره ښایي ما ته

لکه شمعه تا زه کېږم په بل- بل سر

❁❁❁

د ژورنالیستانو د ملاتړ د نړیوالې اتحادیې لیکنه چې په بهر کې خپره شوې ده

JUNE 27, 2004
Posted: June 30, 2004
Salih Mohammed Salih, *Hosey*
ATTACKED
Hosey
CENSORED

Salih, the editor and chief reporter of the bimonthly magazine *Hosey*, was assaulted by soldiers from the Afghan national army at a checkpoint near the capital, Kabul. *Hosey* is a Pashto-language magazine focusing on the culture of Pashtuns, the largest ethnic group in Afghanistan.

According to Khalid Hadi, the magazine's publisher, Salih was bringing the entire print run of *Hosey* in a rented car from Pakistan, where the magazine is printed, to Kabul, where *Hosey* is based, when soldiers at a checkpoint stopped his car and searched it. When the soldiers looked through the magazine and saw that it was written in Pashto, they destroyed the magazines and attacked Salih, beating him with their hands and rifle butts. While the soldiers were assaulting him, they accused Salih of being a Pakistani and a member of al-Qaeda, Hadi told CPJ.

According to local sources, the Afghan army is dominated by ethnic Tajiks and members of other minority ethnic groups in Afghanistan. These groups are often biased against ethnic Pashtuns, whom they perceive as being loyal to the deposed Taliban government or to al-Qaeda.

The soldiers later released Salih, and his driver drove him to Kabul. Salih sustained back injuries in the attack and has trouble walking, according to Hadi. He visited a local clinic after the attack, Hadi said.(20)

اوبه له پاسه خړې دي

د هرې ژبې او ملت د فرهنګیانو، د قلم د خاوندانو او دولت تر منځ د اړیکو پُل، د هماغه هېواد د فرهنګي چارو سمبالوونکي او څارونکې موسسې او ادارې وي، چې دغه ادارې بیا د دغسې یوه پُل درول تر سر ته رسولو برسېره په خپل ملک کې د ټولو ژبو د قلم د خاوندانو، هنرمندانو او لیکوالو د پالنې، له بېلابېلو لارو د هغو د هڅونې او په فرهنګي چارو د بوختو ځوانانو د روزنې لپاره ځانګړې پروګرامونه لري.

خو په افغانستان کې دغه چارې په ټپه ولاړې دي، د اطلاعاتو او کلتور وزارت چې دغه کار ته ګمارل شوی او یوه دنده یې دا ده چې په دغه هېواد کې د ژبو د پراختیا او متوازنې ودې لپاره کار وکړي په دې برخه کې یو د پام وړ ګام هم نه دی اوچت کړی، او لا هغه په لسګونو دولتي ورځپاڼې، جریدې، مجلې او تر هغو برسېره راډیو او ټلوېزیون، چې د همدې وزارت تر څارنې لاندې خپرونې کوي، په ښکاره په خپلو نشراتو کې د نورو د ژبو پر حق سترګې پټوي. د همدا سې یوې ناځرګندې پالیسۍ نتیجه ده چې نن سبا په ټولو دولتي مطبوعاتو، ورځپاڼو، مجلو، اوونیزو او راډیو- ټلوېزیون کې د پښتنو برخه دومره خواره ده، لکه د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په لوړو پوستونو کې چې ده.

تر دې برسېره د اطلاعاتو او کلتور وزارت هغه اداره ده، چې د ادیبانو، فرهنګیانو، د قلم د خاوندانو او هنرمندانو کور بلل کېږي. ان په نورو هیوادونو کې چې دیوه لیکوال پوښتنه کېږي نو خلک یې د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته مراجعه کوي. د دې خبرې مانا دا ده چې دغه وزارت باید د شاتو د مچیو د ملکې په شان وي، چې ټول فرهنګیان او د قلم خاوندان پرې راټول وي. خو په افغانستان کې خبره سرچپه ده؛ د اطلاعاتو او کلتور وزارت، له فرهنګیانو، په تېره بیا پښتنو فرهنګیانو څخه دومره بې خبره دی، لکه هندو له لمانځه نه.

که داسې یو څوک، چې د افغانستان له شرایطو سره بلد نه وي او د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته ورننوځي، نو ګومان به یې ونه شي چې دا د افغانستان یوه دولتي اداره ده. دا ځکه چې له ښاغلي وزیر نه نیولې، بیا تر یوه عادي رئیس پورې ټول د یوې ژبې او فرهنګ استازي ګمارل شوي او دا په داسې حال کې ده، چې د افغانستان د اوسني دولت له اولویتونو څخه یو دا دی، چې ټولې دولتي ادارې باید ملي شي. خو عجبه دا ده چې د

اطلاعاتو او کلتور وزارت لا تر اوسه له دا ډول ټولو اداري اصلاحاتو او بدلونونو نه ګوښې پاتې دی. د دې خبرې مانا دا نه ده چې خدای(ج) مه کړه موږ له کومې بلې ژبې سره رخه او کینه لرو، بلکې باور مو دا دی چې افغانستان د ټولو افغانانو ګډ کور دی، چې د هر قام او هرې ژبې په منفي کولو سره به مو د خپل ګران هېواد د ګډ وجود یو کاري غړی له لاسه ورکړی وي، ځکه تجربو ښودلې چې د تاریخ په اوږدو کې د خپلو او پردو په لمسون د دغه هېواد د اوسېدونکو بېلابېلو قامونو، ژبو او فرهنګونو د ورکاوي لپاره ډېرې هلې ځلې وشوې، چې ګردې ناکامې وې. د همدې ترخو تجربو په رڼا کې د سالم عقل خاوندان دې پایلې ته رسېدلي چې د افغانستان د عظمت او له ویاړه ډکو فرهنګي ارزښتونو ساتنه یوازې له دې لارې ممکنه ده، چې ټول افغانان، په تېره بیا د فرهنګ په چارو بوخت هغه دا هېواد خپل وګڼي، د یو بل عقیدو، بېلابېلو کلتوري ارزښتونو او فرهنګي ویاړونو ته، که څه هم د دوی په ګړونج برابر نه وي، درناوی وکړي او په دغه هېواد کې شته هرې ژبې او فرهنګ ته د برابرې ودې حق ورکړي.

دغسې هدف ته تر اوسه د نه رسېدلو یو لامل زموږ په باور دا دی چې او به له پاسه خړې دي. دا ځکه چې که د یوه هېواد د دولتي مطبوعاتو او فرهنګي چارو د څارنې تر ټولو لویه اداره پر دې حال وي، لکه زموږ د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت چې دی، نو په داسې یوه ملک کې د ملي دولتي مطبوعاتو د رامنځته کېدو او له اساسي قانون سره سم د ټولو ژبو د متوازنې او برابرې ودې هیلې بېځایه دي.

په دې هیله چې یوه ورځ په خپل ګران هېواد افغانستان کې د ملي دولتي مطبوعاتو او د دولتي مطبوعاتو د څارونکې یوې سالمې ادارې د لیدو شاهدان واوسو.(21)

په کابل کې د ای. ډبلیو. پي آر د خبریالانو محمد شفیق حقپال او دانش کروخېل لیکنه

تاریخي اثار د نابودۍ له ګواښ سره مخامخ دي

داسې بریښي چې حکومتي چارواکي د تاریخي آثارو د قاچاق پر ضد په مبارزه کې له بریالیتوب څخه لیرې دي.

د افغانستان د ملي موزیم کلیکسون پداسی حال کی کرار کرار د بډای کېدو په حال کی دی چی صادق ښاریان او پولیس لوټ شوي تاریخي آثار بېرته ور سپاري. خو غله د تاریخي آثارو د مرکزونو لوټولو او له هېواد څخه بهر ته د هغو قاچاق ته دوام ورکوي.

د سږکال په مني کی د اطلاعاتو او کلتور وزارت وکولای شول یو شمېر لرغوني آثار، چې په کی پر ډبری لیکل شوی کتیبه او د بودا شپږ مجسمی راځي چی د بامیانو او لوګر له ولایتونو وړل شوي وو تر لاسه کړي دي.

د اطلاعاتو او کلتور د وزارت د لرغونپوهنې رئیس وایي خلک د خپلو لرغونو آثارو له ساتنی سره مینه لري. په حقیقت زموږ ځینی هیوادوال د لرغونو آثارو د قاچاق په هکله موږ ته اطلاع راکوي.

د بیلګی په توګه د سرای خواجه یوه او سیدونکي د یوی تاریخي ډبری په هکله چی ۱۰۰۰ کاله یې عمر درلود او قاچاق شوی وه موږ ته اطلاع راکړه. په نتیجه کی مو وکولی شو هغه بیرته تر لاسه کړو.

د افغانستان ګوټ ګوټ له ښخو شویو مجسمو، هنري او لرغونو آثارو ډک دی چی ځینی یې ۵۰۰۰ کاله عمر لري. د هغو ډیری په افغانستان کی د بودایي فرهنګ او عصر پوری اړه لري.

د کورنیو جګړو پر مهال، د دغو آثارو ډیری پر بهرنیو دلالانو پلورل شوي دي. د لنډمهالی اداری له تاسیس څخه راپدی خوا پولیسو د دغی سوداګری پر ضد جدي مبارزه پیل کړی، خو له بده مرغه د سیمه ییزو واکمنو تر منځ د واک پر سر د جګړی له امله دا کار له ستونځو سره مخامخ دی.

په ډیرو سیمو کی، د امنیت نشتوالی د دی سبب شوی چی د دغو آثارو لوټول دوام

ومومي. سیمه ییز خلک او مامورین رپوټ ورکوي چې وسله والو کسانو په څو ولایتونو کې د لرغونو آثارو د تر لاسه کولو له پاره په کیندنو او لوټماری لاس پوری کړی دی. د بیلگی په توگه د لوگر په ولایت کی یوه سیمه ییز مامور وویل چې د وسلوالو کسانو یوه باند د خروار په ولسوالی کی د ۲۰ کیلو متر مربع په ساحه کی کیندنی کولی او ۱۲۷ مجسمی یې لوټ کړی.

د لرغوني میراث د لوټولو د مخنیوي له پاره د اطلاعاتو او کلتور وزارت تیره اوونۍ د لرغونو آثارو د ساتنی له پاره د پخواني باچا د زوی میرویس ظاهر تر نظر لاندی یوه شورا جوړه کړه.

دا شورا چې په افغانستان کی د خپل ډول یوه بی سابقه شورا ده ، یو ځانگړی کمیسیون یې جوړ کړ تر څو د لرغونو آثارو د ساتنی له پاره یو امنیتي پروگرام جوړ کړي.

د افغانستان د لرغونپوهنې د اداری د رئیس عبدالواسع فیروزي په وینا هغه مجسمی او کتیبی چې د بامیانو او لوگر له ولایتونو تر لاسه شوي د خپل قدامت له پلوه په افغانستان کی د کوشانیانو او یفتلیانو په پیر پوری اړه لري ، یعنی ۱۲ یا ۱۸ پیړۍ وړاندی، هغه مهال چې افغانستان د بتانو عبادت کوه یا بت پرسته و.

هغه زیاته کړه هغه مهال چې د اسلام دین افغانستان ته راغی خلک یې له بت پرستۍ منع کړل خو ځینو خلکو په پټه خپل عبادت ته دوام ورکړ. خو وروسته د وخت په تیریدو دا له کاره ولویدل از په مځکه کی ښخ شول.

د بامیانو ولایت د بودایي پیر د لرغونو آثارو د درلودو له امله بډای دی. په دوه زره او لومړي کال کی د بامیانو ولایت هغه مهال نړیوال شهرت تر لاسه کړ چې طالبانو په هغه ولایت کی د بودا دوی لوړی مجسمی ورانی کړی.

د بامیانو د ولایت یو تن بزرگر حاجي مختار احمدي شپږ کاله وړاندی د طالبانو د واکمنۍ پر مهال د بوټو د ویستلو پر مهال د خپل کور تر څنگ یوه کتیبه او ځینی نور لرغوني آثار تر لاسه کړل چې پکښی د سرو زرو سکی او یو ښیښه یې بوتل هم و.

هغه دا آثار د حکومت یوه هیئت ته وسپارل خو پریکړه یې وکړه چې کتیبه بیرته په خپل ځای کیږدي. خو وروسته نورو هغه غلا کړه او احمدی په کلي کی د هر چا کور ولټوه، تر څو یې هغه وموندله او د سپټمبر په میاشت کی یې د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته تسلیمه کړه.

د بامیانو د ولایت والي علي یار زاده په دی هکله وایي: حکومت له احمدی څخه مننه کوي او هیله لري چې خلک د احمدي لار خپله کړي. علي یارزاده وایي: نه پوهیږي پر هغو آثارو چې شپږ کاله وړاندی یې حکومت ته سپارلي وو څه شوي دي.

د اطلاعاتو او کلتور وزیر مخدوم رهین وایي: کتیبه ۱۵ پیړۍ عمر لري ځکه هغه لیک چې پرې لیکل شوی حروف یې په خروشتی رسماالخط پوری اړه لري چې ډیر کمیابه دي. لرغونپوهان د دغو لرغونو لیکنو په لوستو بریالي شوي نه دي.

د اطلاعاتو او کلتور وزارت احمدي ته یو لیک استولی او د لیک په ترڅ کې یې د هغه له اخلاص څخه د ډک خدمت ستاینه کړې او ژمنه یې کړې چې حکومت ورته نقدي مرسته هم په پام کې نیولې.

د اطلاعاتو او کلتور وزیر همدارنگه زیاتوي چې زموږ هڅې دوام لري. موږ هڅه کوو چې نور لوټ شوي تاریخي آثار هم ترلاسه کړو. موږ باید خپل تاریخي آثار د خپلو مقدساتو په شان وساتو.

د لرغونو آثارو د ترلاسه کولو له پاره باید قاچاقوونکي تعقیب شي. د پولیسو د قوماندانۍ جنرال محمد هارون یوسفي په دې اړه وایي: د لوګر په ولایت کې د پولیسو مامورین د عینکو د مسو په ساحه کې د غیر قانوني کیندنې په اړه د یوې محرمې اطلاعیې پر بنسټ ګام واخیست او ویې کولی شو چې درې بودایي مجسمې ترلاسه کړي.

جنرال یوسفي دغه راز زیاتوي: له بده مرغه په داسې حال کې چې آثار یې له منځه وړي وو د پولیسو تر رسیدو وړاندې قاچاقوونکي وتښتیدل.

د لوګر ولایت د تاریخي آثارو مدیر جلات خان وایي: کافي سرچینې نه لرو چې د لرغونو آثارو د ټولو سیمو ساتنه وکړو. هغه یوازې یو بایسکل لري چې پرې د کور او دفتر ترمنځ تګ راتګ کوي.

هغه وایي د قانونو د تطبیقوونکو د دغې بې لاس او پښېتوب له امله، لرغوني آثار یې د راغون په ښار ګوټي کې د زیارت علي ملنګ له جومات څخه تالا کړل.

د لوګر ولایت د اطلاعاتو او کلتور مدیر محمد ظاهر صدیق ادعا کوي چې د سیمې سپین ږیري او سیمه ییز قومانداانان د لرغونو آثارو په قاچاق کې لاس لري.

صدیق سیمه ییز قومندانانو ته په اشاره وایي: کیندنې د سیمه ییزو وسلوالو کسانو په وسیله ترسره کیږي. هغه کسان چې د دغو آثارو د ساتنې له پاره ګمارل شوي دهغوږ په لوټولو لاس پورې کوي.

صدیق ادعا کوي چې موظف قومانداان پخپله د دغو آثارو د ایستلو څارنه کوي او هغه مهال چې صدیق مطبوعاتو او مرکزي حکومت ته اطلاع ورکړه، قوماندان خپل کسان ولیږل او هغه یې تهدید کړ چې هغه به ونیول شي.

یو تن عسکر خلیل الله چې په ګردیز کې کار کوي د صدیق تورونه ردوي. هغه وایي

موږ په څلورو ولایتونو (لوګر ، پکتیا ، پکتپکا او خوست) کی د لرغونو آثارو د ساتنی دنده لرو. هغه زیاتوي موږ شپه او ورځ هڅه کوو چی څوک په غیر قانوني کیندنی لاس پوری نه کړي. موږ همدارنګه هڅه کوو ، یو ځانګړی پوځي ځواک جوړ کړو تر څو د هغو سیمو ساتنه وکړي چی تاریخي آثار لري.

دهغو سیمو او سیدونکي چی لرغوني آثار لري وایي دوی اکثره د دغو آثارو د تالان شاهد وو او دا چی غله ټول وسلوال کسان وو نو څوک دا مجال نه لري چی ګام واخلي.

د کورنیو چارو د وزارت د قاچاق او د مخدره موادو پر ضد د مبارزی د څانګی آمر جنرال سلطان محمد وایي بهرني جنایتکاران د لرغونو آثارو سوداګري کوي. دوی هغه کسان دي چی سیمه ییز غله استخداموي تر څو ورسره مرسته وکړي.

د بغلان ولایت د درۀ کیان یو تن او سیدونکی سید علي شاه وایي بهرنیان دلته راغلي دي. دوی سیمه ییز وسلوالو کسانو ته پیسی ورکوي چی د دغو آثارو په ایستلو کی ورسره مرسته وکړي. بیا دا آثار له هیواد څخه باسي.

د کابل له ښار څخه بهر پلچرخي ته نژدی د تنکای د کلي یو او سیدونکی صبغت الله وایي: غلو په دغه سیمه کی پر بلی حیله ګری لاس پوری کړی. په دی نامه چی ګوندی دوی د یوه سازمان دي او غواړي د اوبو څرخي بند د جوړولو له پاره کار وکړي ، په کیندنو لاس پوری کړ. هغه مهال یي چی آثار تر لاسه کړل دوی له سترګو پناه شول.(22)

سنځرخېل - کابل۴ -۱۲- ۱۳۸۳

۲۵۰۰ کلنه تاریخي کلا له ګواښ سره مخامخ ده

(بازي - بازي اخر به ریش بابا بازي ؟)

زموږ په هیواد کي دا لوبي اوس تر دې کچي رسیدلي دي چي بازیګر اوس زموږ په ملي ویاړونو هم لوبي کوي . یوه ورځ له دې خبر شوو چي په کابل کي د خواجه صفا له زیارت څخه د دولت د چارواکو په ملتیاکیندني کیږي ، تاریخي توکي له مځکي را ایستل کیږي او په غلا بهرنیو هیوادونو ته تر وړل کېدو وروسته پلورل کیږي. دا خبره د نړۍ او افغانستان په مطبوعاتو کي خپره شوه ، فرهنګي او کلتوري ټولنو غبرګونونه وښودل ، خو لکه څنګه چي ګران لوستونکي پوهیږي (په کابل کي مرموزي پلټني) تر سرلیک لاندي لیکنه ، او د اطلاعات او کلتور وزارت پر چارواکو نیوکي تر اوسه پر خپل حال پاته دي. او دوی ددې تورونو په اړه د ځانونو د سپیناوي هڅې داسي وکړې یو ځل یې د کندهار د اطلاعات او کلتور په ریاست کي کله چي (کندهار د تاریخ په اوږدو کي سیمینار) ادامه لرله لیکوالو ته بد رد وویل ، تر دې حده چي له نزاکت او اخلاقو چوکاټونه یې مات کړل ، د هغه تر څنګ یې څو تنه افغان لیکوال د وسلې او زور

په ځرګندولو سره د څارنوالۍ او نړدې محکمو پورې ورسول . زه نه پوهیږم ، چې د زور واکو هغه تجارت به اوس هم روان وي که نه ؟ که به روان وي کومې قیمتې ډېرې به کوم هیواد ته وړې ؟ او په کوم ځای کې به د کابل موزیم په نامه ځوکسانو ته جعلې کارتونه ورکړل شوې وي او پر کومو لویو لارو به یې د توپک په ملګرتیا د پنجابیانو تر هیواده رسوي ؟ ددې ولس او ددې هیواد هویت ، ددې خاورې تاریخي اثار به څوک ، څنګه ، چیرې او په څو شلو کلدارو او ډالرو پلورې او پیرودي ؟

داسې ښکارې لکه د تاریخي اثارو د غلا کولو د خبرونو د لیکلو او د هغو د خپرولو جرئت چې نور کوم لیکوال کې نه وي پاتې. ځکه داسې مې لا هم ولوستل چې یوه ملګرې لیکوال ته مې د کومې ویبپاڼې چلوونکي ویلي وو چې ژوند لیک دې راولیږه ، او د لیکنو سره دې ولې اصلي نوم نه خپروې ؟

ملګرې مې په جواب کې ورته ویلي وو ، چې زه غریب سړی یم ، سر او نیم سر اولادونه لرم ، نه غواړم د صالح او محمد یار غوندې په څارنوالیو او قومندانیو وګرځم !

او نور کېدای شي هغه لیکوال هم د ځان ساتنې په سبب له داسې لیکنو او پټو رازونو تر ښکاره کېدو تېر شوي وي.

دا ځل بیا د ښاغلي کرزي صاحب د پراخ بنسټه دولت او مسلکي کابینې (اهل کار وزیرانو صاحبانو) په شتون کې د یوې بلې زړه بوږنوونکې پېښې څخه خبرېږو ، دا ځل داسې ښکارې له عامه ولس چې هم د دولت ځینو وزیرانو ته کتلې وي ، او له هغوی نه یې زده کړه کړې وي. ځکه دوی به هم وایي چې وزیر صاحب لا دومره اقتصادي ستونزې لرې چې په تنخوا یې ښه نه کېږې او د تاریخي اثارو په کاروبار ځان چلوي نو موږ خو هر سړی وینې چې دلته په دې کنډوالو کې څو شپې تیروو . د خدای پر مځکه او سیږو !؟

د هلمند ولایت له والي ښاغلي ملا شیر محمد اخند زاده او د هغه ولایت د اطلاعاتو او کلتور له ښاغلي ریس څخه په کلکه غوښتنه کوم چې د هلمند په ښکلي ولایت کښې دې د هیواد د تاریخي ودانیو او زړو کلاوو او د هغه سیمې د تاریخي اثارو په ساتنه کې کلکه پاملرنه وکړې. او په هلمند کښې د بست فرهنګي ټولنې او په هغه ولایت کښې نور لیکوال ، فرهنګیان او ژورنالیستان باید په دې اړه رښتیني مالوماتپه بېلابېلو خبري رسنیو او خپرونو کښې خپاره کړې او ددې ترڅنګ یې د یونسکو ادارې ته ولیږي.

نه غواړم خبره ډېره اوږده کړم ، نن د ۱۳۸۳ لمریز کال د کب د میاشتې پر څلورمه نېټه د پژواک خبري اژانس د یوه ازاد خبریال له خوا لاندنی خبر خپور شو : ښاغلي محب روښان داسې لیکلي و:

د غصبوونکو لاس د بست د تاریخي کلا ګربوان ته هم ورسېد

د هلمند ، د بُست کلا په تاریخي سیمه کې چې، ۲۵۰۰ کاله لرغونتیا لري ، ۱۱۷ کسانو غیر قانوني کورونه او د کوکنارو کروندې جوړې کړېدي.

د بُست تاریخي کلا ، شاوخوا ۲۵۰۰ کاله لرغونتیا لري چې ،د ډاکتر نجیب الله د حکومت له ړنګېدو راهیسې یې شاوخوا تاریخي سیمه د هستوګنې په کورونو او د کوکنارو په کروندو اوښتې ده.

دغه لرغونی ښار د اویستا یي بسته وئیري له نامه سره تړاو لري چې، د ګشتاسب وراره او د زریر زوی وو. د بُست ښار په شپږمه میلادي پېړۍ کې د هفتلیانو پلازمېنه وه او وروسته ساساني لومړي خسرو له هغو څخه بېرته لاندې کړه.

بُست ښار په اوومه مېلادي پېړۍ کې د زابل او رخج د واکمن رتبېل د واکمنۍ پر مهال د عربو د یرغلونو په وړاندې له ډېرو ټینګو او محکمو ښارونو څخه ګڼل کېده.

او س د همدې ښار په پاتې شونو کې د بُست شیشک ،د بُست لښکربازار او جنګي کلا تر سترګو کېږي.ځینې قبرونه هم دلته پاتې دي چې، د ۵۰۰-۶۰۰ هجري قمري کلونو پخواني ډبرلیکونه لري

پدې هکله د اطلاعاتو او کلتور رئیس جانګل خان وویل:((زه نوی موظف شوی یم ، او وظیفې ته د راتلو سره سم مې ، د بُست کلا د تاریخي کمان د ساتلو لپاره، د یوې ډلګۍ عسکرو امر واخست او اوس هلته وظیفه اجرا کوي.))

د هغو کسانو په اړه چې، په دې تاریخي سیمه کې یې ځمکې نیولي ، د اطلاعاتو او کلتور رئیس وویل چې، د ۱۱۷ کسانو نومونه یې والي ته وړاندې کړي چې، تر اوسه یې پر خلاف هېڅ ګام ندی پورته شوی.چې، نوموړي یې اند ښېمن کړیدی : د اطلاعاتو او کلتور رئیس ددې ولایت د نورو تاریخي کلاګانو یادونه داسې وکړه:((بې له بُست کلا څخه ،۴۰ نورې تاریخي کلاګانې هم لرو چې، هغو ته هیچا پام ندی کړی او دولت خو لاپرې خبر هم ندی !.))

د بُست کلا د بیا رغونې په اړه د اطلاعاتو او کلتور رئیس وویل:((د موسسې لخوا د زرګونو ډالرو خبر مې اورېدلي دی او والي هم ویلي چې، یو ملیون افغانۍ مرسته یې د بُست کلا د ترمیم لپاره کړېده ،خو درک یې چې، چېرې مصرف شوي ،ندی معلوم.

یو تن ۲۳ کلن ځوان عبد الصمد روحاني چې شاعر او په هلمند کې د سباوون FM سیمه ییزې راډیو خبریال پاتې شوی دی،د بُست کلا د سترګو لیدلی حال داسې بیان کړ:((هرځوک پر خپل سر د بُست کلا تاریخي خښتې وړي چې، د راګرځېدو سړی یې نسته !))

د هلمند ولایت والي شېرمحمد اخونزاده ،د اطلاعاتو او کلتور د رئیس جانګل خان د ټولو خبرو د منلو ترڅنګ د تاریخي ځایونو د ارزښت په هکله و غږېد او زیاته یې کړه:((

د هر ملک تاریخ د تاریخي شیانو او ځایونو په واسطه معلومېږي ،زه دې خلکو ته حیران یم ،دا څنګه افغانان دي چې ،خپل ریښې پخپله وهي او د یوه جنایت پرځای دوه جنایته کوي چې، یو د تاریخي ساحې لاندې کول دي او بل پر دغه مځکه ، د کوکنارو دبدنامه او ناروا کښت کرل دي !؟))

ده، نو موږ ي خلک د پردیو دلاس آلې وبللې او ګواښ یې وکړ چې، ژر ترژره به تاریخي سیمه له لاندې کوونکو کسانو ، پاکوي.خو دا یې په ډاګه نکړه چې، څه مهال؟

ددې خبر تر لوستلو وروسته د سړي سترګو ته دوې خبري دریږي:

۱ - کله چې مو ښاغلي ولسمشر ځان کاندید کړی و ، نو یې په پرله پسې توګه دا خبره تر ټولو ډیره کوله چې (زه به د افغانستان ملي ګټې ساتم ، خیانت به له منځه وړم ، عدالت را منځته کوم او ......)

۲ - کله چې نږدې یو کال مخکي په هیواد کي د تاریخي اثارو د غلا په اړه پر وزیرانو نیوکي وشوې او تورونه پرې ولګېدل خو بیا هم نه چا په دې اړه څه رښا واچول او نه هم دومره څوک پیدا شو چې له ښاغلي وزیر صاحب څخه په دې اړه پوښتنه وکړي. اوس ګیله له چا وکړو ؟

چې مشر یې غومبر شي اختر یې مائیګر شي(23)

استرداد اشیای باستانی افغانستان نشانه کمال حسن نیت دو کشور است

[اینجا مصاحبه ایست از وزیر اطلاعات و کلتور که ادعا دارد اثار تاریخي افغانستان فعلاً هم به خطر مواجه است، ببینیم که وزیر در محدوده خود چه کرده او چه افتخاراتیکه را کمایي کرده؟، بعداً مقاله های دیگري هم میخوانید که کار این وزارت را به ما نشان میدهد.]

افغانستان که در پي سقوط طالبان و روي کار آمدن دولت حامد کرزي دوران بازسازي خود را مي گذراند، همچنان با مشکلاتي مثل قاچاق اشیاي عتیقه و حفظ آثار به جا مانده از گذشته خود دست و پنجه نرم مي کند. تا آنجا که به حفظ و احیاي میراث فرهنگي افغانستان مربوط مي‌شود، اساس کار چنانکه دکتر سید مخدوم رهین وزیر فرهنگ و اطلاعات افغانستان مي گوید، «مهم این است که در مرحله اول آنچه را که مانده است حفظ کنیم و بعد به فکر دوباره‌سازي و از این جور مسایل باشیم.»

برخي خبرها حاکي از آن است که قاچاق اشیاي قدیمي با سرعتي پرشتاب‌تر از گذشته پي گرفته مي‌شود. روزي نیست که سر و کله نشانه‌هاي فرهنگ کهن افغانستان در مغازه‌هاي عتیقه‌فروشي لندن و نیویورک پیدا نشود.

در همین حال حفاري‌هاي غیر مجاز نیز در افغانستان ادامه دارد و گاهي در این فرایند قاچاق‌چیان مواد مخدر دست قاچاق‌چیان آثار عتیقه را مي فشارند.

روز پنج‌شنبه هیاتي از افغانستان با حضور حامد کرزي رئیس جمهور و دکتر عبدالله عبدالله وزیر امور خارجه افغانستان در مجموعه فرهنگي تاریخي نیاوران گرد آمدند تا 298 شي باستاني که به‌صورت غیر مجاز وارد خاک ایران شده بود را از سید محمد بهشتي رئیس سازمان میراث فرهنگي کشورمان تحویل بگیرند.

دکتر رهین که به همراه کرزي در مجموعه فرهنگي تاریخي نیاوران حاضر بود، در فرصتي کوتاه به سؤالات میراث خبر پاسخ داد که در پي مي خوانید:

298 شي تاریخي افغانستان را از ایران تحویل گرفته‌اید، در این خصوص چه نظري دارید؟

به عنوان وزیر فرهنگ و اطلاعات افغانستان مي‌توانم بگویم که این اتفاق از اهمیت فوق‌العاده‌اي برخوردار است و نشانه کمال حسن نیت حکومت و ملت مسلمان ایران و

حکومت و ملت مسلمان افغانستان (افغان) است.

مسجمه‌هاي باميان بودا توسط طالبان نابود شد. اما بقايايي از اين مجسمه‌ها هنوز برجا مانده است. در همين حال بحث‌هاي گوناگوني هم پيرامون اين مسئله وجود دارد و مشخص نيست دولت افغانستان براي اين مجسمه‌ها چه تصميمي گرفته است. سرنوشت اين مجسمه‌ها چه خواهد شد؟

درصدد حفظ بقايا هستيم. چراكه همين بقايا نيز در حال انهدام هستند. در همين حال در كنار مجسمه‌هاي غول‌پيكر بودا مغاره‌هايي وجود دارد كه نشانه‌هايي از ارزشمندترين آثار هنري باستان را در خود جا داده است. اما بسياري از اين مغاره‌ها نيز نابود شده است و ما بايد سعي كنيم بازمانده آن‌ها را نيز نجات دهيم.

گفته مي‌شود در دولت افغانستان كساني حضور دارند كه مي‌گويند مجسمه‌هاي بودا بايد دوباره ساخته شود، در همين حال برخي از باستان‌شناسان برجسته جهان مثل باستان‌شناسان يونسكو اعتقاد دارند كه نبايد مجسمه‌هاي بودا دوباره ساخته شوند چراكه در اين صورت آن‌ها ديگر يك اثر قديمي نخواهند بود. شما در اين باره چه نظري داريد؟

در اين باره بين باستان‌شناسان و اهل هنر اختلاف نظر وجود دارد. باستان‌شناسان يك حرف مي‌زنند و اهل هنر حرفي ديگر. اما آنچه ما بايد در اين مرحله انجام دهيم، حفظ بقاياي اين مجسمه‌ها است. ما در حال حاضر قصد داريم تكه‌هاي موجود را ترميم كنيم و دوباره كنار هم قرار دهيم. تازه در همين مرحله بازسازي نيز نظرات مختلفي وجود دارد كه با يكديگر فرق مي‌كند. اما به هر حال مهم اين است كه در مرحله اول آنچه را كه مانده، حفظ كنيم و بعد به فكر دوباره‌سازي و از اين جور مسايل باشيم.

-آيا دولت افغانستان موافق دوباره مجسمه‌هاي بودا هست؟

نظر شخصي من اين است كه اگر اين مجسمه‌ها دوباره ساخته شوند، مجسمه‌هاي تازه‌اي خواهند بود و مجسمه‌هاي قديمي از بين خواهند رفت.

-در حالي كه حكومت طالبان در افغانستان سقوط كرده است، اما خبرها حاكي از آن است كه قاچاق اشياي عتيقه با سرعت زيادي ادامه دارد. افغانستان براي رفع اين مشكل چكار كرده است؟

بله. متاسفانه همين‌طور است، غارت آثار عتيقه ادامه دارد. اما دست مديران بسته است، چراكه هزارها محوطه باستاني در سراسر افغانستان وجود دارد، كه رسيدگي به همه آن‌ها در حال حاضر ممكن نيست. بسياري از محوطه‌هاي باستاني در فضاي آزاد قرار دارند و نمي‌شود جلوي همه حفاري‌هاي غير مجاز را گرفت.

-به خاطر اين گفت‌وگو از شما متشكريم. (24)

حبیب الله - غمخور
مالمو سویډن ۲۰۰۴ - اګست ۴

د هیواد له فرهنګي او تاریخي اثارو څخه ملاتړ

څه موده پخوا د انټرنټ د یوې پاڼې په مټ "په کابل کې مرموزې پلټنې" تر نامه لاندې یو په زړه پورې مطلب خپور شو. د دمطلب لیکونکې د موضوع په هکله د خپلو سترګو لیدلی حال لیکلی و چې د هر ویونکي وجدان ته یې ټکان ورکاوه. په هیواد کې د پردیو په لمسون د کورنۍ جګړې د پیل نه بیا تر همدې او سنیو شېبو پورې زموږ وطن په خرابو بدل، تر دوه ملیونه زیاتو افغانانو خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ، له یو ملیون زیات معلولین او معیوبین افغان ولس ته په میراث پاته شول، د افغان له توره بخته دا لړۍ او افغان وژنه همدا اوس هم روانه ده.

که افغانستان په فزیکي لحاظ له خاورو سره برابر شو او ښارونه کنډواله شول، نو فرهنګي او تاریخي ارزښتونه یې هم د جنګسالارو، ټوپکسالارو او هیواد دښمنو له لاسه په امان کې پاته نه شول. نه یوازې دا چې موزیمونه چور او تالا شول پر خپل سر کیندني شروع او تاریخي اثار یې په بهرنیو بازارونو کې وپلورل شول او یا د مذهبي تنګ نظرو له خوا د پردیو په لمسون او هڅونه- له منځه ولاړل.

دهغو تاریخي او فرهنګي اثارو شمېر چې د جنګسالارو او فرهنګ دښمنه واکمنانو له خوا په بهر کې پلورل شوي او یا خپلو بهرنیو بادارانو ته ډالۍ شوي، شمېر یې هیچا نه دی معلوم او نه به معلوم شي، ځکه دا سې ښرګندیږي چې دا واکمنان به تر ډېره په دې جنګ ځپلي هیواد کې د افغان ولس پر اوږو د قدرت پرګدۍ ناست وي او د خپل قدرت او واک ساتلو لپاره په خپل ټول توان او طاقت، په زیاته سپین سترګۍ تلاښ کوي، ځکه همدا علت دی چې د حقیقت په ویلو ناارامه کېږي.

که د سپېڅلي وجدان خاوند دا مقاله چې (د کابل د ښار دخواجه صفا په زیارت کې پلټنو) مسئله چې د مطبوعاتو د قانون او اساسي قانون په اساس دهغه مکلفیت له

مخې چې هر افغان یې لري لیکل شوې ده، ولولي دا به ورته ځرګنده شي چې د لیکوال هدف د خپلسریو بربنډ مثال او د تاریخي اثارو دغلا کولو مسئله د چارواکو غوږونو ته رسول او په هغو د افغان ولس خبرول و، خو دا د دې باعث وګرځیدل چې دافغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزیر دومره هیجاني او خپه شو چې آن یو غښتلی لیکوال، ژورنالیست او د پېژندل شوي فرهنګي ټولني مشر ښاغلی عبدالاحمد محمدیار یې بې له دې چې هر څه باید د قانون له مخي سرته ورسیږي په خپل زور، تنظیمي شناخت او اړیکو څخه په استفادې سره په کابل کي لویې څارنوالۍ ته راوغوښت چې له هغه نه به همدا نن ۲۰۰۴ م کال د اګست ځلورمه د دویمي ورځي لپاره سوالونه کیږي.

سوال پیدا کیږي.

۱ ـ که چیري د خواجه صفا په زیارت کي پلټني خپلسري او غیرقانوني وي او د اطلاعاتو او کلتور ښاغلی وزیر له هغه نه خبر نه وي اوس خبر شو، باید ددغه شان فرهنګي غلو مخه ونیسي او د مقالې له لیکوال څخه مننه وکړي.

۲ ـ که چیري ربښتیا هم ښاغلی وزیر صاحب اویا دهغه تنظیمي یارانو چې د کابل او په هیوادکي دهیواد د اوسنۍ بې امنه حالت نه په استفادې سره هر څوک پاچا او امر دی دوی هم موقع غنیمت بللې، دغه نژدې په کابل کي پاته شوي فرهنګي اثار چور چپاول او په بهر کي یې خرڅ کړي. په دې صورت کي نه یوازي د دې مقالې لیکوال بلکي هر هغه څوک چې د هیواد له فرهنګي ارزښتونو څخه دفاع کوي اوهغه د افغان ولس تاریخي او ملي افتخارات او پانګه بولي، نه یوازي لویې څارنوالۍ ته راوغوښتل شي او زندان ته په لیږلو تهدید- بلکي کله کله لکه دوی چې عادت کړی مرموز یې له منځه وړلای شي. تر څو چې دا واکمنان وي افغان ولس او د افغانستان د فرهنګ او تاریخي اثارو ملاتړ کوونکي به چوپه خوله پاته نه شي.

۳ ـ په هر حال، سره له دې چې له پورته نه تر کښته ټول چارواکي د قانونیت، خوندیتوب اوعدالت ناري سورې وهي، د مطبوعاتو دازادۍ او ډیموکراسۍ ډبره پر ټټر ټکوي په یوه وړه خبره چې هغه هم دروا غ نه، بلکي حقیقت دی یو ژورنالیست او لیکوال په ۲۴ ساعتوکي له کندهار څخه کابل ته عاجل وغوښتل شو. ایا په کندهار کي د مرکزي حکومت دڅارنوالۍ چارواکي او اداره فعالیت نه لري؟ ایا هلته پر هغو کارکوونکو چې په دولتي څوکیو کي کار کوي اعتماد نه شته چې د وزیر صاحب د شخصیت د اعادې دا ډول مسئله دي وڅېړي اودفاع دي وکړي؟، ایا د قانون پلي کول یوازي اویوازي په کابل کي شونی دي؟، دا په خپل ذات کي دا مانا لري ګویا مرکزي حکومت په ولایتونو کي کوم واک نه لري هر څه سمبولیک دي.

۴ ـ که په رښتیا هم د مطبوعاتو ازادي په نسبي توګه وي؟ او که هر افغان دا دنده لري چي د خپل هیواد او فرهنګي ارزښتونو او تاریخي اثارو څخه دفاع او ملاتړ وکړي، بیا نو ولي د ښنوا فرهنګي ټولني له مشر ښاغلی محمدیار سره دا ډول سپک چلند کیږي؟ په دې باید هر څوک پوه وي یو پښتو متل دی چي وایي 'په یوه څپېړه د زړو مخ خوږیږي' او یا وایي چي 'په زور کلي نه کیږي' موږ له بهر څخه وینو چي هره ورځ دکابل په خپرو شویو مطبوعاتو کي داسي لیکني او په لیکنو کي داسي جملې، نومونه او اصطلاحات د یو شمېر چارواکو او آن د ولسمشر په نوم او ادرس خپریږي چي په هیڅ اخلاقي نورم او دمطبوعاتو په ژبه کي یې د استعمال جواز نه شته، هلته ولي د اطلاعاتو او کلتور ښاغلی وزیر چوپه خوله پاته وي او له څارنوالۍ څخه د مقالې د لیکوال څخه د تحقیق غوښتنه نه کیږي ؟

ممکن علت یې دا وي چي دا چارواکي چي دکابل په ځینو مطبوعاتو کي یې سپکاوی کیږي په یوه لوی او ځینو ته د نه زغملو وړ پښتون قوم پوري تړلي وي او اوس خو هر څوک خپل لاس پر پښتنو پاکوي او ځان ته دا جرئت او اجازه ورکوي چي د پښتو او پښتنو په وړاندي یې هرچي څه زړه وغواړي هغه سرته ورسوي.

د ساري په توګه که دا عادي، خوار او بې دفاع پښتانه وي چي په ولایاتو او کلیو کي ژوند کوي هغه د طالب او طالبانو د ملاتړو په نامه ځپي او که چارواکي وي او دهغوی سپکاوی کیږي، نو دا دلیل راوړي چي: 'در کشور ازادي مطبوعات است برادر هر کس حق دارد هر چیزي که بخواهند میتواند بنویسد' ، زه وایم: 'بلي برادر، پشتون لیکوال و ژورنالیست نیز حق باید داشته باشد هر کسي که میخواهد افتخارات تاریخي و اثار فرهنګي را به غارت ببرد رسوا سازد و در مطبوعات داخلي کشور و بیرون از مرز مطالب و مقالات به نشر بسپارد'.

زما په نظر که په یوه او بله بهانه د پښتو ژبې او یا بلي هري ژبې ویونکي چي حقیقت وایي او هغه په خپلو لیکنو کي انځوروي او د بې استحقاقه چارواکو کړنو او درغلیو ته ګوتنیونه کوي په یو او بل شکل تهدید او چوپتیا ته اړ ایستل کیږي، پایله به یې زړه بوږنوونکې وي. په غټ ګومان فکر کیږي چي دا ټول کارونه او دسیسې د یوه سنجول شوي پلان او پروګرام له مخي تر سره کیږي.

موږ نه غواړو د افغان دښمنه کسانو په کړنو او دښمنیو نور قومونه له ځانه خپه کړو، ځکه په دې ښه پوهیږو او ټینګ باور لرو چي دا ډول کسان په خپلو قومونو او سیمو کي هم په خلکو کي کوم اعتبار او عزت نه لري، خو له بده مرغه تر اوسه لا هم تنظیم، قوماندان او جنګسالار مسلط دی، ځکه هغوی چوپه خوله پاته دي. دا ورځ هم، ژړ وي

او که لیري راتلونکې ده چې افغان ولس د ټولو قومونو او ژبو ویونکو د صبر کاسه به ډکه شي یو متل دی چې وایي 'چې په د ډک کې وي، په کاسه کې به ټول راڅرګند شي' په دغو حساسو شېبو کې چې له ټولو درغلیو سره سره د ولسمشرۍ لپاره ټولټاکنې راروانې دي او په مخ کې یې بیا د ملي شورا لپاره د ټولټاکنو د سیاسي مبارزې میدان یو په بل پسې تودېږي، د دا شان خپلسریو پښتون دښمنه عملونو مخنیوی د ښاغلی حامد کرزي یوه ملي او وطني دنده بولو، کنه دا ځل به ملک په یوه بل اور کې کباب شي او د لمبو دودونه به یې د ټولې نړۍ د ازار سبب وګرځي.(25)

ډاکټر رحیم ګل افغانمل

موږ د اطلاعاتو او کلتور یو ملي وزارت غواړو

ما به یو وخت په ځینو خپرونو کې د اطلاعاتو او کلتور د اوسني وزارت په باب زیاتې لیکنې لوستلې چې ګواکې په کارونو او چارو کې یې ځینې نیمګړتیاوې شته، نیمګړتیاوې څه چې سترې تشې په کې ترسترګو کېږي، خو په خپله مې نه وو تجربه کړي، دومره ډاډمن هم نه وم چې دغه وزارت دې د افغاني ژبې (پښتو) او (افغانانو) په وړاندې دومره حساسیت ولري.

له بده مرغه چې نن سبا پښتانه په افغانستان کې دننه او بهر په دفاعي حالت کې دي، په دې چې دښمنان یې په زور کې دي او ټول هڅه کوي، چې دغه قوم ورک، ژبه یې سپکه او ځوانان یې ورټي، ویې غندي او د پرمختګ لار یې ډب کړي. زه بیا هم خوښ یم چې نن سبا هغه د چا خبره د ډیموکراسۍ څپه راروانه ده، په دې برخه کې به زیات کسان تو نند غبرګون ښیي او نه به یې مني، ځکه چې د دوی جنایتونه به رسوا کېږي او په دې توګه خو خلک کولای شي دوی د محکمې او حساب و کتاب مېز ته راکش کړي. ځکه نو دوی له خپلو امکاناتو څخه په ګټه اخیستلو کوښښ کوي د دې سېلاو مخه ونیسي.

څه موده وړاندې ښاغلي کرزي د اطلاعاتو او کلتور وزیر ډاکټر سید مخدوم رهین ته د سید جمال الدین افغان مډال په دې ویاړ ورکړ، چې دغه وزارت د خپل کار په دوران کې زیات خدمتونه کړي، له زیاتو هېوادونو سره یې غوره فرهنګي اړیکې نیولي او داسې نور... خو زه نه پوهېږم چې د پښتو ورکاوی او ورسره د میرې چلند خدمت دی؟ او ایا یوازې له ایران سره د فرهنګي اړیکو غزول د دې هېواد لپاره ویاړ دی؟

یو وخت د یوه رسمي کار لپاره دغه وزارت ته ورغلی وم، هورې مې په یوه شعبه کې یو پښتون کارکوونکی ولید، چې هماغه شېبه راسره بلد شو. ما هم ګومان کاوه چې په دې وزارت کې به لږ تر لږه په سلو کې پنځوس پښتانه وي، نو ځکه مې عریضه هم په پښتو لیکلې وه، خو ما ولیدل چې یو هم نه وربانديې پوهېده، زه اړ شوم چې هر یوه ته یې یو ځل ولولم او ورته ویې ژباړم، دلته زما هغه هېوادوال هم راسره مرسته وکړه، په دې

برخه کې به ځینو کارکوونکو یو ډول پردی سلوک را سره کاوه. هسې خو ما انګېرلې وه چې که نور څه نه وي د دې وزارت زیات کارکوونکي به په پښتو پوهېږي، ځکه دا خو د ټول افغانستان استازیتوب کوي، په دې چې که په نورو وزارتونو کې د ژبې انډول دومره مهم کار نه وي، دا وزارت خو باید چې دغه اړخ په پام کې ونیسي. خو ما هلته احساس کړل چې د دوی سلنه تر اتو هم کمه ده، یانې پښتانه کارکوونکي یې په سلو کې اته هم نه دي.

هغه اشنا مې خپل ډک زړه راته تش کړ، چې سخت یې وردردولم. زه وپوهېدم چې یاره دا دومره زیاتې لیکنې چې پر دې وزارت راځي او نیوکې ورباندې کوي، هسې بابولالې نه دي، په رښتیا چې دلته هماغه لوبه روانه ده. خو تر هرڅه وړاندې به د ننښتر مجلې له پاڼو څخه څو کرښې راواخلو، چې پر همدغه وزارت نیوکه کوي، ځکه دغه وزارت اوس مهال (د کمکیانو انیس) خپرونه په (انیس کودک) بدل کړ، چې دلته په دې خپرونه کې لیکوال د ګیلې په ډول وایي: "... تاسې د ډیموکراسۍ چیغې وهئ، ایا ډیموکراسي دېته وایي چې د یوه ملت نیم ماشومان دې دا حق و نه لري چې په خپله ژبه لوستل وکړي؟ ایا ډیموکراسي دا ده چې د ملت بودجه دې په فرهنګي چارو کې د ځینو لپاره مصرف شي او د ځینو لپاره نه؟..." [ننښتر، لومړی کال، دریېمه او څلورمه ګڼه، (تله- مرغومی)، 1382ل. کال، پنځم مخ، د ډاکټر سید مخدوم رهین په نوم یو پرانیستی لیک].

دغه راز د پخلاینې اوونیزې پرله پسې څلور پنځوسمه ګڼه کې چې د 1383ل. کال د غبرګولي پر دېرشمه نېټه خپره شوې ده، په نهم مخ کې د (چرا وزارت اطلاعات و کلتور ملي نداشته باشیم؟) تر سرلیک لاندې یوه لیکنه راغلې چې په پیل کې یې د هغه دوه ورځني سیمینار پر منځپانګې خبرې کړې، چې څو میاشتې وړاندې د همدغه وزارت په نوښت رابلل شوی و او پر ملي مسایلو په کې بحثونه کېدل. دلته یادونه شوې چې د دې سیمینار په ترڅ کې پر یوه قوم ملنډې ووهل شوې او په زغرده یې سپکاوی وشو، د ملي نفاق اور ته په کې لمن ووهل شوه. دلته به یې یوه برخه وژباړو:

"...د اطلاعاتو او کلتور وزارت ملي کېدل یوازې دا نه دي چې د افغانستان ټولو مېشتو قومونو ته دې برابره ونډه ورکړل شي، بلکې تر ټولو مهمه دا ده چې لږ تر لږه دې د کلیدي پوستونو په وېش کې دواړو ملي ژبو (پښتو-دري) ته برابره او متوازنه ونډه ورکړل شي، خو موږ وینو چې د افغانستان په راډیو ټلویزیون کې له یوې رسمي ژبې سره ناوړه چلند کېږي او ګردسره ځنډې ته کړې یې ده، موږ ولیدل چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت تر مشرتابه لاندې سیمینار راغونډل کېږي، چې په کې یو قوم سپک کېږي، د ډیموکراسۍ او د بیان د ازادۍ تر شعار لاندې له دولتي ټلویزیون څخه توهین امېزه

خبرې خپرېږي، چې لامل يې بايد په نوموړي وزارت کې د ملي جوړښت نشتوالی وښيو. د يوې شمېرنې له مخې په دې وزارت کې کليدي پوستونه په سلو کې اته دا سې کسانو ته ورکړل شوي، چې له پښتو ژبې او کلتور سره يوځه بلدتيا لري، دا شمېرنه په هغو ادارو کې چې د کلتور په رغونه او پراختيا کې کار کوي، ډېره کمه ده، که دغه وزارت په دې کې شک وينې، مهرباني دې وکړي، د مهربانۍ له مخې دې اعلان کړي چې د پښتنو فرهنګيانو شمېره په کې څومره ده !...".

دا خو شوه د پخلاينې اوونيزه کې د يوې خپرې شوې ليکنې د يوې برخې ژباړه. موږ په عمل کې وينو چې دغه وزارت تر حد ډېر کار کړی، چې بايد ستر ګې وربانديې پټې نه شي (؟!)، دغه وزارت دومره زيات بنستيز کارونه کړي، دومره ډېرې رغونې او سمونې يې کړي چې په هېڅ حکومت کې يې ساری نه ليدل کېږي، دغه وزارت موږ ته د ملي ګالرۍ لوحه لومړی په هنرستان ملي افغانستان واړوله، وروسته يې دغه نوم په نګارستان ملي افغانستان بدل کړ، د افغانستان په ټلويزيون کې يې پښتو په نشت کې راوسته، خو بل پلو يې بيا ايراني فلمونه او ايرانۍ سندرې دومره زياتې کړې، چې سړي ته کله-کله د ټلويزيون په ليدو دا شک ولاړېږي چې ايا دا د افغانستان ټلويزيون دی، که د ايران؟ نو اوس تاسې ووايا ست چې ايا دا د دې وزارت له خوا يوه ډېره ملي هڅه نه ده؟ بيا نو وزارت په څه ګرم ګڼئ چې کار نه کوي؟

دغه وزارت د پښتنو ولايتونو ته رسمي مکتوبونه لېږلي او د دغو ولايتونو په دولتي خپرونو کې يې 30٪ درې ژبې ته حق غوښتی، موږ اوس وينو چې په زياتو دغسې خپرونو کې 30٪ سلنه ونډه درې ژبې ته هم ورکړل شوې ده. خبر شوم چې پر خوست مجلې يې هم دا شرط ايښی و، خو هغوی ګيله کړې وه چې له موږ سره د درې ژبې ليکوال نه شته، د اطلاعاتو او کلتور وزير ورته ويلي وو چې موږ به ليکنې په خپله درکړو !کله چې خوست مجلې دا کار ستونزمن وګاڼه، چې د هرې ګڼې د چاپ په وخت کې يو ځل وزارت ته راشي، ليکنې ترلاسه، بيا يې خپرې کړي، نو وزارت هم مالي سرچينه ورباندې ودروله او دا مجله يې په دې توګه بنده کړه، چې اوس نه خپرېږي.

خو موږ که د هرات اتفاق اسلام خپرونه وګورو چې يو توری هم په کې په پښتو نه خپرېږي، دغه راز په همدغو خپرونو کې له ملي ټرمينالوژۍ او نوي اساسي قانون څخه سرغړاوی وينو، نو دا ګومان مو په ټېنګ باور بدلېږي، چې رښتيا هم دغه وزارت بېساري خدمتونه کړي !؟؟

دغه وزارت ولې په کابل کې خپرېدونکو خپرونو ته يو معيار نه ټاکي، ځکه همدا اوس هم ځينې خپرونې (لکه پيام مجاهد، هفته نامهٔ کابل، پنجره او....) نه ملي

ټرمینالوژي مني، نه ملي هویت، د ژبو انډول خو پرځای پرېږده، دغه وزارت چې پښتو خپرونو ته پارسي لیکنې ورکولای شي، ایا نورو خپرونو ته هم پښتو لیکنې برابروي او که یوازې د یوې ژبې د خدمت او پراختیا غم ورسره دی؟؟

دغه وزارت به د شمال له هغو مېشتو پښتنو سره څه کوي چې په خپله ژبه له وېرې خبرې هم نه شي کولای، په پښتو خو به یو توری هم څه نه شي خپرولای. څه خیر دا خو هم د دغه وزارت لپاره یوه پلمه ده، چې وبه وایي هورې ټوپکسالاران حاکم دي او د دوی زور نه ورباندې رسېږي ! !. همدا په کابل کې دې موږ ته راوښيي چې څو پښتو مجلې یې تاسیس کړې، دغه وزارت دې داسې پښتو مجلې یا نورې خپرونې راوښيي چې دوی یې د دولت په چوکاټ کې د محبوبیت او پراختیا لپاره کار کړی وي، که وي هم معیار به یې دومره ټیټ وي، چې په یوځل لوستلو به هم نه ارزي.

څه موده وړاندې خبر شوم چې دغه وزارت اوس بل نوښت ته هم لاس غزولی، هغه دا چې زموږ پښتنانه لیکوال اوس څارنوالیو ته هم ورمعرفي کوي او دوسیې ورپسې جوړوي. مبارک دې شه افغان ولسه ! د اطلاعاتو او کلتور په دې ملي وزارت ! ! موږ اورېدلي وو چې کلتور وزارتونه او ریاستونه له لیکوالو او فرهنګیانو سره ځانګړې مینه لري او دوی ته تر خپلو وزرونو لاندې ځای ورکوي کار او زیار ته یې هڅوي، خو دا مو نه وو اورېدلي چې لیکوالان څارنوالیو ته ورکش کړي. موږ نه یو خبر چې له څومره نورو پښتنو لیکوالانو څخه به یې قلمونه اخیستي وي او په تورو نظارت خانو کې به یې اچولي وي !؟

د هوسۍ مجلې چلوونکی د ټوپکوالو له خوا وټکول شو، ووهل شو، دا ځکه چې ده په خپل او ځینو نورو دوستانو په لګښت پښتو مجله راباسي، دوې اوونۍ تېرې نه وې چې څارنوالۍ ته وغوښتل شو، ده ګومان کاوه چې څوک به یې د تېرې پېښې څېړنه کوي، ټوپکسالاران به غندل کېږي او د یوه لیکوال د حق ناره به پورته کېږي، خو هلته ښاغلي رهین ورته دوسیه جوړه کړې وه، چې ګواکې د هوسۍ مجلې چلوونکي ورپسې داسې لیکنه کړې، چې ګواکې رهین تاریخي اثار غلا کړي، خو کله چې صالح ورته هوسۍ مجله وښوده چې دا ده په دې نامه کومه لیکنه دلته په دې مجله کې نه ده خپره شوې او ده نه ده لیکلې، نو د نورو ګډو وډو پوښتنو په ترڅ کې د مجلې راجستر په باب ځنې پوښتنې وشوې، چې ولې راجستر نه ده، خو کله چې صالح ورته د مجلې راجستر پاڼه وښوده، څارنوالانو نیوکه درلوده چې دا ولې په دې وروستیو کې راجستر شوې، دا دومره وخت ولې ځنډېدلې ده؟

په ښاغلي رهین پسې څه لیکل دومره ستره ګناه ده چې باید په تور یې موږ نور بېګناه

او بېوسه لیکوالان څارنوالیو ته کش کړو؟ ښاغلی رهین به که خدای کول د تېوپکسالارانو په مرسته بله ورځ په پېښور کې خپرېدونکې سهار ورځپاڼې ته هم دغسې دوسیه جوړه کړي، ځکه چې په دې ورځپاڼه کې هم داسې یوه لیکنه خپره شوې، چې د همدغه ښاغلي په باب وه !

دا دی د اطلاعاتو او کلتور وزارت ملي هڅې چې د بیان ازادۍ ته یې لاره اواره کړې او د افغانستان ملي ژبو ته په یوه سترګه ګوري او دواړو ته پراختیا ورکوي. زموږ د کلتور وزیر خو په خپلو ښو کارونو کې یو دا هم ډېر یادوي چې ګواکې په افغانستان کې یې د لومړي ځل لپاره د بیان ازادي پلې کړې او لیکوالو ته یې دا زمینه برابره کړې ده، چې په ازادانه ډول قلم وچلوي او له بشپړې خپلواکۍ څخه برخمن شي.

موږ د هېچا پلوي نه کوو، بلکې له خپل هېواد، ژبې او کلتور سره مینه لرو. ما پخوا اورېدلي وو چې پیام مجاهد خپرونه په کلتور وزارت کې نه ده راجستر شوې او نن سبا چې د ټولیزو رسنیو (مطبوعاتو) قانون توشېح شوی، نو دا خو یو غیرقانوني کار دی، خو باور مې نه راته، ځکه چې ما دا ګڼل دغه وزارت به ټولو ته په یوه نظر ګوري او توپیر به نه کوي، خو یوه ورځ موقع په لاس راغله، کله چې مې د دغه وزارت د راجستر شویو مجلو او نورو خپرونو لیسټ ولوست، په هغو کې مې د پیام مجاهد نوم ونه لید، خو دغه وزارت د هوسۍ پر راجستر کېدو سربېره د ښاغلي شاه زمان وربځ ستانیزي په واسطه صالح ته په کراتو کراتو زنګونه ووهل او له هغه څخه یې د راجسترېشن اصلي پاڼه وغوښته، دوی دلیل درلود چې ګواکې په دې پاڼه کې کومه تېروتنه ده ! خو کله چې د راجستر پاڼې یوه کاپي وروړل شوه چې تېروتنه یې په ګوته کړي، دوی ورته ویلي وو چې موږ ته اصلي پاڼه راوړه، موږ غواړو چې د راجسترېشن اصلي پاڼه درکړو، دا پاڼه چې تاسو ته درکړل شوې، د راجسترېشن اصلي پاڼه نه ده، اصلي پاڼه یې غټه دی، چې پښتو، دري او انګرېزي لري او....

واه، واه ! زموږ زړونه به څنګه نه چوي چې اوس د یوه وزارت په کچه د پښتو او پښتنو پرضد داسې غیرقانوني اقدام کېږي ! زه به دلته د مړوند مجلې راجستر پاڼه هم ستاسو مخې ته کښېږدم چې له هوسۍ سره یوځای راجستر شوې، تاسې وګورئ چې ایا مړوند مجلې ته د راجستر داسې پاڼه ورکړل شوې، چې پښتو، دري او انګرېزي لیکنې لري او که د هوسۍ مجلې له راجسترپاڼې سره توپیر نه لري؟ ایا د هغوی په پاڼه کې هېڅ یوه غلطي نه شته، یوازې هوسۍ دا تېروتنه لري؟ بله دا چې ښاغلي ستانیزي صالح ته دا ګواښ هم کړی و، که چېرې دی د راجستر اصلي پاڼه نه وروړي، دوی به یې بیا څارنوالۍ ته ورمعرفي کړي او سخته سزا به ورکړي !

کله چې ښاغلی عبدالاحمد محمدیار د ښاغلي رهین په ځانګړي امر له کندهار څخه کابل ته راوغوښتل شو او څارنوالۍ ته وروستل شو، نو دا خبره نوره هم جوته شوه چې دغه وزارت اوس شخصي تربګنیو او دښمنیو ته هم ملا تړلې ده، زموږ کارنده ځوانان نه شي زغملای، غواړي چې په یو نه، یو ډول زموږ فرهنګي بیارغونه شنډه او د پرمختګ لار یې ډب کړي. کله چې یې له ښاغلي محمدیار څخه څه ترلاسه نه کړل او وزیر په کې ملامت شو، نو امر یې وکړ چې بېرته دې لاړ شي، نه یې بخښنه ترې وغوښته، نه یې هم د نورو افغانانو شکونه لیرې کړل، چې د ښاغلي رهین په باب یې درلود.

د ښکلا مجلې د راجسټر پر وخت یې هم محمدیار ته ویلي وو چې وزیر امر کړی چې د صالح چینل (پښتو خپرونو) ته دې هېڅ د راجسټر زمینه نه برابرېږي، نه دې هم همکاري ورسره کېږي. د صالح چینل څه مانا؟ ایا دی کوم سیاسي شخص دی، کوم سیاسي ګوند لري او که د دې هېواد نه دی؟ خو ښاغلي محمدیار چې ټول قانوني پړاوونه یې بشپړ کړي وو، دا خلک په ډېره سختۍ سره قانع کړل چې د قانون په چوکاټ کې ښکلا مجله راجسټر کړي.

دا دی د یوه هېواد د کلتور وزارت! چې په ټول عمر یې همدغه وړ خدمتونه کړي دي! دا دی د افغاني کلتور روزنځی، چې له دې ځایه به له خیره زموږ د کلتوري او ټولنیزې ودې لپاره لارې چارې برابرېږي، خلک بیا ولې ګیله کوي چې ګواکې د اطلاعاتو او کلتور وزارت کار نه کوي، یا یې د خدمت کچه ډېره ټیټه ده؟؟!!

د ملي ټرمینالوژۍ بېخ و بنیاد به له خیره وایستل شي، تاسې په تمه واوسئ یو وخت به د اشخاصو نومونه هم واړول شي، ملي ارزښتونه به هم له خیره د کرکې په دوړو او ګردونو کې پټ شي او په سیاسي سازشونو کې به د هېواد ټول تاریخي ارزښتونه هم لیلام شي. نور به یوازې پښتانه افغانان بلل کېږي، نور خلک به "افغانستانیان" شي، د هېواد نوم به دې هم "خراسان کبیر" یا هم "اریانای بزرګ" شي. نور نو له دې وزارت څخه څه غواړئ، ایا همدا یو ملي خدمت نه دی؟

هو رښتیا؛ نن سبا خو "ملي" توری دومره وشاربل شو چې نور نو د خلکو ترې کرکه کېږي، په هرڅه کې ملي یووالی غوښتل کېږي، که څوک د هېواد پرضد هڅه هم کوي، په کې "ملي" توری ډېر یادوي، خو دا شعار یوازې تر الفاظو محدود وي، نه یوازې عملي جنبه او عملي اړخ نه لري، بلکې پرضد یې چلند کېږي.

موږ د خپلې لیکنې په سرلیک کې ځکه دا توری کارولی، چې موږ یې رښتینې بڼه غواړو، موږ یې عملي جنبه غواړو؛ دا دی ټولټاکنې راروانې دي، موږ غواړو چې په دې ټاکنو کې په خپله خوښه داسې یو زعیم وټاکو چې هغه دې دغه (ملي) توري ته عملي

جامه ورکړي، موږ په همدې نوښت او بدلون کې د اطلاعاتو او کلتور یو داسې وزارت غواړو چې په کې د تعصبونو لمبې بلې نه وي، داسې وزارت نه غواړو چې پښتانه لیکوال او فرهنګیان مو څارنوالیو ته ورکشوي او پښتو خپرونو ته خنډ پېښ کړي، موږ داسې وزارت غواړو چې د زړه له اخلاصه ټولو ژبو ته حق ورکړي او د ټولو ودې ته لارې چارې وسنجوي.

په پای کې د افغاني فرهنګي ټولنو د ګډې جرګې یو احتجاجي لیک هم دلته رااخلم چې په دې وروستیو کې خپور شوی دی، له همدې سره به لیکنې ته هم د پای ټکی کښېږدو:

د افغاني فرهنګي ټولنو د ګډې جرګې احتجاج لیک

پښتو او دري دواړه د افغانستان رسمي ژبې دي. دواړه حق لري چې برابر کار ورته وشي. په ځانګړې توګه د اطلاعاتو او کلتور وزارت مکلف دی، چې په خپلو ټولو مطبوع او بربښنایي خپرونو کې دواړو ژبو ته برابر کار وکړي او وده ورکړي.

زموږ هېوادوالو په تېرو دوه نیمو لسیزو کې په هېواد کې دننه او له هېواده بهر ډېرې بدې ورځې تېرې کړې دي. په کار خو دا وه چې د ۲۳ کلنو جګړو او بدو ورځو په تېرېدو، هېواد ته د ډیموکراسۍ او نوي حکومت په راتګ سره زاړه تعصبونه، کرکې او کینې هېرې شوې وای، مینې، ورورولۍ او ملي وحدت ته هېوادوال هڅول شوي وای. خو له بده مرغه چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت داسې ونه کړل، دوی لومړی د وزارت په تشکیل کې له پښتنو سره له دښمنۍ او تعصب څخه کار واخیست. د وزارت نوم یې بدل کړ او د اطلاعاتو او کلتور وزارت ټولې اړوندې لوحې یې هم له پښتو نه واړولې، سره له دې چې دا د پښتو ژبې منل شوی حق و، د دې لپاره چې اکثره مکتوبونه په پارسي لیکل کېدل، نو د ادارو لوحې او د رسمي سندونو او مکتوبونو لوحې پښتو وې چې د دواړو ژبو رسمیت وساتل شي.

د دغه وزارت په جوړښت کې هم له پښتو سره له ژور تعصب څخه کار اخیستل شوی دی. ریاستونه یې ټول دري ژبو ته ورکړي دي، که څه هم ځینې پښتانه مرستیالان او رئیسان لري، خو دا هم په پښتو ژبې پسې خندا ده، ځکه دوی قصداً هغو تش په نامه پښتنو ته ځای ورکړی، چې یوازې تخلص یې پښتو دی او پښتنو ته منسوب دي، نور نه په پښتو خبرې کولای شي او نه لیکل او لوستل.

د اطلاعاتو او کلتور وزارت باید داسې کسان په دندو ګمارلي وای، چې له مسلک

سره- سره د یوه قوم د ژبې او کلتور نماینده ګي وکړي ، لیکوال وي او د پښتو او دري ژبو د انډول ساتنې ورتیا ولري.

د اطلاعاتو او کلتور وزارت په دې دوه نیمو کلونو کې د پښتو لپاره هېڅ کار نه دی کړی او ان په اکثره وختونو کې یې د پښتو پر ضدګام پورته کړی دی، په ځانګړې توګه په ټلویزیون پورې اړوند ټول کارونه د پښتو او پښتنو پر ضد دي.

دا سې فکر کېږي چې دا د کابل نه، بلکې د ایران ټلویزیون دی او یو څه خپرونې د دري ژبو افغانانو لپاره هم لري او کله- کله یوه نیمه خبره په کې په پښتو هم وي.

د راپور راوړلو لپاره پښتنو سیمو ته هم دري ژبې ژورنالیستان لېږي، چې په ګډه وډه او غلطه پښتو ژبه راپور ورکوي، حال دا چې په راډیو ټلویزیون ریاست کې له دوی سره ښه تکړه او غښتلي پښتانه ژورنالیستان شته، خو وخت نه ورکوي، چې دا کار هم له پښتو ژبې سره لوی خیانت بللای شو.

د ښاغلي رهین له وزیر کېدو سره سم پښتو په ټلویزیون کې دویمه ژبه او ورو- ورو ببخي په نشت و شمېرل شوه.

د ټلویزیون په پرده کې چې کوم سمبول جوړ شوی هغه هم یوازې په دري او انګرېزي دی.

په لنډ ډول به یې ووایو چې د ټلویزیون په هېڅ پروګرام کې د پښتو انډول نه ساتل کېږي، حتی ځینې پروګرامونه پښتو برخه هېڅ نه لري او ځینې یې چې لري، هغه هم ډېره کمزورې او تش د نمونې لپاره ده.

د راډیو- ټلویزیون لپاره چې د ښاغلي حامد کرزي له خوا کوم کمیسیون جوړ شوی و، هغه په خپلو چارو کې په بشپړ ډول ناکام دی، هېڅ لاسته راوړنې نه لري.

موږ دواړو ژبو (پښتو او دري) ته د متناسب او قانوني حق غوښتونکي یو، موږ د ملي وحدت د پیاوړتیا لپاره د پښتو او دري تر منځ د انډول ساتل، په تعلیمي او حکومتي ادارو کې هغوی ته مساوي برخه ورکول د قانون عملي کول ګڼو، نو له همدې امله موږ پښتانه لیکوال له دولت څخه غواړو:

ـ لکه څنګه چې اساسي قانون پښتو د لومړۍ ژبې په توګه ثبت کړې، همدا راز باید دولت عملاً د پښتو رسمي مقام ته درناوی وکړي، تثبیت یې کړي او کوم حقونه چې لري ور یې کړي.

ـ د اطلاعاتو او کلتور وزیر باید داسې څوک وټاکل شي چې نه یوازې په پښتو او دري پوه وي، بلکې د دواړو ژبو لیکوال وي.

ـ د نشراتي مرسسو رئیسان او مرستیالان باید په یوه ور تناسب وټاکل شي.

ـ په ځانګړې توګه د تلویزیون رئیس چې د خپل تعصب او بې کفایتۍ امتحان یې ورکړی، باید ژر تر ژره له دندې ګوښه شي او پرځای یې یو رښتینی افغان چې پر ملي وحدت او ملي ګټو ایمان ولري، وټاکل شي.

که زموږ دا غوښتنې ونه منل شي، زموږ احتجاج به د قانون په چوکاټ کې له لیکنې ډول څخه عملي لاریونونو او لوړو مقامونو ته، ان د یونسکو نړیوالې ادارې ته چې د ژبو حق ساتلو مسوولیت لري، د ورتللو بڼه غوره کړي او موږ به خپلو دغو هڅو ته په ملي او نړیواله کچه د بري تر وخته دوام ورکړو:

1. هیواد کلتوري ـ ادبي ټولنه
2. ګوربت کلتوري ټولنه
3. بغلان ادبي بهیر
4. قلم ادبي ټولنه
5. میوند کلتوري ټولنه
6. د ځوانو ژورنالیستانو ټولنه
7. لغمان ادبي بهیر
8. استقلال ادبي ټولنه
9. د بُست فرهنګي ټولنه
10. زرمت ادبي بهیر
11. د هوسۍ مجلې اداره
12. د ښځې غږ فرهنګي انجمن
13. د ښکلا نشراتي اداره
14. پښتو ادبي غورځنګ (پکتیا)
15. اریوب کلتوري ټولنه
16. سورغر ادبي یون
17. کندوز ادبي بهیر
18. پکتیا ادبي بهیر
19. د بلخ فرهنګي مرکز
20. ننګرهار خپرنۍ اداره
21. د تندې مجلې اداره
22. افغان ادبي بهیر
23. د شیخ متي (رح) ادبي ټولنه

24. پښتو ادبي یون
25. زلمي اداره
26. د کونړ ادبي بهیر
27. د خوست کلتوري اداره
28. رشاد کره کتنه
29. د ځوانو قلموالو انجمن
30. سلایي خپرونه
31. ننګرهار ادبي بهیر.(26)

کابلی والا _ هند

نوې کابینه ملي کابینه ده که مسلکي؟

په افغانستان کې خوښاغلي کر زي خپله په اصطلاح مسلکي کابینه له سختو کړکیچونوروسته دلویدیزو والودسیالۍ له توپانه په امن سره راویسته، نژدې یوه دوې میاشتې ددغه توپان اوسیلاب له پاره لکه دافسانوي او اساطیري ښامار دراتلو خبرې اوهنګامې له هرې خوا رااوریدل کیدې ، هرچا به فکرکاوه چې ددغه توپان اوسیلۍ پایله خوبه خامخا یوڅه وي خولکه چې له امریکا دباندې سیاسي څارونکوپخواوړاندوینه کوله (چې هم هغه زوړ ملا اوزړې ...) تردېره حده سمه راوخته، په دې مانا چې ښاغلې کرزي اوپه افغانستان کې امریکایې ویسرای ښاغلې خلیل زاد په خپل ټول توان سره ونه شوای کولای چې دافغانستان دملې ګټو په پام کې نیولو سره دې یوه ملې اوپه ربښتنې مانا مسلکي کابینه رامنځ ته کړي، زه نه پوهیږم چې له مسلکي توبه دښاغلې کرزي مطلب څه دی؟ که مسلک داوې چې یوسړی دښه مزی اوچاغ وي نودهغه مانا داده چې هغه دخوراکې شیانو په مزه اوخوند ښه پوهیږي نوهغه باید دخوراکې توکونو اوارزاقووزیروي ، اوکه هد ف داوي چې یوچا ټول عمرله بریښناپرته یوه ورځ هم ژوندنه وي کړی نوهغه دبریښنا په مزه پوهیږي اودبریښنا مسلکې انجنیردی اویایوڅوک چې دخپل ملت په رسمې ژبه نه پوهیږي هغه باید دکلتوروزیروي. اوپه همدې شان که چا دکابل په طب اویانورو غیررسمي کالیجونوکې یوازې دلیسانس دوره په څوبیلابیلو وقفوسره ویلې وې نوډاکتر ورته ویل کیږي، په دغه حال کې خبره سمه ده موږ به هم خوله پټه ونیسو اوهم به دا وایو چې ښاغلي کرزي په ربښتیاهم مسلکې کابینه جوړه کړه مبارکه دې وي ! ! خویوشمیر بیا داهم وایې چې بس په دغه یوڅوخبرویوه ناکامه اداره اوکابینه په کوم لحاظ سره سړی مسلکې وبولې، له بلې خوا په هرځای اوهروخت کې دمسلک مانا داده چې یوڅوک باید په هماغه خپله ځانګه کې دومره (شی) وي چې که ډیرڅه یې نه وي ترسره کړي نولږترلږه یونویاودپاملرنې وړکارخویې کړی وي اوهغه خوباید خلکو ته معلوم وي،مسلکي کسان له ښاغلې کرزي څخه پوښتنه کوي چې ته دله خپلویوشمیروزیرانوڅخه پوښتنه وکړه چې دوی دغه ټکې ته څه ځواب

لري ؟ اوکه دانه وې اجازه خلکوته ورکړه چې ویې پوښتي چې دوې په دغه برخه کې څه ځواب لري. مطلب مې دادی چې دغه کابینه په هیڅ ډول مسلکي کابینه نه ده په دې چې په اوسنۍ کابینه کې یوشمیروزیران داسې هم دي چې دوی په خپل مسلک کې ناکام شوي وو ځکه یې سیاست بازیو ته ورمخه کړې اواوس یې هلته دمسلک ماسک پرخپل مخ راکش کړی دی .اوکه نه وي تاسې ددوی تعلیمي سوابق وګورئ چې آیاپه دوې کې کوم یوه ددغه مسلک له پاره وړدی چې اوس یې وزیران یې دي. دوی کیدای شي په یوه برخه کې تعلیمي دیپلوم ولري خوداچې اوس په کوم وزارت ټاکل شوی له هغه دیپلوم سره یوهم سم نه دی. یوازې کیدای شو ووایو چې دادسیاست بازی له مسلکه پرته بل څه نه دی. زه فکرکوم یوشمیرښاغلي وزیرصاحبان به هم انشاالله په دغه برخه کې له ماسره هم نظره وې ځکه دوی ته خپله ورتیا په خپله ښه معلومه ده !

ښاغلی کرزی اویاران یې که زموږ مسلکیانو منې باید داخبره ونه کړې چې دوی په رښتیاهم مسلکې وزیران ټاکلې داخبره سمه په دې نه ده چې په اوسنې سیاسې نړۍ کې وزیران کله هم مسلکې نه وو اونه دي آن دایرغلګرامریکایې واکمنان وګورئ چې دباندنیوچارو وزیرکولن پاول یې ښه سیاست پوه دی که ښه جنرال ؟ اویاداچې نن سبا یې دانوې میرمن (رایس) په دغه څوکۍ باندې راځې ، هغې سیاست چیرې ویلې؟ هغه دترهرڅه دمخه دګنګل پرمخ یوه پیژندل شوې رقاصه ده. موږ په دې نظریو چې ددغې کلیمې کارول دنړۍ په سیاسې قاموس کې ورځای نه لري ، نوزموږ دهیواد دکابینې له پاره دانوم یادول په خپله له یوې لاپې پرته بل څه نه دي. اوکه دانه وای نواشرف غني احمدزي به په دغه حساس وخت کې له خپل تجربې مسلک (مطلب دا چې دهغه هم اصلي مسلک نه و ، خوداڅوکاله یې دومره تجربه په کې موندلې وه چې ترمسلکې هم زیات و) به اوس کابل پوهنتون ته چې دعلمي اوعملي اسانتیاوو درک په کې نشته نه استول کیده.دایوه دنه منلو وړ خبره ده چې دمالیې دوزارت له اجازې پرته به ښاغلی احمدزی یوډالر هم په پوهنتون باندې ولګولای شي ، اوکه فرضا په خپل واک داکاروکړي زه باوري یم هغه ټاپه چې په اسماعیل خان اونوروبآندې وهل شوې وه هغه به پرده هم لګیږي اوپه دغه نامه به ملي ضد ورځچاري یاران نوهم دپیاوړتیا جوګه شي.

لنډه داچې دمسلک مانا یعني (کارپوهنه، ایمانداري ، خدمت اواستعداد په یوه علمي برخه کې)

دویمې خبرې ته راځو اوهغه دا چې ایاداکابینه یوه ملي کابینه ده ؟

افغانستان په خوراسختوحالاتوکې رانښکیل شوی هیواد دی، ددغه هیواد ملې واکمني دډیرو وړو وړو خبرو ترسیوري لاندې هرچاته داسې ښودل کیږي چې ګواکې

نړیوال ځواکونه دلته پراته دي اویوشمیرورته کښته اوپورته کیږي اوپه افغانستان کې ګواکې خیرخیرت دی ، موږ دنړیوالوقوانیو اوملګروملتو دهرچال چلند اومنشور هره ماده اوهرپراګراف منو، خودابه ډیره ګرانه وي چې دملګروملتو په نامه دې یوټاکلې هیواد لکه امریکا زموږ دملت اوخلکو په برخلیک باندې دنړیوالې ټولنې په نامه هغه کارونه وکړي چې هغه دهرډول انساني اوزموږدافغاني خپلواکۍ دملي نورمونو ضد وي.تیره اوونۍ دامریکاپوځي ماموړینو په ډاګه کړه چې دوی به زموږ په هیواد کې دیوې اوږدې مودې له پاره پاتې وي. وایې چې دیوچا کورته یوڅوک چې ددغې کورنۍ ماما کیده په میلمستا ورغی، هغه دومره دلته پاتې شو چې کوروالایې په تنګ کړل ، په کورکې که به ماشوم هم وژړل، نودابه یې دده له ژړا سره ویله چې خیردی مه ژاړه ماماجان دې هم په خیرسبابله ورځ روان دی ،ماماته یې څه موده همدا تبلیغات وکړل خوپه دغوهم نه شوه، ترڅوچې ما ما په تنګ شو، اوپه ډاګه یې وویل چې ، داخبرې ګټې نه لري ، مامادې تلونه دې دهغه دلته شپې دي...

درې کاله امریکایې پوځونه دافغانستان په جنوب اوختیزکې پراته دي اوچې څه یې په زړه ورجوړه شې هغه کوي، نه یې د ښځو ،نه د ماشومانو په وژنولاس ونیو اولاخته دي زموږ پرملت دهرې ورځې په ترځ کې نوې نوې طرحې اوتجربې عملي کوي، په زندانوکې وژنې اوپه بټوا وبرالاتوګه دیوشمیر کسانو ځورول اوله هغوی سره معاملې کول داهغه ورځنی پروژې دي چې امریکایي په افغانستان کې عملي کوي اوددغه هیواد خلکوته آجازه نه ورکوي چې دخپل هیواد په باره کې فکروکړي، نن سبا دلته په لوډیدیز خلک په ډاګه داوایې چې افغانستان یعني دامریکا مستعمره ، اوداسي یوهیواد چې په نژدې راتلونکې کې به دغه هیواد(افغنستان) دامریکایانو له لاسه په یوه داسې ناسورداغ باندې واړوي چې په سیمه کې به یوګاونډی هم دآرامې احساس ونه کړي اوله لاسپوڅوافغانانو به داسې شیان جوړکړي چې ټوله اسلامې نړۍ به ترستونې راولي اوکه بیاچیرې په امریکا باندې کوم غضب راپریواته نو بیا زموږ وړې ګاونډي لکه لیوان زموږ پرملت باندې هغه ناروا وي زغمې چې له تصوره به لرې وي. لاس پوڅې به بیاهم د دویم تابعیت په نامه دامریکایانو داوږو بازان وي اوزور به یې له مومنوافغانانو وځي .په افغانستان کې اوسنۍ کابینې وښوده چې هرڅوک سره زیره ولري هغه به ملاشاه ګل وي ، هرڅوک چې امریکا ته ولاړ هغه دسرېتوب اوپوهې معیارشو، نه ، په اوسنۍ کابینه کې داسې وزیرهم شته چې دډاکترۍ ترڅنګ په امریکاکې دهوټلدارۍ دیپلومه لري یووخت کې یې په امریکا کې ټولو خلکو ته ویل چې زه تر هغې دوکتورا دغې اوسنۍ دهوټلدارۍ دپیلومې ته ارزښت ورکوم ،خوله بده مرغه چې هغه ښاغلي ته دهغه

دخوښې له دیپلوم سره دنده نه ده ورسپارل شوې. په هرصورت داډول خبرې شته خوزما اوس افسوس په دې راځي چې دولت باید خپلو دغو وزیرانو ته ددوی دنویو دیپلومو په پام کې نیولو سره دندې ورسپارلې وای ، اوسنۍ کابینې ته په ملي لحاظ یوه جدي کتنه په کارده . زه خوپه دې نظریم چې دآضروري نه ده چې هروزیر باید یاله امریکا دیپلوم ولري اویا یې باید راوابط له امریکا سره وي ، داهغه تجربه ده چې روسانو په افغانستان کې دوې لسیزې دمخه ترسره کړه اوهغه په خپلې ناکامۍ سره اوس امریکایانوته ورمیراث شوې ده، دایوه ناکامه طرحه ده اوهمدغه ټکې دی چې دبرخلک خوپه هیڅ ډول دیوې ملي کابینې نوم نه شي ورته اخیستې .اونه زموږ له پاره په ملي لحاظ کومه بریادرلودای شي.که څوک ددغوکسانو ټاکل دملي مصلحت پربنسټ اقامه کوي داهم یوه لویه تیروتنه ده. ځکه دوې مخکې تردې چې دملت دباوروړ کسان وي دیوه خارجي ځواک په اشاره اوخوښه ټاکل شوې اوغوره شوي دي. په اوسنۍ کابینه باندې چې څومره جنجالونه د امریکا، انګریزانو اوداروپایې اتحادیې دیوشمیر هیوادو له خوا ترسره شوې دا دافغانستان مظلومو اوجنګ وهلو خلکو ته هیچاهم ورپه ګوته نه کړل ؟

بله داچې دې کابینې ته به څوک په کوم ژبه یوه ملې کابینه ووایي چې دافغانستان داکثریت (پښتنو) ښځو په استازیتوب یوه میرمن هم په کې وزیره نه شوه، که هدف داوې چې په پښتنوښځوکې داسې څوک نشته داهغه کینه اودښمني ده چې په تیره یوه لسیزه کې دپښتنو په وړاندې ترسره شوه اولا هم په خپله دښتنو په وجود کې پرپښتنو باندې عملي کیږې ، ښاغلې کرزی باید دغه ټکې په خپله ځواب ورکړي او کنه دابه هغه کینه وې چې پښتنو ښځوپه پښتنې سیموکې دپښتنې ننګ په نامه ده ته رایه ورنه کړه اویوې میرمنې ته یې چې دده په مقابل کې کاندیده وه رایه ورکړه.

لنډه داچې زموږ ملت یوستراوویاړلی ملت دی ، یوتاریخي ملت دې ، چې دهیچا کړه اونیتونه ددوی په وړاندې پټ نه شي پاتې کیدای. دوی دخپل ملت دبرخلیک دسمبالتیا په کارکې ترهرچا ښه اورښتیاني قاضیان دي. دوی ته باید رښتیاوویل شي اوددوی دایمان اوافغانیت له روغ نیتۍ څخه باید ناوړه ګټه وانه خیستل شي. موږ هیله من چې زرترزره به یو ملې وجدان اوقضاوت داسې هم رامنځ ته شې چې هلته یوڅوک داوسنۍ کابینې په وړاندې دابوښتنه طرحه کړي چې کوم وزیرکوم مسلک لوستی آیاپه دغه اوسنۍ مقام، مسلک ټاکلی اوکه دنورو په غوښتنه اومصلحت یې یوازې دغه ځای نیولی دئ !؟

(پاک الله په هرهغه څه چې موږ نه پوهیږو ښه پوهیږي) !(27)

نامه رسیده

[پیام مجاهد]

ارسالی: امید نوری

به اداره محترم هفته نامه وزین پیام مجاهد !

درین وروز ها انتظار آن برده مي شود که پس از اعلام نتیجه انتخابات هجدهم میزان آقاي "حامد کرزي "کابینه جدیدي را اعلان نماید.

مردم درین انتظار اند ؛ تا ببینند ، آقاي "حامد کرزي "که از ماه ها بدینسو تشکیل دولت ائتلافي را مردود شمرده است، چطور مي تواند کابینه یکدست تشکیل دهد ، در حالي که در سایر کشور ها ، احزاب سیاسي تنها از عهده این امر برآمده مي توانند ، چیزي که آقاي حامد کرزي فاقد آنست. همچنان اشخاص علاقه مند به تحولات سیاسي افغانستان مشتاق اند ؛ تا ببینند که میان دولت ائتلافي و دولتي بگفته کرزي براساس مشارکت ملي بوجود مي آید چه تفاوت وجود دارد ؟

این انتظارات چیز غیر معمولي نیست، بل در همه یي کشور ها وقتي انتخابات صورت مي پذیرد ، چنین مسائلي را بهمراه مي آورد ؛ اما براي آگاهان امور ، وضعیت شماري از اعضاي کابینه کنوني بسیار دلچسپ است، زیرا شب و روز خود را صرف آن مي دارند تا نسبت به حضور خویش در کابینه آینده اطمینان حاصل نمایند.

وزیراني که در انتخابات موقف آشکاري داشتند ؛ خیال راحت تري دارند ؛ ولي نگراني بیشتر وزیراني را فرا گرفته که طي سه سال پسین هم به نعل زده اند و هم به سم. که درین میان بنا بر برخي گزارشات آقاي "سید مخدوم رهین "گوئي سبقت را از همه ربوده است.

جناب "سید مخدوم رهین "که در سال هاي جهاد که اسلام گرایي در افغانستان به اوج رسیده بود و مرز هاي قومي وزباني را لدمال کرده بود ، به تعصبات قومي دامن مي زد. آن عده مجاهداني که در جبهه نجات ملي در آن روزگار عضویت داشتند ، بخوبي به این مسئله آگاهي دارند. موصوف وقتی براساس سازشنامه بن به مقام وزارت اطلاعات و فرهنگ رسید ، یک بازي دوگانه را در پیش گرفت.

سري هم به "کرزي خان" داشت و سري هم به "فهیم خان"، به او چیزي مي گفت و به این چیزي دیگری در محفلي سخن از جهاد و مجاهدت میراند و در انجمني هم از غرب و غرب سالاران. دستش با تسبیح و لبش با پیاله بود. آنجا در مذمت مجاهدان سخن مي گفت جایي هم با بدگویي از دوران سلطنت به مجلس آرایي مي پرداخت.

اکنون دیده است، همه تیرهایش بخاک رفته و نامش به پنسل هم نگاشته نشده، بقول معروف در چارسو مانده است. نه فهیم خاني است، تا دستش را بگیرد نه صدای "شوراي شهروندان کابل" بجایي میرسد و نه هم آقاي حامد کرزي فریب مي خورد. تنها راهي که براي خود سراغ دیده است، تجدید آستان بوسي شاه سابق افغانستان می باشد. ازین رو چند شبي است که رفتن به اقامت گاه شاه را نسبت به خانقاه ترجیح داده است؛ تا مگر گشایشي در کارش پیش آید.

هرچند شاه سابق افغانستان در دوره پسین نشان داده که نمي خواهد با سفارشات خود کسي را بر دولت تحمیل نماید و مشکلي برای دولتمردان ایجاد کند بویژه پشتیباني از سید مخدوم رهین آسیب شدیدي بر اعتبار او وارد مي آورد، با وجود آن باید انتظار کشید که رهین با چه چرب زباني و تملق حمایت شاه را کسب کرده می تواند و به کابینه راه مي یابد و یا خیر؟ مهم اینست که درین بازي یک پیروز وجود دارد- رهین یا شاه سابق؟(28)

غوث الدين فروتن، کندهار

د کرزي د کابينې تر ټولو بده څېره

د سهيل لوېدېځې حوزې د ادبي ټولنو د اطلاعاتو کلتور وزارت پر تېر کاري بهير احتجاجي غونډه وکړه

د روان کال د سپټمبر په ۲۷مه دماښپين په ۴ بجو په کندهار کې د افغان مطبوعاتي مرکز اينې په انګړ کې دسهيل لوېديځ زون دادبي ټولنو له خوا د اطلاعاتو او کلتور وزارت پر تېرنيمګړي کارې بهيراحتجاجي غوندۀ جوړه شوه.

په پيل کې د غونډې اجنډا دميوند مجلې مسئول مدير عبدالنافع همت لخواوړاندي شوه، ده د خپلو خبرو په ترځ کې وويل : "افغانستان له کلونوکلونوراهيسي دژوند په هرډګرکي درانه زيانونه ليدلي چه ترټولو زيات زيانونه يې کلتوراوفرهنګ ته اوښتي دي. ده زياته کړه چه داطلاعات وکلتوروزارت مسئوليت لري چې زمونږ حق راکړي اومونږ هم دڅان په اړه مسئوليت لروچې دخپل حق غوښتنه وکړو. داساسي قانون له مخي دولت مکلف دی چه دپښتواودري ژبو دمتوازن انکشاف لپاره کاروکړي، خوله بده مرغه چه تراوسه نه دولت اونه هم داطلاعات وکلتوروزارت په دې اړه کوم مثبت ګام اخيستی دی، کله چه ځوک دکابل ټلوېزيون خپروني ګوري نوکټ مټ لکه دايران دکوم ښارګوټي ټلوېزيوني چېنل چه وي اويادېوې سيمي دخلکو لپاره ځانګړی شوی وي.

دملي ټرمینالوژي په اړه بایدووایوچه دافغانستان ملي ټرمینالوژي دمختلفوژبوله الفاظوڅخه جوړه شوې لکه لېسه،قول اردو ، دارالمعلمین، اکاډمي، پوهنتون اوداسي ... دپښتو ،دري،عربي،انګلیسي،ترکي اوداسي نوروژبوڅخه اخیستل شوي همدارنګه داساسي قانون په ۱۲ماده کي راغلي چې دافغانستان ملي ټرمینالوژي دي پرخپل حال پاته وي اما ددې برخلاف مونږشعورا وینوچه دملي ټرمینالوژۍ په برخه کي په ځانګړي ډول له پښتوسره ستره جفاکېږي،هغه منل شوي الفاظ لکه پوهنتون، پوهنځی،ستره محکمه چه په پښتودي په دانشګاه،دانشکده، دادګاه عالي باندي اړول کېږي خو لېسه،قول اردو ، دارالمعلمین، اکاډمي اوداسي نورچې په نوروژبودي پرخپل حال پاته دي.

دمطبوعاتوپه برخه کي هم همداحال دی داطلاعاتو او کلتور وزارت له خوا ځنیوهغو دولتي خپرونو ته چي په پښتو ژبه خپرېږي ویل شوي دي چې تاسو باید په خپله خپرونه کې ٪۳۰ فارسي مضامینو ته ځای ورکړی ،دبیلګې په توګه یې دخوست مجلې ځخه ورته غوښتنه شوې وه خو دمجلې ادراې له دې امله چې فارسي لیکنې یې نه درلودې بخښنه غوښتې وه ، خو دوزارت له خوا ورته ویل شوي وه چې لیکنې موږ درکوو. اوس نو که چېرته داسي وي نو هرات ،مزار شریف اوداسي نورو سیمو په خپرونو کې هم باید ۳۰ فیصده پښتو مضامینوته ځای ورکړل شي.

کله چه یوپښتون لیکوال یوڅه لیکي اوهغه هم پرحقیقت ولاړي لیکني وي په نه ځه ځورول کېږي، دخپرونودبند ېدوګواښونه ورته کېږي اوحتی ترمرکزاوځارنوالۍ پوري غوښتل کېږي خونورکسان که هرڅه وایي یایې لیکي مخه یې نه نیول کېږي دبېلګي په توګه پیام مجاهد ،پنجره اوځیني اشخاص وایي اولیکي: کرزی جاسوس پاکستان، پښتانه بې فرهنګه دي، کرزی ناخوانده امضامیکنداوپه ټلویزیون کي په ښکاره وایي چه زه افغان نه یم او اساسي قانون نه منم ،ایادداسي کسانواوملي وحدت ضدوېناوومخنیوی داطلاعات وکلتوروزارت دنده نه ده؟؟؟؟؟؟؟؟؟.

دتاریخي اثاروپه ساتنه کي هم دموراومیرې چلندکېږي دیوې سیمي دتاریخي اثارودساتني لپاره هره وسیله په کاراچول کېږي خودبلي سیمي تاریخي اثاروته که ځه هم په لوټ اوتالان یې خبروي هیڅ یاملرنه نه کیږي دبېلګي په ډول داحمدظاهرقبرجوړېږي خومتآسفانه داطلاعات وکلتوروزارت دملي اتلي ملالۍ د قبرجوړول خولاڅه کوې تراوسه ورغلي هم نه دي.

نوموږ داوایو چې نوموړی وزارت یو بې کیفیته وزارت دی او په راتلونکي کابینه کې باید داطلاعاتو اوکلتور وزارت په یو ملي وزارت بدل شي اوده داسي کسانو چې له

تعصبه ډک وي محه ونیول شي.

ورپسې ډاکترمحمد ابراهیم شینواري دخپلو خپرو په لړ کې وویل : دنیا اوس دیو نړیوال کلي حیثت غوره کړی او په دې نړیوال کلي کې به هغه قومونه فعال او ژوندي وي چې کلتور یې ژوندی وي په افغانستان کې دکلتور خبره مهمه ده خو متاسفانه دهیواد دکلتور په برخه کې له پښتو ژبې سره جفا شوې او په حقیر نظر ورته کتل شوي دي نو موږ غواړو چې خپل حقه حقوق تر لاسه کړو تر څو له خپلو حقوقو څخه بر خورداره شواودا زموږ حق ده او موږ ټولو قومونو ته دهغوی دمساوي حقونو دورکولو غوښتونکي یو .

وروسته عبدالاحمد محمد یار او حیات الله رفیقي په دې اړه خبرې وکړې.

دیادوني وړده چې په دې احتجاجي غونډه کې پر کندهار سربېره د روزګان ، زابل ،غزني او هلمند ولایتونوادبي ټولنوګډون درلودچې دغونډې په پای کې یې په ګډه یو پرېکړه لیک صادر کړچې په لاندي ډول دی.

د کندهار، زابل او هلمندولایتونو د فرهنګي ټولنو ګډ پرېکړه لیک

۱: د مرکز او ولایتونو په راډیو ګانو او ټلویزونونو کې دې دفارسي او پښتو انډول په پام کې ونیول شي

۲: د هیواد د ټولو سیمو تاریخي اثارو او ودانیو ته دې یو ډول پاملرنه وشي.

۳: د افغانستان د اساسي قانون سره سم دې د افغانستان ملي ترمینالوژي پخپل حال وساتل شي او د پردیو هیوادونو د ملي ترمینالوژی مخه دې ونیول شي.

۴: هغه ترانه چې د ملي سرود په ځاي کاریږده د اساسي قانون تر تصویب وروسته لغوه ده نو باید چه نور د ملي سرود په ځای و نه کاریږي او ونه ږغول شي، ملي سرود چه په پښتوژبه دی باید ژرترژره جوړ شي.

۵: ددې لپاره چه د افغانستان دري لهجه وساتل شي د هیواد په تلویزونونو کي دې د ایراني فلمونو مخه ونیول شي.

۶: دافغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت دې داسې چاته وسپارل شي چه د افغانستان د ټولو ژبو د متوازن انکشاف لپاره کار وکړي.

۷: په کندهار کې دې د ملي اتلانو لکه ملالۍ او زرغونې آنا مقبرې جوړې شي.

۸: د هیواد په تلویزونونو کي دې هغه چاته اجازه نه ورکول کېږي چه د حکومت په افغاني هوئت، ملي وحدت او اساسي قانون باندې باور ونه لري.

۹: دافغانستان هغه خپروني دې بندې سي چې د قومونو تر منځ نفاق اچولو ته لمن وهي او په ملي اتلانو پسې بد رد وايي.(29)

د محمد نسیم شفق لیکنه

پر کېبلي ټلویزیون بندیز افغانان په غوسه کړي دي

د ستری محکمی د یوه نوي حکم پایله به د ولس مشر حامد کرزي له پاره د یوی نوی معما سبب شي.

د کیبلي تلویزیون او مطبوعاتو د آزادۍ د یو شمیر نورو پراخو موضوع ګانو په اړه ، د افغانستان په نوي انتقالي حکومت کی د جګړی کرښی د هغه څه په اړه چی ورته د سمون پالو او زاړه پالو تر منځ مقابله ویل کیدی شي ویستل شوي دي.

تیره میاشت په جلال آباد کی چی د هیواد په ختیځ کی موقعیت لري د یوه خصوصي ستېشن د بندولو د استیناف غوښتنی پر ضد ، ستری محکمی په ځواب کی د جنورۍ د میاشتی په پای کی، په ټول هیواد کی پر کیبلي تلویزیون بندیز ولګوه.

قاضي القضات مولوي فضل هادي شینواري وویل مذهبي مشرانو او ډلو شکایت کړی و چی دا چینلونه بربنډ او غیر اسلامي فلمونه ښیي.

هغه یوه ورځ وروسته دا موضوع تعقیب او پر بهرني تلویزیون او فلمونو یې د بندیز لګولو غږ وکړ چی پکښی د سپوږمکۍ خپرونی، وارد شوي ویدیویي فلمونه او سي ډي ګانی هم راځي. دا یو داسی ګام دی چی د سخت دریزه طالبانو د پنځه کلنی واکمنی یاد یې راژوندی کړ، چی هغه مهال نڅاه ، موزیک فلمونه او د تلویزیونونو پر پیر اوپلور بندیز لګول شوی و.

هغه وضع د ولس مشر حامد کرزي له خوا پدا سی حال کی بدله شوه چی د مطبوعاتو او بیان د آزادۍ ژمنه یې وکړه چی د سپوږمکۍ د کاسو له پاره یې بیره زیاته کړه. برسیره پر دی د کابل په سینماګانو کی سوداګري په درز سره پدا سی حال کی روانه ده چی ځوان افغانان یعنی نارینه د هندي فلمونو د لیدو له پاره چی نڅاه ګانی ، سندری او موزیک لري ورځي.

د کرزي یوه ویاند جنګ او سولي راپور ورکوونکی ټولني ته وویل زه پدي تبصره نه شم کولی ځکه نه پوهیږم ولس مشر به د ستری محکمی سره موافقه کړی وي او که څنګه.

د سنماګانو له غوړیدو سره د بالیوډ د وروستیو فلمونو او لویدیځوالو فلمونو سي ډي ګانی هم د کابل په کوڅو کی لږ تر لږه په یوه ډالر تر لاسه کیدی شي. د وروستیو

راپورونو په اساس که څه هم ځنیو دوکانونو ته د تړل کیدو حکم ورکړ شوی او په ولایتو کی ځینی ګوښی حملی هم د دوی پر ضد شوي دي.

شینواري چی د مخه یي د نجونو او هلکانو د ګډ تعلیم پر بندولو د ټینګار له امله نانددری رامنځ ته کړی وه. او پداسی حال کی چی افغانستان په زیاته پیمانه له دوو لسیزو جګړو وروسته پر بهرنی مرستی متکي دی ، هغه پر دی خبری هم په شدیده توګه حمله وکړه چی هغه یي پر افغانستان د لویدیځ د اغیز تحمیل بولي.

د اطلاعاتو او کلتور وزیر مخدوم رهین په چټکۍ سره د ځواب په ویلو ژمنه وکړه چی په څو ورځو کی به نوی قانون معرفي شي چی د کیبل خپرونکي به وکولی شي د نوم د ثبتولو سره خپلو خپرونو ته دوام ورکړي، حکومت ته به مالیه ورکړي او پر ځان پخپله د سانسور پر مراعات کولو سره دغه کود عملي کړي، خو په دی اړه تفصیل نه دی ورکړ شوی.

د رهین مرستیال عبدالحمید مبارز یو څو ورځی وروسته د جنګ او سولی راپور ورکوونکی ټولنی ته وویل: موږ د ستری محکمی له دغه حکم سره موافق نه یو.

هغه وویل: موږ د کیبلي تلویزیون په اړه په هغو غونډو کی چی د عدلیي وزارت استازی هم پکښی و موافقه کړی او مسوده هلته لیږل شوی. وروسته له دی چی د کابینی له خوا منظور او د ولس مشر حامد کرزي له خوا لاس لیک شي ، په مطبوعاتو کی به چاپ شي او هر څوک به وکولی شي کیبلي تلویزیون ولري.

هغه زیاته کړه کیبلي او د سپوږمکۍ کمپنۍ مثبت او منفي پروګرامونه لري. موږ باید له مثبتو پروګرامونو څخه ګټه واخلو.

دا خبره واضحه نه وه چی پر خپرونو به بندیز وي او که څنګه، او دا به څه ډول شکل غوره کړي.

زلمی چی په جلال آباد کی د بند شوي کیبلي تلویزیون چلوونکی دی د جنګ او سولی راپور ورکوونکی ټولنی ته یي ویل داسی یو بندیز لکه دا چی دی د مطبوعاتو پر آزادۍ حمله ده او داسی ګامونه د دموکراتیکی واکمنۍ سره په تضاد کی دي.

هغه وایي موږ په قانوني توګه خپل ستیشن چلوا او د اطلاعاتو او کلتور د وزارت له خوا د ټاکل شوي کمیسون مکتوب هم لرو. مونږ داسی خپرونی لرو چی خلک و نه شي کولی غیر اخلاقي شیان وویني، موږ یوازی اطلاعاتي او تفریحي شیان خپرو. که چیری کیبلي تلویزیون بند شي نو حکومت باید ټولی هغه پیسی مونږ ته بیرته راکړي چی موږ پر دغی سوداګرۍ لګولي دي.

په کابل د کیبلی خپرونو یو بل چلوونکی عبدالسمیع صامیت وایي دوی هم د

طالبانو له رنګیدو وروسته له همدغه کمیسون څخه مکتوب تر لاسه کړی چې خپلو خپرونو ته دوام ورکړي او په دوامداره توګه حکومت ته مالیه هم ورکوي.

هغه وایي پر هغه څه چې مو سملاسي موافقه نه ده کړې هغه د مالیې بیه ده، دوی د ګټو په سلو کې د ۳۰ غوښتنه کوله، خو مونږ د هغې پر نیمایي موافقه وکړه. موږ په لمړي سر کې له خپلو مشتریانو ۱۰۰۰ افغانۍ (۲۲ امریکایي ډالر) اخلو او وروسته بیا هره میاشت ۲۰۰ افغانۍ راکوي.

د سترې محکمې د ریس مرستیال فضل احمد معنوي د خپلې پریکړې دفاع کړې. هغه د جنګ او سولې راپور ورکوونکې ټولنې ته وویل: کرزي د دغه ګام ملاتړ کړی، او دا خبره یې تائید کړه چې دا کار باید د سپوږمکۍ خپرونو ته هم وغزول شي، او ادعا یې وکړه چې کیبلي چلوونکي حق نه لري چې خپله سوداګري پر مخ یوسي. هغه دا خبره هم وکړه چې د ولس په غوښتنه دا ګام اخیستل شوی.

د بهرنیو فلمونو د واردولو په اړه هغه نرم دریځ غوره کړ، او ویلي چې هغه باید مخکې له خپریدو د اطلاعاتو او کلتور وزارت سانسور برخې ته وسپارل شي.

معنوي وویل: کیبلي تلویزیونه او د سپوږمکۍ خپروني باید په بشپړه توګه بندې شي. زموږ هیوادوال باید دا درک کړي چې دا خپروني د دوی اخلاق له منځه وړي ځکه چې د جنسي اړیکو ټکان ورکوونکي صحنې په کې ښودل کیږي.

هغه وویل: دا دولس مشر حامد کرزي سره په پوهاوي او موافقې بند شوي ځکه دا غیر اخلاقي او د اسلام د قوانینو سره مخالفت لري. موږ د خلکو د غوښتنو پر بنسټ دا بندیز اعلانو.

دا وینا د حاجي نور علي له خوا چې د کابل د مکرویانو په سیمه کې د ۳۰ کورنیو استازیتوب کوي چلنج شوه، او هغه استدلال وکړ هر هغه څوک چې غواړي غیر اخلاقي فلمونه وویني نو سي ډي ګانې یې رانیولې شي.

هغه وویل: زموږ پروګرامونه شهرت لري او خلک له دې خبرو چې په نړۍ کې څه پیښیږي. زه پوهیږم چې دا ۳۰ کورنۍ چې په ۱۱۳ بلاک کې اوسیږي غواړي د کیبل تلویزیون ووینې او هیڅ یوه یې هم شکایت نه دی کړی.

د کابل د پوهنتون یوه محصل کنیشکا د جنګ او سولې راپور ورکوونکې ټولنې ته وویل: که چیرې حکومت داسې ګامونه اخلي، نو وضع به لا پسې خرابه شي. نن پر کیبل بندیز ولګید، سبا پر تلویزیون او بله ورځ پر رادیویي موزیک. نو زموږ د حکومت او طالبانو تر منځ به توپیر نه وي.(30)

رهین خیبر ټلویزیون نه غواړي

خیبر ټلویزیوني شبکه لومړنۍ پښتو نړیوالو شبکه ده، چې په پښتو خپرونې کوي، ایله دا څو میاشتې وړاندې یې خپرونې پیل شوې، چې په ټوله نړۍ کې ګڼ شمېر مینه وال لري. په ځانګړې توګه په افغانستان کې، چې خلک وایي د افغانستان د اوسني راډیو ټلویزیون خپرونې یې تنده نه شي ماتولای.

د وږي (سنبلې) میاشتې په وروستۍ لسیزه کې د اطلاعاتو او کلتور وزیر سید مخدوم رهین په کابل کې د ټلویزیوني شبکو پر ټولو دفترونو امر وکړ، چې تر دې وروسته دې د خیبر ټلویزیوني خپرونې بندې کړي، که چېرې یې بیا په کېبل کې دا ټلویزیوني شبکه ولیده، نو پر دوی به نور بندیزونه هم ولګوي.

د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارواکي دا پلمه کوي، چې ګواکې په دې شبکه کې ځینې سیاسي خپرونې هم راځي، چې له افغانستان سره اړیکي لري. دا په داسې حال کې په همدې کېبلي شبکو کې درې څلور ایراني چینلونه هم خپرونې کوي، چې په هغو کې هم سیاسي خبرې اترې راځي، خو نه ده څرګنده چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت ولې پر هغوی دا ډول بندیز نه لګوي؟

کتونکي په دې باور دي، چې رهین په دې ډول نه غواړي چې یو چینل دې په پښتو وي، ځکه چې دا وزارت یې په وړاندې د میرې چلند لري. ځکه یې په کابل راډیو ټلویزیون کې د پښتو کچه ډېره راکمه کړې ده.(31)

سحر زرمتي، پکتیا

ایا قاچاق وړونکي باید په کندهارۍ لهجه خبرې وکړي؟

زموږ یوه ګاونډي هغه وخت خپل رنګه ټلویزیون د مېز له سره راکوز او ټوټې- ټوټې کړ، چې ویې لیدل د خپل هېواد په ټلویزیون کې یې د ژبې سپکاوی کېږي.

پر ما هم نژدې دا ټوکه شوې وه، خو ولاحول والله مې وویله او د کمکي اختر د خوښۍ په شپو کې مې هغه دوه خواشینوونکي فلمونه تر پایه ولیدل، چې په کې زما د مورنۍ ژبې او هېواد د ځینو سیمو د ځانګړو لهجو سپکاوی له ورایه ښکارېده.

زما غونډې ښایي نورو هم دا فلمونه لیدلي وي، دېرو به د بېوسۍ اوښکې تویې کړې وي. د ځینو به پر دې حالت چې یو ځل بیا زموږ د ښلوالي لپاره شعوري هلې- ځلې کېږي، له خولې سارې اسوېلي وتلي وي. یو شمېر نورو ښایي د ناعاقبت اندېشه مسوولینو پر دغه کار خندلي وي او د ټلویزیون په لیدونکو کې به ښایي داسې کسان هم وي چې دغو فلمونو به یې په ذهنونو کې عقدې رامنځته کړې وي او وخت ته به ګوري. خو زه مې خپله دغه خواشیني له تاسو سره شریکوم.

هو ! د تېر کمکي اختر په ویاړ د کابل ټلویزیون له خوا فلمونو فستیوال په لړ کې د "زمین داغ" په نامه یو افغانی فلم هم نندارې ته وړاندې شو.

د فلم کیسه د مخدره موادو پر کرنه او قاچاق راڅرخي. په سیمه کې د مخدره موادو د قاچاق یوه ډله کار کوي، دوی له بهرنیو قاچاق وړونکو سره هم اړیکي لري. د مخدره موادو کرنه په سیمه کې هڅوي او بهر ته یې لېږدوي. د دغې ډلې قوماندان هیبت خانو په سیمه کې په نورو ناوړو کارونو کې هم لاس لري. پر یوې کلیوالې مېرمنې د ناوړه تېرې نیت لري، چې د کلي یو بل اوسېدونکی (مومن) یې مخه نیسي. تر دې پېښې وروسته له مومن سره د هیبت خان دښمني پیلېږي، په دې منځ کې د قلندر زوی چې په مخدره موادو اخته دی، د نشو له وجې مري. مومن خان د هغه په ځېر خبرې کوي. دی او د کلي یو بل ښوونکی د قبر پر سر د قوماندان هیبت خان پرضد خبرې کوي او خلک له هیبت څخه د قلندر د زوی د مړینې غچ اخیستنې ته رابولي. هیبت خان هم د هغوی له نیت څخه خبرېږي او د دواړو د مرګ تابیا نیسي. ښوونکی او مومن یوې کنډوالې ته تښتي، هلته له یوې ناڅرګندې خوا وسلې ترلاسه کوي او د هیبت خان پرضد جګړه کوي، په پای کې د

مخدره موادو قاچاق وړونکي وژل کېږي.

سره له دې چې په تېرو دوو لسيزو کې زموږ په هېواد کې زياتره فلمونه د مخدره موادو پر موضوع جوړ شوي دي، خو د مخدره موادو د کرنې او قاچاق ستونزه زموږ په هېواد کې له هغو ستونزو څخه ده، چې بايد په اړه يې زيات تبليغات وشي او د "زمين داغ" فلم هم په کې برخه اخيستې ده. په فلم کې د نشه يانو رول په ډېر ښه ډول سره لوبول شوی دی. هماغه پېښه ده، چې د دغو کسانو په وړاندې کرکه لا زياتوي. فلم په مناسبو ځايونو کې فلمبرداري شوی دی. زياتره منظرې يې په زړه پورې او تر ډېره حده ښتيني برېښي، خو زما په اند د "زمين داغ" فلم نيمګړتياوې دومره زياتې دي، چې د فلم اصلي موخه او پيغام ته يې ډېر زيان رسولی دی.

دلته لومړنۍ موضوع ته چې بايد ګوته ونيسو، د فلم د کرکټرونو نومونه دي. د فلم مرکزي کرکټر ته د بي بي سي د نوي کور، نوي ژوند ډرامې د مشهور او مرکزي کرکټر قوماندان هيبت خان نوم غلا شوی دی، چې په هغه ډرامه او دې فلم کې يې نژدې يو شخصيت ګڼلای شو. په دواړو کې منفي رول لري. د "زمين داغ" د فلم د يوه بل مثبت کرکټر "رحيم" نوم هم د نوي کور، نوي ژوند ډرامې يو بل مثبت کرکټر معلم رحيم له نوم څخه راغلای شوی دی. چې د بي بي سي د ډرامې ښشمېره اورېدونکو ته په پام سره دا مسئله ډېر ځنډ وړ ده.

د بي بي سي د نوي کور، نوي ژوند له ډرامې څخه تقليد، د فلم په نورو برخو کې هم ليدل کېږي. د فلم د يوه بل کرکټر "ښوونکي" تکيه کلام "بس فاميدی که اس" د هغې ډرامې د مشهور کرکټر (فتح خان) تکيه کلام دی، چې ټول افغانان ورسره بلد دي. په زړه پورې خو دا ده چې د "زمين داغ" په فلم کې د معلم په رول کې د هېواد ښه ليکوال او فلم جوړوونکي زما نژدې دوست موسی رادمنش هم کار کړی دی، چې په خپل رول کې ډېر بريالی هم دی. او د "بس فاميدی که اس" د تکيه کلام له طرحه کوونکو څخه دی. ده ولې اجازه ورکړې ده، چې دا تکيه کلام، نومونه او زياتره مکالمې دې په فلم کې بيا- بيا راوړل شي؟ او جملې لکه "بهوت" دومره زياتې استعمال شوې دي، چې هر ليدونکی په تنګوي.

په دې فلم کې تر ټولو ستره تېروتنه او نيمګړتيا دا ده، چې په کې د افغانستان سيمه ييزې لهجې په منفي رول کې راوړل شوې دي.

هر ليدونکی پوهېږي چې بهرنی قاچاق وړونکی چې افغانستان ته راځي، پاکستانی دی او ورسره ملګری چې د قاچاق وړونکي مرستيال او لارښود دی، پښتون او د کندهار اوسېدونکی دی. په داسې حال کې چې د فلم ژبه دري ده. يو منفي کرکټر يې ولې بايد

پښتو ژبې وي؟

بهرنی قاچاق وړونکی له سیمه ییز قوماندان (هیبت خان) او د هغه له ملګرو سره ډوډۍ خوري او هغوی د نشه یي توکو کرنې او قاچاق ته نور هم هڅوي. د هغه افغان ملګری او لاربنود په ماته ګوډه دري وايي: "بالا ما دیګه مېریم، که بالا او جام بسیار کار داریم..."

د ټول فلم ژبه او لهجه بله ده او د مخدره موادو دلال په بله لهجه خبرې کوي. په کندهارۍ لهجه یانې څه؟؟ باید د مخدره موادو ټول قاچاق وړونکي او دلالان په کندهارۍ لهجه خبرې وکړي؟ ایا د دې ژبې ویونکي ټول قاچاق وړونکي دي؟ نه پوهېږم د فلم د جوړوونکو د دغې لهجې له کارونې څخه هدف څه و؟ ایا د اطلاعاتو او کلتور وزارت او د کابل ټلویزیون چارواکي له دې بې خبره وو؟

په دې پسې دربېمه څلورمه ورځ وروسته یو بل فلم هم د کابل ټلویزیون له لارې خپور شو، چې د فلم د منفي کرکټرونو ژبه یې پښتو وه.

دوی د دې کار لپاره پوشش پیدا کړی دی او هغه "طالبان" دي، چې نه خو ټول پښتانه طالبان وو او نه هم ټول طالبان پښتانه. خبره رانه اوږده شوه. "زمین داغ" فلم نورې نیمګړتیاوې هم لري. د بېلګې په ډول د مخدره موادو پرضد د مبارزې لارې چارې په سنجول شوي ډول نه دي په ګوته شوي، د کلي ښوونکی د دې پرځای چې په کلي کې ښوونځی فعال کړي او خلک د مخدره موادو له کر او قاچاق څخه راوګرځوي، په یوه ټوپکوال بدلېږي او د وسلوالو ډلو په څېر وسلواله ډله جوړوي، دوی هم جګړې کوي او وینې تویوي.

د "زمین داغ" په فلم کې د کونډې زوی له سریال څخه هم په ځینو برخو کې غوڅ تقلید شوی دی. لکه د کلي ژرنده، د کوژدې مراسم او ځینې نور کلیوال دودونه.

د "زمین داغ" فلم د مخدره موادو په باب جوړ شوی و، که په بې لارې نه و سر شوی، نو کېدای شوای چې یو بریالی فلم موګڼلی وای. خو نورو ژبو، لهجو او دودونو ته د سپکاوي مسئلې د فلم ځینې مثبتې خواوې هم تر سیورې لاندې راوستلې دي. په کار ده چې چارواکي په راتلونکي کې دېته پام وکړي او په لوی لاس دې د فرهنګي خدمت پرځای نه بخښونکی خیانت نه کوي.(32)

اورښت سمنګانی

'پنجره' د 'امید' پر پله

(د قاسمشاه اسکندروف د اپلتو په باب ځو څرګندونې)

څو ورځې د مخه مې د "پنجره" په نوم د یوې اوونیزې د لومړي کال شپږویشتمه ګڼه لاسته راغله. پاڼې مې یې سره واړولې راواړولې او د عادت له مخې مې لومړی ټول سرلیکونه له نظره تېر کړل چې په همدې ترځ کې مې غالباً په شپږم مخ کې د کوم روسي لیکوال ډاکټر قاسمشاه اسکندروف د لیکني پر عنوان "توجه به اقوام در افغانستان و ضرورت اصلاحات جدي در ساختار دولت" سترګې ولګېدې، نو په لوستلو مې یې پیل وکړ.

د یادوني وړ ده چې تر اوسه په روسي افغانستان پېژندونکو او دهغو بهرنیو لیکوالو په کتار کې چې د افغانستان له مسایلو سره سر او کار لري ما د ښاغلي اسکندروف نوم نه و لیدلی، خو کله چې مې یې دا لیکنه چې عمداً او عمدتاً له افغانستان او افغانانو سره د دښمنۍ په روحیه لیکل شوې ولوسته نو هک حیران شوم. خدای شته سوال راته پیدا شو چې اخیر ښاغلي ډاکټر ته چې د یوه بل هېواد اوسېدونکی دی د افغانانو د یووالي او ورورګلوي نه څه تاوان وررسیږي؟ او تر پایه په دې ونه پوهېدم چې پښتنو د دغه ښاغلي او د ده د کورنۍ پر لمن کوم داسي داغ ورایښی، چې ده داسي دښمنۍ ته لستوني رابډ وهلي او مشران یې چې په ښکاره د افغانستان او افغانانو ملي مشران دي سپکوي او د دوی د شمېر د لږښودلو هڅه کوي؟ ښایي دغه ښاغلي ته دا پکه پنجره خپلو، یا K. G. B والا په لاس ورکړې وي، چې د افغانانو تر منځ د نفاق اور ته پوکي ورکړي. د لیکني تر لوستلو وروسته مي فکر وکړ چې غلی پاتي کېدل په دې ښه نه دي چې یو خو ښایي د ځینو بې خبرو لوستونکو ذهن د دې اپلتو په لوستلو مغشوش شي او بله دا چې اسکندروف به خپله په دې غلط فهمۍ کې واقع نه شي چې تقریباً افغانان د خپلو دښمنانو شومو پروپاګندو او ناسمو تبلیغاتو ته ځواب نه شي ورکولای، نو ځکه مې قلم را واخیست او دا څو کرښې مي په دې امید توري کړې چې، یو خو د افغانانو دغه دښمن بې ځوابه پاتي نه شي او بل هغه لوستونکي چې د افغانانو د قومي جوړښت په باب لا سمه پوهه نه لري، په دې باب لازمه او رښتینې پوهه تر لاسه کړي.

ښاغلی اسکندروف په پیل کې لیکي چې "امروز در شرایط گذار به صلح و تدوین قانون اساسي در افغانستان، مسله توجه به تنوع ملي، فرهنگي، زبان و مذهبي یعني مسله نمایندگي واقعي ملیتهای گوناگون افغانستان با جدیت هر چه بیشتر مطرح میگردد "د مقالې د پیل تر لوستلو وروسته ښایي د دې پوښتنې د ځواب په لټه کې شو، چې څنګه په دې حساسه موقع کې چې افغانان لګیا دي، پر خپلو هغو پخوانیو زخمونو پټۍ لګوي، چې د ښاغلي اسکندروف د اسلافو له لوري پر دوی لورول شوي دي، پر یوه محور راټولېدونکو افغانانو ته د ژبنۍ، مذهبي او قومي تنوع وریادول څه مانا لري؟ تر شا یې څه اهداف پټ دي؟ د دې پوښتنو ځواب اسانه دی او هغه دا چې اسکندروف دنده اخیستې چې د **K.G.B** د قابو درې لسیزو اهداف چې غوښتل یې د افغانستان د وروڼو قامونو تر منځ زهر وشیندي، او به خرې کړي او کبان ونیسي، پلې کړي.کنه ایا دا بس نه ده چې دوی د خپلو ګوډاګیانو په واسطه، په واحد افغان ملت کې د قومونو زهر لرونکې او مکروه اصطلاح پوره دوې لسیزې په دې هیله ګردان کړه، چې افغانان سره وویشي، تیت او پرک یې کړي او پر یوه محور چې هغه افغان ملت دی، دوی راټولېدو ته پرې نه ږدي؟ له دې جوتیږي چې لا هم د اسکندروفانو خوا پر دې مظلوم ملت نه ده سړه او غواړي چې اوس "توجه به ملیتهای گوناگون "ډنډوره وغږوي او په دې ډول د افغانانو تر منځ د ورورولۍ رامنځ ته شوې فضا هم ورخرابه کړي. ډاکټر تر دې وروسته سر شمېرنې را اخلي او تر ټولو لومړی مذهبي پیوندونه راسپړي او لیکي چې " پیروان چې ښایي له "پروان" سره د ډېرې مینې له امله پروان لیکې: مذهب سني حدود ٪80ساکنان کشور را تشکیل میدهند، قسمت قابل ملاحظه ای ٪20شیعیان و کمتر از انها پیروان اسمعلیه هستند، برعلاوه در شهرهای افغانستان دهها هزار هندو (سکه) زه نه پوهېږم چې له سکه نه یې هدف څوک دی؟ ښایي سکهان وي چې ډاکټر سکه لیکلی وي "و چند هزار یهودي هم زندگي میکردند "د ډاکټر پام نشته چې په دې سلنه کې ډېري تېروتنې شته، څکه چې ٪80 سنیان او ٪20 شیعیان زموږ سلنه را پوره کوي، نو دا " کمتر از انها پیروان اسمعلیه "بیا څه شول؟ او دا "دهها هزار هندو "او "چند هزار یهودي "به څنګه کوو؟ اصله خبره دا ده چې ډاکټر صاحب خو نه اسمعلیه په سلنه کې راولي او نه هم هندوان چې دا په خپله د اسکندروف تېروتنه ښیي، بله خبره دا ده چې ډاکټر له دې هم نه دی خبر چې ډېر لږ شمېر یهودان به درې لسیزې د مخه په افغانستان او هغه هم یوازې په کابل کې لیدل کېدل، خو دا دېرش کاله هیچا هم په افغانستان یهودي نه دی لیدلی، نه پوهېږم چې "چند هزار یهودي "د اسکندروف په کوم جیب کې پټ شوي دي؟ تر دې وروسته ډاکټر قاسمشاه په خپله له پښتنو سره دښمنۍ ته په ښکاره

لاسونه رابډوهلي او د خپلو اسلافو د زړه هغه ټولي غوټي چې کلونه، کلونه يې د ويلو زړه نه و کړی په يوه ځل راسپړي، هغه ليکي "اغلب بر رسيها و سر شماريها که انجام شده، کميت واقعي اقوام را پنهان نګهداشته اند و يا طور غير واقعي تعداد قوم حاکم يعني پشتونها را... (اکثريت جلوه داده اند) دې ته وايي اوښ په بډه وهل. زه نه يم خبر چې ښاغلي اسکندروف افغانستان ليدلی، پکې ګرځېدلی او که يې په کولاب کې د قاچاق په کومه معامله کې د بل پوډري شريک نه دا معلومات ترلاسه کړي دي.

ايا ښاغلي اسکندروف تر اوسه په افغانستان کې داسي حکومت ليدلی چې هغه دي د پښتنو د پر مختګ لپاره هڅه وکړي؟ د پښتنو خو بد قسمتي دا ده چې: دښمن په زوره ننوت په کور د پښتانه - خو دغه کار يې هم وکړ په زور د پښتانه. د افغانستان په ټول تاريخ کې پښتانه د پښتنو په واسطه وهل شوي دي، پښتون سردار چې په ارګ کې کښېنستلی نو بيا يې پښتو پرې ايښې او نه يوازي يې په خپله پرې ايښې بلکې په دربار کې يې هم دغې بد بختې ژبې ته ځای نه دی ورکړی. په پښتنو واکمنو کې دي د يوه اولاد څوک را وښيي چې هغه دي په پښتو ژبه خبري کړي وي، ان تر بابا ملت پوري، د دې برعکس همدې بې پښتو پښتنو مشرانو پښتانه يوائې په دې دوکه کول چې د پوهنتون، درملتون، زېږنتون او نور نومونه يې په پښتو واړول. خو په دغو مرکزونو او دفترونو کې دننه يې د پښتو ويلو حق هم چاته نه ورکاوه، نو بيا دا څوک و چې (کميت واقعي اقوام را پنهان نګهداشته اند و به طور غير واقعي تعداد قوم حاکم يعني پشتونها را اکثريت جلوه داده اند) خبره دا ده چې اسکندروف د تومتونو او تورونو يو پنډ په شا کړی او يوازي غواړي تورونه ولګوي، بې اسنادو او بې ماخذه تورونه چې ټول دروغجن خلک يې پر نورو لګوي.

ډاکټر قاسمشاه پر دې هم بسنه نه کوي نوري اپلتې هم وايي او په خوب کې پر ټول افغانستان ګرځي، د قومونو سلنه (فيصدي) معلوموي او د طاهر بدخشي پر قبر کښېني او د هغه د اروا د خوشحالولو لپاره سترګګې پټوي او خوله خلاصوي چې (واقعيت اصلی در افغانستان اينست که هيچ قوم ٪40 اهالي کشور را تشکيل نميدهد) او چې پر دې يې هم زړه نه يخېږي، نو بيا د 1979م کال سرشمېرنه هم غلطه بولي او وايي چې: (اخرين سرشماري نفوس که در سال 1979بصورت ناقص انجام ګرفت، اهالي افغانستان را 15\5 مليون نفر قلمداد کرد ، که از اين شمار 13مليون اهالي مسکون 2\5 مليون کوچی نشان داده شده است، که اين رقم قابل ترديد به نظر ميرسد) ، زه نه پوهېږم چې ډاکټر اسکندروف په کوم دليل او منطق دا ادعا کوي چې په افغانستان کې هېڅ قوم د دغه ملک ٪40 نه جوړوي، په داسي حال کې چې د 1979 م کال سرشمېرنه پښتانه په سلو

کې ٪50 ښیي. لویي دوپري **Dufrent Lios** په 1980م کال کي د افغانستان له 14،000،000نفوسو څخه پښتانه په سلو کې 46وښودل. ورلډ المانک 1979کال، د امریکا چاپ، پښتانه په سلو کې 38ښیي، د افغان ملت جریده په 1995م کال کې د پښتنو شمېر په سلو کې ٪50 ښیي، د اسکندروف روسي تربور محقق پروفیسر اسلانوف، د افغانستان پښتانه په سلو کې 60 لیکي. ایرانی لیکوال عبد العظیم ولیان بیا پښتانه ان په سلو کې 70 ګڼي. ستر نابغه سید جمال الدین افغان، په خپل (تتمۀ البیان في تاریخ الافغان) کې پښتانه د افغانستان غالب عنصر بولي. انګرېزی محقق انتوني هایمن **Anthony Hyman** چې کتاب یې په 1685م کال کې په ایران کې ژباړل شوی هم دی، پښتانه په سلو کې ٪45 ښیي او یو بل ایرانی لیکوال علي اکبر جعفریان بیا د سخن په مجله کې د پښتنو مجموعي شمېر په افغانستان او نورو هېوادونو کې ان یوولس ملیونه ښیي، **Wak Foundation for Afghanistan**په 1991- 1996م کاله پورې څېړنه خو بیا پښتانه ان د افغانستان د نفوسو ٪63 ښیي، خو ډاکټر قاسمشاه پر دې ټولو سترګې پټوي او لیکي چې هیڅ قوم د سلنې په حساب ٪40 نه جوړوي، خو رښتیا خبره دا ده چې اسکندروف غواړي چې پر هر څه سترګي پټې کړي او د خپل هدف د تر لاسه کولو لپاره چې هغه د افغانانو سره جنګول او د یو تر بله اچول دي، له کالیو سره یوځای د خلکو په سترګو کې ننوځي، دا ټولي شمېرني او ارقام ورته ناسم ښکاري، په داسي حال کې چې پورته ذکر شوي شمېرني یوه هم د اسکندروف د خبرو په شان هوایي ډزې نه دي، بلکي دغه هر شخص او هره مرجع خپل ماخذونه لري او تر دقیقو څېړنو او پلټنو وروسته یې دغه ارقام ورکړي دي. له دې چې ورتېر شو، اسکندروف لکه د تروما د ناروغانو په شان، په نورو اپلتو سر کېږي، د افغانانو له بدو ورځو او وروروژنې څخه هم ګټه اخلي او هغه د چا خبره زموږ په شر کې د خپل خیر په لټولو پسې وځي. هغه داسي چې لیکي: (اکثریت کلي پناهندګان افغانستان در پاکستان است، که اکثراً از ولایات عمدتاً پشتون نشین میباشند. طبق سرشماري های ملل متحد)- "خو دا یې نه دي لیکلي، چې د ملګرو ملتونو کومي او د کوم کال سر شمېرنې؟" مثلاً در سا لهای مقاومت ضد شوروی ٪45 ساکنان ولایت ننګرهار و ٪70ساکنان ولایات مرکز به پاکستان پناه برده اند ، طبق امار های ارائه شده (معلومه نه ده چې کوم امار او سرشمېرني ښیي) بیش از نیمی از پناهجویان افغانستانی پناهنده را به ایران، مردمان هزاره تشکیل میدادند) او زیاتوي چې: (تعداد مجموعي افغانهای پناهنده در ایران ٪60 هزاره ها و ٪30 پشتونها را تخمین شده اند) او بیا پسې لیکي: (موافق سه نظرخواهی که در سا لهای 1996_1989صورت ګرفت) "معلومه نه ده چې د چا له خوا ،

چېرته او څنګه "؟ ! فیصدی پشتونهای پناهنده به پاکستان بین ٪70_٪85 میباشد. تاجکهای پناهنده در هر سه نظرخواهي انجام شده، تنها ٪60 را تشکیل میدادند) یو خو ښاغلی ډاکټر ماخذ نه ښيي، چې دغه احصايې او ارقام يې له کومه کړي او چېرته خپرې شوې دي؟ بله دا چې په همدې پیل کې ډاکټر خپله څېره ښکاره کوي او هغه کرکه يې چې د افغانستان له ملت سره لري نه پټوي، ځکه چې دا ښاغلی دومره د افغان له نامه سره حساسیت لري چې، د افغانستان او سېدونکو ته هم افغانستاني وايي، البته د افغان له نوم سره حساسیت د ده په ټوله لیکنه کې ښکاري، خو دلته ډېر په بې شرمۍ د افغانستان د اوسېدونکو لپاره د افغان پر ځای ځکه افغانستاني لیکي چې یو خو دوی د افغانستان له نوم څخه د پښتون مانا اخلي او پښتون خو د دې روسي ښاغلي پر لمن داسې داغ پرې ایښی، چې تر عګمره به يې دی او نور روسان ملګري نه شي پاکولای، نو ځکه ورسره دښمني کوي او په دې لټه کې دي چې د یوه ژوندي او اوږده تاریخ لرونکي ملت نوم ورواړوي. دويمه خبره چې د قاسمشاه په پورتنیو پراګرافونو کې روښانه کېږي هغه دا ده، چې دی په خپله هم دا مني چې عمدتاً پر پښتون مېشتو ولایاتو سربېره د مرکزي ولایاتو اوسېدونکي هم زیاتره پښتانه دي، ځکه چې د ده په وینا خو ٪80 فیصدو زیاتو پښتنو پاکستان ته مهاجرت کړی دی او ځکه يې دغه ملک ته پناه ور وړې، چې قومي او ژبني تعلقات سره لري، چې په دې ډول له درې ملیونو کډوالو څخه ٪85 پښتانه دي، چې دا په خپله د ده مخکښنۍ خبري ردوي، ځکه د یوه ملک په کډوالو کې چې اتیا فیصده پښتانه وي، نو په ملک کې پاتي خلکو کې خو هم دوی په خپله اکثریت کې راځي. ځکه دا خو شونې نه ده چې په یوه ملک کې دې جنګ راشي، هلته دې لس قامه ژوند کوي، خو یوازې دې یو قام هجرت وکړي او نور دې ټول پر ځای پاتې وي، بله د تامل وړ خبره دا ده چې ما په خپله تر یوې لسیزې ډېر عمر په پاکستان کې تېر کړی دی، تاسو باور وکړئ چې د پاکستان په هر یو ښار کې تر پښتنو پارسي ژبي کډوال ډېر وو، زه نه پوهېږم چې دا ٪16فیصده تاجکان چې د ښاغلي اسکندروف په وینا یوازې همدوی مهاجرت کړی و، څنګه تر ٪85 پښتنو زیات ښکارېدل؟ ! !. ورځه دا خبره مو هم ومنله نو بیا خو یوه بله خبره رامنځته کېږي او هغه دا چې په افغانستان کې د روسانو پر ضد جهاد د هجرت له چاپېریاله پیل شوی او له هماغه ځایه پر مخ وړل کېده، نو که د اسکندروف شمېرنه سمه وي، نو بیا خو یوازې ٪16فیصده تاجکانو د افغانستان په جهاد کې برخه اخیستې ده، نور نو د ازادۍ جنګ باید پښتنو کړی وي، ځکه چې دوی هېواد له لاسه ورکړی، هجرت يې کړی دی، دا خو ښکاره خبره ده چې مهاجرین به بېرته راستنېدل او دلته به د مقاومت په جبهه کې جنګېدل چې په دې ډول اسکندروف، د روسانو د شړلو او د هېواد د ازادولو

ویاړ په ناپوهۍ کې پښتنو ته وربخښلې دی. په هر صورت قاسمشاه په دوام لیکي، چې: (با در نظگرداشت رشد سریع فیصدي پناهنده و فیصدی مرگ و میر چهره های قومي در داخل افغانستان در این سالها تغییر یافت) او بیا زیاتوي چې: (در سال 1987در افغانستان تاجکها با داشتن ٪37،3 نفوس در صدر جمعیتهای قومي قرار داشته اند ، در پی انها هزاره ها ٪6، 15 و ازبکها ٪4، 15 بودند. پشتونها که در گذشته از لحاظ قومي اکثریت پنداشته میشدند ، تنها ٪31،1 جمعیت را تشکیل میدادند). داسې ښکاري چې ډاکټر د مقالې د لیکنې پر وخت سترګې پرې پټې وې، کنه نو هر چا چې یو ځل افغانستان لیدلی وي او یا یې حد اقل دوه کتابه د دغه ملک په باب لوستي وي، داسې چټیاټ نه لیکي او په داسې بې اساسه او غلطو شمېرنو اتکا نه کوي. دا سمه ده چې د افغانستان په اوږدو جګړو کې د دې لپاره پښتانه ډېر وژل شوي او کډوال شوي دي، چې د افغانستان د دفاع ډېر بوج پر دوی و او دا ځکه و چې دوی ډېر وو ، نو چې د جنګ بوج پرې ډېر و ، نو خامخا به ډېر وژل شوي او کډوال شوي وي. خو له دې سره، سره باید اسکندروف له دې خبر وي چې په پښتنو کې لکه د ده د قام **Family Planing** نه دی رواج او د الله فضل دی پښتنو میندو که یو زوی له لاسه ورکړی، نو داسې زمری یې نور زېږولي، که یو کور کډوال شوی، نو بېرته ځلور کوره راستانه شوي، که دوه تنه له هیواده تللي، نو له هغې خوا چې بېرته راستنېدل نو ځلور شوي، شپږ شوي او ان لس شوي دي. په همدې خاطر ضروري بریښي چې ډاکټر ته وواېو چې: روکیه دا خوب به دې هېڅکله هم رښتیا نه شي، بلکې باید هر وخت خبر واوسې چې:

هر یو ښاخ یې چې و دار د زیدارانو
هغه وور نیالګی هسک شوی لوی چنار دی

اسکندروف له دې وروسته په پټو سترګو دا ادعا هم کوي چې "اما از لحاظ زبان ګویندګان بیشتر افغانستان بیش از ٪50 مردم به زبان فارسي- دری سخن میګویند ". دا نو بله بې انصافي ده چې قاسمشاه یې کوي، ځکه هغه چا چې افغانستان لیدلی او یا په کې ګرځېدلی وي، دا ورته پته ده چې د افغانستان څو فیصده خلک په دری غږېږي او څو په پښتو. زما په فکر د دې خبرې سپینولو ته به هېڅ حاجت نه وي، دا هم هغه خوب دی چې هیڅکله به رښتیا نه شي، ښاغلی ډاکټر چې د یوه بهرني ملک اوسېدونکی دی، تل هغه ځایونه ګروي چې خارښت نه کوي، که نه زه نه پوهېږم چې په اوسنیو شرایطو کې چې افغانان لګیا دي خپل هغه پرهرونه ټکوروي، چې د اسکندروف د اسلافو له خوا پرې ورتپل شوي، ده څنګه د دې مسلې سپړني ته لستوني رابډ وهلي، چې: (کوچ دادن پشتونها به مناطق غیر پشتون که با غضب اراضی انها توام بود و اعلام نظامنامه

ناقلین به شمال نیز همین وقت اغاز گردید ، که برای دهقانان غیر پشتون شمال پیامدهای ناگواری را بباورد. این کوچ دهی، نقشهٔ افغانستان را تغییر داد و مناطق زیاد پشتون نشین را به وجود اورد). باید له ښاغلي ډاکټر نه پوښتنه وشي، چې د یوه بهرني په توګه له دې مسلو سره څه علاقه لرې؟ او بله دا چې ده ته چا ویلي وو او د کوم سند له مخې وایي چې ناقلو پښتنو د غیر پښتنو سیمې لاندې کړې دي، باید دا ټکی روښانه کړو هغه پښتانه چې د اعلیحضرت شهید محمد نادر شاه خان په واکمنۍ کې شمال ته ولېږدول شول، دوی ته د چا یوه لوښت ځمګکه هم نه ده وېشل شوې، بلکي هغه پراخې او نااباديې دښتي او ښوره زاري ځمګکي ورکړل شوې دي، چې نه خو د چا شخصي وې او نه خو یې هم کوم سیمه ییزو وګړو قواله درلوده، بلکې پر دې سربېره د سیمي خلکو نه د دغو ځمکو د ابادولو توان درلود او نه یې هم ورسره مینه وه، چې په دې ډول د افغانستان د هغه وخت حکومت فقط په دې خاطر چې د دغه شاړي ځمکي ابادي کړي، هغه یې پر بېوزلو او بې ځمکو پښتنو ووېشلې او دوی هم د خپلو لاسونو په تناکو او سلو خواریو هغه ابادې کړې، نو پوښتنه دا ده چې ایا دولت دغه حق نه لري چې دولتي ځمکې پر خپلو وګړو ووېشي، طبیعي ده چې دا حق لري، چې دا حق لري بیا خو دا د حکومت خوښه ده، چې دغه ځمکي چا ته ورکوي او یا یې نه ورکوي. بله خبره دا ده چې که چیرې دغه ځمکي هماغه وخت پر بې ځمکو پښتنو نه وای وېشل شوي، نو ایا د شمال خلکو چې اسکندروف یې د حقوقو د دفاع پر ځوکۍ ناست دی، دغه ځمکي ابادولای شوای؟ ښکاره خبره ده چې هغوی نه د دې ځمکو د ابادولو وس نه درلود او نه یې ورسره مینه وه. بله دا چې په ټوله نړۍ کې دا قانون دی چې د یوه ملک وګړي حق لري چې د خپل هېواد په هره ګوښه کې چې یې زړه وي همغلته واوسي، کار وکړي او ژوند پر مخ بوځي، نو په دې کې کومه ګناه ده چې یو څو کوره پښتانه له جنوب یا ختیځ څخه شمال ته وکوچېدل او هلته یې ژوند غوره کړ، ډاکټر اسکندروف پسي زیاتوي، چې: (اشخاص متعصبی مثل "محمد ګل خان مومند "رئیس تنظیمهٔ شمال، که سوګند خورده بود ، هیچګاه تا اخر عمرش به فارسی صحبت نخواهد کرد ، در دامن زدن نفاق و تعصب قومی نقش زیادی بجا ګذاشت) په دې ځای کې ضروري بربښي چې یو خو اسکندروف په هغه چا پسې خوله خلاصه کړې، چې ټول افغان ملت بابا ورته وایي، په هغه درانه او عظیم انسان پسې یې تهمتونه تړلي، که د هغه تدبیر نه وای نن به د واحد افغانستان او سنی جغرافیایي جوړښت هم نه وای او دا هغه څه دي چې په ښکاره د یوه بهرني له خوا زموږ د ملي مشاهیرو سپکول، رټل او کنځل ورته ویلای شو. په کار ده چې ان یوازې د همدغه سپکاوي په خاطر د افغانستان د انتقالي دولت چارواکي د لیکوال مطبوع هېواد ته

رسمي شکایت وکړي او هغه دې ته اړ کړي چې د یوه واحد افغان ملت نه د دوی د یوه منل شوي بابا او زعیم د سپکاوي په خاطر بخښنه وغواړي، البته چې زموږ انتقالي دولت له بده مرغه په دې خبرو پسې د مصلحتونو او مضر احتیاط لـه مخې ډېر سر نه ګرځوي، ځکه چې دا د همدې محمد ګل خان مومند بابا(رح) د تدبیرونو برکت و ، چې په وروستیو الـه ګولو کې یې د افغانستان د تجزیې او ټوټه کېدو مخه ونیوله، اسکندروف پـه دې هم بسنه نه کوي او پسې زیاتوي چې: (قانون اساسي 1964م کال تمام باشنده ګان افغانستان را افغـان اعـلام داشـت، در حالیکه معلوم بـود کـه افغـان نـام یکی از اقـوام افغانسـتان است، مرادف پشـتون. قـانون اساسی زبانهـای پشـتو و دری را برابـر حقـوق اعـلان کـرد ، ولی مادهٔ 35 قانون اساسی، به طور یکجانبه امتیازاتی را برای زبان پشتو اعـلام کـرد ، که دولت موٌظف بود برای رشد و انکشاف زبان پشـتو برنامـه هـای مـوثری را روی دست ګیرد). ښاغلي ډاکټر ته دا خبره هم د منلو نـه ده چې افغـان ملت دې د افغـان پـه نـوم یـاد شي، جالبه ده چې دغه ښاغلی د **Ph.D** لـه لرلو سره، سره تـر اوسـه پـه دې هـم نـه پـوهیږي چې افغان د یوه قام نوم دی او که د ملت؟(که وغواړو چې د افغان د نوم لرغونتوب چې د افغانستان ټولو اوسېدونکو ته ویل کیږي راوسپړو ، فکر کـوم خبـره بـه ډېـره اوږده شـي) لـوی اسـتاد علامـه عبـد الحی حبیبـي د دغـه نـوم د لرغونتـوب پـه بـاب یـوه اوږده رسـاله لیکلې چې پر نورو خپرونو سربېره په جلا ډول هم په 1994 کې د خوشـال فرهنګي ټولني لـه خوا چاپ شوې ده، نو ښاغلي ډاکټر ته زمـا مشـوره دا ده چې یـو ځـل دې دلـوی اسـتاد دغه رساله خامخا ولولي، اسکندروف پـر دې برسـېره پـر دې هـم خواشـینی ښـکاري چې ولې د 1964 م کال اساسي قانون دولت د پښتو ژبې لپاره پر کار کولو ګومارلی دی، باید وواېـو چې لکـه څنګـه چې اسـکندروف قاسمشـاه هـم لیکلـي پـه دغـه قـانون کـې دري او پښتو ژبې دواړې رسمي ژبې ګڼل شـوې دي، نـو کـه چیرتـه پـه قـانون کـې دا راغلـي هـم نـه وای، نو بیا هم دولت په اخلاقي لحاظ موظف و چې د خپلې هغې ملي ژبې لپاره چې تـر اوسه لږ کار ورته شوی کار وکړي، هغه پراخه او بډایه کړي، نو نه پوهېږم چې ډاکټر ولـې پـه دې خبـره خښـمېدلی دی؟ ډاکټـر قاسمشـاه اسـکندروف کـه ربښـتیا هـم دا یـو اصـلي نـوم وي، د یـوه بهرنـي ملـک اوسـېدونکی دی، هغـه اخلاقـاً دنـده لـري چې زمـوږ پـه کورنیـو لانجو کې لاس و نه وهي او بله دا چې د دې کار اړتیا هم نه لیدل کیږي، ځکه چې کـه دلتـه هر څه پېښیږي نو ده ته یې ګټه او تاوان څه دی؟ خو ښکاره خبره دا ده چې دا ښاغلی بـه لـه کوم لوري نـه د افغانـانو تـر منځ د نفاق اور تـه د لمن وهلو لپـاره ګومـارل شـوی دی، خـو پوښتنه دا ده چې د پنجره اوونیزه ولې د دغسې افغان ضد بهرنیو لیکوالو لیکنو تـه چې د افغان واحد ملت په منځ کې د تفرقې اور ته لمن وهي، د نشر زمینه برابروي؟ ایا د دوی

دغه کار د دښمن ژرندې ته د اوبو ور شپوه کول نه دي؟ ایا دوی په دې نه پوهیږي چې موږ له همدې روسانو له لاسه څومره بدي ورځي او څومره کړاوونه وګالل؟ ښکاره خبره ده چې د پنجره والاوو په دې ټولو خبرو سر خلاص دی او که داسي نه وي نو بیا خو لاقل د همدې کلیشه یي جملې پر اساس هم چې دوی د خپلي اوونیزې پر تندي لیکلی چې (پنجره در پیرایش و ویرایش مقالات دست باز دارد) کولای شوای چې د یادې شوې لیکنې خوا واړوي او حد اقل یې ور سمه کړي، زما وړاندیز دا دی چې د افغانستان اوسني حالات د دغسي ببولالو د نشرولو نه دي او نه هم دا وخت د دغو خبرو د سپیناوي دی، اوس باید د یوه واحد افغان ملت د تشکل لپاره کار وشي، نه دا چې د سره یو موټي کېدونکی ولس د بېلولو لپاره او دا هغه وخت دی چې افغان ملت د پنجرې له روڼاندو چلوونکو څخه د خپل ملي رسالت د تر سره کولو غوښتونکی دی او که داسي نه وي بیا خو به "پنجره" د امید پر پله ولاړه وي، لکه چې روانه ده او د دې پر ځای چې خپل ملي، وطني او افغاني فرض ادا کړي، د هغو پر عکس موقعیت به خپلوي.(33)

ځواک

د افغانستان په نامه ټلویزیون ته یوه کتنه

خبري رسنۍ یا ډله ییز ارتباطي وسایل: (راډیو، ټلویزیون، جریدې او مجلې) د یوې ټولنې لپاره د ژبې او سترګو حیثیت لري. همدا وسایل دي چې په ټولنه کې د اوسېدونکو لپاره د پوهاوي وسیله ده او د ټولنې د وګړو او په هغې کې د حاکم سیستم (حکومت) ترمنځ د اړیکو پول دی. غوره لا دا چې د ټولنې د وګړو په فکري او مانیز جوړښت کې ستر رول لري.

له همدې ځایه ده چې دا وسایل او اسباب باید داسې وي چې په رښتیني ډول د پرګنو د هیلو، غوښتنو او ضروریاتو ښکارندوېي وکړي.

خو دا ضرورت زموږ په ټولنه کې له دې واقعیتونو سره بالکل توپیر لري او هېڅکله یې د خلکو غوښتنو ته ځواب نه دی ویلی، بلکې د خلکو له غوښتنو، نظریاتو او ضروریاتو سره په مخالف کې واقع دی او د دې ښه ثبوت زموږ د معاصر حاکم سیستم (موقت او انتقالي) دولت د ډله ییز ارتباطي وسایل دي. دا وسایل په ټوله مانا د ولس له غوښتنو سره په تضاد کې دي. چې ښه بېلګه یې د افغانستان ټلویزیون په نامه یوه تنظیمي او یو اړخیزه خپرونه ده.

د افغانستان په نامه ټلویزیون څه له پاسه یو نیم کال وشو، چې د یوه خاص ګروپ او تنظیم له خوا ګرو نیول شوی دی. دا ډله چې اصلاً د حکومت عقده لري، د دې لپاره د حکومت کولو خوبویني، خو له دې ناخبره چې دا وضعه د دې ښاغلو په تاوان ده. ځکه چې د ولس د غوښتنو د منعکس کولو پرته د خلکو غوسه او کرکې زیاتېږي.

ګران هېوادوال په تېره هغه ښاغلي چې له فرهنګي او کلتوري مسایلو سره مینه لري، په دې خبر دي چې د افغانستان د راډیو ټلویزیون پخواني رئیس په څه ستونزو او مقاومت ګوښه کړای شو. مګر په بدل کې یې کوم نوی رئیس چې د دې عهدې لپاره وټاکل شو، بیا هم هغه غوټه چې او اربدل یې هدف و، او اره نه شوه.

د انتقالي اسلامي دولت د یوه ځانګړي فرمان له مخې ۱۰-۱۲ کسیز کمیسیون چې د راډیو ټلویزیون ټولې چارې او خپرونې به کنټرولولې او په راس کې یې محترم عبدالحمید مبارز، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت مهم مرستیال هم [و] وټاکل شو،

خو ټلویزیون!!

هغه خدای ښېلارې کړي په لار نه شو.

د دې کمیسیون له دوو درېیو ښاغلو سره چې د همدې ناخوالو په اړه خوب کاوه، یو ځواب یې درلود، هغه دا چې زموږ خبره څوک نه مني او نه هلته (ټلویزیون) کې زموږ واک شته.

ایله په دې نامه کمیسیون دی. د ټلویزیون رئیس چې څه وایي بس همغسې کېږي. د افسوس وړ خبره خو دا ده چې د ۲۰۰۳م کال د مارچ له اتمې نېټې څخه څلور ورځې مخکې، په یوه تجارتي شرکت دفتر کې ناست وم، چې د راډیو ټلویزیون د هنر او ادبیاتو د اداري دوه تنه مهم مامورین هم هلته د ښځو د ورځې د لمانځلو لپاره د بسپنې جلبولو په نیت راغلي وو او په رسا الفاظو یې ویل چې د وزیر امر په راډیو ټلویزیون کې نه چلېږي. که وزیر هر امر ولیکي او د رئیس خوښه نه وي، نو نشر به نه شي او که چېرې کوم خبرونه خپرېږي هم، نو زموږ د ایډیټ او سانسور خبرونه خپرېږي، د هغه لړ و بر یې کچه کولای شو.

د دې ټولو سرغړونو او خپلسریو لامل یوازې او یوازې د دې ریاست تشکیلاتي جوړښت دی. د دې ریاست په تشکیل کې ۱۲ ریاستونه دي، چې له یوه سره د یوه تنظیم او خاصې ډلې د غړو له خوا د موقتي دورې د پیل په چوړ کې نیول شوي دي.

جالبه خو دا ده چې د ۱۲ ریاستونو مرستیالان هم د دې ټولې او تنظیم غړي دي. چې ورځخه له بل قوم، ژبې او ګروپ څخه یو مامور، ویاند او یا سندرغاړی هم نه شي مقرربدلای.

د ټلویزیون د ۴۰-۴۵ خپرونو په شا و خوا کې چې هره اوونۍ خپرېږي د ټولو خپرونو نومونه او د پېژندنې سرلیکونه په دري ژبه دي او د خپرونو په موضوعاتو او متن کې خو حتمي خبره ده چې پښتو نه شته. هغه خپرونې چې پخوا یې پښتو نومونه درلودل اوس بدل کړای شوي دي او که چېرې یوه نیمه خپرونه د کومې ادارې له خوا معرفي کېږي، نو په داسې پښتو ژبه یې لیکي، چې املا او انشا یې غلطه وي.

د هرې خپرونې پیل او پای باید په دري ژبه وي.

د هرې خپرونې د پیل او پای سندره باید په دري ژبه وي.

که چېرې کومه پښتو سندره خپرېږي، هغه به په رنګارنګ او یا انتخابي سندرو کې کومه محلي او یا کلاسیکه سندره وي، چې اصلاً د خپرونې له سلیقې سره سمون نه خوري او دا په لوی لاس او اګاهانه ډول د یوې ژبې د سپکاوي لپاره کار دی.

د حیرانۍ خبره خو دا چې د ډرامو مدیریت په پښتو څانګه کې یوازې ۴ تنه لوبغاړي

(ممثلین) موجود دي او نور څوک هلته نه منل کېږي، چې ګواکې کمبود نه شته او په بدل کې د دري برخې ممثلین پوره ۳۲ تنه دي او د نورو د جذب لپاره هم دروازې د هر چا پرمخ خلاصې دي.

دلته د بېلګې په توګه څو خپروني یادوو:

د پاسخ چیست؟، ایینه شهر، بزم محلي، ازمونګاه ذهن، جوانان، شما و تلویزیون او داسې نورې خپروني چې له نوم څخه نیولې تر موضوعاتو، موسیقۍ، پوښتنو- ځوابونو، تمثیلي ټوټو او د پروګرام د ختم خدای پاماني. پورې ټول پروګرام په دري ژبه وي.

د پښتو ژباړلي سریالونه که خپرېږي، لنډ وي او لږې برخې به ولري، خو د دري ژبې سریالونه چې خپرېږي ۱۸_۲۰ برخې به لري.

د جمعې او دوشنبې شپې فلمونه دوه درې نوبته وروسته پښتو ژباړې فلم ته وار رسېږي.

ایراني فلمونه او سریالونه هره شپه، له سانسور پرته په ټلویزیون کې نوبت لري او ان ډېر وخت سړی دا فکر کوي، چې دا د ایران (صدا و سیما) ده، که د افغانستان ټلویزیون؟؟.

پښتو ډرامې او سندرې چې د کوزې پښتونخوا د کلتور غني برخه ده او زموږ د خلکو د ذوق او اړتیا په سویه دي، له پاکستان سره په دښمنۍ کې د خپراوي وړ نه دي.

د یوه دولت په حیث د دې ډول فرهنګي او کلتوري تګلارې تعقیبول نه یوازې دا چې د حاکم (سیستم) په وړاندې د خلکو کرکه او نفرت زیاتوي، بلکې د ټولنې د فرهنګي او مانیز جوړښت تګلورې د انحراف خوا ته بیایي.

زموږ هیله د انتقالي- اسلامي دولت له مقاماتو څخه دا ده، چې په دې اړه پوره پاملرنه وکړي او دا ستونزې دې چې د ملت او دولت په کچه دي، اوارې کړي.(34)

ع. س زرمتي

'شاه ليلا بې وروه مه شې...'

(د افغانستان ټلويزيون د چا لپاره؟)

يوه ورځ مو د استاد سراهنګ خوږې او په زړه پورې سندرې اورېدلې. يوه سندره يې ټوله په دري ژبه وه، خو په پای کې به يې "شاه ليلا بې وروره مه شې" په پښتو ورزياته کړه. زما يوه دوست راته وويل: د کابل ټلويزيون هم نن سبا د استاد سراهنګ د دغې سندرې غوندې شوی، ټول په دري وي او په پای کې د "شاه ليلا بې وروره مه شې" غوندې څو پښتو ټکې ورزيات کړي، خو کاشکې د استاد د سندرې غوندې خوند هم ولري.

ما چې تېر کال په کابل ټلويزيون کې يو دوه ملي ضد او افغان ضد فلمونه ليدلي وو، بيا مې دا ټلويزيون نه و ليدلی، په ناباورۍ مې ورته وويل: نه، دغسې به نه وي.

دوست مې راته وويل چې د ټلويزيون يوه خپرونه هم په پښتو نه وي، کله-کله که شاه ليلا بې وروره مه شې هغه هم په خطايي په کې وي، نو نه شم ويلای.

په همغه ماښام مې د کابل ټلويزيون د ليدلو زحمت په ځان ومانه. دا د 1383 ل کال د غبرګولي (جوزا) د مياشتې 19 مه نېټه وه.

د ټلويزيون د هغې ورځې خپرونې دا وې:

- برنامهٔ کودک، ټوله په دري ژبه.
- پوليس خدمتګار مردم، په دري ژبه.
- مېز مدور د مورد حفظ محيط زيست، په دري ژبه.
- ګزارش سفر ټلويزيوني، په دري ژبه.
- د اوو بجو دري خبرونه.
- اخبار خارجي.
- اهنګ دري.

• ورپسې د نوای کهسار خپرونه وه.

تر پښتو خبرونو وروسته چې یوې دري ژبې ویاندې سر تر پایه غلط ولوستل، د احمد ولي پښتو سندره خپره شوه. ورپسې د جامعه و قانون خپرونه په دري ژبه خپره شوه. له هغه وروسته د پر طاووس خپرونه وه، چې له یوې سندرې او یوه کوچني مطلب پرته ټوله په دري ژبه وه.

د خپرونو په پای کې د اختاپوت ټلویزیوني سریال و، چې دا هم په دري ژبه ژباړل شوی و.

زما د دوست خبرې ټولې رښتیا وې، دا راته څرګنده شوه چې د ښاغلي سید مخدوم رهین د وزارت په وخت کې د افغانستان په ټلویزیون کې رښتیا هم پښتو ژبه په اوړو کې د مالګې ځای لري او زما د دوست خبره د "شاه لیلا بې وروره مه شې" خبره ده.

له نورو تبصرو به تېر شو، وبه ګورو چې پښتو خبرونه څنګه ولوستل شول او تر کومه حده یې د هېواد په مهمو خبرو خلک پوه کړل وګورئ:

ویاندې وویل: درې ماینونه د دولت د مخالفانو له خوا ایښودل شوي و...

د نورو غلطیو تر څنګ یې جمع په مفرد بدله کړه.

یو بل ځای یې وویل: .... او د خصوصي سکتور د برخه وسایط کمشت وبوله...

زه وربانديې پوه نه شوم، چې خبر څه و؟

دغه راز د پکتیا ولایت د ستو کنډو یې "ستي کاندو" سیمه وبلله، چې ستي کاندو، په هغه سیمه کې بېخي نه شته.

"زاني تاوان نه دی اوشتی" یوه بله جمله وه، چې په ناسمه بڼه یې وویله. یو بل ځای یې وویل: "کلنی مانی" او اونی یې اونی ولوستله.

"د ایټالیا سفارت ورزشي وسایل او لوازمو مرسته وکړ" دغه ډول مونث په مذکر او مذکر په مونث او جمع په مفرد بدلول خو په هر خبر کې و. په پای کې یې وویل: "خبرونه ختم شو".

خدای شته ډېره مې خوا بده شوه، ایا په دې دومره لوی وطن کې هېڅوک نه شته، چې مونږ ته په خپله ژبه د هېواد خبرونه راواوروي او پرې پوه مو کړي؟ زما د دوست وروستی خبره مې هم رایاده شوه، چې د خدای پامانې پر وخت یې راته وویل:

"وروره! مه پسې ګرځه، په کابل ټلویزیون به داسې پښتو سندرې واورې، چې له خپلې ژبې به دې زړه تور شي، ځکه چې د داسې سندرغاړو په اواز کې وي، چې په پښتو نه پوهېږي.

څو ورځې نور مې هم د ټلویزیون خپرونې ولیدلې او دې پایلې ته ورسېدم:

- د ټلويزيون د يوې خپرونې نوم هم پښتو نه دی، د ځينو نومونه يو ازې په پښتو ژباړل شوي دي.
- د ټلويزيون ژبه په سلو کې 25 پښتو ده.
- د ټلويزيون سمبول په دري ژبه طرحه شوی (ر، ت، ا) په داسې حال کې چې په پښتو ژبه د بر مناسب دی (ا، ر، ت). چې مخفف يې هم درست راتلای شي، په دري کې مانا نه لري (رتا). پښتو نوم له انګرېزي نوم سره هم سمون لري (RTA). چې پښتو ته يې اوس هېڅ ونډه نه ده ورکړې.
- زياتره هنري فلمونه پښتو ته نه ژباړل کېږي، د نوي کال او د ثور د اتمې نېټې په هنري فستيوال کې يو فلم هم په پښتو نه و ژباړل شوی.
- د ټلويزيون زياتره فلمونه ايراني دي، چې د ايران په زياترو سيمه ييزو لهجو زموږ دري ژبې ورونه هم نه پوهېږي، ځينو ليدونکو لا ما ته دا هم وويل چې په ايراني فلمونو کې زموږ د مذهبي احکامو سپکاوی هم ليدل شوی دی. مثلاً داسې فلمونه شته چې د پيغمبرانو په رول کې نور څوک ځرګند ېږي، حال دا چې پيغمبرانو ته د بديل ټاکل ګناه ده.
- په ټلويزيون کې د ملي ټرمينالوژۍ ساتلو ته هم پام نه کېږي. دانشګاه د پوهنتون پرځای، دانشکده د پوهنځي پرځای، دانشجو او شهروند په وار-وار ترې اوربدل کېږي، چې دا په خپله له اساسي قانون څخه يوه ځرګنده سرغړونه ده.
- د ټلويزيون راپورټران په پښتو نه پوهېږي، پښتو ژبو ولايتونو ته هم داسې کسان لېږل کېږي، چې په پښتو نه پوهېږي. په ټولو رپوټونو کې پوښتنې په پښتو ژبه نه وي.
- نور اختصاصي او موقتي پروګرامونه يو هم په پښتو ژبه نه دي.
- داسې هم ليدل شوي دي، چې د ټلويزيون چارواکو د ژبې سپکاوی هم کړی دی. مثلاً د 1383 ل کال د وري د مياشتې په وروستۍ اوونۍ کې د سينما په خپرونه کې يو ليک خپور شو، چې غوښتنه يې کړې وه، فلمونه دې په پښتو نه ترجمه کېږي، تر پښتو اردو ښه ده!.
- په خپرونو کې دوه ويندويان وي، خو مطالب په پښتو لږ وي.
- د ازمونګاه ذهن خپرونه د يوه ويناند له څو خبرو پرته ټوله په دري ژبه وي.
- د جمعې د شپو د فلمونو په ژباړه کې ژبنی انډول نه مراعاتېږي.
- په پښتو ژبه مطالب له هر لحاظ کمزوري دي او اکثره بې مانا وي، چې پوښتنه وشي، وايي چې پښتو ليکوال او کارکوونکي نه لرو، دا خپله يوه لويه پوښتنه

ده، چې ولې پښتانه لیکوال او ژورنالیستان نه لري؟ دوی که کارکوونکي نه لري، دا نورو ژبو ته یې څنګه تجربه کاره خلک پیدا کړي؟ دوی ځینې پروګرامونه لري، چې په بدل کې یې جوړوونکي او پروډیوسر ته ځانګړې حق الزحمه ورکوي، خو دا امتیاز پښتو ته نه دی منل شوی.

- ډرامې په سلو کې لس پښتو دي په داسې حال کې چې د دغو کړښو لیکوال د ډرامو د برخې مدیر همایون فیروز ته له حق الزحمې او نورو امتیازونو پرته ډرامې لیکلي او سپارلې دي، خو خپرې کړې یې نه دي.

د ټلویزیون پر خپرونو ډېرې لیکنې او نیوکې شوې دي. خو چا سر نه دی پسې ګرځولی او هسې بابېزه یې ګڼي. هیله ده چې د افغانستان د اسلامي دولت ورته جدي پاملرنه وکړي او ټلویزیون د څو تنو له انحصار څخه بهر او د ټول افغانستان په ملي ټلویزیون یې بدل کړي. موږ له خپل نوي ولسمشر څخه همدا هیله کوو، چې موږ حق لرو، په خپله ژبه راډیویي او ټلویزیوني خپرونې ولرو. که چېرې د خیبر په نامه پښتو ټلویزیوني شبکې باندې بندیز لګول کېږي، د ایران چنلونه دې هم بند کړای شي، که نه، زموږ د خپل هېواد خپرونې دې سمې او ملي کړای شي.(35)

د مطبوعاتو ازادي، که د تورونو تود بازار

خپلواکي او ازادي د هر انسان روا حق دی، چې بايد د ترلاسه کولو لپاره يې هاند وهڅه وکړي. خو خپلواکي دا نه ده چې د انسان دي هر څه ته زړه وشي، هغه دي وکړي او يا دي د خپلو غوښتنو لپاره نړۍ او هر څه استعمال کړي. هره وسيله او امکانات که په سمه توګه و نه کارول شي، زيان رسوونکي تماميږي. خو که موخه او ارمان سپېڅلی وي، انسان په لږو امکاناتو کار کولای شي. په افغانستان کې هم له ډيري مودې راهيسي د مطبوعاتو د ازادۍ چيغي وهل کيږي او زيات کسان ادعا لري چې مطبوعات دي په بشپړ ډول ازاد کړای شي، سانسور دي نه وي. خو بايد يادونه وشي چې د مطبوعاتو ازادي هم خپل چوکاټ او اصول لري چې بايد له پامه ونه غورځول شي. په پرمختللو هيوادونو کې د مطبوعاتو ازادۍ ته ځانګړي قوانين وضع شوي چې د هغو له مخې دغه خپروني چاپيږي. دا مهال په افغانستان کې مطبوعاتو ته نسبي خپلواکي ورکړل شوې، چې د همدغي خپلواکۍ په رڼا کې تر يونيم سلو زياتي خپروني پيل شوي دي.

په دغو خپرونو کې زياتي داسي دي چې د يوه ځانګړي ګوند په چوپړ کې دي، چې موخه يې د خپل ګوند ايډيالوژيکو او سياسي موخو خپرول دي. له دغو خپرونو سره د عام ولس درد او غم نشته.

څرنګه چې په افغانستان کې تر ملي او اسلامي شعار لاندي يو شمېر نژادپاله ګوندونه فعاليت کوي، نو له بده مرغه د دغو ګوندونو نژادي غوښتنو او تعصباتو مطبوعاتو ته هم لاره کړې ده. د چا چې څه په زړه کې راګرځي نو د کاغذ پر مخ يې ليکي، څوک له ځانه د افغانستان د قومونو احصائيې خپروي، څوک د فدرالي حکومت لپاره کار کوي، د ځينو خو لا په دې هم زړه نه سړيږي، د تاريخ مسخ او تحريف کولو ته يې ملا تړلې ده، زموږ په تاريخي څېرو، ملي اتلانو او قهرمانانو پسي بد رد وايي. بله دا چې ځيني ليکوالان له دې بې پروايۍ څخه هم خوند اخلي، چې د اسلام پر سپېڅلي دين ملنډي وهي، دوی داسي فکر کوي چې پر اسلام د نقد کولو صلاحيت او استعداد لري. لنډه دا چې د مطبوعاتو د ازادۍ تر سرليک لاندي د تورونو بازار ښه تود دی. داسي بريښي چې زموږ ځيني ړانده ذهنه فرهنګيان داسي فکر کوي چې د مطبوعاتو ازادي په دې مانا ده، چې څه خولې ته درځي، که هغه د اسلام د سپېڅلي دين، ملي ارزښتونو، ملي ګټو او ملي وياړونو پر ضد هم وي، د کاغذ پر مخ د ليکلو وړ دي او په لوستلو

ارزي.

ډګر ښه خالي دی، داسي څوک نشته چې دغه ډول ملي ضد خپروني وڅاري او ليکوالان يې محکمې ته راکش کړي. په نورو ټولنو کې ملت او ملي ارزښتونه مقدس ګڼل کيږي، خو په افغانستان کې حکومت مقدس او واجب الاحترام دی، چې سالم انتقاد وربانديي کول هم د ځان لپاره قبر کيندل دي. حکومت د همدې لپاره جوړ دی او ملت د همدې لپاره د حکومت اطاعت کوي چې د ملت د مادي او معنوي شتمنيو د ساتني او بډايني لپاره کار وکړي. نو دا د حکومت وظيفه ده چې د ملي ضد خپرونو او ليکنو مخه ونيسي او پرې نه ږدي چې په افغانستان کې له ډېره وخته وروسته لاس ته راغلې نسبي سوله په جګړه بدله او بيا د پلورل شويو او ملي ضد اشخاصو او ډلو په لاس په افغانستان کې د جګړې اور بل شي.(36)

هنر را آلوده نکنید!

[ببینیم که در زمان وزارت سید مخدوم رهین به تعبیض هاي لساني او قومي چقدر دامن زده شد ، این نوشته در صفحه انترنت نشریه پیمان ملي به نشر رسیده]

روز نخست سال نو ، برنامه ي شعر خواني در ارگ ریاست جمهوري برگزار شد. از دیوارهاي امنیتي پیچ در پیچ که گذشتیم، به قصر گلخانه رسیدیم، جایي که رئیس دولت اغلب دیدارهاي خود را دارد. قریب 40 نفر از شاعران اقوام و زبان هاي مختلف دعوت شده بودند. اکثریتي از پشتون ها ، اقلیتي دري زبان و سه شاعر ترکمن و بلوچ. این هم نمونه ي دیگري از وفاق ملي و ترکیب آبرومند در مراسم دولتي بود. اما دیري نگذشت که این بافت جلسه به گونه ي دیگري تغییر شکل یافت و احساس یگانه بودن و رفاقت و خوش باوري رنگ از چهره داد .

ابتداي جلسه، پیش از حضور در مراسم شعر خواني، کسي که بعداً مشخص شد مجري برنامه است، از تک تک شاعران مي پرسید که شعر دري مي خوانید یا پشتو؟ دیرتر این تفکیک شاعران، به گونه ي رندانه یي نمایان شد .شعرخواني به مدت چند ساعت به زبان پشتو جریان داشت، بدون این که توجهي به دیگر شاعران بشود. گاه گاه یک شاعر دري زبان از روي لیست تفکیک شده به شعرخواني دعوت مي شد .

اجرا به زبان پشتو بود. حتي یک کلمه غیر پشتو براي احترام به زبان هاي دیگر بیان نشد. کم کم حس وجود در آن جلسه به نوعي توهین شدن، شباهت پیدا کرد. تراکم و بي نوبتي و شعرهاي بلند پشتو و... باعث شد که چند شاعر دري زبان جلسه را ترک کنند . این پرسش پیش مي آید که در جامعه ي افغانستان براي آن که به ناسیونالیسم متهم نشد ، باید یک طرفه و اغراق آمیز اکثریت حاکم را به رسمیت شناخت. در حالي که وفاق و یگانگي تعامل، تفاهم و احترام متقابل را مي طلبد. در جمع فرهنگي آن چنان، هیچ نباید این قدر صریح و بي شرمانه زبان هاي دیگر مورد بي اعتنایي قرار مي گرفت. تنها رسمیت زبان ها در قانون اساسي کافي نیست، بلکه نوع برخورد ، به خصوص حکومت که ادعاي برابري و یگانگي ملت افغانستان را دارد ، باید محترمانه و متناسب باشد.

نکته ي مهم این است که هیچ تفاوتي بین پشتو زبان و دري زبان و یا ترکمن نیست. اما باید توجه داشت که استفاده ي سیاسي از هنر، معضل سرطاني است که کم کم شیوع پیدا مي کند و پاک ترین گوشه هاي فطرت انسان ها را تخریب مي کند .(37)

څه ډول د بیان ازادي؟

د افغانستان، د اسلامي انتقالي حکومت تر منځته راتلو وروسته د خورا ډېرو لاسته راوړنو ادعاګاني کېږي، چي یوه هم د بیان ازادي ده. د مجلو، جریدو او ورځپاڼو شمېر سلګونو ته رسېدلی او د اکثرو پر تندي لیکلي وي، چي خپلواکه، ناپېیلې...

کله چي سړی په دغو خپرونو کي د حکومت پر لوړپوړو چارواکو، لکه ښاغلي حامد کرزي، د ملت بابا، ښاغلي جلالي، ښاغلي اشرف غني احمدزي، ښاغلي احدي، ان دا چي تاریخي اتلانو، لکه لوی احمد شاه بابا، غازي محمد نادر خان او داسي نورو باندي بېشمېره نیوکي لولي، نو داسي ورته ښکاري، چي په رښتیا په افغانستان کي د بیان ازادي سته. خو د حکومت هغه اداره د دغه ډول تورونو بازار یې ګرم کړی دی او د بیان، د ازادۍ ممثله اداره بلل کېږي او څو مډالونه یې هم تر لاسه کړي، پر خپل ځان یوه کوچنۍ نیوکه هم نه سي زغملای.

خبره به سپینه وکړو؛ د اطلاعاتو او کلتور وزیر، ښاغلی سید مخدوم رهین یادوو، چي تل ځان ډیموکراټ او د بیان د ازادۍ کلک پلوی بولي، دا هڅه کوي، د هغو خلکو خولې وروګنډي، چي پر ده او د ده پر اداره باندي نیوکي کوي.

د روان کال، د غبرګولي د میاشتي پر اوویشتمه نېټه په کندهار کي یو علمي سیمینار جوړ سوی و، چي ښاغلي رهین هم برخه په کښي درلوده. په دغه سیمینار کي یو شمېر پاڼي، چي له انټرنیټ څخه را اخیستل سوي، وویشل سوې. په پاڼو کي راغلي وه، چي د کابل، د خواجه صفا په زیارت کي چي کومي کیندني رواني دي، نو په نتیجه کي یې یو شمېر طلایي اثار را ایستل سوي او ځیني یې د رهین له خوا غلا سوي دي.

ښاغلي رهین که څه هم له ځان څخه دفاع وکړه، خو په دې یې زړه سوړ نه سو، په دې تور یې په کابل د "هوسۍ" مجلې مسوول، صالح محمد صالح د تحقیق لپاره څارنوالۍ ته راوغوښت. تر دې وروسته یې په همدې تور په کندهار کي د "بېنوا فرهنګي ټولني" مشر، ښاغلی عبدالاحمد محمدیار هم څارنوالۍ ته راوغوښت. څرنګه چي له یوې خوا د قانون خوله ورته جوړه نه سوه او له بلي خوا په فرهنګیانو کي شور او زوږ راپورته سو، نو رهین مجبور سو، چي دغه دوه کسان بېرته خوشي کړي.

ښاغلی رهین نور وزیران ټوپکسالاران بولي، خو که چېري دی د دفاع یا کورنیو چارو وزیر وای، نو خدای Ψ خبر چي د دغو دوو لیکوالانو به او س څه حال وای.

که د حکومت پر لوړپوړو چارواکو انتقاد کول، د نوي عصر غوښتنه او د هر چا قانوني حق وي، نو ښاغلی رهین ولي ځان غیرمسوول او واجب الاحترام بولي؟ او که خبره د ناسالم انتقاد وي، نو هغه تورونه چي پر ښاغلي کرزي، جلالي، اشرف غني، احدي او نورو باندي لګول کېږي، ولي يې خبره تر څارنوالۍ پوري نه رسېږي؟

خپله د اطلاعاتو او کلتور، د وزارت مشاور، ښاغلی رهنورد زرياب چي د زمري، د اته ويشتمي جشن ته "قصهٔ غم انګيز جشن های ما" وايي او نامتو سپه سالار، غازي محمد نادر خان او د هغه ملګرو غازيانو ته د ټوکرانو، د څو تانو غله وايي، ولي محکمې ته نه راکش کېږي؟ ولي څوک حساب و کتاب نه ورسره کوي، هغه ليکني چي د افغاني قومونو تر منځ د نفاق اور ته لمن وهي او ملي وحدت ټوټې، ټوټې کوي، ولي نه بندېږي، ولي ملي ضد اشخاصو ته موقع ورکول کېږي، چي د افغانستان له راډيو ټلوېزيون څخه د خپلو ناوړو اهدافو لپاره استفاده وکړي او په جار، جار وايي چي موږ نه افغانان يو، نه اوسنی حکومت او نه هم اساسي قانون منو، ولي د کابل، د راډيو او ټلوېزيون له خوا قانون تر پښو لاندي کېږي او د افغانستان ملي ټرمينالوژي، په ايرانۍ ټرمينالوژي اوړي؟

که د افغانستان مطبوعات په دقت وڅارو، نو نژدې ټول بد رد د پښتنو په مشرانو پسي ويل کېږي؛ له ښاغلي کرزي څخه نيولې، بيا تر احمد شاه بابا پوري. خو کومه دی داسي نر، چي پر ناپښتنو مشرانو هم يوه نيوکه وکړي، که ټوپکيان نه لري، نو څارنوالي خو ورسره سته.

د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کي له پښتو خپرونو سره ښه په پراخ مټ د مور او میرې سلوک کېږي، نه د دولتي پښتو خپرونو خوند سته او نه ازادي پښتو خپروني خپل سر ته پرېښوول کېږي. موږ د دولت د رياست له مقام څخه دا هيله کوو، چي د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کي له پښتنو او پښتو خپرونو سره د مور او میرې سلوک پای ته ورسېږي او دغه وزارت ملي سي.

که چېري خبره د ډيموکراسۍ او د بيان د ازادۍ وي، ولي پر ټولو په يوه شان نه تطبيقېږي؟ موږ ټولو اسلامي او افغاني ارزښتونو ته درناوی لرو، خو له نورو څخه هم دا هيله کوو چي بايد دغه اړخ له پامه ونه غورځوي. اوسنی دولت دا مسووليت لري چګي په دې برخه کې جدي اقدام وکړي. زموږ په اند نور نو بايد د ټوپک او ټوپکواکۍ پاچايي پايته ورسېږي، نور نو بايد افغانانو ته د سالم فرهنګي کار زمينه برابره شي، د اطلاعاتو او کلتور وزارت په خپل تشکيل کې يو رياست د فرهنګي ستونزو د اواري لپاره لري، دغه وزارت ولي خلک څارنواليو ته ورغواړي؟ ايا دا ظرفيت په دوی کې نه

سته؟ دغه راز کارپوهان د دې وزارت پر دغه اقدام دا شک هم لري، چې غواړي په دې توګه د زیاتو خپلواکو خپرونو مخه ونیسي او د زیاتو ازادو لیکوالو له ګوتو قلمونه واخلي، ځکه چې خپلواکي خپروني او ناپېیلي لیکوالان ربنتیا لیکي او که چېري ربنتیا ولیکل سي، کېدای سي زیات خیانتونه رسوا او د زیاتو کسانو له څېرو څخه نقابونه لیرې سي، خو بیا هم افغان فرهنګیان د ژورنالیستانو له نړیوالي اتحادیې څخه غوښتنه کوي چې باید د دوی ځاني امن تضمین کړي او دوی ته دي د سالم فرهنګي کار زمینه برابره کړي.(38)

ډاکټر طارق رشاد، هالېنډ

ازاد مطبوعات که متعصب مطبوعات

څارنوالي او که جګړه ماري

که نن ورته پاملرنه ونه شي سبا به درنه پښتو او درانه پښتانه په افغانستان کې هم د محکومیت تر پولې ورسېږي

دوینا ، اند ، اورسنیو د ازادیو له ډنډورو څخه که یوازې دا موخه وي چې د پښتو او پښتنو په وړاندې سپکې ، سپورې وویل شي او یا د ربښتیني افغان ویاړلي تاریخ او ملي ارزښتونو په اړه له دښمنۍ ډک چلند وشي او یا هم په بې انډولۍ کې نژادي ، قومي ، ژبنیو ، سیمه ایزو او مذهبي کرکو ته لمن ووهل شي او زموږ په یو موټي افغان ولس کې د کرکې چړاخونه پیدا او زموږ په واحد افغان کور کې کورګۍ جوړ کړې ، ملي بیلتونپالني او تجزیې ته هڅه وشي او یا د افغانستان په ویاړلي نوم او یا افغان ملي هویت باندې ملنډې ووهل شي.

خو که کوم د ملي اوافغاني احساس څښتن پښتون روڼ اندي لیکوال ، شاعر ، ژورنالیست او کلتوري شخص غواړي د خپلو ملي او افغاني ارزښتونو ددفاع او د افغانستان د اوسنۍ جاري اساسي قانون پر بنسټ د ملي پښتو ژبې د رسمیت حق او انډول ږغ پورته او د خپلې خوږې او درنې پښتو ژبې سره پښتو وکړي او د ملي ویاړ او تاریخ لوټولو په وړاندې د غبرګون ږغ پورته کړي او زموږ د افغاني کلتور ، ژبې او ملي ارزښتونو سره ددښمنۍ چال چلند وغندي او دهغه په وړاندې ملي او افغاني دریغ غوره کړي له هغه سهر وسله وال چلند کیږي ، دا په دې مانا چې ټول ژورنالیستان ، لیکوال ، فرهنګیان او روڼ اندي به د مطبوعاتو له قانون څخه یو ډول ګټه اخلي ؟

نو له دې عمل څخه دا پایله راوزي چې د افغانستان د اساسي قانون ، مطبوعاتود قانون اونورو قوانینو اوبشري حقوقو په پلې کولو کې د مور او میرې چلند کیږي.

هغه مراجع اودولتي موسسات چې د قانون د ساتنې دنده لري اوباید د بې ګنا او بې دفاع خلکو ژورنالیستانو او فرهنګیانو ګریوانونه د ټوپکیانو ، قاتلانو ، قانون ماتوونکو زورواکانو او مستبدانو د خپلسرۍ له منګولو څخه خلاص او د قانون ینجې ته وسپاري او د نړیوالو ژورنالیستیکو ادابو ، دمطبوعاتو د قانون او د اوسني جاري اساسي قانون پر بنسټ د هغوی د حقوقو ملاتړ وکړي او په چارواکو کې د ولسواکۍ او زغم روحیه غښتلې ، څو له دې لاري ځان وارزوي ؛ برعکس دغه د مطبوعاتو د ازادۍ په اصطلاح دولتي علمبرداران خپل خبث باطن څرګندوي او د خپل ژبني اواتنیکي متعصبو ټوپکیانو او د شر او فساد له څرګندو څېرو څخه مرسته غواړي اولاسونه یې ددغو هڅنده کلتوري اشخاصو ګریوانو ته ورواچولي او ددې پرځای چې له مرکزي ادارې څخه سرغړونکي قاتلان ، د اساسي قانون اونورو قوانینو اوبشري حقوقو ناقضین ، جګړه مار ، د نشه یي توکو قاچاق وړونکي ، دملي اوتاریخي شتمنیو لوټماران ، ملي اوافغاني ضد ډلې ټپلې ، دجګړې جنایتکاران ، دافغان ولس د پت اوعزت دښمنان او ملي شر اچوونکي رسوا او څارنوالۍ ته ودروي له بده مرغه دغه کلتوري اشخاص څارنوالۍ ته کشوي ؛ هغه هم هغه څارنوالي چې د شر اوفساد دډلو ټپلو ، ملي بیلتونپالو او جګړه مارو له خوا یرغمل شوې ، چې په دې عمل سره دقانون څخه ددفاع مراجع او موسسات خپله ، اوسنی جاري او اساسي قانون ، اونور مدني قوانین اوهمدا رنګه د بشر د څلورو اساسي حقوقو څخه چې یو یې د وینا ، اند ، وجدان ، او رسنیو حق دی تر پښو لاندې کوي.

په افغانستان کې د ملګرو ملتو د (یوناما) د موسسې او د بشر د حقوقو د کمیسون په اوسنۍ ګډه څېړنه کې چې د بشري حقوقو ارزونه تر سره کوي د مشروع فشار د دریو میکانیزمونو له لارې چې هغه: د ولس ازاد اند اورایه (ووټ) د مدني ټولنې پرګنیز چلند او فشار او له دولت سره مستقیمې خبرې دي تر سره کیږي ، خو لکه څنګه چې یې اصول څرګند سوي دي چې هغه به له کرکې او ګواښ پرته د بې پرې خلکو له لارې تر سره کیږي څه ناشونې ښکاري ، ځکه سیمه ایزې له کرکو ډکې واکمنۍ خو پریږده ، مرکزي اداره هم چې د یوې متعصبې ټوپکوالې ډلې او دهغو دملاتړولخوا یرغمل شوې ، خپله له کرکې ، ګواښه ډکه ، او بې پرې نه ده. ځکه موږ وینو چې پر چارواکو باندې د نیوکو (چې مخکې یې یادونه وشوه) داډول د مور او میرې چلند د ملي بیلتونپالنې دستمې کرکې یوه ډرامه او توطیه ده.

که نن ورته پاملرنه ونه شي سبا به درنه پښتو او درانه پښتانه په افغانستان کې هم د محکومیت تر پولې ورسیږي او ددوی پر سر به پریکړې نو رڅوک کوي اوهم ددې پر

ځای چي پښتنو ته د یو اکثریت په توګه او پښتوژبي ته داوسني اساسي قانون پرښسټ په رسمیاتو ، زده کړو او میډیا کي ور حق ورکړه شي او انډول وساته شي ان پر سرونو به یې د ستمي کرکي او تعصب سیاسي ــ پوځي چپي میچني وڅرخي ، ځکه کورني او بهرني افغان دښمنه ځواکونه په دې پوهیږي چي دافغانستان سیاسي او ملي ثبات او د ثقل مرکز د اکثریت په ملاتړ اویو موټي افغان ولس کي دی اوددې لپاره چي دا ثبات رامنځ ته نه شي ، نو د پښتنو په بي سبکه کولو لګیا دي او هغه پښتانه چي سریې په تن ارزي بدناموي ، له ګوانښ سره مخامخ کوي او یو نیم یې تطمیع کوي اوله منځه یې وړي او د ((نابود سازي وخاموش سازي)) پروګرام پر مخ بیایي.

چي په دې ډول اعمالو سره دفرهنګیانو ، فرهنګپالو ، روڼ اندو او رښتیني افغان ولس لیکي له اوسني دولت او په تېره بیا له وسله والو اوهم ددوی په اصطلاح (داطلاعات وفرهنګ) له چارواکو څخه ښېلي او د بې باوری‌واټن به نور هم پراخ شي اوټول ولس به دهغو په وړاندي ودرېږي.

ځکه هرهغه دولت چي دولس رېغ وانه وري اوچارواکي یې د ازادو مطبوعاتو له لاري ځان ونه ارزوي او دولس ملاتړ تر لاسه نه کړي ، دخپل یاد بل پردي په زور پر خلکو واکمنان شوي وي ، ډیر ژر به خپل قانونیت له لاسه ورکړي اورانسکور شي.

نو مخکي له دې ولس چي دې ته اړ شي ، څو په یو پراخ پاڅون اوخښم سره داډول زورواکه بلواکه دولتونه له منځه یوسي اویابه د بدیو دموړیو اومتعصبینو پروګرام هم داوي چي افغان ولس کي د کرکي تخم وپاشي اوولس پاڅون ته وهڅوي اوپه پایله کي رښتینی افغان ولس په کورنیو اوبهرنیو وسله والو وځپي څو دهغو په وینو ددغو متعصبو دکرکي اور سوړ شي.

خو ښه به داوي چي په روغو تنیو اوبیله کرکي د ولس رېغ واوریدل شي ځکه په تشو وعدو او د ولسواکۍ او د مطبوعاتو د ازادۍ په وچو چغو ، دوکو ، غولولو او زور دولتونه نه کیږي ، هغه چي وايي:

((په زور کلي نه جوړیږي))

که همدا رنګه راتلونکي ټولټاکني هم د داډول مطبوعاتي کمپاین له لاري او دداسي اشخاصو پر لاس تر سره شي نو ګمان کوم چي((دا وړی به شړی نه شي))

پــه داســي حــال کــي چــي زه دا عمــل غنــدم نــه پــوهیږم چــي دوی دازادو مطبوعــاتو علمبرداران وګڼم کــه د متعصبو مطبوعــاتو علمبرداران اودا څارنوالي وګڼم کــه جګړه ماري !؟(39)

قلموال

د ولسواکۍ تر شعارونو لاندې

په افغانستان کې اوس ډیموکراسي د ورځې یو مهم شعار دی، ډیموکراتان، زورواکان ان ډیموکرات ضد اشخاص ټول د ډیموکراسۍ شعارونه پورته کوي، خو عملاً ولسواکۍ تر اوسه پورې د هېواد په ګوټ ګوټ کې خپل وزرونه نه دي غوړولي. عملاً اوس هم زورواک- زورواک دي، یوازې د جامې بدلانه څه بدلون نه دی راوړی.

د بیان ازادۍ د ولسواکۍ یوه اساسي برخه او د هر انسان حق دی. خو کله چې کوم لیکوال د زورواکانو او د هغوی د پلوي مصنوعي ډیموکراتانو په باب رښتیني څه ولیکي، نو یودم پرې ټول رابرګ شي او پر تهدید پیل وکړي.

غوره بېلګه یې په همدا نږدې تېرو وختونو کې د دوو افغان لیکوالو ځورونه او تهدیدونه وه، چې د رسمي ټوپکوالو او فرهنګي چارواکو له خوا ترسره شوه.

ځوان لیکوال ښاغلی صالح محمد صالح په دې (غټ جرم !) وځورول شو، چې ولې یې ټوله مجله په پښتو چاپ کړې، ځوان لیکوال عبدالاحمد محمدیار د اطلاعاتو او کلتور وزارت د وزیر ښاغلي مخدوم رهین له خوا په دې جرم څارنوالۍ ته معرفي شو، چې ګنې د ده پر ضد کوم چا په انټرنټ کې مقاله لیکلې وه او محمدیار دا لیکنه په کوم سیمینار کې وېشلې وه. دغه دي جرمونه ! ! دلته سړي ته د مرحوم استاد روهي دا خبره رایادېږي، چې: 'که په خپلې ژبې ګړېدل او هغې ته کار کول ګناه وي، نو بیا خو د دنیا ټول وګړي ګناهکار دي' که صالح محمد صالح ته په پښتو ژبه د مجلې چاپ جرم وي، نو بیا خو زموږ ټول دري ژبي لیکوال ورونه مجرمین دي، ځکه دوی خو ټول په دري ژبه نشرات کوي او که د عبدالاحمد محمدیار جرم دا وي چې د ښاغلي رهین پرضد لیکل شوې مقاله یې په سیمینار کې وېشلې، نو بیا خو خپله رهین صاحب تر ټولو غټ مجرم ځکه دی، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت کې د ده تر مشرۍ لاندې د نشراتو ریاست دی، چې هره ورځ په سلګونو خپرونې توزیع کوي. طبعاً به په دې خپرونو کې د یو چا په ګټه او د چا پرضد لیکنې وي.

نو که چېرې د لیکوالو د جرم معیارونه په دې ډول سنجول کېږي، نو بیا خو هېڅوک هم بې جرمه نه دی. له دې څخه ښکاري، چې افغانستان کې ولسواکي او د بیان ازادي یوازې د شعار تر بریده ده، نه په عمل کې.

‘قلموال’ خپرونه او د هغې چلوونکي په داسې حال کې چې د بېلابېلو زوروا کو او په فرهنګي حلقو کې د هغوی د پلويانو له خوا د ښاغلي صالح محمد صالح او عبدالاحمد محمد يار ځورونه غندي، له دې دوارو نوښتګرو افغان ليکوالو څخه خپله ننګه او ملاتړ څرګندوي او هغوی ته ډاډ ورکوي، چې تاسې په دې لار کې يوازې نه ياست او ټول ملتپال ليکوال مو ملاتړي دي.(40)

گزارش رحیم الله سمندر خبرنگار آی دلیو پی آر در کابل.

دولت به سانسور متهم میباشد

ادیتر مهم میگوید که مسدودیت اخبار دولتی وی یک ضربه به مطبوعات آزاد محسوب میشود.

اتهامات سانسور علیه وزارت اطلاعات و فرهنگ زماني وارد گردید که تصمیم اتخاذ نمود تا مطبوعات دولتي را محدود سازد.

آرمان ملي توسط سید مخدوم رهین وزیر اطلاعات و فرهنگ بمنظور پرنمودن خلای مطبوعات که بعد از سقوط رژیم طالبان بمیان آمده بود به فعالیت آغاز نمود این درست زمانی بود که اخبارهای دولتی هنوز هم غیر منظم بودند.

رهین میگوید کابل جمعاً پنج اخبار دولتی دارد که در نتیجه یکسانی بوجود آمده " اکثر راپورها با عین تصویر و از عین مرجع تکرار شده ، عین اخبار و حتی عین کلمات استعمال میشود بناً ما تصمیم گرفتیم که آنها رامحدود سازیم. "

به اساس پیشنهاد جدید فقط اخبار انیس بناءبر سابقه طولانی آن در دست دولت باقی میماند.

دریک مصاحبه به آی دبلیو پی آرمدیر سابق آرمان ملي میر حیدر مطهر ادعا ي رهین را رد نموده گفت که تصمیم مسدود ساختن اخبار در ماه اکتوبر بطور غیر مترقبه زماني اتخاذ گردید که به فشار ها ي وارده اطلاعات و فرهنگ تن داده نشد .

" هئیت تحریرمایان فیصله کردند که از نشر زیاد این اخبار جلوگیری بعمل آید فلهذا ما اخبار مربوطه به شخصی وزیر را نشر نساختیم و یک عامل مسدود شدن اخبار همین است. "

وي اضافه نمود که اخبار درین اواخر یک مصاحبه انتقاد آمیزي را بالاي ایجاد شوري شهروندان کابل که رهین در تاءسیس آن کمک نموده نشر نمود.

رهین باوجود آن اصرار ورزید که مسدود نمون اخبار جز از پروگرامهای وسیع دولت بود که میخواهد دست دولت را در مطبوعات کوتاه سازد "ما باید مثل سابق وسیله تبلیغ نداشته باشیم. بمنظور تحقق بخشیدن دموکراسی بهترین کار اینست که دولت نشرات زیاد نداشته باشد . "

وی علاوه نمود که ممکن آژانس باختر که یک اژانس دولتی است و رادیو و تلویزیون خصوصی شوند ، زیرا بخاطر اینکه یک وظیفه اخلاقی را انجام داده باشیم و ثابت بسازیم که به تعهدات خویش مبنی بر اینکه منافع ملی را ترجیح مید هیم باید به چنین کار متوصل شویم، زیرا درین موارد پول گزافی به مصرف میرسد.

از پول ذخیره شده که قبلاً درکابل در عرصه مطبوعات به مصرف میرسید بخاطر تقویه مطبوعات در ولایات استفاده خواهد شد ، جایکه بجز از صدای والی کسی چیزی دیگریرا نمی شنود.

باآنهم یکتعداد مبصرین نگران هستند که کابل اکنون کاملاً امادهٔ مطبوات آزاد نیست ، زیرا از یک طرف خواننده زیاد اخبار وجود ندارد و نه هم دالر ها درین عرصه به مصرف میرسد . پس بیم آن میرود اگر دولت از مطبوعات عقب نشینی کند ، مطبوعات بدست کسانی تمرکز خواهد کرد که پول زیاد دارند.

فعلاً اکثر اخبار خصوصي مربوط تنظیم هاي سیاسي است و در چند موارد محدود مربوط تجاران سر مایه دار است.

موسسه غیر حکومتي انکشاف مطبوعات انتر نیوز درین اواخر بر آورد نموده که حکومت بخاطر نشر فقط سه اخبار انیس ، هیواد و آرمان ملي 69000 دالر امریکایي ماهانه به مصرف میرساند که پرداخت چنین پول را فقط چند افغان تحمل کرده میتواند.

ادیتران افغان در رابط به خصوصي سازي مطبوعات نظریات مختلف دارند.

سیامک هروی مدیر مسئول روزنامه انیس میگوید بدون مساعدت قیمت های اخبار خیلی بالاخواهد رفت. باوجود آن اصولاً وی موافق است که خصوصی سازی مطبوعات یک اقدام بسوي پیشرفت محسوب میشود . وی علاوه مینماید کسانیکه درین عرصه سرمایه گذاری میکنند باید دقیقاً مورد ارزیابی قرارد گیرند که "معلومات آنها دقیق باشد ، روحیه ملی را مدنظر گرفته و بدان احترام بگذارند ، مربوط کدام تنظیم و یاگروپ مشخص نباشند. "

فضل الرحمن اوریا مدیر مسئول نشریه آزاد مشعل دموکراسی، که یک تنظیم کوچک طرفدار دمواکراسی است درین مرحله انکشافی افغانستان، رول دولت را در مطبوعات ضروری میپندارد "کدام مرجع (نشریه) منعکس کننده احکام، فرامین واهداف دولت خواهد بود. "

حبیب الرحمن رفیع مدیر مسئول نشریه کلید که علاقمندان خیلی زیاد دارد و توسط موسسه خیریه بنام انکشاف خدمات انسانی برای افغانستان چاپ میشود خصوصی ساختن مطبوعات دولتی را تقاضاء بازار اقتصاد آزاد میداند اما میگوید "به اینطور

خصوصی سازی مخالف هستم تاسیستم تک دولتی ایجاد نشود. اول باید سیستم ایجاد شود تا تصدی پول دولت را خورده نتواند ورنه دارائی دولت ضایع خواهد شد. (41)

محمد یونس برهان

د مطبوعاتو په ډګر کې د کال لوړې او ژورې

په اوس وخت کې چې افغانستان د په اصطلاح د بشپړې ولسواکۍ او ازادۍ پر لوري ګامونه پورته کوي او د هېواد اوسني چارواکي هم خپلې ټولې هڅې کوي نړیوالو ته چې د دوی ټینګ ملاتړي دي، دا په ګوته کړي چې دوی غواړي لوېدیزه ولسواکي تر شوني بریده دلته پلې کړي. دا بېده مهمه وي چې په رښتینې مانا هغه څه ولرو چې په نوره نړۍ کې ورته څلورم ځواک وایي. هو، هغه ازاد مطبوعات دي چې له اجراییه، قضاییه او مقننه ځواک سره د ټولنې او دولت ترمنځ په اړیکو او چارو کې برابر اغېز او رول لري.

خو د سهیلي اسیا په دې هېواد کې چې ډېره موده نه کېږي له جنګ- جګړو څخه راوتلی د مطبوعاتو او وینا ازادۍ ته درناوی یوازې په ستاینو پورې محدود دی او د نیوکو یا اعتراضي لیکنو او ویناوو لپاره هېڅ ځای نه شته. ایا موږ اوس یوازې لاپو او ځانستاینو ته اړیو او که د چارو د پرمختګ او سمون لپاره نیمګړتیاوو ته هم باید ګوته ونیول شي؟ .

په تېر میلادي کال کې داسې پېښې ډېرې د پام وړ دي، چې مستقیماً له افغان ژورنالیستانو او یا په هېواد کې له ډله ییزو رسنیو سره تړلې وي، چې ځینې یې په خبري سرچینو کې په ملي او نړیواله کچه را څرګندې شوې. په داسې حال کې چې په ټوله نړۍ کې **۵۲** خبریالان د دندې پر مهال وژل شوي او د ژورنالیستانو لپاره په وروستۍ لسیزه کې تر ټولو مرګونی کال ګڼل شوی. له نېکه مرغه په افغانستان کې د کوم خبریال د وژنې خبر نه و- خود بندي کولو، شکنجې، شړلو، سپکاوي او آن وهل ټکولو خبرونه د ژورنالیستانو د ساتنې ټولنو لپاره په نړیواله او کورنۍ کچه د اندېښنې وړ وو، چې خپله د مطبوعاتو د ازادۍ او ورته په مخکې پرتو ګوابنونو ښې بېلګې کېدی شي .

ځینې پېښې د کمزوري امنیت ښوونه کوي خو ډېرې یې د قانون په وړاندې د چارواکو او وسلوالو جګړه مارانو د زغم او د هغوی نه ژمنتیا، دغه راز ژبني تبعیض او

تعصب څرګندوي. دا پېښې يوازې د افغانستان تر پولو محدودې پاتې نه وې، بلکې افغان ژورنالیستانو تر هېواد بهر هم بوږنوونکې کیسې ولیدې. په تېر کال کې که په افغاني مطبوعاتو کې د ډېرو وېروونکو پېښو شاهدان وو، خو په دې ډګر کې مو څو ښه خبرونه هم لرل .

راځئ دا ټولو پېښو او پرمختګونو ته له سره کتنه وکړو او د هغوی د پېښېدو د نېټې په ترتیب يې لنډه يادونه وکړو، البته کېدی شي دا ټولې پېښې احتوا نه کړي، ځينې به يې پاتې وي، خو بيا به هم خپله هڅه وکړو.

۱ ؟ د ۱۳۸۳ل کال په پسرلي کې نوښت مجله د اطلاعاتو او کلتور د وزارت له خوا وتړل شوه، دوی پلمه کوله، چې په دې مجله کې سیاسي لیکنې راځي او د دولت د پالیسی. خلاف مطالب خپروي، دا په داسې حال کې چې په ۱۳۸۲ل کال کې هم دا مجله په کندهار، کابل او جلال اباد کې هم بنده کړای شوه.

۲ ؟ د الجزيري يو خبريال د پسرلي په پيل کې نړیوالو سوله ساتو ځواکونو له خوا ځکه سخت وډبول شو چې ولې په کابل کې د منع شوې سيمې عکاسي کوي.

۳ ؟ د اپرېل پر ۲۱مه نېټه سمیع یوسفزی چې د نیوزویک **Newsweek** امریکايي خپروني لپاره کار کوي، د پاکستان په قبايلي سیمه شمالي وزیرستان کې ددې لپاره د پاکستان د استخباراتي ځواکونو له خوا ونیول شو چې ګواکې ده سیمې ته د نظامي عملیاتو پر مهال د ننوتلو اجازه نه لرله. له ده سره یوه خپلواکه امریکايي خبرياله هم ملګرې وه، چې د بنو ښارګوټي په یوه پوسته کې ونیول شول. خو امریکايي ژورنالیسته بیرته ژر خوشې شوه په داسې حال کې چې ښاغلي یوسفزي تر یوې میاشتې زیاتې مودې لپاره په بند کې وساتل شو. څو ورځې وروسته په کابل کې، چې د یوسفزي کورنۍ. او سپړې د افغان ژورنالیستانو یوې ټولنې د پاکستان پر حکومت کلکه نیوکه وکړه، چې دوه مخې پالیسي چلوي او په یوه تور دوو نیول شویو کسانو کې امریکايي خبرياله خوشې کوي، خو افغان خبريال په بند کې ساتي.

سمیع یوسفزی د جون د میاشتې پر دویمه نېټه په میرانشاه کې له بندیخانې څخه تر هغه وروسته خوشې شو، چې د یوې دوديزې جرګې په مخ کې مجبور شو چې (اقرار وکړي یوسفزي ویل هغه په پیل کې شل ورځې په پېښور کې د نظامي استخباراتو استازو نیولی و. هغه مهال چې په وزیرستان کې د طالبانو او القاعدې د شکمنو غړو په لټه کې پاکستاني ځواکونو عملیات ترسره کول بهرنیو خبريالانو ته اجازه نه وه چې سیمې ته له ځانګړې هوکړې پرته ننوځي .

۴ ؟ د دریو بهرنیو خبريالانو او یوه افغان عکاس د وژلو په تور د ۲۰۰۱ میلادي کال

په وروستیو کې یو سړی چې رضاخان نومېده- د جون په میاشت کې ونیول شو. په اګست کې یې په همدې وژنه کې پر لاس لرلو اعتراف وکړ او په نومبر کې د سترې محکمې له خوا په اعدام محکوم شو. پر ښاغلي رضاخان تور و چې د طالبانو تر پرځېدو وروسته یې د یوې لاروهونکې ډلې په ملګرتیا یوه ایټالوۍ، یو هسپانوی او یو استرالیایي تبع او د رویټرز خبري اژانس یو افغان عکاس کابل ته نژدې په سروبي کې وژلي دي. دی لا اوس هم کولای شي د استیناف غوښتنه وکړي .

۵ ? د جون د میاشتې پر **۲۵**مه نېټه د افغانستان یو ځوان لیکوال او د هوسۍ مجلې چلوونکی ښاغلی صالح محمد صالح د ګارنیزیون د وسلوالو له خوا کابل ته نژدې د ثرخي پله د سیمې پر یوه پوسته ودرول شو ، د هغه پښتو مجله چې نوې یې چاپ کړې وه، د هغه په مخکې خیرې شوه. د ښاغلي صالح په وینا ده خپله مجله په پېښور کې چاپ کړې وه کابل ته یې په یوه کرایه شوي موټر کې راوړله، چې وسلوالو د کابل ختیځ ته په ثرخي پله (پل چرخي) کې ودراوه او چې کله یې ولیدل مجله یې په پښتو ده، نو هغه یې وواهه او د څو ساعتونو لپاره یې بندي کړ. ده ته وسلوالو چې په پنجشېرۍ لهجه یې خبرې کولې د پاکستاني، د طالبانو او القاعدې د غړي خطاب کړی و او د ده په وینا له سپکاوي ډک چال چلند یې ورسره وکړ.

۶ ? د همدې لیکوال یانې صالح په اړه بله د یادونې وړ پېښه د اطلاعاتو او کلتور د وزیر سید مخدوم رهین له خوا د کابل لویې ښارنوالۍ ته د هغه راغوښتل و. لومړی یې دی د چنګاښ (سرطان) پر ۱۷ مه نېټه) چهارشنبه) چې د ۲۰۰۴ م کال د جولای ۷ مه نېټه کېږي، وغوښت، له هغه څخه یې څېړنې وکړې، دویم ځل یې د چنګاښ پر ۲۱ مه نېټه وغوښت، چې بیا یې څېړنې ورڅخه وکړې.

د ژورنالیستانو د دفاع د کمېټې په وینا ، ښارنوالۍ له ښاغلي صالح نه د هغې لیکنې په اړه پوښتنې وکړې چې صالح په انټرنټ کې یوه خپره شوې لیکنه راکاپي کړې او بیا یې چا ته په بربښنالیک کې لېږلې وه. په دې لیکنه کې لیکوال (انجنیر محمد بشیر نوري وردګ) پر ښاغلي رهین تور لګولی و ، چې د لرغونو اثارو په قاچاق کې لاس لري. لیکنه د صالح خپله نه وه خو وزیر د لیکنې پړه پر ده اچوله او په لویه ښارنوالۍ کې یې د ده پر ضد رسمي دوسیه پرانیستله، چې دا دوسیه تر اوسه پورې نه ده تړل شوې.

۷ ? د جون د میا شتې پر ۲۸ مه نېټه د **SBS** استرالیایي ټلویزیون خبریاله کارمیلا برانوسکا له خپل افغان ژباړونکي او موټرچلوونکي سره یو ځای له کندهاره ګرشک ته پر لار نادرکه شوه او له نورو همکارانو سره یې مخابراتي اړیکي وشلېدل. داسې وېره وه چې **۳۵** کلنه ژورنالیسته او فلم جوړوونکې کېدی شي طالبانو تښتولې وي. یوه طالب

ویاند خو دا هم ویلي وو چې دوی یوه بهرنۍ ښځه په سهیل کې نیولې ده. خو درې ورځې وروسته د کارمیلا دفتر وویل چې د دوی کارکوونکې تښتول شوې نه وه، بیا هم د دې د ځای ځایګي په اړه معلومات نه وو او په همدې ورځ دوه استرالیایي کونسلران له اسلام اباد څخه کابل ته راغلل، چې د کارمیلا د ځای لټون وکړي. خو تر اوسه هم دا خبره سپینه نه شوه چې دغې مېرمنې ته څه ورپېښ شوي وو .

۸ ? د جولای پر دویمه په مسکو کې د ازادۍ راډیو افغان خبریال فرید عمر باندې ناپېژندویه کسانو برید وکړ او د چاقو په وسیله یې څو ځایه ټپي کړ. ښاغلي عمر په سهیلي مسکو کې خپل کور ته پر لار روان و، چې کورته نژدې ورباندې برید وشو او ډاکترانو یې روغتیایي حالت کړکېچن ښودلی و. فرید عمر څو ورځې وروسته ورغېدو او له روغتون څخه رخصت شو، خو لا تر اوسه هم نه ده څرګنده، چې برید کوونکي څوک وو او ولې یې دی په نښه کړی و.

د بې پولې خبریالانو ټولنې هغه وخت ویل چې کېدی شي دا برید به په افغانستان کې د قومي دښمنیو او یا په روسیه کې د سیاسي پېښو په تړاو کې شوی وي. د ازادۍ راډیو د دري خپرونې همکار په مسکو کې بیا په دې اند و چې دا پېښه په روسیه کې د توکمیزو توپیرونو له کبله رامنځته شوې ده.

۹ ? د زمري (اسد) پر لسمه، چې د جولای ۳۱ مه نېټه کېږي، په کندهار کې د بېنوا فرهنګي ټولنې مشر محمد یار ته لومړی په ټلیفون کې یو زنګ راغی، چې باید ځان د کندهار چاروا کو ته وسپاري، په دې وخت کې وسلوال کسان ورپسې ورغلل او محمد یار قوماندانۍ ته وغوښتل شو، تر هغه وروسته د کابل لویې څارنوالۍ ته راغی او څېړنې ورڅخه وشوې، دا سې ښکاري چې له هغه څخه یې هېڅ هم ترلاسه نه کړل، دا څېړنې هم د صالح محمد صالح د پېښې په تړاو وشوې، سید مخدوم رهین پر محمد یار شکمن شوی و، چې ګواکې دا لیکنه هغه خپره کړې ده .

۱۰ ? د اوکتوبر پر ۲۱مه افغان ژورنالیسټ، عکاس او فلم جوړوونکی اسلام الدین مایل چې په شمال کې د بلخ د دولتي راټیو ټلویزیون سره یې کار کاوه، د ولسمشرۍ یوه پخواني کاندید او پیاوړي قوماندان جنرال دوستم ته د وفادارو وسلوالو له خوا وتښتول شو او د لسو ورځو لپاره بندي شو، د همدې مودې په ترڅ کې شکنجه شو. ښاغلي مایل د هغو ادعاوو له خپرېدو وروسته ونیول شو چې ګواکې ده هغه ویډیو ټیپ غلا کړی، چې دوستم جنګیالي د جنګي جرایمو او د طالبانو د ډله ییزې وژنې په اړه و. د مایل په وینا دی د مزارشریف له ښار څخه شبرغان ته بېول شوی و او هلته په شخصي زندان کې ساتل شوی او شکنجه شوی و. مایل د مستندو فلمونو جوړوونکی دی او

دا سې ویل کېږي چې دده د ویډیو ټیپ ځینې برخې چې د طالبانو ټولوژنه په کلا (قلعه) جنګي او دشت ارګانک کې ښیي، د یوې ایرلنډۍ فلم جوړوونکې چې (ټولوژنه په مزارکې) په نامه یو مستند فلم یې په ۲۰۰۲ م کال کې خپور کړ کارول شوې وي .

مایل چې کله خوشې شو ویې ویل چې جنرال دوستم دی د ځینو هغو پټو رازونو له کبله نیولی و ، چې دی ورباندې خبر و ، خو هغه ویلې وو کله چې دی یو ځلې له هېواد څخه بهر ووځي ټول رازونه به ښکاره کړي.

۱۱ ? په خوست کې یوه میاشتنۍ طنزیه خپرونه، غومبسه، د نومبر د میاشتې په وروستیو کې د هغه ولایت د والي معراج الدین پټان له خوا وتړل شوه. د مجلې ټولې ګڼې له ښار څخه ټولې شوې او ځینې چلووونکي یې و نیول شول او د پولیسو له خوا وګواښل شول.

غومبسه په ټولیزه توګه د الفتح سیمه ییز ښوونځي د زده کوونکو له خوا خپرېده. پولیسو سلطان ولي وفا چې له دې میاشتنۍ سره یې همکاري کوله له ښوونځي څخه ونیوه او د غومبسې د مسوولینو په اړه یې ورځنې پوښتنې وکړې. ښاغلي پټان وویل ده مجله ځکه وتړله چې هغې له ده سره په یوه خپره شوې خیالي مرکه کې د ده سپکاوی کړی و او چلووونکي یې ټول نالوستي (بېسواده (خلک دي .

۱۲ ? د ډسمبر پر اوومه نېټه شکریې بارکزۍ، د آیینه زن د ښځینه اوونیزې مسوولې مدیرې ته په نیویارک کې د مطبوعاتو نړیوال جایزه او د کال د ایډیټرۍ لقب د ورلډ پرس **Press World** د سازمان له خوا ورکړل شو ، چې مرکز یې په متحده ایالاتو کې دی. دا جایزه مېرمن بارکزۍ ته په ژورنالیزم کې د هغې د لوړې کچې کارونو او د بشري حقوقو په دفاع کې د هغې د شهامت او رهبري کوونکي رول په درناوي کې ورکړل شوه. د ورلډ پرس جایزه له دېرشو کلونو راپه دېخوا هر کال دنړۍ وتلو ژورنالیستانو ته ورکول کېږي.

۱۳ ? او د کال وروستۍ پېښه خو به مو په یاد وي، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال او د هېواد یو تکړه او پېژندل شوي لیکوال عبدالحمید مبارز د ډسمبر پر ۲۹مه نېټه له خپلې څوکۍ څخه استعفا وکړه. اوربدلي به مو وي چې هغه ولې د مرستیالۍ له مهم پوست څخه تېر شو. سره له دې چې پنځه کاله یې په مخ کې درلودل، چې باید خپل کار ته یې ادامه ورکړې وای. دلته به د یوې لنډې شننې لپاره لږ تم شو .

کېدی شي هغه به په دې هیله و چې که په نوي کابینه کې به په اطلاعاتو او کلتور وزیر بدل شي او دی به وکولای شي خلکو ته په ښه توګه کار وکړي، خو کله چې یې ولیدل نو موړی وزیر خپل ځای وساته، نو د ځان لپاره یې کار ته د دوام ورکولو چاپېریال

تنګ ولید ، نو استعفا یې ورکړه. د ښاغلي مبارز له څرګندونو څخه ښکاري، هغه د خپلې استعفا لاملونه دا وښودل چې د اطلاعاتو او کلتور وزیر مخدوم رهین د بیان پر ازادۍ باندې سانسور لګولی و او په دوو مهالونو کې خو یې آن د د ده دویناوو د خپرېدلو مخنیوی هم وکړ .

د ښاغلي مبارز په وینا ، ده له رهین سره له ډېرې مودې راهیسې د هغه د سانسورپلوه او د بیان د ازادۍ ضد پالیسي پر سر اختلاف و ، خو کله چې یې ولیدل د ده ټینګار پر مقابل لوري کومه مثبته پایله نه شي ترلاسه کولای، نو غوره یې وبلله چې نور د مرستیالۍ له دندې څخه ګوښه شي.

دا لومړۍ ځل و چې د افغانستان په یوه وزارت کې په دومره لوړه کچه یو مامور د دولت دننه له بل جګپوړي چارواکي څخه سر ټکوي. نو کله چې د بیان او مطبوعاتو د ازادۍ د دودولو لومړۍ درجه مسووله سرچینه تر دې بریده دخپلې ژمنتیا پر ضد باندې کړنې تر سره کړي او خپله د بیان او رسنیو د ازادۍ په مخ کې یو خنډ واقع شي، نو له نورو خلکو څخه به څه ګیله وکړو. کفر چې په مکه کې راښکاره شي نو نه مسلماني به چېرته وي!(42)

اکرام الدین

مطبوعات باید د افرادو حرمت وساتي

تېره اوونۍ د اطلاعاتو او کلتور وزارت مرستیال عبدالحمید مبارز له خپل مقام څخه استعفی ورکړه.
عبدالحمید مبارز چې پوره نیمه پیړۍ یې د افغانتسان په مطبوعاتو کې کار کړی او تر شلو زیاتو علمي کتابونو مؤلف دی، په تېرو دریو کلونو کې یې د مطبوعاتو د آزادۍ له پاره ډېره هڅه کړې ده. ده له بي. بي. سي راډیو سره په مرکه کې د خپلې استعفی علت د اطلاعاتو او کلتور وزیر سید مخدوم رهین له سیاستونو سره اختلاف ښودلی دی.
متل دی چې وایي: یوه خوله خوړه وي، که موږ یوازې د ښاغلي مبارز استدلال ته وګورو او د دغه اختلاف ټوله پړه په سید مخدوم رهین واچوو- نو ممکن انصاف به مو نه وي کړی.
په هر حال، دا د دولت وظیفه ده چې د خپل یوه عالي رتبه مامور د شکایت په پاره کې جدي او بې طرفانه غور وکړي،خو هغه څه چې زه یې د دې لیکنې لیکلو ته مجبور کړم د انیس ددولتي ورځپاڼې د تېرې پنجشنبې د ورځې یوه مقاله ده چې(مبارز، خدا کشته را به قرباني حساب می کند) نومېږي.
دا مقاله چې لیکوال یې (سروش) معرفي شوی دی، د لیکلو د طرز او سبک په لحاظ د بل چا ښکاري.
په دې لیکنه کې د عبدالحمید مبارز د توهینولو او تحقیرولو هڅه شوې ده.
د مقالې په یوه برخه کې لولو: "همه می دانند که این تنها دوکتور رهین بود که با حوصله فراخ، ترحم و گذشت رفتار اورا تحمل کرد و اگر باز هم وزیر اطلاعات و فرهنگ از روی ترحم و گذشت عبدالحمید مبارز را اجازه کار در این وزارت دهد من مطمین هستم که همه کار مندان این وزارت دستجمی استعفی خواهند کرد ".

او تر دې جملو را وروسته د انیس ورځپاڼې لیکوال د ښاغلي عبدالحمید مبارز د سپکاوي له پاره نور هم وړاندې ځي، لیکي: " عبدالحمید مبارز که در هر حال باید شر خود را از سر این وزارت کم کند چون میداند که... "

تاسې فکر وکړئ په یوه دولتي ورځپاڼه کې چې د دولت د یوه عالي رتبه مامور په دومره سپکو الفاظو یادونه کېږي نو د عادي خلکو د حرمت د ساتلو به څه حال وي؟

د دولتي ورځپاڼې لیکوال د افغاني ارزښتونو برخلاف حتی د ښاغلي عبدالحمید مبارز د لور احترام هم نه ساتي او په دې الفاظو یې د لور (میرمن نیلاب مبارز) یادونه کوي:

"... وبعد هم خود را و دختر خود را به ریش یک کاندیدای ریاست جمهوری آویخت. "

د انیس د دولتي ورځپاڼې په لیکنه کې د ښاغلي عبدالحمید مبارز د تحقیر او سپکاوي له پاره یو پوچ متل ته اشاره شوې او داسې راغلي دي:

"راستی آقای مبارز به علامت احترام به قانون هنگامي که به همایون اصفي پیوستي باید از موقعیت معین بودن استعفی میکردی. استفعی فعلي شما چهار زانو نشستن بی موقع است. "

زه نه پوهېږم د وګړو سپکول او تحقیرول او د هغوی په مقابل کې د پوچو او چټي الفاظو استعمالول به د دنیا په کوم قانون کې اجازه او مشروعیت ولري؟

حضرت سعدي علیه الرحمه وایي چې که پاچا د رعیت د باغ یوه منه وشوکوي نو رعیت به د منې هغه ونه له بېخه وباسي. اوس چې دولتي مطبوعات د وګړیو د سپکاوي له پاره داسې لیکنې خپروي نو له نورو خلکو به څوک ګیله کوي

اوس چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت په خپله د مطبوعاتو د قانون او د خلکو د معنوي حقوقو احترام نه کوي، دا ضرور ده چې د اسلامي دولت د وزیرانو شوری او د هغې په راس کې ولسمشر حامد کرزي ته التجا او خواست وکړو چې له دغسې خلاف ورزیو سره مبارزه وکړي.

افغانستان چې اوس یې تازه د ډیموکراسۍ پر لوري مزل پیل کړی دی، د چارواکو زغم، حوصلې او عالي وقار ته ضرورت لري. که چېرې زموږ چارواکي د عادي وګړیو غوندې هم حوصله ونه لري، دا په یقین سره د خطر زنګ دی، ځکه که د ملت اعضا د بېړۍ له سورلیو سره پرتله کړو، نو چارواکي د دې بېړۍ کپتانان دي.

موږ له دغه کپتانانو څخه غواړو چې په پوره حوصله او تدبیر له توپانونو او ګردابونو څخه بېړۍ وژغوري، نه، دا چې دغه کپتانان د بې مسوولیته زلمکو په شان له وحشي څپو سره لوبې

وکړي او خدای مه کړه بیرې په بل مخ واوړي

د انصاف تقاضا خو دا ده چې زموږ اسلامي دولت باید دولتي مطبوعاتو ته د افرادو د بې حرمتۍ اجازه ورنه کړي، څو په دې ډول، افراد د خپل شخصیت د حفاظت احساس وکړي.(43)

تورګل حیدري، کراچي

په افغانستان کې د مطبوعاتو بازار

په دې وروستیو وختونو کې په کابل او نورو ولایتونو کې له یو نیم سلو زیاتې خپرونې شته او هغه د چا خبره لوستونکي د ورځپاڼو، جریدو، مجلو او اوونیزو لوستلو ته رسېدای نه شي، هر سړی چې له یوه سیاسي چاپېریال سره ارتباط پیدا کړي او یا یې کومې سوړې ته لاره وموندله، بیا یې اخبار راویستو ته ملا تړلې وي. د اخبارونو د راویستلو شوق خو هغه وخت د خلکو په زړونو کې روې ګډې کړې چې د دیموکراسۍ نغارې ودربېدې...

زموږ له دې خبرو څخه هدف دا نه دی چې د مطبوعاتو او خپرونو له زیاتېدو نه سپړمو ته راغلي یو، بلکې غواړو دا ووایو چې دا دومره خبرې به د دې وطن په جوړېدو کې څه مرسته وکولای شي؟ ښه به دا وي چې د غه موضوع لږه په غور وشاربل شي، هغه دا چې، دا سمه ده چې مطبوعات دیوې ټولنې د سیاسي، ټولنیز او خلاقي شعور د لوړتیا په لاره کې ګټور بلل کېږي، خو هغه مطبوعات باید ښه وبولو چې واقعاً پر انساني او اخلاقي بنسټونو ولاړ وي.

مطبوعات باید د دې توان ولري چې حقیقتونه لکه څنګه چې دي، په هماغه ډول څرګند او بیان کړي، د خلکو غوښتني لکه څنګه چې دي له لاسوهنې پرته خپرې شي. په اوس وخت کې د ټولنې ضروري او بېړنۍ اړتیاوې په ګوته کړي او د دې تر څنګه د ستونزو د لیرې کېدو په خاطر د حل لارې ولټول شي. د تعصوبونو د له منځه وړلو لپاره صادقانه کار وشي.

که چیرې د غه ټکی په پام کې ونیول شي، کېدی شي مطبوعات زموږ په ټولنه کې ګټور رول ولوبوي. خو څنګه چې لیدل کیږي، زموږ مطبوعات په دې برخه کې کمزوري ښکاري.

زموږ د اوسنیو خپرونو معنوي کیفیت ډېر ټیټ شوی او د خپرونو چلوونکي په دې برخه کې له ستونزو سره مخامخ دي. سره له دې چې په سلګونو کاغذونه په تورو ډک

شوي او د ورځپاڼو، مجلو او اوونیزو په نامه په وړیا توګه د یو چا مخې ته ایښودل کیږي، خو بیا هم داسې لوستونکي نه موندل کیږي، چې د یوه اخبار د ترلاسه کولو په لټه کې شوي وي، نو ځکه په زیاترو مطبوعاتو کې تکراري، قیچي شوي او سانسور شوي‌ خبرونو په خلکو کې د ورځپاڼو اخیستلو شوق وژلی دی.

اوس خبره دا ده چې زموږ لوستونکي ولې له افغاني مطبوعاتو سره ډېره نه لګوي؟

یو علت یې دا دی چې خلک په دغو کاغذونو کې خپلې خبرې نه شي لیدای او د خپلو غوښتنو او هدفونو په باب په کې یوه کرښه هم لیدای نه شي.

نو کله چې مطبوعات یوازې د چاینلونو د هدفونو د خپرولو وسیلې وي، نو هغه به څنګه وکولای شي ځان ته لوستونکي ومومي؟ نو دلته دا پوښتنه راولاړیږي چې دغه یو شمېر مطبوعاتیان په داسې حال کې چې یو هم له زړه لوستونکي او مینه وال نه لري او له دکاندارانو او هټیوالو پرته چې هغه هم د کڅوړو د جوړولو په تمه دي بل داسې لېوال نه لري، نو دوی بیا د چا لپاره دومره کاغذونه توروي؟ د بیت المال سرمایه مصرفوي، دوی باید له خپلو ځانونو څخه پوښتنه وکړي چې مطبوعات د چا لپاره؟ موږ ولې نشرات کوو او له نشراتو څخه مو هدف څه دی؟

که چیرې هدف د خپلې سیاسي چینې د موخو تبلیغول او عامه ذهنیت په شک کې اچول وي او دیوې شخصي دستګاه د ماشین چالانول وي، نو دا خو په حقیقت کې یوه لویه ګناه ده.

دغه کسان خو د ملت دښمنان دي، دوی په خپله له خپلو مخونو څخه ځادر لیرې کوي او هره شېبه خپل پټ او شوم راز بربنډوي او که چیرې بیا داسې نه وي مطبوعاتو واقعاً د خلکو لپاره د خدمت لاره وهلې، ټولنیز عدالت د تعمیم او د بشري حقونو د تامینېدو او د تعصباتو د له منځه وړلو په خاطر هڅې کیږي، نو بیا ولې لوستونکي نه لري، ولې خلک دغو مطبوعاتو ته د لوستلو او اورېدلو بیړه نه لري؟

د اکثرو اخبارو او مجلو په سرونو کې لیکل شوي وي چې: بې طرفه، بې ګونده، غیرسیاسي... خو کله چې یې محتوا ته وکتل شي، نو د یو لړ ناروغیو وژونکي مکروبونه په کې له مایکروسکوب او ذره بین پرته لیدل کیږي او ځیني خو یې په دې پلمه چې یاره څه د مطبوعاتو ازادي او دیموکراسي ده هر څه چې کوي هغه کوه، ان یو قوم ته کنځلې هم خپروي او ځیني خو یې پر یو بل ملنډې هم وهي او ځیني بیا ګوري چې د خپلو وګړو شمېر او احصائیې هم خپروي او ځیني خو یې داسې کینې خپروي، چې د قومونو ترمنځ د سختو لانجو او ټکرونو د رامنځته کېدو سبب کیږي.

بله خبره چې په دغو مطبوعاتو کې ورته لمن وهل کیږي هغه د دوو ملي ژبو پښتو او

دري تر منځ د تفاوت او ناانډولۍ خبره ده. په دې وروستيو کې د هېواد په زياترو مطبوعاتو کې دغه ستونزه موجوده ده. دغه خبره هغه کسان چې خپروني کوي ښه احساسولی شي. که ووايو چې ای ليکوالو ! او په اصطلاح د اخلاقي او بشري رسالت مسوولينو او د پيغمبر وارثانو ! ستاسو له دغه شان توپير او ضديت څخه مطلب څه دی؟ نو دوی به زموږ د دې پوښتني په ځواب کې څه ووايي؟

په دغه لانجه کې د کشرانو ترڅنګ د مشرانو لاس هم دی.

داسي ښکاري چې په دغه شراچونه کې لويان هم شريک دي. که چيري د دوی له خوا د دغي ناروغۍ په خپرېدو کې لاس نه وي، نو ولي يې مخنيوی نه کوي؟ ايا دغه اوسني مطبوعات دوی نه ګوري ايا دغه کاغذونه چې چاپيږي د دوی ګوتو ته نه ور رسيږي؟ ضرور وررسيږي او له شکه پرته ويلای شو چې دغه راز ټولو مشرانو ته ښه معلوم دي اوس پوښتنه دا ده چې دوی ولي د دغي ستونزي د ليري کولو په خاطر اقدام نه کوي؟

په دې وروستيو کې دغه خبره اوج ته رسېدلې او که ووايو چې د خپرونو د زياتېدو علت همدا شراچونه ده، اشتباه به مو نه وي کړې.

اوس ټول مطبوعات انحصار شوي دي ،داسي برېښي چې زياتره يې له يوې چينې څخه خړوبېږي. که چيري زموږ دغه خبره غلطه وي، نو بيا تاسي ووايا ست چې د دې دومره اخبارونو او خپرونو پيسې له کومه کيږي؟ دا خدای ښئلی ملنګ جان څوک دی چې دوی ته دومره بې هدفه پيسې ورکوي؟ نو بيا کېدی شي دا ومنو چې ځه ياره ! دوی خو دې ولس ته خدمت کوي او دا پيسې د دې خلکو له ويښتيا سره خاطر لګوي، نو بيا يې ولي د پښتنو او تاجکو تر منځ لانجې رامنځته کړي دي؟ ولي د پښتو ژبي لپاره لکه څنګه چې يې حق دی، ځای نه ورکول کيږي؟

دا ننني يو شمېر مطبوعات دومره بېچاره شوي، چې اوس يې د هنري فلمونو د اداکارانو نيم بربنډ عکسونه او د هغوی د ژوند په باب خبري خپروي، هرې ډلې د خپلو هدفونو د تبليغاتو او د خپلو مشرانو د عکسونو د چاپولو لپاره له اخبارونو څخه شخصي سفرنامې، راپورونه او البومونه جوړ کړي دي او که ورته وويل شي چې صاحبه ! دغه کومي څېرې او کارنامې چې ته يې خپروې له دې نه خو موږ نه خبر يو، نوې خبره وکړه چې په کځوړه کې دي څه راوړي دي؟

د دغي خبري يادول ضروري بولو چې دغه خدای ښئلي ملنګان چې له مطبوعاتو سره مالي مرستي کوي، دوی له دري ژبو پرته له پښتنو سره هم اشنايي لري کنه؟ او که يوازي دري ژبې د افغانستان او سېدونکي بولي او بس !؟

که چيري له دوی سره دا معلومات نه وي نو ضرور ده چې ورته وويل شي او که چيري نه

غواړي پښتانه وپېژني او له هغوی سره اشنايي ولري، نو ضرور نه ده له دغو کسانو څخه پيسې واخيستل شي. بېشکه چې دوی درواغ وايي.

د دوی هدف په هيواد کې د عدالت تامينېدل، نه- بلکي شر اچول دي. په اوس وخت کې چې افغانستان د تاريخ په يوه نازک پړاو کې واقع دی او هره شېبه يې د تباهۍ احتمال شته، نو په دې برخه کې د مطبوعاتو رول له پخوا نه زيات دی.

مطبوعات بايد ولس، ملي يووالي او ورورګلوۍ ته راوبولي، د تعصوبونو د له منځه وړلو په خاطر هڅې وکړي، د قومونو ترمنځ د ګډ تفاهم او اهيمت روحيه پياوړې کړي، د عامه- سياسي شعور په لوړتيا کې ونډه واخلي. اوس وخت د دې خبرو نه دی، چې دا تاجک دی او دا پښتون دی، دا هزاره او دا بل ازبک دی. اوس بايد ټول قومونه د پخوا په شان اوږه پر اوږه د دې وطن په جوړېدو کې برخه واخلي او د نورو په خبرو او وړيا سوغاتونو او پيسو ونه غوليږي. ځکه چې په نړۍ کې داسي څوک نه پيدا کيږي چې چا ته دي وړيا پيسې ورکړي او له هدفه پرته دي مرستي ورسره وکړي. مطبوعات بايد د خلکو د غوښتنو د څرګندولو د ستونزو ليري کولو په خاطر وقف شي، نه د يوې او بلې ډلې د شخصيتونو د عکسونو او البومونو د جوړولو او هسي بېځايه ستاينو په خاطر وکارول شي او د دې تر څنګ د يوه قوم په بل قوم د تفوق او لوړتيا ښودني وسيله وګرځي.

لکه څنګه چې ليدل کيږي، که چيري بېځايه څيزونه له مطبوعاتو ليري کړو، نو موږ د نورو انساني او بشري موضوعګانو له نشتوالي او فقر سره مخامخ کيږو او زموږ خپروني محدود بېږي، ښه به دا وي چې مطبوعات محدود او لږ کړو او ستراتيژي دومره لوړه کړو چې په ټول افغانستان کې حد اقل لسو کسانو ته خو يو اخبار ورسيږي او دا خبره بايد هېره نه شي چې يوازې د کابل څو حوزې او ولسوالۍ د ټول افغانستان نمايندګي نه شي کولای.(44)

سلطان سالار عزیز پور

جرگه بزرگان و سنگر بندي

قبیله سالاران پارسي ستیز

[اوس مهال چې افغان ملت د بېلابېلو سیاسي او نظامي ډلو د تربګینو په اور کې سوځي او د بربادۍ پر لوري تېل وهل کېږي، زیاتې کړې او ډلې کوښښ چې د دغو قومونو ترمنځ د بې اتفاقۍ د اچونې په موخه خپلې ګټې وپالي، یوه بېلګه یې او سنۍ لیکنه ده چې قومي تربګنیو ته په کې لمن وهل شوې او په کې ښکاره ناانصافي له ورایه ښکاري]

بار نخست نیست و آخرین بار هم نخواهد بود که از سنگر قبیله دست پلیدي بسوي ما دراز میشود تا دامن زبان و فرهنگ ما نرا بر چیند.

سوگمندانه حاصل تلاشهاي فارسي ستیزان فرهنگ گریز در جرگهء بزرگان، نا گفته پیدا و پنهان بوده است.

با یستي دانست که این گونه تلاشها به دیروز و امروز محدود نمي شود پیشینهء بسیار دراز دامني دارد.

در یک نگاه پیشینهء تاریخي این تلاشها را به دو دورهء گسسته از هم اما با آماج یگانه میتوان دید.

نخست دوراني که عرب زبانان فارسي ستیز از جایگاهي فرا دستان فرمانروا بر ما میتازندو با سیطرهء سلطهء انحصاري خویش در گسترهء زبان وفرهنگ، توانایي علمي و فلسفي زبان فارسي را میربایند.

دو دیگر دوراني که اژدهاي استعمار سر بلند میکنند تا به کمک قبیله، زبان میان تباري و میانجي حوزه هاي تمدني و فرهنگي را از ما بربایند.

شگفتا با وجود این همه دست اندازي ها و فراز و فرود هاي بسیار این زبان توانست از توفان هاي مرگبار رهایي بیابد و همچنان راهي رشد خود را در پیش بگیرد. اما در اثر زیان هاي وارده از سوي عوامل استعماري و قبایلي زنجیره تکاملي آن آسیب میبینند و دچار افت هاي بسیاري میشود.

عوامل استعمار

استعمار گران اگر از یک سو میکوشند تا به منافع زمیني و زیر زمیني کشور ها دست یابند از سوي دیگر از بر پایي دستگاه سیاسي و اداري وابسته و برداشتن فرهنگ و زبان کشور ها به سود خویش چشم نمي پوشند .

به گفته دانشمندي ـ براي اسارت ملتي کافي است زبانش را گرفت و همچنان براي از میان برداشتن تمدني و فرهنگي.

تصادفي نیست که انگلیسها زبان اردو را در برابر زبان فارسي در نیم قاره هند برمیکشند و همچنان زبان محلي پشتو را در برابر زبان فارسي در افغانستان.

پیوند نا میمون قبیله با استعمار

اگر از عوامل نطفه بندي پارسي ستیزي در زمان امیر شیر علي خان بگذریم در دوران حاکمیت عبد الرحمان خان است که وصلت نا میمون پیوند قبیله و استعمار بسته میشود . در اینجاست که انگلیس ها با استفاده از حربه ء زبان بقاي زمامداران طرفدارخود را در کابل ضمانت میکنند و از سوي دیگر به مقاصد استعماري خود دست میابند .

از همان زمان به بعد عنوان کردن زبان پشتو به جاي زبان ملي و رجحان دادن در قاموس نامهاي مقامات و مراسم نظامي و پیوستن آن با برنامه هاي آموزشي و درسي و دادن امتیازات اجتماعي و سیاسي به گوینده گان زبان پشتو از جمله رسم هاي سنتي و عنعنوي این کشور شده است.

در زمان امیر حبیب الله خان است که بسي از واژه هاي زبان پشتو وارد زبانزد هاي نظامي میشود و در عصر نادرخان است که دامنهء این تلاشها گسترده تر میشود . محمد گل خان مومند وزیر داخلهء وقت تحریکاتي را درجهت تعمیم زبان پشتو و طرد زبان فارسي نه تنها از دوایر دولت بلکه از موسسات تعلیمي و حتا خانه و بازار آغاز میکند .

درضمن وي مردمان فارسي زبان و ترکي زبان را وا دار میسازد تا عرایض شان را به زبان پشتو بنویسند و عرایضي که به زبان فارسي و یا ترکي میبود به آن ترتیب اثر داده نمیشد .

و همچنان به خاطر استفاده از تفرقه زباني و امتیاز بخشیدن به زبان پشتو و پشتو زبانان گروه بزرگي از خانواده هاي پشتون را از بیرون مرز ها به شمال هندو کش جاي گزین کردند تا با این کار توانسته باشند در صفوف فارسي زبانان تفرقه و به پشتو زبانان

کمکي کرده باشند . تا اینکه در قانون اساسي سال 1342 خورشیدي مسئله دوگانه گي زبان مطرح میشود و درآن جاست که گروهي از تمامیت خواهان و فارسي ستیزان از جمله غلام محمد فرهاد ، رشتین ، زابلي ، زدران ، عصمتي و ارشاد اعتراض میکنند . و پیشنهاد میکنند که رسمیت تنها و تنها به زبان پشتو محدود بماند . هرچند تمامیت خواهان در برابر اکثریت مخالف درین راه به مقصد نمي رسند ؛ اما با اصرار ماده 35 مبني بر موظف بودن دولت در تقویت زبان پشتو از طریق برنامهء موثري در فصل مربوط به حقوق و وظایف مردم اضافه میشود. چون در ضمن مباحثه راجع به این موضوع محمد قدیر تره کي زبان ازبکي و سایر زبان هاي محلي را منحط خواند . محمد کریم نزیهي نویسنده و ادبشناس افغانستان به رسم احتجاج با مجلس مقاطعه کرد .

زبان اکثریت

زبان اکثریت مردم افغانستان زبان فارسي بوده و میباشد .

با وجودیکه اکثریت مردم افغانستان از جمله ولایات شمالي ، مرکزي ، غربي و کلیه شهر هاي افغانستان به استثناي چند شهر در مشرق و جنوب به زبان فارسي سخن میگویند و از دیر زمان به این سو زبان رسمي و اداري کشور که با کمي اختلاف لهجه یي تقریباً 90 فیصد مردم افغانستان به این زبان تکلم میکنند و افهام و تفهیم مینمایند.

با آن هم قبیله سالاران فارسي ستیز نه تنها به این باور نیستند ؛ بلکه به پخش تیوري هاي بي اساس در میان مردم دامن میزنند. زبان فارسي را زبان اقلیت مردم افغانستان جا میزنند. چون پخش این اکاذیب با واقعیت دیروزي و امروزي همسازي ندارد.

به نا چار تلاش مي نمایند تا زبان پشتو را ملي اعلام کنند !!

پشتو سازي همه نامها و زبانزدهاي اداري و لشکري جزء همین تلاشها میباشد.

این پشتو سازي به گفتهء دانشمند فرزانهء باختر زمین در همه جا درد سر آفرین است و حتا ارتباطات طبعي مردم را خدشه دار میسازد.

تیوري هاي بي اساس

مخالفان زبان فارسي از هیچ گونه تلاش در بر انداختن این زبان دست بر نمیدارند.

از مخالفت مستقیم گرفته تا پخش تیوري هاي بي اساس و واکنش هاي بیمار گونه اگر محمد گل خان مومند و طالبان مستقیماً مانع گفتگو به زبان فارسي میشدند ، برخي از پشتونها و فارسي زبانان پشتو تبار همصدا با نظریه پردازان استعماري زبان فارسي را چند زبان جا میزنند و آنرا به زعم خود شان به زبان هاي به اصطلاح تاجکي،

دري و.. تجزيه مينمايند. بي خبر ازينكه ما در تمام دنيا يک زبان فارسي داريم. آنگونه يي كه يک زبان انگيسي داريم و همچنان آلماني و يا هم پشتو. البته با گونه هاي مختلف تاريخي ، جغرافيايي و كاربردي آن.

زبان فارسي در پهلوي گونه هاي تاريخي آن: فارسي قديم (اويستايي، پهلوي) ، دري و گونه هاي جغرافيايي آن مانند: شيرازي ، كابلي ، تهراني ، سمرقندي ، بدخشاني ، هراتي ، مشهدي ، پنجشيري ، بامياني و... گونه هاي ادبي خود را نيز دارد .

زبان فارسي با ظرفيت و توانمندي كه داشته و دارد در ابعاد فرهنگي و هنري خود يكي از بزرگترين ده زبان زنده دنيا ميباشد.

دشمني با زبان فارسي دشمني با فرهنگ انساني است

دشمني با زبان فارسي نه تنها دشمني با يگانه گي و وحدت ملي است ، بلكه دشمني با حوزه هاي تمدني و فرهنگي است كه بزرگترين افتخارات بشري را در خود داشته و دارد بزرگترين و نام آور ترين كسان در گستره عرفان، شعر ، فلسفه و كلام به اين زبان قلم زده اند .

كساني كه به خاطر به اصطلاح تقويه تبار خود آبروي به دست داشتهء خود را كه از طريق همين زبان كمايي كرده اند به باد ميدهند و يا آنرا به زر نا سره ميفروشند دير و يا زود پشيمان خواهند شد و آنگاه پشيماني سودي نخواهد داشت.

جايگاه زبان در دولت هاي معاصر

بسياري از كسانيكه ادعاي روشن فكري و روشنگري داشته و دارند به باور پا ميفشارند كه زبان به صورت عام نقش كليدي ديروزي خود را از دست داده است. بر خلاف پندار اين گروه بايد گفت: امروز هيچ دانشمند با هوشي از نقش كليدي زبان نميتواند چشم پوشي نمايد تعريفي كه امروز از انسان مينمايند در پهلوي گفته هاي گذشته كه انسان موجود ابزار ساز است و يا انسان اشرف مخلوقات است ؛ انسان را حيواني به اضافه ء زبان ميدانند .

از همين رو نقش پديدهء زباني را نبايد در محدودهء وسيلهء افهام و تفهيم محدود كرد و يا آنرا وسيلهء نا چيزي بر شمرد .

زماني ما به نقش كليدي و بنيادي زبان بهتر آشنا خواهيم شد كه از تاثير گذاري زبان و فرهنگ انگلو ساكسون ها در تشكل امريكا آگاه شويم. تا كنون نمونهء بهتر ازين دولت را از نگاهي تركيب نژادي قومي ، فني و اداري نداريم.

کنون که ما در برابر تهاجم فرهنگي و زباني خلع سلاح هستيم ، اما مقاومت فرهنگي ما به جايش باقي است و زمزمه هاي ازين دست ما را نسبت به زبان و آينده فرهنگي ما اميد وار ميسازد :

" زبان من حريرين است
ولي اين پرنيان را قطره يي از خون پولاد ست در هر تار
به جنگ من ميا زنهار ".

واصف باختري(45)

ع. گ. زرمتی

ایا د مطبوعاتو ازادي د توهین لپاره ده؟

کله چې زموږ د هېواد مشران د خپلو سفرونو په وخت کې بهرنیانو ته د خپلو بریالیتوبونو یادونه کوي، نو په ډېر ویاړ دا هم وایي چې په افغانستان کې مطبوعات ازاد دي او په کابل کې تر سلو زیاتې ورځپاڼې، مجلې او اوونیزې خپرېږي.

د اطلاعاتو او کلتور وزارت چارواکي هم د خپلو فعالیتونو د بیانولو په وخت کې په ډېر ویاړ همدا خبره کوي. دوی ښایي خبر نه وي چې په کابل کې په خپرېدونکو جریدو کې څه څه خپرېږي؟

په داسې حال کې چې زموږ د هېواد د مطبوعاتو په قانون کې هېڅ اجازه نه شته چې زموږ دیني مقدساتو او ملي ویاړونو ته توهین وکړي او یا زموږ په هېواد کې سمتي او ژبني تعصباتو راپیدا کولو ته لمن ووهي. خو شته داسې خپرونې چې په ډېر جرئت سره هم زموږ ملي ویاړونو ته سپکاوی کوي، هم سمتي او ژبنی بدبینی راپاروي او هم د ځینو اشخاصو سپکاوی کوي.

په کابل کې شته داسې خپرونې چې دا هرڅه په ډېر جرئت په خپلو پاڼو کې خپروي، کله په کې زموږ د هېواد د ازادۍ د اتلانو لکه وزیر اکبرخان او نورو کارنامو او سربښندنو ته په ټیټه سترګه کتل کېږي او لوستونکو ته داسې ښیي چې ګواکې هغوی هېڅ هم نه دي کړي. یوازې یې په ټول عمر کې یو ځل تومانچه راایستلې او د هېواد دښمن یې پرې ویشتلی دی او یا خو په ځینو خپرونو کې ژبنیو تعصباتو ته لمن وهل کېږي.

خو راځئ د داسې یوې جریدې پاڼې سره واړوو، چې محترم لیکوال او کارکوونکي یې په پټو سترګو هغه څه لیکي، چې نور خلک یې یوازې له ځانه سره ویلای شي او دویم کس ته یې هم د ویلو جرئت نه کوي. ځکه چې ناسنجول شوې خبره به یې چا ته ټوپک په لاس ورکړي او د خپل ورور او خپل هېوادوال وینه به تویه کړي، چې دا لوی مسوولیت دی او هېڅ د سلیم عقل خاوند نه غواړي یو ځل بیا زموږ په جنګځپلي هېواد کې د وینو تویولو لامل وګرځي.

په انتظار کې مو نه پرېږدم، دا جریده د 'پنجرې' جریده ده، چې له ځانه پرته یې له ټولو سره دښمني را اخیستې ده. دا جریده په خپله ۴۲ مه ګڼه کې 'در جنوب کشور چه میگذرد؟' لیکي:

'درین اواخر اخبار و گزارشهای غم انگیز و پیاپی از حریق کردن مکاتب، بخصوص مکاتب نسوان در ولایات وردگ، لوگر، قندهار و ننگرهار توسط گروه جاهل و ضد فرهنگ طالبان و سایر دشمنان صلح و ازادي مردم افغانستان در رسانه ها منتشر میگردد.

در حالیکه در همین ایام اخبار احیای بازسازی و نوسازي ده ها مکتب و مدرسه در شمال کشور از طریق مطبوعات و رادیو تلویزیون کشور منعکس گردیده است و پروسه ساخت و ساز مکاتب، توسط دولت و موسسات خارجي امدادرسان همچنان ادامه دارد. بایک مقایسه اجمالي این دو فکتور متضاد، واضح میشود که در شمال مردم تشنه اموزش علم و دانش برای بدست اوردن ابزارهاي کسب دانش در تلاش و تقلا هستند؛ حالانکه معلوم نیست چه بر سر مردم جنوب ادمه است که در پیش چشمان شان، مکاتب و مدارس شانرا اتش میزنند ولی انها خاموشانه به نظاره میپردازند و دم بر نمي ارند.

پس حق داریم بپرسیم بر مردم جنوب چه امد؟'

دوی پوښتنه کړې ده او زه دلته ځکه نه غواړم چې د دوی مکمل ځواب ولیکم، چې خدای مه کړه له خولې مې داسې خبره ونه وځي، چې په کې د کومې سیمې او یا شخص مقام ته سپکاوی وشي او نه غواړم ځان ورسره په یوه جوال کې واچوم او په مسوولیت کې ځان ورسره شریک کړم.

یوازې دومره به ووایم چې د جنوب پر خلکو نه، بلکې زموږ پر یو شمېر نورو هېوادوالو هم هغه څه راغلي دي، چې دوې لسیزې د مخه په ټولو راغلي وو. چې سرو لښکرو یې کلي او کورونه بمبارول او ځینو نورو یې ښوونځي ورانول او مکتبي زامن یې ورته وژل، دوی خاموشانه ورکتل.

زموږ پر خلکو، په تېره بیا له پاکستان او نورو ګاونډیانو سره پر اوسېدونکو سرحدي سیمو هغه څه راغلي دي، چې یوه لسیزه د مخه د کابل پر خلکو راغلي دي، چې د تنظیمونو په بېرحمانه جګړو کې کورونه، ښوونځي او جوماتونه ورانېدل، د زړه ټوټې یې له منځه تللې او دوی 'خاموشانه' ورته کتل.

پر ټولو حقونو یې تېری کېده، دوی 'خاموشانه' ورته کتل، یوازې سوړ اسوېلی به یې له خولې وایست، نور یې هېڅ هم نه شوای کولای، ځکه خپل ژوند یې هم د بې مسوولیته ټوپکوال له خوا په خطر کې زموږ د هېواد په جنوبي سیمو کې هم د بېته ورته یو حالت

واکمن دی.

پاکستان یې تر ثنګ واقع دی او ټولو ته معلومه ده چې پاکستان 'په خوله یوه او په زړه بله کوي' په یوه لاس لهو امریکا او نړیوالې ټولنې څخه له تروریزم سره د مبارزې په نامه پیسې او نور امتیازات اخلي او په بل لاس هغه پیسې بهرنیو تروریستانو ته ورکوي، چې زموږ په هېواد - په تېره بیا جنوب کې ورباندې امنیت له منځه یوسي. ښوونځي یې وسوځوي، لارې او پلونه یې وران کړي او بېګناه خلک یې شهیدان کړي.

د جنوب خلک هم د نورو هېوادوالو په څېر د علم او پوهې تږي دي، ښایي له راډیوګانو څخه مو اورېدلي وي، چې نجونې او هلکان په سوځول شویو ښوونځیو او کېږدیو کې زده کړو ته دوام ورکوي. زموږ د هېواد د دښمنانو او تروریستانو او د علم د دښمنانو لاس چې هرځای ته ورسېږي، د بهرنیانو په اشاره خپل هېواد ورانوي.

ښایي اورېدلي مو وي، چې څو شپې دمخه یې ښوونځي وسوځول. نو په یوه او بل نوم زموږ د هېوادوالو وېشل به د هوښیارو خلکو کار نه وي. دا چې لیکلي یې دي چې زموږ د هېواد په شمالي سیمو کې دولت او بهرنیو مرستندویو موسسو له خوا ښوونځي او مدرسې جوړېږي، ډېره د خوښۍ خبره ده، لوی خدای دې وکړي چې په ټول هېواد کې داسې زمینې برابرې شي.

خو که موږ متضاده مقایسه وکړو، ښایي د نورو سیمو خلک ګیله وکړي او ووایي چې موږ څه ګناه کړې ده، چې ښوونځي او مدرسه نه راته جوړېږي؟

که ښوونځي سوځول کېږي، تاسې هم لیکلي دي چې د طالبانو جاهله او فرهنګ ضد ډله او د افغانانو د سولې او ازادۍ دښمنان یې سوځوي، د هېواد په جنوب کې او نورو سرحدي سیمو کې خلک په خپله په ښوونځیو پیرې کوي او له دښمنانو څخه یې ساتي، خو ترور، ترور دی. کله- کله په ډېرو لیریو هېوادونو کې هم مانې ورانوي. هلته خلک په خپل لګښت ښوونځي اود لوړو زده کړو موسسې چلوي، د خوست پوهنتون او زیاتره ښوونځي یې ښه بېلګه بللای شو.

دا چې په دې سیمو کې هم د امنیت چارې د ځینو غیرمسلکي کسانو او جنګسالارانو په لاس کې دي او د امنیت په تامین کې پاتې راغلي دي او خارجي دښمنانو یې ښوونځي سوځولي دي، نو د دوی څه ګناه ده؟

تاسې هم د ۱۳۸۲ المریزکال د زمري (اسد) د پنځمې نېټې په ۴۱مه ګڼه کې اعتراف کوئ چې په جنوب کې د ناکراریو ریښه په اسلام اباد کې ده.

د پنجرې د دغې ګڼې یوه برخه دلته رانقلوم:

'رادیو بي بي سي و دولتمردان انګلیس که سیاست خود را به ګونه های مختلف از

حنجره گردانندګان و گوینده گان ان رادیو بیرون میکشند ، بخوبي میدانند که جنگ و عملیات جنگي افراد طالبان، گاه وبیگاه در مناطق جنوب و جنوب شرقي کشور، ناشي از قیام ها مخالفت های مردم ان مناطق نیست، بلکه جنگجویان طالب و القاعده با خرابکاران گلبدین حکمتیار در انسوی مرزهاي جنوبي و شرقي وارد افغانستان میشوند و ریشه حمایت از طالبان در جنوب و نه در میان مردم پشتون، بلکه در اسام اباد قرار دارد...'

بالکل همداسې ده، زموږ د ډېرې ستونزې په تېرو دوه نیمو لسیزو کې د غرضي ګاونډیانو د پټو او ښکاره تېریو پایله ده، خو موږ نه پوهېدلو او د یو بل سترګو ته مو خاورې ورشیندلې. راځئ چې وروسته له دې پوه شو او ځانونه د پردیو په اشاره په سیمو سره ونه وېشو.

دا وونیزه په خپلو نورو ګڼو کې هم د سمتي بدبینیو مسئله په بېلابېلو شکلونو مطرح کوي، په همدې ۴۱ ګڼه کې د 'مخالفین دولت در جنوب کیها هستند؟' تر سرلیک لاندې په مطلب کې هم د سمت مسئله مطرح کوي، چې کېدی شي په بل ډول یې مطرح کړې وای.

دوی په نورو لیکنو هم د انساني مقام د درناوي خیال نه ساتي. مثلاً د پلوشې جریدې د کومې لیکنې په ځواب کې بل لیکوال مخاطبوي:

'یک راس نویسنده عزیز! نمیدانم چرا میخواهي با ارائه بیوگرافي ستانیزی ما هم مثل تو ستانیزی شناس شویم، ابروی این پیرمرد را بیشتر ازین حراج مکن... !'

نژدې شل کاله وړاندې کېږي چې له مطبوعاتو سره سر و کار لرم، خو په دې موده کې مې داسې کلمات نه دي تر سترګو شوي، چې په دې او ځینو نورو جریدو کې یې وینم.

ما د پلوشې ددوی په وینا د جېبي جریدې ګڼې نه دي لوستي، که څه هم په دې مطبوعاتي جګړه کې داسې کلمات استعمالوي، نو د افسوس ځای دی، باید چې د ادب جنازه واخلو.

په هر صورت، خبره رانه اوږده شوه، زما خبرې د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزارت مشرتابه ته متوجه دي. نه پوهېږم چې هغوی ولې لاس تر زنې ناست دي، چې د سترګو په وړاندې یې مطبوعات د بیارغونې او ملي یووالي په تامین کې د خدمت کولو پرځای د نفاق تخمونه شیندي. د افسوس ځای دی، چې د کابل ځینې مطبوعاتي زموږ د هېواد د یوې سیمې پرضد تبلیغات کوي، ایا د مطبوعاتو ازادي همداسې وي، چې هرڅوک چې هرڅه یې زړه وغواړي، هغه ولیکي؟ ایا د مطبوعاتو ازادي داسې وي چې موږ یوه سیمه ښه، علمدوسته اوبله بد او جاهله وبولو؟

ایا زموږ ازادې جریدې دا حق لري چې چا ته سپکاوی وکړي؟

که د اطلاعاتو او کلتور وزارت د چارواکو پالیسي دا وي، باید چې په ډاګه ووایي.

دا وزارت خلکو ته مسوولیت لري، چې مطبوعات د قانون له مخې کنټرول کړي. د دغې جریدې مثال مې ځکه ورکړ، چې ما لیدلې او کتلې وه. ښایي نورې به هم همداسې خپرونې وي، چې مسوولین به یې له بلې سیمې او بل چا سره تعصب ولري، خو دا حق نه لري چې خپله کرکه او کینه په مطبوعاتو کې څرګنده کړي او په دې وران- ویجاړ هېواد کې د نورو بې اتفاقیو او وینې تویولو سبب وګرځي.

د اطلاعاتو او کلتور وزارت باید ځواب ووایي.(46)

قرار اندړ

(صبا) ښکنځلنامه بابا (رح) ولې ښکنځي؟
اوس به زمونږ د ارګ دلالان دې انجام ته څه وایي؟

ارزښتپالنه یو سرېتوب ټاکونکی برید دی، هغه انسان چې په ژوندانه کې ارزښتپال نه
وي په ټولنیز لحاظ له ژویو سره څه دومره توپیر نه لري.

څه مادي ارزښتونه وي او څه معنوي ارزښتونه، څه دیني وي او څه عمومي اخلاقي
ارزښتونه وي.

د دغسې ارزښتونو له ډلې څخه هم د نني انسان لپاره دهغه په ملي تعهد پورې تړلي ارزښتونه دي چې نننی انسان په هغو ارزښتونو کې چې ګروهه پرې لري لمړۍ درجه اهمیت ورکوي. هغه وګړي چې په نننۍ نړۍ کې ملي ارزښتونو ته اهمیت نه ورکوي، یاغي او شاذ وګړي بلل کېږي، د نننۍ نړۍ ډېر مضر بلل شوي وګړي (مذهبي بنسټپال) که څه هم برید او حد نه منونکي ګڼل شوي خو هغوی هم ملي ارزښتونو ته که په عملي نه وي نو په شعاري لحاظ ټینګ قایل دي.

په ملي ارزښتونو کې یو ډېر مهم ارزښت د ملي سټو درناوی دی، دانسانانو ترمینځ ټولنیز تړاوو او انتساب د یولړ داسې ارزښتونو پر بنسټ وي چې ټول پرې اجتماع پرې ایمان او ګروهه لري، د یوې ملي ټولنې قیام هم هلته شونی شو چې په معینو اقدارو مو اتفاق راغی، که دغه څه ترمینځ نه وي نو بیاخو دې د دروغجنو مخ تور وي. که مو یوځای اوسېدلو ته اړتیا نه وي بیا به نه سره اوسېږو، هرسړی دې هلته ځي چې په نوم یې دی، په سر، مال، وینه او قلم یې پاللی، تردې بیا هاغسې بهتره ده، لږترلږه په خپل کور کې به څوک نه ښکنځل کېږي.

پیغمبر(ص) وایي: چې د بندګانو شکر یې پرځای نکړ، دخدای شکر به هم په ځای نکړای شي. افغانستان زمونږ کور دی، زمونږ غرغر یې د نیکونو د قربانیو ځلې او درې درې یې د نیکونو د سترېو او غازي آسونو سومې ښکل کړې. هغه خلک چې ګمان کوي د چا له هڅو او قربانیو پرته د خپل هېواد خاوند شوی د حماقت رنځور دی او هغه څوک چې دخدای داد او د نیکونو د قربانیو دغه هدیه ناڅه ګڼي هغوی پدې خاوره د اوسېدلو حق نه لري.

موده وړاندې مي، د صبا په نامه په یوه داسې مجله کې چې لورونه یې کمه او ځورونه یې ډېره لرله، په یوه کاریکاتور سترګي ونښتې چې د مجلې د مېنځ د پاڼو په ډېره ابتره توګه پداسې ډول چاپل شوې وو چې له مخکې، ورسته، نن، پرون، پوهې، ادب، هنر، نقد ، څېړنې، فلسفې او طنز او یا بل کوم مضمون او غرض سره یې هیڅ ډول تړاو نه تعبیرېده چې د نشر توجیه یې پرې شوې وای، او د نفرت، حقارت، نفاق، دوه مخي، سپک خوی، لجاجت، سفاهت او جسارت پرې له یوې خوا هم نه جوړېده.

د رهین د بیان د ازادي تر چتر او د خلیلزاد د جمهوري افغانستان تر نیم ځوړند بیرغ لاندې د ملي توهین دغه وثیقه ولولئ، په پورتني انځور کې خپل باباولي ولټوئ، که نن تاسو ته پدې کرغېړن تصویر کې خپل باباولي در حضور نشي نو د سبا لپاره پدې پاخه باوري اوسئ چې ستاسو د اولادونو او نوي نسل په ذهن کې به بابا ولي(رحمه الله) همدغسې انځور وي لکه د صبا د علمي ! فرهنګي ! او ادبي !!!!! مجلې پدې ګڼه کي چې دغو کرغېړنو او ګناهګارو ګوتو انځور کړی.

انځور د صبا مجلې د شپږدېرشمي ګڼې په ۳۳ مخ کې وګورئ.**(47)**

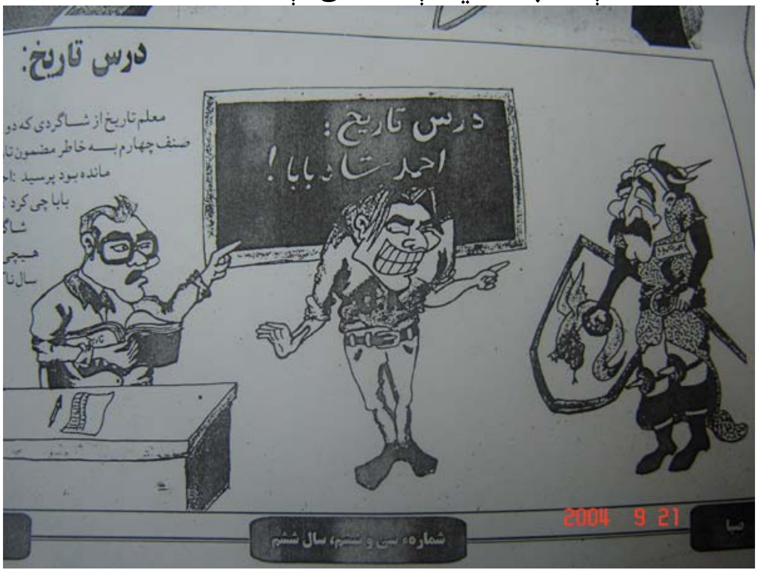

خالد هادي (حیدري)

د ولس په وړاندې درغلي څه ته وايي؟

له کله چې په افغانستان کې د ډیموکراسۍ په نوم وروستي تحولات راغلل او د طالبانو د واکمنۍ د راپرځیدو اعلان وشو. نو ولس ته دا امید پیدا شو چې نور به یې څوک پر پت، عزت او ملي ارزښتونو تېری نه کوي، نور به یې څوک په نه جرم تر زندانونو نه کشوي، نور به یې څوک پر تاریخ او ملي ویاړونو ملنډې نه وهي، نور په یې څوک د ملي یووالي ریښې نه باسي، نور به د ولس اکثریت او اقلیت ته خپل روا حقونه د عدالت له مخې ورکول کیږي او نور...

خو افسوس چې داسې هیڅ هم ونشول او د طالبانو د توري دوري په پرتله ملي ضد توري تیارې بیا هم پرهیواد راغلې، چې نه یوازې یې د همدې ولس ملي شتمنۍ لوټ او تالا کړې بلکې د همدې ولس تر منځ یې د ملي وحدت په له منځه وړلو کې هر ډول هڅه په کار واچول شوه: د هیواد د اکثریت ژبه نوره هم تر پښو لاندې شوه. په مطبوعاتو کې ملي مشرانو ته ښکنځل، پر ملي ویاړونو ملنډې وهل، ملي ټرمینالوژي له منځه وړل خو دې حد ته رسیدلي، چې د پلازمینې په هر کتابپلورنځي کې د مجلو او ورځپانو پر مخ یې له واریه په غټو توري هر څوک لیدلای شي، د ساري په توګه (هفته نامه کابل، پنجره، پیام مجاهد او دا دی اوس مهال صبا اوونیزه) هم په دې کتار کې راځي، چې په دغو ښکنځلو او سپکاوي یې لاس پورې کړی دی.

په دې لارکې د اطلاعاتو کلتور وزارت خپل ټول توان د هر ډول ملي ضد کارونو په تر سره کولو کې نه دی سپمولی، آن چې په زیاتو مواردو کې خو د دغو خپرونو ښغه همکاري کوي، د ساري په توګه د پنجرې اوونیزې چلوونکی د ښاغلي رهین دوست دی، چې کېدی شي په دې خپرونه کې زیاتې خپرېدونکي ښکنځلې د هغه په طبعه برابرې وي.

څه موده مخکې ښاغلي کرزي د سید جمال الدین افغان جایزه رهین مخدوم ته ځکه ورکړه، چې ګواکې ستر خدمتونه یې کړي دي، په خپله وینا کښې یې زیاته کړه (رهین مخدوم د خپل ولس په وړاندې همیشه د اخلاص او هیوادپرستۍ له مخې د د هر ډول

ملي خیانتونو مخه نیولې ده) خو دومره څوک پیدا نه شو چې دا پوښتنه وکړي چې د کلتور وزارت د خپل ولس په وړاندې کوم مسوولیت تر سره کړی دی؟ که دا خدمت وي، چې ملي ټرمینالوژي دې په خپرونو کې تر پښو لاندې شي، بیا خو سمه ده، که دا خدمت وي، چې ځوان لیکوال دې ځارنوالیو ته ورمعرفي کړي، نو بیا هم ښخې سهي ده، که د بیان د ازادۍ تر شعار لاندې د ځینو لیکوالو قلمونه ماتېږي او د ځینو لیکنو په تور بند ته اچول کېږي، بیا خو رښتیا هم چې رهین ستر خدمتګار دی.

که د کلتور وزارت د هیواد ملي ټرمینالوژۍ په پردۍ ټرمینالوژۍ اړولو ته ملي خدمت ویل کیږي، نو بیا دي دا جایزه هم د مخدوم مبارک وي.

د ټولي پلازمیني او ولایتونو د وزارتونو او ریاستونو لوحې له پښتو څخه اړول که ملي خدمت وي او له مخې یې د ملي امنیت ستر ستون (ستره محکمه) په دادګاه عالي او د هیواد د روڼاندو مرکز (پوهنتون) په دانشګاه اړول کیږي نو بیا دي دا جایزه هم د مخدوم مبارک وي.

د پلازمني په راډیو تلویزیون کې پښتو په سلو کې پنځه نشرات هم نه لري، خود ایراني فلمونو او ایراني سریالونو کچه تر پښتو ډېره وي، بیا خو رښتیا هم چې رهین هېواد پال او پر افغاني- ملي ارزښتونو مین وزیر دی، اوسنۍ جایزه دې هم د مخدوم مبارک وي.

یو ستر خدمت خو یې دا دی په دې وروستیو کې یې کړی، چې هغه په صبا اوونیزه کې چې له کابله خپرېږي، د احمد شاه بابا یو کارټون دی، چې په دې وروستیو کې خپور شوی دی، په دې کې احمد شاه بابا انځور شوی، چې ښکرونه او بدرنګه څېره لري او په ټولګي کې ولاړ دی. په ټولګي کې ولاړ ښوونکی له زده کوونکي څخه پوښتي: "احمد شاه بابا چی کرد؟

ـهیچ، مرا دو سال ناکام کرد".

(صبا، شپږم کال، ۳۶مه ګڼه، مخ: ۳۳)

نو ښاغلی رهین چې د دویم ځل لپاره د وزارت پر څوکۍ پاتې دی، د دې ډول سپکاوي لپاره څه دلیل لري؟؟ ایا د صبا ښاغلي کارکوونکي به هم ځارنوالیو ته معرفي کوي؟

غلام رسول خوشبخت چې له شپږو میاشتو راهیسې په بېرحمۍ سره په بند کې پروت دی، هېڅوک یې هم پوښتنه نه کوي، آن د کابل توقیف خانې مشر د حامد کرزي د فرهنګي سلاکار زلمي هېوادمل امر هم نه مني او د خپل شخصي عقدو له مخې یې دا شاعر په بند کې اچولی، چې د کلتور وزارت یې پر حال غوږونه کاڼه اچوي. دغه راز د ښاغلي مبارز استعفا هم د دې وزارت په بدنامۍ تمامه شوه، چې په خپله رهین ورپسې په مطبوعاتي کې له توهین او اهانت څخه ډکې خبرې کولې.

په افغانستان کې ګڼ شمېر فرهنګپال او لیکوال پر دې موضوع سخت خواشیني دي او کېدی شي په زیاتو ولایتونو کې رسماً احتجاجي لیکنې خپرې کړي. (48)

برهان

د رهین په وړاندي د کابل لاریون څه شي وهڅاوه؟

د کب په ۲۴مه نیټه په کابل کي د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور وزیر، مخدوم رهین، په وړاندي یو لاریون تر سره سو چي د هغهٔ د بیلابیلو نادودو له امله یي له مشرانو چارواکو وغوښتل چي رهین له دندي ګوښه کړي او پر ځاي یي یو رښتینی افغان او ملي شخصیت راولي. غوسه ناکو مظاهره چیانو رهین د دولتي رسنیو، په ځانګړي توګه د تلویزون او راډیو، پر ناوړه کاروني تورن کړ.

پر ښاغلي رهین باندي له اوږدي مودي راهیسي پراخي نیوکي کیدي، چي د دې پر ځاي چي ازادو ډله ئیزو رسنیو ته وده ورکړي هغوي سانسوروي او په خپله خوښه یي برابروي. ددهٔ په وړاندي دا دریېم په پرتلیزه توګه ستر لاریون دي چي ددهٔ د وزارت چلولو په موده کي ترسره کیږي. په پروني لاریون کي په سلګونو کابل ښاریانو چي ډیري یي ددهٔ د پخوانی 'شورا' غړي وو ګډون کړي وو.

له لاریون کونکو نه به یي واورو:

لاریون کوونکو خپله مظاهره له شاه دوشمیره څخه پیل کړه او ارګ ته نژدي په پښتونستان څلورلاري کي سره غونډ شول. دوي ویل د رهین کړنلاري د ډیموکراسۍ او ولسواکي د آرونو پر خلاف دي ځکه چي دي هڅه کوي دولتي رسنۍ تر خپل نیواک

لاندي وساتي. د دوي غوښتنه له ولسمشر کرزي نه د رهين ژرترژره ګوښه کول وو چي تر اوسه پرې چا غوږ نه دي ګرولي.

لاريون د کابل د ښاريانو د شورا (شوراى شهروندان کابل) له خوا په لار اچول سوى و. رهين تر څو ورځو مخکي دهمدې شورا په خپل سر ټاکلي شوي مشر و چي تر اوسه ډاګيزه نه ده ولي دى له هغې نه واويستل او يا وشړل شو. که څه هم رهين ادعا کوي چي دهٔ په خپله خوښه شورا پرېښوده خو پرون د لاريون کوونکو خبرو داسي ښوده چي کومه شخړه يي تر منځ وه.

يوو لاريون کونکي ويل: 'رهين ټول تلويزونونه او راډيوګاني په خپله کټه را څرخوي'. بل ويل: 'رهين راډيو او تلويزون سانسوروي او دا خپله د ډيموکراسۍ پر خلاف يو کار دي'. بل بيا ويل: 'اوسني حکومت د خلکو او ملي حکومت دي، حکومتي تلويزون او راډيو هم بايد ملي او دخلکو وي، نه دا چي د يوو سړي په طبعه'.

د مخکينيو مظاهرو پايله؟

د رهين په وړاندي لومړي لاريون د ۱۳۸۱ کال د زمري په مياشت کي ترسره شو چي هغه وخت مظاهره چيانو دهٔ د ګوښه کولو لپاره په تاوتريخوالي لاس پوري کړي وو او د اطلاعات او کلتور وزارت د ودانۍ شيشې يي په تيږو ويشتلي وي. خو هغه مهال رهين په غبرګون کي اعتراض کوونکي خپل شخصي دښمنان او ورانې کونکي وبلل. دا لاريون په پخوانۍ لنډمهاله اداره کي د رهين له ټاکلو لږ موده وروسته پېښ سو چي د مظاهره چيانو غږ چا وانه وريدهٔ.

دويم لاريون د ۱۳۸۲ کال د چنګاښ په مياشت کي بيا هم د اطلاعات او کلتور وزارت مخ ته ترسره شو چي د رهين ګوښه کيدل يي غوښتل. هغه مهال لاريون کوونکو رهين د يوي ورځپاڼه چلونکي په ملاتړ نيوکه کوله چا چي په ډيموکراسي کي د اسلام د ونډي په هکله پوښتنه او چته کړي وه او، دستري محکمي په وينا، دين ته يي له سپکاوي ډکه ليکنه ليکلي وه. ويل کيږي رهين هغه وخت د آفتاب ورځپاڼي له ايراني چلوونکي، حسين مهدوي، سره مرسته کړي وه ترڅو د ښارنوالي له نيونځي څخه پښې سپکي کړي او له هيواده بهر لاړ شي. په دې ډول اسلام ته د سپکاوي په تورونو د مهدوي په محاکمه باندي خوله پټه شوه. خو هغه وخت هم هيچا د رهين د ګوښه کيدو او د محکمي د فتوا له مخي له 'بيدينانو ' سره د هغه د مرستي په اړه چا سر ونګرزاوه.

داخلي به وګورو چي ولسمشر کرزي چا چي يوه رايه له رهينه او په ميلونونو رايي له ولسه اخيستي د خلکو غوښتنو ته څه ډول ځواب وايي ؟ !(49)

خالدهادي حيدري

د علامه رشاد په مړینه کې د کلتور وزارت د مور او مېرې سلوک

د روان لمریز کال، د لیندۍ د میاشتې یوولسمه د ارواښاد علامه پوهاند عبدالشکور رشاد د مړینې هغه توره نېټه ده، چې د ملي ماتم د ورځې په څېر ده، چې ټول لر او بر افغانان یې وکړول او تر پایه به یې نه هېروي.

ګران استاد، په داسې حال کې له موږ څخه جلا شو، چې ګران هېواد مو د بېلابېلو تربګنیو او ګډوډیو ښکار دی او د ځینو جګړه‌ماره چارواکو په ګډون زیات نور کسان د وسلو او پیسو په زور په ولس خپلې غوښتنې مني، چې دا څېرې به خپل دغه بدرنګ کار ته نور هم دوام ورکوي.

ګران استاد د خپل ژوند ټول سیزې د خوار، زار، کړېدلي او دردېدلي افغان ملت خدمت ته وقف کړې، چې تر وروستۍ سلګۍ پورې یې په دې ډګر کې صادقانه خدمت ترسره کړ او ملت به یې هم دا خدمت نه هېروي، د ده له خوا راپاتې په لسګونو اثار د دې خبرې پخلی کوي.

خو د استاد پر مړینې، د ملت خواخوږیو، اوښکو او ژړاګانو دا خبره نوره هم څرګنده کړه، چې استاد د خلکو په زړونو کې ژوند کاوه، د خلکو لپاره و، د خلکو په زړونو کې به ژوند کوي او په خلکو پورې به اړه لري.

خو د غم او ویر په دغو خواشینوونکو مراسمو کې د دولتي چارواکو، نه ګډون بیا د دولت د مور و میرې چلند ښه زبات کړ. د ویر او غم د مراسمو پر لومړۍ ورځ چې په کابل کې ترسره شوه، یوازې د ګوتو په شمېر چارواکو ګډون کړی و، چې موږ یوازې انورالحق احدي، ښاغلی ارسلا، برهان الدین رباني او نور... یادولای شو، چې خپل شتون یې تر یوه ځایه څرګند کړ.

د استاد رشاد په یاد د خواشینۍ د مراسمو پر لومړۍ ورځ د اطلاعاتو او کلتور

وزارت ځینو چارواکو هم ګډون وکړ، کله چې ښاغلی رهین د روغتون غولي ته راننوت او د مراسمو سیمې ته نژدې کېښناست، خپل موبایل یې راوکیښ چې د کابل ټلویزیون چارواکي خبر کړي، هغوی راشي او دا مراسم عکاسي کړي، حال دا چې د ټلویزیون درې تنه کارکوونکي له وړاندې هلته ناست وو.

دغه وزارت باید د دغو مراسمو ټولې چارې سمبالولای، باید چې له بهر څخه یې د ځینو فرهنګیانو د راتګ سمبالښت کولای او دغه راز یې نور امکانات هم برابرولای، خو د وزارت چارواکي یوازې یو څو شېبې هلته تم شول، نور نو پر خپله مخه لاړل.

حال دا چې دا وزارت د کابل ښاریانو شورا لري، چې په هره غونډه کې یې د سلګونو کسانو د راتګ زمینه برابرېږي، ان چې زلمی خلیلزاد هم ورته رابولي او په راډیوګانو - ټلویزیون او نورو رسنیو کې یې فعالیتونه خپرېږي، خو د استاد د مړینې اعلان لومړی د کلید راډیو له لارې خپور شو، چې یوه شخصي راډیو ده، د افغانستان راډیو یوازې پښتو څانګې خبر تېر کړ، بس.

استاد د نفس له غرور نه برخمن انسان و، چې هېڅکله یې هم دولتي چارواکو ته لاسونه اوږده نه کړل چې کوم کتاب یې ورته چاپ کړي، یا دې هم د کوم کتاب لپاره پانګه ورکړي، همدا وجه وه چې زیات کتابونه یې ناچاپه پاته دي او په دغو ناچاپه کتابونو کې زیاتره ډېر مهم هم دي، چې نن سبا یې چاپول ډېر ضروري ګڼل کېږي، او سني وزارت خو نه کومه پښتو خپرونه لرله، نه یې کوم پښتو کتاب چاپ کړ او نه به یې د ښاغلي رهین په مشرۍ کې څوک څرک ولګوي، د ښاغلي رهین د واکمنۍ په موده کې دغه وزیر د خپلو هغو لیکنو ټول مواد او پلانونه عملي کړل، چې په امریکا کې ئې په امید اوونیزه کې خپرول، ده نه افغان غوښت، نه یې افغانستان، تر ځان یې د خپلې نظرې زیات ملګري هم راتاو کړي وو، چې د ده د نظریې او رایې پلوي به یې کوله، نو دا د ستم او تعصب لارویان کله د افغان او افغانستان په ګټه خبره منلای شي، بیا د استاد علامه په څېر یو ملي خدمتګار خو به یې خامخا د سترګو اغزی وي.

استاد به په ژوندوني هم له او سنیو چارواکو سر ټکاوه، چې د دې ملت او هېواد په ګټه نه دي، په ځانګړې توګه یې د کلتور وزارت یاداوه، چې په رښتیا هم له تعصب او تربګنۍ ډک چلندونه به یې له تاریخ څخه هېڅلکه هم هېر نه شي.

د کابل په مراسمو کې نه د دولت د رئیس پیغام ولوستل شو، نه د خواخوږۍ مراتب وړاندې شول، نه مو هم د کلتور وزارت له خوا کوم خپور شوی پیغام ولید. ځکه موږ ته خو هسې هم پته وه، چې د کلتور او سنی وزارت یوازې یوې ځانګړې طبقې ته کار کوي او یوې ژبې ته ترجیح ورکوي، چې دا یې د تېر درې کلن کار په اوږدو کې موږ ته څرګند

شول.

دغه وزارت څو ځارنوالان هم تېکه کړي وو، چې کوم لیکوال به یې خوښ نه و، نو سم له لاسه به یې په لاس ورکاوه، یا به یې هم ورته دوسیې جوړولې، چې دا په دې نوې پېړۍ کې د وحشت یوه بېله نندارهوه، چې موږ ولیده او نور نو څرګنده نه ده، چې د دغه وزارت په اډانه کې به کوم نور تبعیضونه سرونه اوچتوي.

بله ورځ چې د استاد جنازه کندهار ته لېږدول کېده، د وزارت له خوا یو کس هم نه و لېږل شوی، لږ تر لږه یې چا یو تش پیغام هم ونه لید، چې هلته یې په چا ولولي. یوازې ګل اغا شېرزي له لومړۍ شېبې تر کندهاره پورې د استاد له جنازې سره ملګرتیا کوله، چې په کندهار کې بیا د کندهار د والي او ښاروال، دغه راز نورو چارواکو منډې تړرې د یادونې وړ دي، چې هر راز همکاري یې وکړه. الله دې دوی روغ لري او دا زیار دې یې په صواب کې راشي.

استاد یوازې د پښتنو نه و، چې د اطلاعاتو او کلتور وزارت دا سې چلند ورسره وکړ، استاد خو د پښتو تر څنګ په نورو ژبو هم کتابونه لیکلي، استاد خو په خپله ځان په قوم او قبیلې پورې منحصر نه ګاڼه، بلکې په ټول افغانستان او افغانانو پورې یې اړه لرله، دا که د کلتور وزارت چارواکي افغانان نه ګڼي، بیا خو نو سمه ده.

خو موږ وینو چې دلته بیا هم ځینې کړۍ استاد ته په پردۍ سترګه ګوري او په دې توګه یې خپل هویت او هدفونه څرګند کړل.

الله دې استاد ته جنتونه وربه برخه کړي، الله دې د ده نجیبې کورنۍ ته صبر ورکړي او د استاد شاګردان دې ګړندي لري، چې وکړای شي د استاد پر پله ګام کښېږدي او د ده یاد دې ژوندی وساتي.(50)

خالد هادي حیدري

ښاغلی رهین اوس څوک لري؟

(عبدالحمید مبارز، د رهین د پالیسۍ یو بل قرباني)

سید مخدوم رهین یو ازښی وزیر دی، چې اکثریت افغانان ورڅخه ناراضه دي او تل د هغه د بې کفایتۍ او مضرو پلانونو خبره کوي.

دا خبره ښاغلي کرزي ته هم څرگنده ده، ځکه چې په تېرو کلونو کې د اطلاعاتو او کلتور وزارت بې کفایتي ټولو ته څرګنده شوې ده، ان چې ځینوځوانو لیکوالو په خپله کرزي ته مخامخ د رهین د کارونو نیمگړتیاوې یادې کړې دي، او د یوه ملي وزارت غوښتنه یې ورڅخه کړې وه، خو نه ده څرگنده چې دی بیا ولې د پخوا په شان د وزارت لپاره غوره څېره وگڼل شوه. ځکه ښاغلي رهین خپل ټول کارونه او هڅې یوې ژبې، یوه قام او یوه اړخ ته ځانگړې کړې دي، حال دا چې په دې هېواد کې ټول مېشت قامونه حق لري چې باید ژبې ته یې کار وشي او دا د نوي اساسي قانون یوه ماده هم ده، چې په دې هېواد کې ټول مېشت قامونه حق لري، چې په خپله ژبه زده کړه وکړي او دولت ته دا مسوولیت ورترغاړې دی، چې ټولو ژبو ته عملي کار وکړي.

کله چې ښاغلي سید مخدوم رهین د وزارت د څوکۍ خپلولو لپاره له امریکا څخه تشریف راوړ، نو سم له لاسه یې خپل مرستیال رهنورد زریاب وټاکه، چې دا ښاغلی یې له فرانسې څخه راوغوښت، دا دواړه ښاغلي د افغان او افغانستان په وړاندې یو دریځ لري، د افغان پرځای (شهروند) غوره گڼي، رهنورد زریاب په یوه عامه غونډه کې وویل، چې دغه ښاغلي ته چا د اساسي قانون مسوده ورسپالې وه، چې ژبه یې ورسمه کړي، خو زریاب د گیلې په ډول وویل چې ده د افغان پر ځای (شهروند) توری لیکلی و، چې وروسته افغان راغلی، دا ښاغلی خپه و، چې د ده فرمایش او غوښتنه ولې نه وه عملي شوې.

دغه راز په خپله رهین تر خپلې مشرۍ لاندې (شورای شهروندان کابل) جوړ کړی، چې

دکابل په هره ناحیه کې ورته دفترونه نیول شوي، له پټو او ښکاره کارونو یې څوک خبر نه دي، چې ایا ملي هدف لري او که یوازې د وزیر د تقویه کولو لپاره کار کوي؟

دغه راز وزیر په تېر کال کې خپله ازموینه وکړه، چې په ډېرو وړو مسایلو یې ځینې ځوان لیکوالان ځارنوالیو ته ورمعرفي کړل او تل یې د بېځایه غچ اخیستنې شعارونه ورکړي دي. لکه ښاغلي عبدالاحمد محمدیار چې له کندهار څخه د وزیر په امر د کابل لوېې ځارنوالۍ ته راوغوښتل شو، یا صالح محمد صالح چې درې ورځې ورځخه تحقیقات روان وو، خو کله چې وزیر ملامت و خوت، نو ځان یې غلی ونیو، هغه د یوه متل له مخې چې، شیخ فریده! پټه خوله دې بهتري ده، په دې برخه کې یې نه بخښنه وغوښته، نه یې مطبوعاتو ته ځواب درلود.

له یوې خوا د بیان د ازادۍ شعارونه ورکوي، له بلې خوا په خپله د بیان د ازادۍ تر ټولو سخت دښمن دی، د ساري په توګه په انټرنټ کې په رهین پسې یوه لیکنه راغلې وه، چې ګواکې رهین د کابل په ځینو سیمو کې د خپلو اشخاصو له خوا کیندنې کوي او تاریخي اثار په پټه راباسي، بیا یې په پټه پلوري، خو ښاغلي رهین د دې پرځای چې اصلي لیکوال پیدا کړي، پوښتنه ځنې وکړي، نور کسان یې ځارنوالیو ته ورمعرفي کړل او دوسیې یې پسې جوړې کړې.

دغه راز یې هوسۍ مجلې ته هم ستونزې پېښې کړې وې، غوښتل یې چې بنده یې کړي، خو کله چې د هوسۍ مجلې چلوونکو د راجستر اسناد وروړاندې کړل، نو دې وزارت ورته پلمه کوله چې ولې په دې وروستیو کې راجستر شوې، ولې پخوا نه ده راجستر شوې، حال دا چې د مطبوعاتو قانون په هماغه میاشت کې توشېح شوی و، چې د هوسۍ چلوونکو هم د مطبوعاتو د قانون ټولې مادې منلې او پر ځان تطبیق کړې وې.

په دې وروستیو کې دې وزارت نوښت مجله هم بنه کړه، دوی پلمه کوي، چې دا مجله بشپړه سیاسي ده، حال دا چې په کابل کې په سلګونو مجلې سیاسي لیکنې خپروي، بله دا چې اوس خو د بیان ازادي او ډیموکراسي پلې شوې ده، باید چې هره خپرونه دلته راشي، دولت باید دېته وګوري، چې مجله د چا له خوا چاپېږي، دېته دې وګوري، چې څه په کې چاپېږي. بله دا چې رهین په خپل امر په کابل کې خیبر ټلویزیوني چینل بند کړی، چې ګواکې سیاسي خبرې په کې راځي، بل پلو بیا پنځه- شپږ ایراني چینلونه خپرونې کوي، چې په هغوی کې هم د افغانستان په باب سیاسي خبرې راځي، دلته بیا وزیر هېڅ هم نه وایي.

د دې وزارت په اړه په ډېرو خپرونو کې لیکنې راغلي، که راټولې شي، یو ستر کتاب به ورڅخه جوړ شي، خو له بده مرغه چې په دې برخه کې دولت خپل غوږونه کاڼه کړي دي.

د ښنتر مجلې د دريمې او څلورمې غبرګې ګڼې يوه ليکنه کې راغلي:

"دا بې پلانه، بې تصميمه او فرمايشي وزارت دی چې د يوې ښځې لپاره يې په تشکيل کې د هنرونو د معينيت څوکۍ زياته کړه، خو چې هغه لاړه نو په ټول هېواد کې بل داسې څوک نه شته چې پر ځای يې معين مقرر شي نو ځکه د ورکې ورځې نه زرياب ته پاتې شوه".

ربښتيا هم دا فرمايشي او بې کيفيته وزارت ستر کار دا کړی، چې وزير يې خپلو هغو افغان او افغانستان ضد ليکنو ته د عمل جامه وراغوستله، چې له امريکا څخه په (اميد) نوې خپرېدونکې خپرونه کې يې ليکلې دي.

"دا هم د رهين هغه خنجر دی چې د دوستۍ په نوم يې د پښتنو په زړونو ټومبي، ځکه دی د اطلاعاتو او کلتور وزير دی د ده په وزارت کې بايد داسې کسان وي چې د خپل قوم او په مجموع کې د ټول افغان ملت نماينده ګي وکړي، داسې نه چې د ده د مرستيالانو (معينانو) په څېر تش په نوم پښتانه خو په پښتو خبرې هم نه شي کولای، خبرې خو لاپرېږده چې د دروازې پر سر د خپل دفتر نوم هم په پښتو نشي ليکلای او په پارسي يې ليکلي دي (معين نشراتي، معين فرهنګي)".

د دې وزارت په سلو کې ۸ کارکوونکي هم پښتانه نه دي، حال دا چې کارونه يې بايد د ټول افغانستان استازيتوب وکړي. د دې پرځای چې يوه ملي ارګان او يوې ملي ټولنې ته کار وکړي، (شورای شهروندان کابل) ته کارونه روان دي او وزير غواړي چې د خپلو ملاتړو کړی پراخه کړي.

په دې وروستيو کې خبر شوو، چې د دې وزارت مرستيال ښاغلي عبدالحميد مبارز له خپلې دندې استفا ورکړه، ښاغلی مبارز په همدې روان لمريز کال کې د ټوپکوالو له خوا وګواښل شو، چې دا خبره مطبوعاتو ته هم راووتله. دی که نور څه نه وي، دی د افغان ملت سپکاوی نه کوي او يو تکړه ليکوال دی، چې په افغاني کړيو کې ښه شهرت هم لري.

نوموړي هر وخت يادونه کوله، چې په دې وزارت کې له رهين سره نه دی جوړ، د هغه له زياتو نظرونو او پاليسۍ سره نه دی جوړ، خو بيا هم داسې ښکاري چې رهين به په دې نوې څوکۍ کې بيا خپلې تېرې پاليسۍ ته دوام ورکړي او د ستر اکثريت پر حق به خېټه واچوي.

په دې وزارت کې جوړښت سترې نيمګړتياوې لري، هغه خپرونې چې په دې وزارت کې راجستر دي، اکثريت يې د ملي ګټو خلاف ليکنې کوي، له افغاني او ملي ټرمينالوژۍ څخه سرغړونه کوي، چې دا د دې وزارت کار و، بايد چې مخه يې نيولې وای، نه يوازې يې مخه نه نيسي، بلکې وزارت هم د ايرانۍ ټرمينالوژۍ دودولو ته ملا

ترلي، چې دغه کار یې ټول ملت ته څرګند دی، بېلګې یې په دولتي خپرونو کې هم لیدلای شو.

ښاغلی رهین او د ټلویزیون پخوانی رئیس حضرتي، د محمد ظاهرشاه ډالۍ دي، چې ملت ته یې وړاندې کړې دي، ځکه چې دوی دواړه د مصلحت له مخې پر دغو څوکیو ګمارل شوي، چې هېڅ ډول لیاقت په پام کې نه دی نیول شوی. نو ځکه به ښاغلی رهین پر ځان ډاډمن وي، چې د راروانو پنځو کلونو لپاره به پر دې ملت واکمني کوي او خپلې ځانګړې پالیسۍ ته به دوام ورکوي.

خو افغان لیکوال او فرهنګیان چې اکثریت یې له ښاغلي رهین څخه خوابدي دي او دی نه غواړي، اوس له ملګرو ملتونو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې تر ټولو ستره نیمګړتیا په اوسني وزیر کې ده، چې د ملت یوه ستره کتله د ده مخالفه ده، دی ټولو ژبو ته حق نه ورکوي، ټول مطبوعات، وزارت او نور امکانات یې یوې ژبې ته ځانګړي کړي دي.

ښاغلي رهین هغه وخت خپله تګلاره نوره هم جوته کړه، چې (د کمکیانو انیس) خپرونې نوم یې په (انیس کودک واړاوه) حال دا چې دا خپرونه له پیل په (د کمکیانو انیس) نوم سره خپرېده.

د راډیو ټلویزیون د ټولو خپرونو نومونه یې واړول، اوس یوه خپرونه هم سوچه پښتو نوم نه لري، ځینې نومونه یوازې پښتو ته راژباړل شوي دي، په ټلویزیون کې ایراني فلمونه، سریالونه او سندرې یوه غټه فیصدي جوړوي، چې په راډیوګانو کې هم دا اصل محسوس دی. حال دا چې دغه کار زموږ د اصیل افغاني کلتور پر هویت سیوری اچولی او موږ یې ژغورنه غواړو.

ښاغلي رهین ته د کرزي له خوا د سید جمال الدین افغان افتخاري نښان په دې نوم ورکړل شو، چې ډېر فرهنګي خدمتونه یې کړي دي، خو موږ حیران یو، چې کوم خدمتونه؟؟؟ ښاغلی کرزی دې مهرباني وکړي، یو ځل دې خپل ولس ته مراجعه وکړي، نه یوازې په کابل، بلکې په اکثرو ولایتونو کې دې د رهین په باب پوښتنې وکړي، چې څومره کسان ورڅخه خوښ دي؟

د نورو ژبو تر منځ ستر توپیر کوي، مثلاً کله چې د ده کوم دوست مري، د هغه لپاره سترې غونډې او سیمینارونه جوړېږي، کتابونه ورته چاپوي، د هغه په اړه په خپله وزیر لیکنې کوي، خو که علامه پوهاند اکاډمیسین استاد عبدالشکور رشاد مري، چې ټول فرهنګیان یې په غم کې وینې ژاړي، اوسنی وزارت یې په کیسه کې هم نه کېږي، جنازه له کابل څخه کندهار ته وړل کېږي، د دې وزارت یو عادي مامور هم نه ورسره ځي، چې دغه

کار د ملت پر زړه یو ستر داغ پرېښود، دغه کار یې یو ستر ثبوت دی، چې وزارت یې پر مړینه ځان ناګاره اچولی دی، یا هم ورباندې خوښ شوی و، چې داسې توپیري چلند یې ورسره وکړ.

دغه وزارت د پښتو خپرونو د ثبت او راجسټر پر وخت ستونزې پېښوي، کله چې ښاغلي محمدیار غوښتل چې ښکلا مجله راجسټر کړي، په اړونده شعبه کې ورته کارکوونکو ستونزې پېښولې، یوه او بله پلمه یې کوله، کله چې موضوع وڅېړل شوه، یوه کارکوونکي وویل، چې وزیر امر کړی، چې د محمدیار چینل ته دې مجلې نه راجسټر کېږي، حال دا چې دا وزارت په دې برخه کې هېڅ ډول حق هم نه لري، ځکه چې ټولو ته باید په یوه سترګه وګوري. بله دا چې د وزیر شخصي دښمني به له پښتو او پښتنو سره وي، په دې دښمنۍ کې حق نه لري، چې قانون تر پښو لاندې کړي.

موږ د قانون د هرې مادې درناوی کوو، منو یې او پلي کول یې غواړو، د ډیموکراسۍ په رڼا کې د خپلو حقونو اعاده غواړو، دغه راز له ښاغلي عبدالحمید مبارز سره هم خپله خواخوږي څرګندوو، چې په ډېر درښښت سره یې خپله استعفا وړاندې کړه. چې ښاغلی مبارز د ښاغلي رهین وروستی قرباني و.(51)

همیم جلالزی، غزنی

'اواز' نوښت دی او که...؟

زه له ښاره په يوځه ليرې واټن کې اوسم، اووني نيمه وروسته يوځل ښار ته سر وربنکاره کوم. په ښار کې هم داسې د پام وړ د شناخت ځای او خلک نه لرم، يوازې يو څو فرهنګپال ورونه دي، چې څو شېبې ورسره د بانډار ګونډه ماتوم او په خبرو- خبرو د يو بل سرونه- سره خوړوو.

يوه ورځ چې کله له ملګرو سره مخامخ شوم، نو يوه راته زموږ د پخواني دود له مخې بيا هم ځينې نوې خپرې شوې مجلې او د کتنې وړ کتابونه تيار کړي وو او د کتنې لپاره يې راته راوسپارل، خو دا ځل يې يوه نوې، ها د چا خبره کاغذ پېچ مجله هم راکړه. که څه هم د مجلې نوم راته د ماشومتوب له شپو- ورځو څخه اشنا و، ځکه هغه مهال به مې هم کله- کله په ګوډ او مات لوست سره ځينې توکي په کې لوستل. په هر حال، کله چې په کور کې مطالعې ته کښيناستم، نو د خپلې زياتې تلوسې له امله مې لومړی نوې مجله راپورته کړه او د لوستلو هوډ مې يې وکړ. د مجلې د پښتي پر لومړي مخ د هېواد د وتلي سندرغاړي فرهاد دريا ځېره وه او پورته يې په غټو سپينو تورو سره "اواز" ليکل شوي و. د مجلې په کتنه بوخت شوم، سر ترپايه مې پاڼه- پاڼه واړوله او ليکنه په ليکنه مې وڅيروله. خو باور وکړئ، چې نه يوازې د خپلې تندې د ماتولو څه مې په کې ونه موندل، بلکې مطالعې يې زما د ژوند د ترخو خاطرو په لړ کې يوه بله دا هم ورزياته کړه، چې وروسته به يې بيا تاسې هم وګورئ.

څرنګه چې مجله د دويم ځل لپاره خپرېده، لومړی ګڼه او د امتياز څښتن يې د افغانستان د راډيو- ټلويزيون رياست و، نو له همدې امله يې زياته برخه د راډيو- ټلويزيون په اړه خبرې اترې او يوه په کې د راډيو- ټلويزيون د هغه مهال له رئيس ښاغلي غلام حسن حضرتي سره شوې مرکه وه.

د سيما ترانې او پرښتې دوو غټو تصويرونو د مجلې منځپاڼې نيولې وې. د رهنورد زرياب دوې ليکنې، د جيمي هنډرکس په اړه يو مطلب، اخبار سرچوک، دوراهيهای

اخلاقي، دوې درې نورې لنډۍ، سمبولیکې لیکنې او څو شعرونه په کې ځای پرځای شوي وو. کله چې مې د مجلې پاڼې اړولې، نو د "اواز" مجلې هغه لومړنۍ څېره او کیفیت به مې سترګو ته جګ ودرېدل، چې په څو مره ښکلي انداز به زموږ ترلاسونو پورې رارسېدله. خو دا ځل د اواز بڼه بدله وه او له ورایه په کې د ډاکټر سید مخدوم رهین د ځانګړې پالیسۍ څرک تر سترګو کېده.

په هر حال، لومړی به ځینې لیکنې وڅیړو. وروسته به په دې اړه لږ وګړېږو او بیا به یوه سالم قضاوت ته لار پرانیزو، چې "اواز" نوښت دی او که...؟

د پښتنۍ پر دویم مخ یې د اطلاعاتو او کلتور د وزیر ښاغلي سید مخدوم رهین څو کرښې لیکنه راغلې وه، چې د مبارکۍ د پیغام بڼه یې درلوده. د لیکنې سرلیک و: "نشر "مجلهٔ اواز یک رویداد مهم است" ښاغلي رهین د طالبانو ماتې او د ده په وینا د اطلاعاتو او کلتور وزارت کارونو ته نغوته (اشاره) کړې وه او د مطبوعاتو په برخه کې یې د خپلو کارونو حجم خورا پرتمین ښوولی و. پرته له دې چې د مطبوعاتو له ازادۍ څخه د تنګې او ملاتړ یا هم د رښتینې ازادۍ او خپلې سرښندنې په اړه یې کومه عملي بېلګه وړاندې کړې وي، یوازې د مطبوعاتو د قانون په توشېح او د بیان د ازادۍ په ویبیوکو (تورو) یې خپل قلم ځغلولی او سترې کړی و. وروسته یې د "اواز" مجلې په باب لیکلي وو: "...اکنون در استانهٔ نشر دوبارهٔ مجله اواز، پس از رکود نشراتی بیشتر از ده سال قرار داریم، بېجا نېست که این بشارت را در بین خانوادهٔ مطبوعات کشور تبریک بگویېم. بې شبهه، نشر مجله اواز از رویداد مهمېست، که مېتواند به مثابهٔ فراوردهٔ مؤثر کار فرهنګی، تاثیرش را بر ګونهٔ عملي بر شکل ګیري حوزه های فرهنګي وارد کند".

کله چې مې د مجلې نورې لیکنې هم وکتلې، نو راته ښکاره شوه، چې د مجلې په ټولو لیکنو کې یوه هم پښتو نه وه، حال دا چې دا کار په لومړي ګام کې پر اساسي قانون یو ګوزار دی. دري ژبه خو پرځای پرېږده، زیات ترکیبونه او ویبیوکي سوچه ایراني پارسي وو: "سردبیر، شګردهای نوکارمان، به ویژه، فرآوردها..." یې د مشت نمونه خروار په توګه یادولای شو.

مجلې له سره د ژبې انډول ته پاملرنه نه وه کړې، په داسې حال کې چې نه د اطلاعاتو او کلتور وزارت، نه راډیو-ټلویزیون، نه هم اواز مجله د نورو ژبو د ویونکو میراث دی، چې یو دولتي خپرندوی ارګان دې یوازې یوې ژبې ته د کار او خدمت په موخه، له دولتي ارګان څخه کار واخلي، دا په داسې حال کې چې په دولتي مطبوعاتو او رسنیو کې د ژبو انډول ساتل، د اساسي قانون او نورو مدني قوانینو منل شوی شرط او اصل دی، خو بیا هم له بده مرغه او په ډېره خواشینۍ سره باید ووایو چې دغه حقیقت په ډېره ترخه توګه د

چاروا کو له خوا تر پښو لاندې شوی دی. دې ټکي ته په کې هېڅ پاملرنه نه ده شوې. دا بـه یوې خوا ته پرېږدو او را به شو یکې یوه پښتو مطلب او د ښاغلي عبد الغفور لېوال یوه شعر ته، چې هغوی په څه ښه خپور کړی دی.

هېره دې نه وي چې د خپرې شوې نثري لیکنې پای ته د م- ارسلان "سلیمې" نوم کښل شوی دی. سرلیک یې و: "دا د نو سه وکړه؟" د لیکنې څو نورو ویپو کو هم کټ مټ دا سې بنه درلوده: "دا خیرې ټګوله نړې، د خاورو د منځو څخه، رڼو ابو، د هر ډول او څت د نشته او..."

لیکنه له خورا پرېمانه د ېته ورته ویپو کو څخه ډکه وه. باور وکړئ کله چې ما لوستله، زه هم نه پرې پوهېدم، چې مورنۍ ژبه مې هم وه او څه ناڅه شی مې په کې لوستي هم دي. نو تاسې پرېکړه وکړئ هغه څوک چې په پښتو کې تر ما لا کمزوري وي او یا یې مورنۍ ژبه بله وي، هغه به څه ورباندې وپوهېږي او څه ګټه به ترې واخلي.

که هر څوک همدغه لیکنه وګوري، نو له ورایه همدا استنباط او اټکل ترې کېږي، چې پر یوه ملي او رسمي ژبه ملنډې وهل نه دي، نو څه دي؟ ځکه نو سړي ته دا پوښتنه راولاړېږي، چې که د لیکنې سمه بڼه د تخنیکي ستونزو له امله خرابه شوې وي، نو دا لیکنه ولې په دري لیکنو کې نه ده رامنځته شوې؟ او که رامنځته شوې وي، ښایي دا ستونزه بېرته اواره شوې وي، نو پښتو په دې نه ارزېده چې په ټوله مجله کې یې یوازې یوه خپره شوې لیکنه یو ځل تر نظر تېره کړل شي؟ او که هم دا ارزښت د راډیو- ټلویزیون د چاروا کو او یا هم د اواز مجلې له پلاوي سره دي چې له پښتو سره دا سې د مور او میرې سلوک وکړي؟؟.

په هر حال، د ډاکټر سید مخدوم رهین خپله خبره ده چې له قانون سره سم هغه دولتي رسنۍ لکه ورځپاڼې او مجلې چې په پلازمېنه او ولایتونو کې خپرېږي، که یې ژبه دري وي، باید په سلو کې **۲۵** یې پښتو وي او که دا خپرونه پښتو وي، باید په سلو کې **۲۵** یې په دري ژبه وي. خو په اواز کې د دې معیار هېڅ څرک نه لګېږي او که چېرې ډاکټر رهین دا کار نوښت او ارزښتناک ګام ګڼي، زموږ لپاره ښایي خبره معکوسه وخېژي او که دغه ښاغلی د همدغه ډول ریشخند له کبله، چې زموږ په مورنۍ ژبې پسې وهل کېږي، موږ ته مبارکي راکوي، نو همدغه مبارکي دې بېرته د خپلې کورتۍ په جېب کې واچوي او هغه د چا خبره چې وایي: "پکه دا دې لا بله سپکه" په هر صورت، خبرې ډېرې او وخت لږ دی، خو دا باید په یاد ولرو، چې که شپه تیاره ده، منې په شمار دي. د اواز مجلې چاروا کي که د دوی ملاتړي او د نظر یاران دي، هېڅلکه دې هم دا فکر نه کوي، چې یا د چا نه راپام کېږي او یا به هم څوک ورباندې غوږ ونه ګروي. په دا سې حال کې، چې موږ د هېواد د

دودیزو ژبو درناوی لرو، نو د اواز له چارواکو او یارانو څخه هم دا هیله لرو، چې زموږ ژبې او دودونو ته دې متقابل درناوی ولري او له ځان څخه دې د راډیو - ټلویزیون خپرونې نه جوړوي، چې د پښتو ونډه یې په سلو کې ۱۰ هم نه ده. زه چې کله- کله د راډیو - ټلویزیون خپرونې اورم، یا گورم، نو تل هماغه ټوکه را په یاد یږي، چې وایي: "د یوه سړي کور ته یو مېلمه ورغلی و، کوربه وریجې ورته کښېښودې، کله چې مېلمه په خوراک پیل وکړ، نو په وریجو کې د وریجو په پرتله کابو د شگو شمېر ډېر و او له هرې گولې سره به د مېلمه تر غاښونو لاندې شگې کرپېدې، کوربه چې دا حالت ولید، نو په دودیز ډول یې مېلمه ته عذر پیل کړ، چې مېلمه وروره! بخښنه غواړم، په وریجو کې یوه- یوه شگه پیدا کېږي! مېلمه ورغبرگه کړه: نه!... نه!... هېڅ خبره نه ده، یوه- یوه وریجه هم په کې پیدا کېږي"❖

او په پای کې

بورا به خدای په گلو موړ کړي

باغوانه! ستا نیمگړی نیت مې ژړوینه (52)

احسان الله ارینزی

د "پرواز اریانا" مجلې دویمې ګڼې ته یوه لنډه کتنه

د اریانا افغان هوایي شرکت خپرني ارګان، د (پرواز اریانا) مجلې دویمه ګڼه مې مخې ته پرته ده. دا ګڼه د ۱۳۸۳ ل کال د وږي (سنبلې) په میاشت پورې اړه لري. د مجلې پوښ او متن دا نه څرګندوي چې په څو میاشتو کې یو ځلې خپرېږي.
د پرواز اریانا د دې ګڼې د لیکنو او راپورونو سرلیکونه دا سې دي:
سخن نخست، نمایندګي شرکت اریانا در شهر استنبول ترکیه، ګزارش مختصري از فعالیتهاي وزارت هوانوردي و توریزم، استور تخنیکي، از دروازه ورودي ترمینال تا سیت دروازه، شاپ هایدرولیک، بنام خداوندي که انسان را بریال عقل به تسخیر کاینات فرستاد و سکوی مخلوفات قرار داد، جلوګیري از سو استفاده ها، مدیریت عمومي کنترول اریانا، عقیدهٔ راسخ، مصاحبه با اریانا، نمایندګي اریانا در مزارشریف، حفظ و احیاي میراث هاي فرهنګي افغانستان، پیلوتان هر شش ماه یکبار چک صحي میشوند، اریانا بستر پنجاه هزار ساله، فرهنګ بشري، اثار تاریخي سرقت شده، کنترول و تهیه او..
د مجلې د پوښ پر دویم مخ باندې د مجلې د مسوول چلوونکي ښاغلي بشیر احمد بېژن او د ده د نورو همکارانو نومونه راغلي دي. ښاغلی بېژن د افغانستان د جمهوري ریاست په ټولټاکنو کې د یوه کاندید ښاغلي لطیف پدرام ویاند دی. ښاغلی پدرام لکه چې ټولو ته معلومه ده د افغانستان په باب ځانګړې نظریات لري، د فدرالي نظام پلوی دی او په افغانستان کې د ملي مسئلې پر حل باندې ډېر ټینګار کوي. د پرواز اریانا د مجلې دویمه ګڼه دا څرګندوي، چې ښاغلی بېژن په رښتیا هم د ښاغلي پدرام نژدې ملګری دی او دواړه د یوې مفکورې خاوندان دي.
د پرواز اریانا د متن په لومړي مخ کې د (سخن نخست) تر نامه لاندې د مجلې د مسوول مدیر لیکنه راغلې ده. په دې لیکنه کې د اریانا افغان هوایي شرکت د پنځوس کلنتوب او د اریانا د پخوانیو خپرونو د ارزښت په باب لنډې خبرې شوي او بیا د همدې

مجلې د لومړۍ ګڼې د متني او چاپي تېروتنو او غلطیو په باب نیوکې شوې دي، چې زه نه پوهېږم په لوستونکو پورې څه اړه لري؟

داسې ښکاري چې د پرواز اریانا لومړۍ ګڼه د بل چا په اهتمام خپره شوې او یا په هغه وخت کې- چا د ښاغلي بېژن وړاندیزونو یا خبرو ته ښه غوږ نه دی نیولی، له همدې امله ده په خپله لیکنه کې ښه زړه تش کړی او د لومړۍ ګڼې د ډېرې غلطۍ یې رابرسېره کړې دي!

خبره په دې کې ده چې زه په دې کورنۍ شخړه کې د لوستونکو په ملامتیا پوه نه شوم. که د مجلې لومړۍ ګڼه ښه چاپ شوې ده او که بده، په اریانا پورې اړه لري. که په هغه ګڼه کې د کرزي صاحب عکس پرځای چاپ شوی دی او که بېځایه، ګوته اریانا ته نیول کېږي، نه بېوزلو لوستونکو ته!.

ښه به دا وای چې ښاغلي بېژن د خپل دفتر ستونزې او نیمګړتیاوې د ملکي هوایي چلند او توریزم له وزیر یا له ښاغلو معینانو او یا د اریانا له رئیس او نورو اړوندو چارواکو سره مطرح کړې وای، نه له عامو خلکو او د مجلې له لوستونکو سره!.

ښاغلی بېژن په دې ښه پوهېږي چې اوس مهال د خلکو او په تېره د روڼاندو وخت څومره ارزښت لري او هېڅوک انصافاً دا حق نه لري چې ضایع یې کړي او یا زیان ورورسوي. خو دلته یوې خبرې ته باید پام وساتو او هغه دا چې کوم وزارت چې هم یې وزیر غیرمسلکي وي او هم رئیس، باید داسې ستونزې ولري چې خبرې یې له دفترونو څخه راووځي او عام خلک پرې خبر شي!

د مجلې د لیکنو په باب قضاوت د روند کار دی، خو زه به دلته د ښاغلي بېژن د لیکنې یو پراګراف رااخلم، چې ګران لوستونکي د هغې د څرنګوالي (کیفیت) په باب په خپله قضاوت وکړای شي:

"...مجلهٔ پرواز اریانا که ادامه دهندهٔ همدان راه و رسم میباشد و در معرفي مجدد "اریانا" اعاده عتبار ان خود را متعهد میداند. در شرایط کنوني تمام امور زندګي را اشا، تبلیغ و پخش اعلانات مربوط به فعالیت ها و سهولت هاي همان ارګان تشکیل میدهد و این مامول د لابلای صفحات یک نشریه "ارګان نشراتي" نیز تحقق پذیر است" !؟

سره له دې چې د مجلې په متن کې به ارو مرو په زړه پورې مقالې او راپورونه وي، یا خو (سالېکه نیکوست، از بهارش پیداست) چې سرلیکنه یې داسې وي، متن به یې څنګه وي؟

زه په دې لیکنه کې د (پرواز اریانا) پر ټول متن باندې څه نه لیکم او نه ځان ته دا حق

ورکوم چې پر یوه مسلکي او تخصصي موضوع باندې څه ولیکم، خو دا حق ځان ته خوندي ساتم، چې د ملکي هوايي چلند له وزیر، د وزارت له ښاغلو مرستیالانو، د اریانا هوايي شرکت له رئیس او د مجلې له مدیر ببرڅن صاحب څخه پوښتنه وکړم، چې دوی په کوم قانوني او اخلاقي حق دا مجله یوازې په دري ژبه خپره کړې ده؟

ایا دا مجله په ایران یا تاجکستان کې خپرېږي او که په افغانستان کې؟

ښاغلی ببرڅن دې زموږ دا خبره تعصب نه ګڼي، که تعصب وي هغه ده کړی دی. د حق غوښتنه یو روا عمل دی او په افغانستان کې اوس د حق غوښتنې وخت رارسېدلی دی.

زه ګومان کوم چې نور نو د خلکو حقوقو ته د سپکاوي وخت د تېرېدلو په حال کې دی. د افغانستان اساسي قانون، د خلکو روا حقونو ته درناوی د هر (افغان) مکلفیت ګڼي. د افغانستان د جمهوري ریاست په ټولټاکنو کې د ملیونونو کسانو ګډون دا ثابته کړه چې دا خلک اوس د ځان په حق او د نورو په حق ډېر ښه پوهېدلي دي.

دې ملیونونو خلکو د خپلو رایو په پاڼو سره ټولو هغو کسانو ته چې (میم زرما - ټول یې زما) تګلاره یې تعقیبوله او یا یې د ټول وطن د مالکیت جعلي قباله په جېب کې ګرځوله، منفي ځواب ورکړ او دا یې ثابته کړه چې دا خلک نور نو د سیمې، ژبې، ډلې، ډلګۍ، مذهب او نورو شخصي ګټو لپاره پر ملي ګټو پښې نه ږدي او خپل مسوولیت په هماغه توګه سرته رسوي، لکه د نړۍ نور مذهب او پرمختللي قومونه یې چې سرته رسوي.

افغانانو متعصبینو، قومپالو، تنظیمي ټوپکوالو او ان د فدرالي نظام پلویانو او د یوې ژبې او یوه کلتور خوښمنو ته پوره ډاډ او ډېر برالا ځواب ورکړ او ټول یې رخصت کړل.

له دې څخه باید ټول پند واخلو. د ملکي او هوايي چلند وزیر او مرستیالان یې، د اریانا رئیس او د پرواز اریانا ټول کارکوونکي باید له دې ستر درس څخه پند واخلي.

د پرواز اریانا مدیر ښاغلی بشیر احمد ببرڅن باید تر ټولو غټ پند واخلي او ځان راوبښ کړي. د فیل په غوږ کې تر ابده پورې خوب نه شي کېدای. ښاغلي ببرڅن ته ښايي چې د فیل له غوږ څخه راووځي او بهرنۍ نړۍ ته دې یوه واقعیت په توګه وګوري او خپلې غوښتنې، افکار او نظریات دې د افغانانو د غوښتنو، افکارو او نظریاتو ښکارندوی ونه ګڼي.

د ښاغلو ببرڅن او پدرام افکار او نظریات د دوی د شخصي افکارو او نظرونو په توګه د قدر وړ دي. خو دوی حق نه لري چې له خپلو دولتي منابعو څخه د خپلو شخصي غوښتنو د عملي کولو لپاره کار واخلي. ښاغلی ببرڅن د ملي کنګرې د ګوند د ویاند په

توګه حق لري چې فدرالیزم وغواړي، د افغانستان د نامه د بدلونو لپاره هڅې وکړي، د (افغان) پر ځای د (افغانستاني) نوم وکاروي، پر پښتنو او پښتو ژبه باندې چلیپا راوکاږي، خو د افغانستان د دولتي مامور او د اریانا افغان هوایي شرکت د مجلې د مسوول مدیر په توګه باید افغان واوسي، افغان فکر دې وکړي، د افغانستان قوانین دې مراعات کړي او په هېواد کې دې د قومي او ژبني تعصب پرځای د ملي یووالي او د قومونو د یووالي شریفانه کار ته متې راونغاړي او افغانستان دې د ټولو ګډ کور وبولي او د دغه کور د ټولو اوسېدونکو حقونو ته دې درناوی ولري. که داسې ونه کړي، ښاغلی ښځن به هم په هماغه برخلیک (سرنوشت) اخته شي چې نور مشران یې د ټاکنو له امله ورسره مخ شول او د خلکو له خوا یې د (نه) ځوابونه واورېدل.

په دې ځای کې د افغانستان د اطلاعاتو او کلتور له وزیر څخه هم دا ګیله او دا پوښتنه کوو، چې ولې دغسې خپرونو ته، هغه هم د دولت په پیسو د خپرولو اجازه ورکوي؟

ځکه د افغانستان د دولت بودجه د دې هېواد د ټولو خلکو ده او ښاغلی ښځن باید دا حق ونه لري چې د دې هېواد د خلکو په پیسو د خلکو حقونه تر پښو لاندې کړي. د ملي نفاق پر اور تېل وروپاشي او یوازې د خپل (ګوند) او خپل (رهبر) لپاره کار وکړي.

زه د اطلاعاتو او کلتور له وزیر ښاغلي ډاکټر سید مخدوم رهین او ملکي- هوایي چلند او توریزم له ښاغلي وزیر صاحب څخه په کلکه هیله کوم چې په دې هکله دې خپل دریځ روښانه کړي. که دا کار د دې وزارتونو په خوښه ترسره کېږي، چې موږ په دې پوه شو او که دا د دې وزارتونو رسمي دریځ نه وي- نو ښاغلي ښځن ته باید دا اجازه ورنه کړل شي چې خپلې شخصي او ګوندي غوښتنې د دولت له امکاناتو سره یوځای کړي او ناوړه ګټه دې پورته کړي.

پښتنو د افغانستان د اکثریت اوسېدونکو ژبه ده او پښتانه دا حق لري چې د افغانستان په دولتي نشراتي ارګانونو کې خپله ونډه او خپل حق وغواړي.

ښاغلي ښځن ته یو ځلې د دې خبرې یادول په کار دي، چې د اریانا افغان هوایي شرکت مجله (پرواز اریانا) په افغانستان کې چاپېږي نه په ایران یا تاجکستان کې!

که پښتانه افغانستان د خپل ابا په قباله نه بولي، ګډ هېواد او ګډ کور خو یې خامخا بولي او ښاغلی ښځن باید دې ټکي ته ژوره پاملرنه وکړي.(53)

فضل الرحمن (کتوازی) سهيلي كوريا

پر نوي كهول رحم وكړئ

گرانو هيوادوالو محترمو ژبپوهانو او ټولودرنوپه وطن مينو فرهنګيانو ته خپل تاوده سلامونه او نيكي هيلي وړاندي كوم.
الله دی وكړي چه ستاسي هغه هڅي او كړاونه چه دپښتو ژبي دپراختيا او ودې لپاره يې كوئ ثمر ومومي. ويل شوي دي چي (دفطرت دښمني كول خپل ځان له مينځه وړل دي) هرچاچي دافغانستان دفطرتي ټولني سره لوبي كړي، او هرچاچي داژبه صرف دخپلو سياسي لاس ته راوړنو لپاره استعمالوله په خپله يې ليک او لوست خو پريږده خبري هم نشواى كولاى .ځانونو ته به يې دپښتنو ميندواوپلرونو اولادونه ويل خو اړيكي به يې دخارجي كورنيو سره وي ، داسی روغ ليوني يا خو دهمېش لپاره له منځه ولاړل او يا اوس صرف په نامه يادېږي.
خلک وايي فلاني دپښتنو لپاره خدمت كړی و چي پښتوبې ملي او رسمي ژبه كړه زه وايم داهرڅه ناسم دي هيچاهم دپښتو لپاره په راستي خدمت نه دی كړی.
ولي دقاطع امر له لاري داژبه رسمي نه شوه ؟ څنګه چه ما مخكی هم وويل دابې معنی هڅي صرف دسياسي لاس ته راوړنو لپاره كيدې.
چه په ادارو كي رسمی نه وي نو ملي يعني څه ؟
په لويه جرګه كي ځينو ښاغلو وروڼو دملي كولو لپاره ناري وهلې خو زما په نظر دملي كېدو څخه يې هم عملي رسميت ډيرمهم دی.
زه د ولسمشر حامد كرزي څخه يو واري بيا ددې ليكني له لاري جدي غوښتنه كوم چه پښتو دې په عمل كي دافغانستان رسمي او دفتري ژبه كړي او ټولو وزارتونو ته دې فرمان صادركړي چي په اداري چارو كي بايد د دواړو ژبو سره انصاف ووشي ، او انډول دې يې وساتل شي.
دنوي كهول په استازيتوب زما داغوښتنه په دې معنی نه ده چي زه دې خداى مه كړه ددري ژبي سره مخالفت كوم ،هغه هم زما خپله ژبه ده ليكن د دا دريو لسيزو جګړو

افغانان بېلا بېلو هیوادونو ته مهاجر کړل ځوک ایران ځوک پاکستان او ځوک غربی نړۍ ته، زموږ په دې مهاجرینوهیوادوالو کې داسي ځوانان هم شته چي هغوی دوکتورې ترلاسه کړي دي لیکن په ایران کي لوی شوي چي په پښتو لیک لوست کي ستونزي لري ، او ځوک چي په پاکستان کي لوی شوي هغه بیا په دري نه پوهیږي، یو کال مخکي ما دیوه سیاست پوه افغان ځوان سره وکتل هغه راته وویل چي زما په دې هیواد کي ځای نشته ماورته وویل ولي ته خو دوکتوره لرې ؟تاته افغانستان ضرورت لري هغه راته وویل چه زه کله دماموریه حیث په ډیرمشکل سره دیوه وزارت مامور شوم ،نو ډیرخوشحاله وم چه اوس به زه خپل ګران ټاټوبي ته دمصدر خدمت ګرزم.

په اوله ورځ چه وزارت ته ولاړم نو مدیرصاحب راته وویل چه راشه ځوانه اول خو داراته ووایه چه دوکتوره دي په څه کي راوړې ده ؟ ماورته وویل چه په سیاست کي هغه راته وویل چه وارده او صادره دي زده ده ماورته وویل چه نه ، خو زده به یې کړم.

مدیرصاحب راته وویل چه ما په شلو کلونو کی زده نه کړه ته به یي دومره ژرځنګه زده کوې.

بیایې راته وویل چه مکتوب لیکلای شې ما ورته وویل چه بلې په پشتو کي مکتوب لیکلای شم هغه راته وویل چه په پښتو کي نه ، زه ددفتري ژبي په هکله ځواب غواړم یعنی دري ماورته وویل چه په دري پوهیږم ویلای یي هم شم لیکن مکتوب نه شم پرې لیکلای هغه راته وویل چه دوزارت نه دراتلو نه مخکي باید تا دري زده کړې وای.

که داسي قسم حالات وي او حکمراني صرف دهغو مامورینو وي چي یوازي دمکتوب دلیکلو او وارده او صادره زمری و ، نو ګمان مي نه راځي چي دولت دي دافغانستان نوي نسل ته کوم خدمت وکړي او یا به نوي نسل وطن ته راشی.

زه دیوه بااحساسه افغان په حیث داوایم چه دځوانانواو دنوي نسل لپاره دوزارت دجوړیدو څخه هم ښه داده چه دوی ته دکار موقع ددوی په مورنۍ ژبه ورکړه شي ، او داسي یو کمیسیون جوړکړای شي چي ددواړو ژبو سره دانصاف په موخه په ټولو دولتي ادارو کي یي درسمیت نظارت وکړي.

دې لویې او مهمې مسٔلې ته که دولت په ځیرکتیا غور ونه کړي اوسر داوسه یې دمخنیوي لاري چاري پیدانه کړي، خدای مه کړه دا سیمه به په راتلونکي کښې زمونږ ګاونډي هیوادونه دخپلو شومو مقاصدو لپاره استعمال کړي ، ولي چي دوی به دهیوادونو د کلتوري دیپلوماسۍ Cultural Diplomacy تر عنوان لاندي خپلې پالیسۍ جوړي کړي اوجوړوي یې، ترڅو ددې نژدېکت له لاري خپل سیاست او ملي ګټې خوندي کړی.

زه دپښتو ټولني دټولودرنو پوهانو اوبااحساسه ورونو څخه هیله کوم چي دخدای لپاره دپښتو ژبي څخه اوبس مه جوړوی لکه په پخوا وختو کي به دنوي ترمینالوژی په وجه خپل او پردي شیانو ته خپل دځانه جوړشوی لفظونو اختراوي کیدې دمثال په توگه دراډیو په (ږغ دبلي) یو شی چه مونږ جوړکړی نه وی نو زما په اند دا به انصاف نه وي چه دهغه شي نوم دي مونږ بدل کړو که اسانه یي کړي ترڅو هریو کس وکولاي شی پری خبری وکړی، نو دابه یو لوي خدمت وی.

په آخر کي یو واربیا ددولت څخه غواړم چي پر اوسني او راتلونکي نسل دي مهربانه شي ، پښتو او دري دواړو ژبو ته دي دعملي انصاف په تله کي برابر ځایونه ورکړي.

ترڅو په راتلونکي کي بیا هغو متعصبو مکروبونو ته په ټولنه کي ځای پیدانه شي.(54)

فضل الهی ولس پال

افغانان د سیاست بازیو قرباني شوي دي

د لرغونو تاریخي اثارو له څېړنې څخه داسې څرګندېږي چې د نړۍ د تمدن لومړنی بنسټ ایښودونکي سومریان وو چې ښارونه یې جوړ کړل او لیک یې اختراع کړ. تاریخ پوهانو سومریان له اریایي قبیلو څخه یوه قبیله او ځینو خو ان پښتانه بللي دي.
اوس به راشو دې پوښتنې ته که چېرې افغانان د تمدن بنسټ ایښودونکي او د نړۍ د ټولو قومونو او ملتونو په سر کې وو اوس ولې له ټولو قومونو او ولسونو څخه وروسته پاتې دي؟
دا وروسته پاتې والی که په ظاهره زیات لاملونه لري خو په حقیقت کې تر ټولو لوی لامل یې دا دی چې له کله راهیسې افغانانو له سیاست سره مخه ښه کړې او ګوښه ناسته یې غوره کړې له هماغه ورځې را په دې خوا د نړۍ له کاروانه وروسته پاتې شوي دي.
افغانان دوه نیم سوه کاله پخوا د یوې پراخې امپراطورۍ څښتنان وو، د احمد شاه بابا له مړینې وروسته پاتې نورو واکمنانو ګوښه ناستې او راحت ته مخه کړه، له سیاست او ډېر غرو وهلو څخه یې لاس واخیست او زیاته موده تېره شوې نه وه چې د نورو دولتونو له سیاست بازیو او توطیو سره مخامخ شول. د احمدشاه بابا لمسیان چې د هغه وخت د ځواکمنو دولتونو د سیاسي دسیسو او سیاسي ترهګریو قرباني شول او د قدرت په سر په خپلو منځو کې سره کښېوتل. خپل منځي جګړو په افغانانو کې ملي روحیه ووژله او د ملي ګټو په وړاندې د ولس غبرګون بې تفاوته شو او له دې کبله یو شمېر فرصت طلبو عناصرو ته زمینه برابره شوه او ملي شتمنۍ یې په خاینانه توګه غصب او تالان کړې. دا ډول چلندونه له دوه نیم سوه کلونو را په دې خوا دوام لري، ولس له سیاست سره ډېره نه لګوي د ملي ګټو او شتمنیو په وړاندې بې تفاوتي ښایي، خو موږ ولیدل چې هر څومره موږ له سیاست څخه لرې شوي یو او ګوښه نشیني مو غوره کړې، د نورو ولسونو او ګاونډیانو له سیاست بازیو، توطیو او دسیسو څخه په امان کې نه یو پاتې شوي. هغوی د یو شمېر مادیات پرستو عناصرو په مټ موږ ته دامونه په لار کې ایښي او موږ یې د بې اتفاقیو او خپل منځي جګړو له لارې د نابودۍ کندې ته ټېل وهلي

یو. د بېلګې په ډول د انګلیس د شرقي کمپنۍ استازو د سکهـ لـه یاغیانو نه پـه ګټې اخیستنې سره وتوانېدل د افغان امپراطورۍ هندي برخه (پنجاب، سرهند، کشمیر، سند) د دې امپراطورۍ لـه ولکې څخه وباسي.

دا مهال د پردیو د سیاست بازیو لـه کبله د تېمور شاه د زامنو ترمنځ تربګنۍ د یو شمېر تربیه شویو عناصرو له خوا لمن وهل کېده. دا ورونه لا لـه خپلو میرنیوورونو نـه پـه غـچ اخیستلو اخته وو چې انګلیسان لـه مقاومت پرته په ډاډه زړه د سکهانو په موجودیت کې تر اټکه راورسېدل.

همدا راز روسانو پـه هېواد کې د محمدزیو شاهزیانو اوقومونو ترمنځ تربګنیو تـه پـه لمن وهلو سره لـه استراخانه پېنه راوانړله او د افغان امپراطورۍ د ترکستان برخه یې پـه تدریج سره تر ستوني تېره کړه، او سمهال هم د پاکستان، ایران، روسیې او د یو شمېر نورو ګاونډیانو د سیاست بازیو قرباني یو. هغوی لـه بېلابېلو بهانو سره خپل منځي شخړو ته لمن ووهله او د افغانانو پام یې لـه خپلو ملي ګټو او لـه لاسه وتلیو سیمو څخه په بل لور واړاوه. په دې توګه افغانانو ته یې نه یوازې دا چې د خپلو روا حقوقو د غوښتلو موقع پـه لاس ورنـه کړه، بلکې یـو شمېر سرحدي سیمې یې د دوی لـه خاورې لا پسې قیچي کړې .

په هېواد کې یـو شمېر پردي پالې کړۍ او محافظه کاره روحانیون د ولس د بېداره کولو او پر سیاست د پوهېدلو مخنیوی کوي او لـه دې څخه ډار لري که چېرې ولس په سیاست پوه شي، نو بیا دوی نه شي کولی چې پر هغوی خپله رنده واکمني ومني او یا د دوی پر خولو او وینو لـه ټولې شوې ملي شتمنۍ څخه ناوړه استفاده وکړي.

محافظه کاره ملایان ولس تـه سیاست د یو ناروا څیز پـه توګه معرفي کوي او ورتـه وايي چې سیاست دروغو تـه ویـل کېږي او دروغ پـه اسلام کې منع دي. محافظه کاره حاکمان سیاست د اختناق او زور په ذریعه محکوموي او ګاونډیان د افغان واحد ملت د جهاد، قومیت او ګوندونو مو په نومونو سره ویشي، لـه دې لارې بې اتفاقیو او شخړو ته لمن وهي او د سیاسي لوبو لـه لارې پـه افغانستان کې د خپلو موخو پیاده کولو تـه زمینه برابروي .

دا پـه داسې حال کې ده چې محافظه کارانو، حاکمانو او ګاونډیانو تـه سیاست هېڅکله دروغ نـه دي، هغوی لـه موږ سره سیاست کوي د دسیسو لـه لارې د ولس د پرمختګ مخه نیسي او ګاونډیان پـه دې سره ځانتـه زمینـه برابروي چې لـه موږ څخه نیولې ځمکې او شتمنۍ پـه اسانـه تر ستونې تېرې کړي او چې کله بیا موږ پر هوش راځو نو دوی لـه موږ څخه دومره وړاندې تللي وي چې لــــه دوی څخه د خپلو روا حقوقو د

غوښتلو جرئت و نه کړای شو.

راځئ چې وینې شو، سیاست نه کفر وبولو او نه دروغ، سیاست د سیاست په توګه ومنو.

سیاست پر خلکو د حکومت کولو فن او هنر دی.

سیاست د یو ملت د یو والي، د ملي ګټو د پاللو د ملي شتمنیو د پېژندلو او د پرمختګ او پراختیا درس دی.

سیاست د یوه ملت سترګې دي چې کولی شي د دښمنانو ډېرې ورې او کوچنۍ دسیسې او توطیې پرې و وینې.

سیاست د حکومت، ورورګلوۍ او یو والي منطق دی.

سیاست د دین او ایمان بشپړتیا ده.

سیاست د تفکیک او تللو ډبره ده.

راځئ چې سیاست ته مخه کړو، که موږ له چا سره سیاست و نه کړو، خو نور یې له موږ سره کوي، موږ ته دسیسې جوړوي او موږ کندو ته ټېل وهي.

د سیاست لومړنی درس د ملي ګټو او ملي شتمنیو پېژندل او په راچاپېره یې د یووالي رامنځته کول دي.

د سیاست دوهم درس، ملي ګټو، ملي شتمنیو او ملي یووالي ته د ژمن او ناژمن کس یا د دوست او دښمن پېژندل دي. د سیاست دریم درس له دوست سره وروري او دوستي کول او له دښمن سره د دښمنۍ کول او جنګېدل دي.

د سیاست څلورم درس د خپلو حقونو ساتل او د نورو د حقونو درناوي کول او د عدالت ټینګول دي.

د سیاست پنځم درس، د هېواد، ملت، علم او پوهې پالل، پرمختګ او پراختیا ده.

د سیاست شپږم درس رښتنې ازادي او په دې سره په رښتني توګه د مسلمان ولس او دین ازادول دي.

د سیاست اوم درس نیکمرغه، ازاده او سوکاله ژوند دی.

اوس ویلي شو چې سیاست نه د استخباراتي ملا په خولې کفر او دروغ دي او نه د پردیپالو جاسوسانو اولاسپوڅو سیاستوالو په وینا د هېواد خرابول.

زموږ د تېر تاریخ د ویاړونو یوازنی لامل د ولس په یو والي کې و، هغه وخت موږ ټول سره یو ملت او یو شانته مسلمانان وو، په موږ کې دا او هغه نه و، ټول یو افغان وو، د هېواد او افغان د سرلوړۍ له پاره مو په ګډه سره کار کاوه، جرئت او خوځښت مو درلود، د حق پلوي مو کوله او د باطلو په وړاندې درېدلو، هر فرصت طلب او خاین ته مو اجازه

نه ورکوله چي هېواد او ولس ته زيان واړوي.

هغه مهال د علم، کمال او هنر ډیوه مو روښانه ساتلې وه، د علم د حاصلولو لـه پـاره تـر بخارا او کوفې ځغلېدو، ملي غرور او ملي احساس مو درلود، چې په هر ځای کې بـه وو افغان به وو او په افغانيت به مو ویاړ کاوه.

که وغواړو چې یو ځل بیا لکه د پخوا پـه ځېـرد بـرم خاونـدان و اوسو، بایـد ملي ګټې وپېژنو، د ولس پالنې احساس خپل کړو، خپل ملي یووالي ته ژمن اوسو، ملي غـرور او ملي احساس په ځان کې ژوندی وساتو او پـه ملي احسـاس سـره پـوهې،علم، تخنیـک او تکنالوژۍ ته متې ونغاړو.(55)

محمد اکرم نسيم

د "ايينې" فعاليتونه د حقيقت په هنداره کې

نن ورځ مې مه ګوره چې نه لرم ډېوه په کور کې
کړي دي ما هم د سپوږمۍ پر زنګانه خوبونه
درويش دراني

کله چې زموږ پر ګران هېواد باندې د امريکا په سرمشرۍ بريدونه پيل شول او د طالبانو حکومت يې رانسکور کړ، له همغې ورځې چې له يوې خوا جګړه روانه وه، له بلې خوا د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې د همدغو هېوادونو استازي سره راغونډ شول، چې د افغانستان لپاره د مرستو برابرولو تابيا وکړي. دغه راز يو زيات شمېر غيردولتي موسسو، ازادو ټولنو، عامه وګړو او داسې نورو کسانو هم له افغانانو سره د مرستو راټولولو لپاره هلې ځلې وکړې او دا ژمنې يې هم وکړې، چې له افغانانو سره به د ژوند په هر ډګر کې مرسته کوي، په همدې لړ کې د توکيو کنفرانس هم د يادولو وړ دی، چې د بېلابېلو هېوادونو له خوا له افغانستان سره د لس ملياردو ډالرو د مرستې ژمنې وشوې. د دې مرستو د لانبه تنظيم لپاره پرېکړه وشوه، چې د غيردولتي موسسو له خوا به د هېواد ګوټ ګوټ ته رسول کېږي. له همدې سره په سلګونو نړيوالې غيردولتي موسسې افغانستان ته راغلې او د کابل په ګډون يې د هېواد په لېرېو پرتو سيمو کې هم په کار پيل وکړ.

د دغو غيردولتي موسسو په لړ کې يوه هم ايينه، چې يوه فرانسوۍ موسسه ده، د نسبي سولې له ټينګښت سره يوځای افغانستان ته راغله. دا موسسه په فرهنګي فعاليتونو کې کارنده ونډه لري او نژدې ټول فعاليتونه يې فرهنګي دي. که څه هم دا ټولنه په ظاهره يوه غيردولتي، غيرسياسي او خپلواکه ده، خو په حقيقت کې د هېواد په يوې ازمويل شوې سياسي ډلې پوره اړه لري او همدغې ډلې ته کار کوي. دا موسسه همدا اوس په کابل کې اووه خپروني لري، چې له هفته نامهٔ کابل، ملالۍ، د ماشومانو مجله (پرواز)، سيرت، سباوون، زنبېل غم او اخبار کابل څخه عبارت دي. زه کله کله ځينې خپرونې ګورم، ځکه چې اکثره خپرونې داسې څه نه لري، چې په لوستلو سره يې د سړي پوهنيزه غنا زياته شي او يا هم څه ترې زده کړي.

کله چې سړی د ایینې دې ټولو خپرونو ته ځیر شي او د پښتو او پارسي برخه یې ولولي، نو پوهېږي چې د ایینې پټې موخې او هدفونه څه دي او د څه لپاره کار کوي. په ځانګړي ډول بیا کابل اوونیزه (هفته نامۀ کابل) چې په پارسي او انګرېزي ژبو خپرېږي او تش په نامه پښتو هم لري، دا خپرونه بشپړه سیاسي او لکه مخکې مو چې یادونه وکړه په یوې سیاسي ډلې پوره اړه لري. د کابل اوونیزې پر تندِه لیکل شوي چې:

"Kabul weekly is an independent publication, unaffiliated with any governmental, political or ethnic groups. It reflects the society and the opinion of the people".

پښتو ژباړه: "کابل اوونیزه یوه خپلواکه، غیردولتي او غیرسیاسي خپرونه ده، چې د ټولنې او عامو وګړو د نظریو څرګندویې کوي" خو حقیقت په بشپړ ډول د دې برعکس دی او د دې پرځای باید ولیکي چې:

"Kabul weekly is a political publication affiliated with a political party and reflects the opinion and editorial of that party"

پښتو ژباړه: "کابل اوونیزه یوه سیاسي او د هېواد په یوې سیاسي ډلې پوره تړلې خپرونه ده، چې د همدې ډلې د نظر او پالیسۍ د څرګندولو لپاره خپرېږي".

ځکه د کابل اوونیزې یوه ګڼه به هم داسې نه وي چې په هغې کې دې سیاسي لیکنې نه وي او د یوې سیاسي ډلې ترجماني دې نه کوي. ایا ملي، خپلواکه او غیرسیاسي خپرونه همداسې وي، چې د افغانستان ملي ټرمینالوژي په ایرانۍ ټرمینالوژي وربدله کړي او د پوهنتون پرځای دانشګاه، د پوهنځي پرځای دانشکده، د سترې محکمې پرځای دادګاهٔ عالي، د ښاروال پرځای شهردار، د ښاروالۍ پرځای شهرداري، د سرې میاشتې پرځای هلال احمر، د محصل پرځای دانشجو، د افغان پرځای د افغانستان خلک یا افغانستانیان... ولیکي؟ د افغانستان په نوي اساسي قانون کې لیکل شوي چې ملي ټرمینالوژي به پر خپل حال پاتې وي، خو اوس د ایینې له خوا په خپرېدونکو خپرونو کې د افغانستان له اساسي قانون څخه څرګنده سرغړونه لیدل کېږي، دا څه مانا؟

څو ورځې وړاندې د ایینې په دفتر کې د "مطبوعاتو د ازادۍ قانون" تر سرلیک لاندې یوې غونډې ته د ګډون لپاره ورغلم، نو د غونډې پیل ته لا څه وخت پاتې و. غوښتل مې چې د ایینې د خپرونو په اړه د دوی له کوم غړي څخه پوښتنه وکړم. خو بریالی نه شوم، خو غوښتل مې چې د ایینې د خپرونو نومونه له ځان سره ولیکم، په همدې لټه کې شوم او د ایینې د خپرونو یو یو دفتر زما مخته راته او ما به نومونه لیکل: ملالۍ، پرواز، زنبیل غم، سباوون، سیرت او اخبار کابل مې ټول تر سترګو شول، خو د هغه نامۀ کابل دفتر مې په نظر نه شو. په همدې هڅه کې وم او په اصطلاح د ایینې د Media Center یا انټرنټ

کېفې تر څنګ غرفې ته ورغلم، چې د څښاک شیان او نور خوراکي توکي پلوري، د غرفې شا ته مې د هفته نامهٔ کابل دفتر تر سترګو شو، چې د احمد شاه مسعود یو غټ عکس په کې لګېدلی و، که چېرې په رښتیا هم کابل اوونیزه یوه ازاده، غیرسیاسي او غیردولتي خپرونه وي، نو بیا ددې عکس مطلب څه دی؟؟؟!!!

کله چې د یوې خپلواکې، ناپېیلې او غیرسیاسي !؟ خپرونې په دفتر کې د یوې سیاسي ډلې د مشر عکس لګېدلی وي، نو بیا به څنګه سړی دا ومني چې هغوی دې خپلواکه پاتې شي او په سیاسي فعالیتونو کې دې رانښکېل نه وي. د کابل اوونیزې پر لومړي مخ باندې هېڅکله هم درې سرلیکونه په پښتو نه دي راغلي، په پنځو یا شپږو سرلیکونو کې ایله یو، یا دوه سرلیکه پښتو او نور ټول په بله ژبه وي. موږ دا نه وایو چې پارسي دې نه وي، دا هم زموږ د هېواد او زموږ د هېوادوالو ژبه ده، خو داسې نه، چې د نورو حق دې په کې تر پښو لاندې شي، ځکه دوی دا پیسې او دا فنډونه (!؟) د ټولو افغانانو په نامه اخلي، ښاغلي فهیم دشتي (د کابل اوونیزې چلوونکي) چا ته په دې اړه ویلي وو، موږ ځکه پښتو ته یوازې 30٪ ونډه ورکوو، چې پارسي د افغانستان د اکثریت ژبه ده او زیات خلک پرې خبرې کوي. ښاغلي دشتي ته باید یادونه وشي، چې که تاسې یوازې کابل افغانستان ګڼئ چې ګواکې ټول په پښتو نه پوهېږي، مهرباني وکړئ، ده سبز، چاراسیاب، پغمان، هوتخېلو او دغسې د کابل نورو ولسوالیو ته سفرونه وکړئ، هلته وګورئ چې څو سلنه خلک په پښتو خبرې کوي، دغه راز نورو ولایتونو ته پام وکړئ، چې هلته د پښتنو شمېره څومره ده. په هر صورت موږ دلته شمېرنه نه کوو، بلکې غواړو پر اصلي موضوع خبرې وکړو. څرګنده ده چې پښتو هم باید په بشپړ ډول په دې اوونیزه کې شامله شي، ځکه پښتو د هېواد د اکثریت، لومړۍ، ملي او رسمي ژبه ده. موږ په دې خبره باوري یو چې زموږ پارسي ژبې وروڼه هېڅکله هم دا نه غواړي چې د هېواد په خپرونو کې دې داسې پالیسي رامنځته شي او د ژبې په اړه دې انډول له منځه لاړ شي. ښکاره خبره ده چې دا د یوې ډلې او د یو څو ګوتو په شمېر کسانو کار دی او چې همدا کسان بیا د ایینې له خوا تقویه کېږي او هرډول مالي او مادي مرسته ورسره کېږي، نو ټول مسوولیت همدغې ادارې ته راجع کېږي او د همدې حالت د راوستلو لاملین د ایینې دفتر دی. د همدې اوونیزې له خوا په دې وروستیو ګڼو کې یو مصنوعي لیک خپور شوی چې په دغه لیک کې د بي بي سي راډیو پر خپرونو نیوکه شوې چې ولې یې په پارسي خپرونو کې داسې ویندویان خبرې کوي، چې له اره پښتانه دي، کابل اوونیزه وایي چې پر سړي دا "صدای ناهنجار" بد لګېږي او ګومان کوي چې ننګرهار راډیو اوري. [کابل اوونیزه، دریېم کال، 117مه ګڼه، دیارلسم مخ]. ایا دا بدرنګه غږ "صدای

ناهنجار"د پښتنو وي او بیا د ننګرهار راډیو؟؟! اوس مهال د همدغسې خپرونو له خوا د ژبنیو، قومي او توکمیزو تعصبونو اور ته لمن وهل کېږي یا هم دا خپروني غواړي چې پښتو یوه خواره، بې ارزښته او نه کارېدونکې ژبه وښیي او دا کسان ځانونه تر نورو لوړ وګڼي.

سباوون مجله هم د ایینې په مالي مرستو خپرېږي، چې هغه هم په همدې ناروغۍ اخته ده، که څېړې د دې مجلې د دویم کال یوولسمې ګڼې ته ځیر شو، نو یوازې او یوازې څلور لیکنې به په پښتو پیدا کړو، هغه هم له خورا زیاتو تېروتنو ډکې دي: 1_افغانستان ته به معیاري پټرولیم وارد شي، 2_د ملي اردو اړتیا د بیاجوړونې بهیر ته یوه لنډه کتنه، 3_مامور پردل او د هغه حافظه، 4_په پکتیا کې په زړه پوري رواجونه. چې دا ټولې لیکنې اووه مخه کېږي، په داسې حال کې چې دا ګڼه 72 مخونه لري. یانې نیمایي خو څه کوې، تر لسمې برخې هم د پښتو برخه په کې کمه ده.

د دې تر څنګ که د ایینې یوه بله خپرونه سیرت، چې د دوی په وینا یوه ازاده او ښځینه خپرونه ده وڅېړو او ورته ځیر شو، نو کټ مټ د ایینې د نورو خپرونو په څېر ده، په ځانګړي ډول که د دې خپرونې د درېیم کال یوولسمه او دوولسمه ګڼه وګورو، نو په ټوله ګڼه کې به یې یوه جمله هم پښتو پیدا نه کړو، په دې ګڼه کې نژدې یو مخ انګرېزي راغلې، خو له بده مرغه د پښتو نوم هم په کې نه شته.

یو خو دا ده چې ایینه زموږ په ګران هېواد کې د کرکو او نفرتونو اور ته لمن وهي او د یوې پخوانۍ جګړه ماري ډلې په ملاتړ سره زموږ خوار، ځپل شوی او شهید شوی ملت نور هم د بدمرغیو کندې ته ورټېل وهي او بل زموږ پر ملي ژبه (پښتو) ملنډې وهي. هغه داسې چې څه موده وړاندې د ایینې له خوا په کابل کې د دوی د یوې غونډې بلنلیک چې په پښتو لیکل شوی و، د پښتو ژبې سپکاوی او توهین و. په دې اړه په پخلاینه اوونیزه کې هم یوه لیکنه راغلې وه، چې د دغه بلنلیک عکس یې هم په کې چاپ کړی و او که څوک دا لیکنه ولولي، بیا یې له هغه خپاره شوي بلنلیک سره پرتله کړي، ورته ښکاره به شي چې ایینې پر پښتو کومې لوبې کړې دي.

زموږ د دې دعوې د پخلي لپاره که د سیرت اوونیزې د دویم کال اووه څلوېښتمه ګڼه ولولو، نو د اوونیزې پر لومړي مخ به په څوارلسو سرلیکونو کې یوازې دوه سرلیکه په پښتو ومومو، هغه هم داسې چې په بشپړ ډول یې پر پښتو ملنډې وهلې او دواړه سرلیکونه یې ناسم دي، چې په دې ډول دي: "د ښځو لپاره کرنیز فارم په هرات کې جوړه شوه" (!!؟؟) د دې پر ځای چې دا سرلیک سم ولیکي "په هرات کې د ښځو لپاره کرنیز فارم جوړ شو" او د ښځینه او نارینه نوم توپیر یې کړی وای، دومره هم نه دي توانېدلي،

چې د دې سرلیک هغه لفظي جوړښت، ژبنی اړخ او املایي۔ انشایي تېروتنې سمې کړي. په دویم سرلیک کې یې هم دا تېروتنه تر سترګو کېږي: "په هېواد کې د مور او ماشوم د مړینې د سطح راټیټول" (! ! ؟ ؟) د سیرت اوونیزې د همدې ګڼې سرلیکونو ته په کتو سره سړي ته دا فکر پیدا کېږي، چې ایا ایینه دومره توان نه لري چې د پښتو لیکنو لپاره پښتانه په کار وګماري او د دې تېروتنو او نیمګړتیاوو مخه ونیسي؟ یقیناً دوی دا توان لري خو په لوی لاس غواړي چې په دې توګه زموږ پر ملي ژبه ملنډې ووهي، سپکه یې کړي او له پامه یې وغورځوي. ورپسې اخبار کابل Les Nouvelles de Kaboul چې میاشتنۍ مجله ده او په پاړسي او فرانسوي ژبو خپرېږي او د ایینې په مالي مرسته له چاپه راوځي، یوازې د دې لپاره چې ګواکې دوی پښتو ته هم کار کوي، د پښتو برخه لري، دوی غواړي چې خلک یې په پټو سترګو فعالیتونه ومني او ستاینه یې وکړي. خو لمر په دوو ګوتو نه پټېږي، که د دې لیکنې ګران لوستونکي د "اخبار کابل" د 2004م کال د "فبرورۍ" پنځلسمه ګڼه وګوري، نو بیا به په پټو سترګو زموږ دا خبره هم ومني چې د اخبار کابل په دې ګڼه کې 19 مخونه د فرانسوي ژبې لپاره بېل شوي دي او د دې برخې ټولې لیکنې په فرانسوي ژبه دي. د پاړسي برخه یې 43مخونه لري، چې په دې 43مخونو کې یوازې او یوازې دوې لیکنې په پښتو دي: "د ملګرو ملتونو د سازمان له خوا د افغانستان د سرحدي ستونزو حل" او "افغانان او د کار ستونزه"، چې دا دوې لیکنې اووه مخه کېږي. یانې په 43مخونو کې د پښتو برخه یوازې اووه مخه ده، په بل حساب د اخبار کابل دا ګڼه ټول 62 مخونه لري او په دې 62مخونو کې د پښتو په نصیب یوازې اووه مخه رسېدلي دي.

د یوه سالم فکر خاوند او نورمال انسان به دا ځنګه ومني، چې ایینه خپلواکه او ناپېیلې ټولنه ده، سیاسي موخې نه لري او په هېواد کې یوې سیاسي ډلې ته کار نه کوي؟؟

همدارنګه که د اخبار کابل شپاړسمه ګڼه وګورو نو دا تر پخوانۍ ګڼې هم بدتره ده او هغه داسې چې د دې ګڼې د فرانسوي ژبې له برخې پرته د پاړسي لپاره 37مخونه ځانګړي شوي دي، چې په دې 37مخونو کې یوازې او یوازې دوه مخونه په پښتو دي: "د مطبوعاتو بیارغونه" نو که په رښتیا "ایینې" غوښتل چې پښتو ته هم د یوې ژبې په سترګه وګوري نو داسې به یې نه کول. پښتو برخه به یې زیاته کړې وای او د یوې ملي ژبې په سترګه به یې ورکتلای. همدا رنګه د ایینې د پرواز مجله هم، چې د ماشومانو لپاره خپرېږي په دې میکروبونو ککړه ده. پرواز د ایینې په ټولو خپرونو کې په ښه بڼه او ښه صحافت سره خپرېدونکې مجله ده، چې د ایینې تر ټولو خپرونو زیاته پانګه وربانديې

لګول کېږي. که چېرې د پرواز یوې نوې ګڼې ته یو ځغلند نظر وکړو، نو د اییني موخې به نورې هم څرګندې شي. د پرواز په دې ګڼه کې 7 سرلیکنه په پښتو راغلي، خو د مجلې نوره برخه نژدې ټوله پارسي ده. یانې د دې ګڼې یوه برخه پښتو او درې برخې په پارسي دي.

پرواز د "جرمني سفارت"، نیشنل جیوګرافیک "National Geographic" او د ماشومانو د نړیوالې ادارې UNICEF په مالي مرسته خپرېږي. یادې شوې مرستندویې ادارې باید وپوهېږي چې دوی دا روپۍ داسې کسانو ته ورکوي، چې هغوی یوازې او یوازې د یوې ژبې بیرغ پورته کړی او غواړي هغو کسانو ته کار وکړي، چې هیله من دي په هېواد کې د پښتو او پارسۍ د مسئلې په ژوندۍ ساتلو سره خپلې واکمنۍ او ټوپکسالارۍ ته دوام ورکړي، دوی شعار لري چې: "تفرقه واچوه او حکومت وکړه". په داسې حال کې چې همدا ادارې دا پانګه او مرستې د ټول افغانستان او د ټولو افغانانو په نامه ورکوي، خو کار یوازې یوې ژبې ته کېږي.

دغه راز د افغان فلم له ادارې سره هم ټوله مرسته د اییني له خوا کېږي، اییني له دې ادارې سره تخنیکي او د روزنې په برخه کې هم ډېرې مرستې کړي، تر اوسه یې نژدې شل بېلابېل فلمونه جوړ کړي، چې په دې شلو فلمونو کې یوازې دوه په پښتو دي. نو د اییني دفتر به څنګه دا دعوه کوي چې پښتو ته هم کار کوي، که چېرې دغې ادارې پښتو ته لږ تر لږه د یوې ژبې په سترګه کتلای نو په دې شلو فلمونو کې خو باید لس په پښتو وای.

رضا دقتي، چې د National Geographic فوټو ژورنالیسټ دی یو فعال او مستعد سړی دی، خو دماغ او فکر یې د جمعیت او نظار شورا له خوا پېچکاري شوی دی. ده د یوه داسې کس په اړه فلم جوړ کړی، چې د کابل ورانۍ، د هدیرو رېبدونکې شنه او سره بیرغونه او دا په سلګونو معلولین او معیوبین یې د ورانۍ او جنایتونو شاهدي ورکوي، دغه کس یوازې د همدغو سیاسي اشخاصو عکسونه چاپوي او خپروي یې. دی په افغانستان کې د اییني موسس دی.

د اییني دغه ډول منفي فعالیتونو ته په کتو سره سړي ته دا د شک ځای نه پاتېږي او په یقین سره دا ویلای شي چې ایینه د افغانستان لپاره نه، بلکې د شمالي ټلوالې او نظار شورا لپاره کار کوي. زموږ ډېر لوستونکي به داسې وي چې له مخه به په دې شیانو خبر نه وي، خو اوس به ټولو ته څرګنده شوې وي، چې ایینه څه ده، څه یې وکړل، څه کوي او څه به وکړي.

روسانو به هم د خپلو ستراتیژیو او سیاسي هدفونو د خپراوي لپاره په روسیه کې کتابونه خپرول او د افغانستان په بېلابېلو ولایتونو کې به یې وېشل، هغوی د دې لپاره

ستري پروژې پیل کړې وې او په ملیونونو ډالر یې ولګول، خو ناکام شول. هغه سیاسي پدیدې چې غواړي په زور پر افغانانو خپلې موخې، هدفونه او ایډیالوژي په یوه او بل ډول وروتپي، ناکام دي، ځکه چې افغانانو ته تر هرڅه وړاندې خپل کلتور، خپله ژبه او خپل هېواد ګران دی.

په پای کې د ایینې له اداري سره له مرستندویو ټولنو څخه غواړو چې باید وپوهېږي چې په دې هېواد کې پښتو هم یوه ژبه ده، باید چې ورته وخت ورکړي او ویې پالي. اروپايي ټولنه Uropean commission، یو. اس. ایډ United States Agency For International Development، UNICEF، UNISCO، د جرمني سفارت German Embassy، نیشنل جیوګرافیک National Geographic، د کډوالو نړیوال سازمان IOM او UNAMA باید په داسې حالت کې ایینې ته یوه روپۍ هم ورنه کړي، د ورکړل شویو پانګو حساب دې ورسره وکړي، ځکه دغې اداري ته ورکړل شوې مرستې تر اوسه پورې کوم تعمیري اړخ نه لري، بلکې دا مرستې یې ټولې زموږ د کلتور، ژبې، ملي ټرمینالوژۍ، ملي ارزښتونو او ادب د تخریب لپاره لګولې دي. په دې برخه کې باید پلان وزارت هم یو غوڅ او عملي اقدام وکړي، دغسې نورو ټولنو ته دې هم اجازه نه ورکوي، چې دغه ډول بې حسابه پانګه او پیسې زموږ د اصیل کلتور بیا تخریب او یوې ژبې ته په ترجیع ورکولو کې ولګوي. افغانستان د ټولو قومونو کور دی، دلته ټول مېشت قومونه حق لري چې له خپلو حقوقو څخه ګټه واخلي. پورته یادې شوې ټولنې او پلان وزارت باید د ایینې مشران کښېنوي او حساب ورسره وکړي او له دوی څخه دې وپوښتي چې اخر ولې؟؟ دوی ولې هغو ټوپکسالارانو ته د کار او فعالیت امکانات برابروي چې ټول هېواد یې د خپلو قومي، ژبنیو او توکمیزو تعصبونو په اور کې لولپه کړ، په ملیونونو انسانان یې تر خپلو شومو هوسونو قربان کړل، افغانان به په راتلونکي کې ایینه یوازې په دې نامه پېژني، چې دغې اداري افغانانو ته د سالمو مرستو پر ځای د تعصبونو او یوې ژبې ته د ترجیح ورکولو لپاره کار کړی او بس!(56)

نېکنام، کابل

مغل هر څه پر بل مخ اړوي

وایي چې کله به چنګېزخان پر یوه سیمه یرغل وروړ، هرڅه به یې بدل او پربل مخ واړول. له بده مرغه له چنګېزخان څخه راوروسته د تاریخ په اوږدو کې په افغانستان کې دغه ډول زیاتې پېښې او مسخه کول، بیا بیا لیدل شوي دي. د پخواني تاریخ تېرو دورو ته به نه ګورو، بلکې د افغانستان د اوسمهالي تاریخ ۲۵کلنې جګړې پېښې او ناخوالې به رااخلو، چې موږ په کې د ډلو ټپلو زیات ډولونه او څېرې ولیدلې، موږ د کابل او ځینو نورو حکومتي ودانیو او ملي شتمنیو مسخه کول ولیدل، موږ داسې څه ولیدل چې افغانان ژوندي په ځمکه کې ښخ کړای شول... پر سرونو یې مېخونه ټک وهل شول، د بدن غړي یې غوڅ کړای شول، ژوندي وسوځول شول او...

ښه به وي، چې نن پر یوه بله موضوع وغږېږو. هغه د دولتي ودانیو په ځینو ځانګړو ځایونو کې د ځینو لوحو او سرلیکونو لګول دي، چې د کابل ښار او د افغانستان د ولایتونو له وروستي کلتوري یرغل سره سم پیل شوي دي. له بده مرغه د دغه زور او یرغل قرباني هم پښتو ژبه او پښتو لوحې دي، چې یوه په بله پسې له منځه ځي او پرځای یې په بله ژبه نوې لوحې ټک وهل کېږي.

د بېلګې په توګه د اوبو او برېښنا وزارت پر ودانۍ "د اوبو او برېښنا وزارت" لیکلي وو، خو د وروستي بدلون په ترڅ کې دغه لوحه لیرې او پرځای یې (وزارت اب و برق) لوحه ولګول شوه.

همدا ډول د سوداګرۍ وزارت د (وزارت تجارت) په نوم ونومول شو. د بهرنیو چارو وزارت په وړاندې پښتو لوحه لګېدلې وه، هغه وغورځول شوه، د اطلاعاتو او کلتور وزارت هم په ایرانۍ ژبه (وزارت اطلاعات وفرهنګ) ولیکل شو، سره میاشت په (هلال احمر افغاني) بدل شو، د کرنې پراختیا بانک خو له جوړېدو سره سم په پښتو لوحه لرله، خو اوس یې له لوحې څخه پښتو لیرې کړل شوې او "بانک انکشاف دهات" شو. همداسې نور بېشمېره ځایونه شته، چې د ایران فرهنګپالان او دغه هېواد ته وفاداره پلویان پرې خپلې لوحې او ټاپې لګوي. د اطلاعاتو او کلتور وزارت خو د ملي ګالرۍ نوم هم ایرانی

کړ او "نګارستان ملي" نوم یې ورکړ، حال دا چې په ټوله نړۍ کې یې خلک په ګالري پېژني.

یوه بله ډېره ځوروونکې او زړه بوږنوونکې لوحه د عدلیې وزارت په وړاندې د رسمي جریدې د پلورنځي پر سر لګېدلې وه، چې پرې لیکلي وو: "د رسمي جریدې پلورنځی" خو له بده مرغه د همدې وروستي یرغل په دوران کې دغه ډېره وړه لوحه هم غورځول شوې ده.

ځوروونکې او زړه بوږنوونکې خو مې ځکه ورته وویل چې د افغانستان د خاورې پر هره لوېشت باندې د افغانانو وینې تویې شوې دي، دغه مېړني ولس په کلونو-کلونو افغانستان زموږ د خاورې او خلکو له دښمنانو څخه ژغورلی دی. افغانانو پر هېڅا تېری نه دی کړی، بلکې پر دوی او د دوی پر خاوره باندې یرغلګر ورغلي دي، افغانان یوازې د پردیو په وړاندې درېدلي او د خپلو خلکو او خاورې ساتنه یې کړې ده.

دوی په دغه خاوره کې د خبرو حق لري، دوی دا حق لري، په هر ځای کې یې په خپله ژبه لوحې ټک وهل شي، ځکه پښتانه په افغانستان کې اکثریت او پښتو د دې هېواد ملي ژبه ده.

د کمکیانو انیس خپرونه له پیلېدا سره سم پښتو نوم درلود، خو د اطلاعاتو او کلتور وزارت اوس "انیس کودک" نوم ورکړی، په دې مانا چې د پښتنو ماشومان هم له خپل دې حق څخه بې برخې دي او چاروا کي هم په څرګنده دا هرڅه تر خپل یرغل قربانوي.

له بده مرغه چې یرغلګر دومره سخت دریځه او لارورکي خلک دي، چې دغه ویاړلی قوم په خپله خاوره کې هم خبرو ته نه پرېږدي، پښتو ته په راډیو ټلویزیون او نورو رسنیو کې حق نه ورکوي.

د هغو موټرونو په شا پورې یوه وړوکې لوحه لګول شوې وه، چې د افغانستان پولیسي ځواک ته د مرستې په نوم ورکړل شوي دي. پخوا د دغو موټرونو پر لمبرپلېټونو لیکل شوي وو: (پولیس د خلکو خدمتګار)، خو اوس یې ځای (پولیس خدمتګار مردم) نیولی دی. ښایي ډېر خلک دا یوه وړه خبره وګڼي او دومره ارزښت ورنه کړي، خو پوښتنه ولاړېږي، چې بیا ولې له یوې ملي ژبې څخه دغه دوې جملې په بله ژبه اړول شوې دي، ایا پښتانه دومره حق نه لري چې په خپل هېواد کې له خپلو حقه حقوقو څخه ګټه واخلي؟ حال دا چې وړاندې زیاتې لوحې په پښتو وې، له دا سې ډېرو خبرو او تاریخي پېښو څخه ښکاري، چې د لږکیو له منځ څخه ځینې افراد او اشخاص د تل لپاره د باندېنیو هېوادونو استازي پاتې شوي دي، د ژبې او نژاد له مخې دغه خلک له ایران، تاجکستان او ځینو نورو هېوادونو سره خپله نژادي او ژبنۍ پالنه کوي. دوی غواړي چې د ځینو

هېوادونو يو ډول واکمني پر افغانانو وروتپي.

دغه د ژبې او نژاد پالل يا دغه بخل او منفي چلند ، چې نن يې په سيمه کې ايرانيان، تاجکستانيان او نورکسان کوي، ډېره پخوانۍ ريښه لري. دغو خلکو ټول عمر يا ټول ژوند په همدغه ډول نژادپالنه او د ژبې واکمنېدنې تېرې کړی دی. دوی تل هڅه کړې چې خپله ژبه او نژاد تر نورو خلکو لوړ وګڼي او خپور يې کړي. په داسې حال کې چې په پښتو او پښتونولۍ تاريخونه ډک دي، د تاريخ په وروستيو پړاوونو او دورو کې اسلام ضد اشخاصو د عربو اسلام نه مانه، ځکه د عربو اسلام ورته وويل شو ، چې همدغو خلکو د عربو اسلام ورته وايه، هغوی ډېرې هلې- ځلې وکړې، چې د عربو د نفوذ مخه ونيسي. خو بيا هم ونه توانېدل. خو دغو نژادپالو او ژبپالونکو بيا له اسلام څخه د ناسمو ګټه پورته کولو لاره چاره خپله کړله. لکه: له يوې خوا په دغه کار بوخت شول، چې څنګه په قران او حديثونو کې لاسوهنه وکړي، له بلې خوا يې هڅه کوله، چې د سيمې پر هېوادونو ، خلکو او ژبو يرغل وروړي. د ټوپک په زور يې پر خلکو خپله واکمني، ژبه او ډېر څه په زور ومنل، له بلې خوا يې په خلکو کې يو مذهبي تضاد هم رامنځته کړ، چې نخښې يې هر يو سترګه ور انسان ليدلی شي. يا په لنډ ډول ويلای شو ، چې ځينې خلک له پخوا څخه همدا ناروغي لري، دوی د سيمې ډېر ولسونه کړولي او ځورولي دي.

له بده مرغه له کلونو- کلونو راپه دېخوا د افغانستان رښتيني بچيان (پښتانه) تر دې يرغل لاندې دي، له پېړيو- پېړيو څخه په دېخوا کړول کېږي، ځورول کېږي، سپک کېږي، بيا بيا هڅه کېږي، چې د دوی ژبه ځپلې شي، د دغې ژبې ټول ارزښتونه مسخه او له منځه لاړ شي، وينو چې اوس دغه هرڅه په عملي ډګر کې ترسره کېږي.

د افغانستان څو کلنې شخړې او دښمنيو دغه ناوړه لوبه لا نوره هم ګرمه کړې ده. ايران، ترکيې، تاجکستان او دغسې نورو هېوادونو د خپل سياسي نفوذ د زياتوالي لپاره هلې- ځلې کړې، چې سيمه تر خپلې اغېزې لاندې راولي. دوی هرڅه مسخه کوي، دغه هڅې او هلې- ځلې د جنون تر کچې روانې دي.

همدا وجه ده چې د افغانانو ترمنځ ستونزې لا پسې زياتې شوې دي، د دوی ترمنځ لا نور ډېر درزونه راغلي، يو له بل څخه ليرېوالی رامنځته شوی، د دوی ترمنځ د ګډ ژوند لارې چارې زيانمنې شوې دي. نو ښه به دا وي چې يرغلګر نور خپل يرغلونه ودروي او افغانان دې پرېږدي، چې يو له بل سره ګډ مينه ناک ژوند وکړي، دوی بايد له پښتو او پښتنو سره خپله بېځايه کينه او دښمني پايته ورسوي. ځکه پښتانه تعصب نه لري، تعصب خو هغه کسان لري، چې پښتانه د هغوی د ژبې، سرلوړۍ او وياړونو له کبله ځوروي. د هغوی تاريخي وياړنې ټيټې ښيي. خو لمر په دوو ګوتو نه پټېږي، نړۍ ته د

افغانانو تاریخي میراثي، پټ او کلتور ثرگند دی، هېڅوک هم دغه سرلوړی ملت نه شي مسخه کولای. که مغل هرڅو مره هم ټول ځیزونه پر بل مخ سره واړوي.(57)

ک. س. افغان

د پوهنې وزارت او هېوادنۍ خپرونې ولې له پښتو ژبې سره تربګني کوي؟

د افغانستان انتقالي دولت د خپل واک له لومړیو ورځو څخه په هېواد کې د پوهې د کچې د لوړولو او د بېسوادۍ د له منځه وړلو خبره خپل شعار ګرځولی. د دولت له مشر ښاغلي حامد کرزي څخه بیا د کابینې تر ټولو لوړرتبه او ټیټ رتبه چارواکو په خپل وار سره د هېواد ګوټ ګوټ ته د علم او پوهې د رڼایي د رسولو وعدې کړې.

ښاغلي کرزي خپل دغه هدف ته د رسېدو لپاره ښاغلي محمد یونس قانوني ته د پوهنې د وزارت د مشرۍ سپېڅلې دنده وروسپارله. ښاغلي قانوني هم د خپل ځانګړي احساس له مخې په هېواد کې د پوهنې کچې د لوړولو او پراختیا لپاره ځینې کوټلې ګامونه پورته کړي او په دې ډګر کې یې زیاته اندازه بهرنۍ مرستې هم افغانستان ته راجلب کړې. خو دا چې دغه مرستې تر کومې کچې د هېواد د وران ویجاړ پوهنیز سیستم په بیارغونه مصرف شوي دي. ټول هېوادوال پرې خبر دي او ښه پرې پوهېږي.

د تاریخ په اوږدو کې زموږ د هېواد په ښوونځیو او مدرسو کې په پښتو او دري ژبو زده کړې کېدې څرنګه چې زموږ د هېواد ګڼ شمېر اوسېدونکي پښتانه دي او کوم پښتانه چې په لیک لوست بلد دي هغوی په پښتو او دري دواړو ژبو لیک لوست کولای شي. مګر د دې برعکس دري ژبي لوستوال او لیکوال په پښتو ژبه لیک لوست او حتی خبرې هم نه شي کولای، هغوی د دې پرځای چې د ملي او افغاني احساس له مخې باید پښتو ژبه زده کړي او خپل افغاني هویت تثبیت کړي، برعکس یې د ځانښودنې او د مادي ګټو په خاطر انګلیسي، روسي او فرانسوي ژبې زده کړې دا ښه خبره ده چې یو انسان په بهرنیو ژبو پوهېږي، مګر هر څوک چې په هر هېواد کې ژوند کوي د همغه هېواد د یوه اوسېدونکي په حیث باید دومره د وطندوستۍ او هېوادپرستۍ احساس او مینه په زړه کې ولري، چې د خپل هېواد په ملي ژبه لیک لوست وکولای شي، لکه الفت صاحب چې وایي:

پردۍ ژبه زده کول که لوی کمال دی
خپله ژبه هېرول بې کمالي ده

زموږ د هېواد ډېر دري ژبي ورونه په نورو بهرنیو ژبو کې د ماسترۍ او دکتورا سندونه او غټ غټ کتابونه لري، مګر د هېواد په ملي ژبه (پښتو) دوه خبرې هم نه شي کولای.

اوس چې په هېواد کې هرا ړخیزې بیارغونې ته ځانګړې پاملرنه شوې، نو په دې لړ کې باید د ښوونې او روزنې په بیارغونه کې له زیات دقت او پاملرنې څخه کار واخستل شي .

په کابل کې چې د هېواد د هرې سیمې افغانان اوسېږي او د هرې سیمې خلک ځانګړي ولسي رواجونه او روایات لري، ډېر داسې افغانان هم هلته ژوند کوي چې د هغوی ژبې هم له پښتو او دري سره توپیر لري. د ساري په توګه ازبک، ترکمن، نورستاني... او داسې نور د پوهنې وزارت که څه هم په ټولو ژبو د زده کوونکو لپاره درسي مواد نه شي تیارولای خو د پښتو او دري ترمنځ انډول ساتل خو دومره ورته ګران کار نه ایسي په اوسنیو حالاتو کې د کابل په ټولو ښوونځیو کې ټول درسي مواد په دري ژبه تدریسېږي او پښتو یوازې د یوې بهرنۍ ژبې په څېر په کې ځای شوې، چې اوس خو له انګلسي او فرانسوي ژبو څخه هم ورته کمه پاملرنه کېږي.

که چېرې د ښوونې او روزنې ښاغلی وزیر صاحب په رښتیا هم له هېواد او هېوادوالو سره مینه لري، نو باید د خپل افغاني احساس او د هېواد د اولادونو د سمې او سالمې روزنې په خاطر د هېواد په ښوونه او روزنه کې داسې ریفورمونه راولي چې د ټولو افغانانو اولادونه په درسي، فکري، ایډیالوژیکي او ټولنیز لحاظ سمه او بشپړه روزنه په اسانه ډول ترلاسه کړي او دا کار یوازې هغه وخت شونی دی چې د پوهنې وزارت د افغانستان په هره سیمه کې ټولنیز عدالت او متوازن معارف ته قایل شي. همدا راز ملګري ملتونه او هغه بهرني موسسات چې زموږ په هېواد کې د ښوونې او روزنې د پراختیا او پرمختیا په لړ کې هلې ځلې کوي هم د بېته ځانګړې پاملرنه وکړي او په هېواد کې د پوهنې د کچې د لوړوالي لپاره د افغانانو د کلتور او ژبو په اړه بشپړ معلومات ترلاسه کړي او همدا راز د غه انډول په سمه توګه په پام کې ونیسي.

ځینې هغه خپرونې چې د ځینو بهرنیو موسساتو له خوا زموږ په هېوا د کې د یووالي، سولې او ډیموکراسۍ په موخه خپرېږي ډېر مطالب یې په داسې ډول چاپ شوي وي چې لوستونکي هېڅ مفهوم ورڅخه نه شي اخستلای. د بېلګې په ډول په افغانستان کې د ائتلافي ځواکونو هغه خپرونه چې د (صلح Peace) په نوم د هېواد په بېلابېلو ښارونو

کې د ائتلافي ځواکونو له خوا په ورپیا ډول وېشل کېږي او پر انګرېزي، سربېره هر مطلب یې په پښتو او دري ژبه هم لیکل شوی وي، خو د پښتو برخه په کې دومره ګډه وډه ده، چې د پښتو ژبې لیکوالان او پوهان هم پرې نه پوهېږي د ساري په ډول ماته د ائتلافي ځواکونو یوه ورځ د نوموړي اخبار څلورویشتمه ګڼه راکړه چې په څلورم مخ کې ئې 'د ملي ایتلاف اصلاحاتو غونډه' تر سرلیک لاندې یو مطلب خپور شوی و، چې د پښتو متن یې د ماشومانو په ژبه چې نوې خبرې زده کوي لیکل شوي وو چې یوه برخه یې د نمونې په ډول دلته راوړم:

' د افغانستان بېرته ودانول د افغنستان دولت، ائتلاف قوا او بین المللي ټولني متحد او جدی ژمنی ته اړه لری ځکه بادوام کابل کې د پرمختګ له پاره په ټول هېواد کې امنیت او قانونی حکومت لازمی شرط دی. په دغه دوه ورځنی غونده په امینت، اصلاحات او مشکلاتو په هکله بحث وشو.'

همدا راز د همدغې خپرونې د همدغې ګڼې په لومړي مخ کې 'د افغانانو روغتیا او هوساینې لپاره زیار' تر سرلیک لاندې داسې پښتو متن لیکلی. 'افغانستان د ائتلاف قوا ډاکټران او عسکران د کندهار په جنوب کې یو کلی ته ولاړل تر څو چې خلکو سره کندهار، مرستې وکړي.او د ائتلاف قوا د ډېر شمې عملیاتو ولایت دی د سیمی خلکو ته روغتیائی مرستی رسیدلو لپاره روغتیایی د ائتلاف قوا ډاکټرانو د کندهار په ولایت کې په یوه څخه دی. ورځ کې ۱۷۳ کلیوال تداوی کړل' کړی دی. که چېرې موږ د هېواد مطبوعاتي خپرونې په ژوره توګه مطالعه کړو، نو ډېر داسې مثالونه به مو تر سترګو شي. د دغو خپرونو دا ډول خپرونې نه یوازې د هېواد د ژبو انډول په سمه توګه په پام کې نه نیسي، بلکې هغه ژبه چې ډېر ویونکي لري-د نورو ژبو په پرتله ډېره ضعیفه وي ددې لپاره چې دا ډول خپرونې په هر اړخیز ډول خپل رسالت وساتلی شي. باید واقعاً د خلکو په ژبه خپرونې وکړي او خپلې لیکنې په داسې ډول ولیکي چې لوستونکي پرې ویوهېږي او که چېرې له نورو بهرنیو ژبو څخه کوم مطالب را ژباړل کېږي باید ژباړونکي د ژباړې اصول په کې مراعات کړي. که یې په سمه او روانه ژبه نه شي ژباړلی د څو پیسو په مقابل کې دې په نورو ژبو ملنډې نه وهي، یانې لومړی باید په خپله ملي ژبه بشپړ تسلط ولري او بیا دې نورې ژبې زده کړي، چې په خپلو ژباړو او لیکنو هېوادوال ویوهوي. که چېرې موږ دغو خبرو ته ژور پام وکړو او هر لیکوال او ژباړونکی یې په ځان عملي کړي له یوې خوا به یې د خپل هېواد د ولس لپاره مو ډېر کار کړی وي او له بل پلوه به یې خپل دروند مسوولیت هم په سمه توګه ادا کړی وي.

راځئ چې ټول د بشپړ اخلاص، صداقت، مینې او ورورولۍ له مخې په خپل ګران

هېواد افغانستان کې د امن، سولې، ډیموکراسۍ او عدالت د پیاوړتیا لپاره کار وکړو او د خپل اصل افغاني کلتور د سمسورتیا او بډاینې په موخه نه ستړې کېدونکې هلې ځلې وکړو.(58)

گوربتوال احمدي

له پښتو ژبې سره
د لنډمهالې او منځمهالې ادارې
د چارواکو چلند

سره لدې چې پښتو ژبه په مسلسل ډول د اساسي قانون پر بنسټ د هیواد ملي او لومړۍ درجه رسمي ژبه ګڼل شوې خو دفتري امورو ته د ننه کولو لپاره یې د دې هیواد پخوانیو حکومتي چارواکو هم د پام وړ چارې او عملي ګامونه سر ته نه دي رسولي، بلکي یوازې په لږه پیمانه پرمختګ یې د پخواني پاچا محمد ظاهرشاه او اروانباد شهید محمد داود خان د حکمرانۍ په دورو کې په نصیب شوی دی. خو لکه څنګه چې مناسبه وه په زړه پورې کار بیا هم د پښتو د ژبې د ودې، پرمختګ او په رسمي دفترونو کې د دود کولو لپاره سر ته نه دی رسیدلی بلکي په حکومتي ادارو کې دري ژبې ته لومړی مقام ورکړل شوی دی. په همدې توګه سره لدې چې موږ د منځنۍ سطحې د پښتنو چارواکو، شاعرانو او ادیبانو هغو زیارونو ته د قدر په سترګه ګورو چې په دې لاره کې یې سر ته رسولي دي خو په عمومي توګه پښتانه چارواکي یوازې په دې بریالي شوي چې په ملي سطحه د ځینو اړوندو حکومتي ادارو سرلوحې او د کابل د ښار د واټونو نومونه او داسې نور لومړني کارونه په پښتو ژبه سر ته ورسوي خو په حکومتي ادارو او دفترونو کې بیا پښتو نه ده کارول شوې.

د هیواد د سترې غمیزې په لړ کې د نورو ورانیو تر څنګ په حکومتي چارو کې د پښتو ژبې ودې او پراختیا ته بیا هم نه جبرانیدونکي زیانونه رسیدلي چې د هغو ټولو یادونه ځانګړې لیکنې ته اړتیا لري چې په دې لړ کې د روسانو او د هغوی د لاسپوڅو او ورپسې د تعصب په اور ککړو جنګي ډلو د پښتو ژبې او پښتون قام په مقابل کې تر سره کړي دي.

په هیواد کې د لنډ مهالې یا موقتې ادارې د کار د پیل څخه د مخه هغه وخت له پښتو ژبې سره د تعصب په اور د جنګي ډلو د استازو له خوا ښکاره ضدیت او کرکه څرګنده

شوه چې د بن د غونډې په ترځ کې ارواښاد حاجي عبدالقدیر له مجلس څخه ووت او په دې توګه یې له پښتو ژبې سره د بیلتون پالو د ضدیت په مقابل کې د اعتراض غبرګون ښکاره کړ.

د لنډ مهالې او منځمهالې ادارې په ټوله دوره کې له پښتو ژبې سره داسې چلند شوی چې حتی د یوې بهرنۍ ژبې په څیر هم نه دي ورته کتل شوي. دا خبره ټولو ته څرګنده ده چې د ۱۳۵۷ کال د غویي تر کودتا وروسته په هیواد کې د کمونستي ادارې څخه د ننه او بهر زیاتو متعصبو عناصرو او اړخونو ته د فعالیت زمینه برابره شوي چې د غمیزې په ټول دور کې یې د هیواد ملي او ټولنیز بنسټونه یو پر بل پسې نړولي چې د دې ناولې پدیدې ډیره بده کرکجنه څیره د نجیب د حکومت له نسکورید سره سم د هیواد په پلازمینه کابل کې د عمل په ډګر کې پلې شوه داسې فاجعې یې منځته راوړې چې حتی تاریخ یې هم د تورو اعمالو په یادولو سره د شرم احساس کوي. نوموړې توره څپه بیا د طالبانو له ماتې سره جوخت یو ځل بیا په هماغه پخواني ډول تکرار او لړۍ یې سره لدې چې هیواد مو د یوه انتخابي حکومت خاوند دی تر نن پورې دوام لري.

په داسې حال کې چې پښتانه د افغانستان د خلکو نژدې ٪۷۰ وګړي تشکیلوي چې نوموړې شمیره د روان کال په ټولټاکنو کې ښه جوته شوه دا چې که ټولو پښتنو په ټولټاکنو کې ګډون کړی وای نو په هغه صورت کې به د پښتنو اصلي شمیره ډیره ښه جوته شوې وای. په یاده شوې دوره کې له پښتو ژبې سره د ضدیت په لړ کې لاندې کارونه تر سره شوي او تر سره کیږي:

لومړی: د دولت د ریاست ٪۹۹ فرمانونه، حکمونه، لیکونه او اعلامیې په دري ژبه صادرې شوې دي.

دوهم: د دولت د ریاست په اړوندو دفترونو کې ټول مهم اسناد، پریکړې، مسودې، اجنداوې تحلیلونه عادي مکتوبونه، فورمې، دفتري کتابونه او نور اړوند دفتري کارونه په دري ژبه سر ته رسیدلي دي.

دریم: د دولت د ریاست، وزارتونو، افغاني سفارتونو، خپلواکو ریاستونو، ولایتونو او نورو اړوندو حکومتي اداراتو ٪۹۰ مامورین او کارکوونکي غیر پښتانه ټاکل شوي. سره لدې چې د ځینو ځینو ادارو په راس کې به پښتون مشر و خو د ګوتې په شمار پرته د هماغه ادارې نور ټول پرسونل غیر پښتانه دي چې د پام وړ ورټیا او تحصیلاتو څخه بې برخې او زیاتره برخه یې هغه خلک دي چې د افغانستان د سترې غمیزې په لړ کې د جنایت تور داغ په خپل تندي لري. له بلې خوا همدغه عناصر دي چې اوس هم د افغانستان د یووالي بنسټونه نړوي او په دې لاره کې د زهرجنو تبلیغاتو زمینه ورته

برابره ده.

څلورم: د ولسمشر د ويناوو، مرکو، ليکونو او مطبوعاتي اعلاميو خپريدل ۹۵٪ په دري ژبه سر ته رسيدلي دي.

پنځم: د افغانستان د راديو او تلويزيون ۹۰٪ خپروني، د پروګرامونو نومونه، تحليلونه او داسې نورې خپرونې په دري ژبه سر ته رسيدلې او رسيږي چې په دې لړ کې پښتو ژبې ته يوازې نمايشي او نمونيي شکل ورکړ شوی دی.

شپږم: له استثنا څخه پرته د ټولو وزارتونو، رياستونو ،افغاني سفارتونو، ولايتونو او نورو اړوندو اداراتو مکاتبه په دري ژبه سر ته رسيدلې او نومورې لړۍ اوس هم دوام لري.

اووم: د لويو لويو حکومتي مجلسونو زياتره ويناوې، سرليکونه، لوحې، پريکړه ليکونه په دري ژبه سر ته رسيدلې او رسيږي په دې ځای کې بايد يادونه وکړو چې يوازې ولسمشر کرزی په ځينو مجلسونو کې دې ټکي ته پام کوي او د خپلو ويناوو يوه برخه په پښتو او بله په دري وړاندې کوي.

اتم: له بهرنيو هيوادونو سره مکاتبه ۹۹٪ په دري ژبه تر سره کيږي او په دې ځای کې پښتو ته يوازې نمايشي شکل ورکړل شوی دی.

نهم: د اطلاعاتو او کلتور وزير داسې څوک ټاکل شوی چې پښتو خو پريږده چې د افغانستان دري ژبه هم کوم اهميت نه ورته لري بلکي غواړي په دې هيواد کې د ايران ټرمينالوژي پلې کړي او د نوموړي لومړی کار دا وو چې د هيواد له اساسي قانون سره په سرغړونه يې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت نوم په اطلاعات او فرهنګ بدل کړ. په همدې توګه نوموړي وزير په ډير بيهوده توګه د پښتو ژبې او پښتون قام د هغو بنسټونو په ورانولو پسې متې رانغښتې دي چې ددې هيواد يو نه بيليدونکې جز ګڼل کيږي.

لسم: د ښوونې او روزنې په ډګر کې هم دغه څپه په خپل شدت سره روانه ده او د کابل د ښار په تقريبا څلور ميلوني نفوس کې چې زياتره برخه يې پښتانه دي يوازې تش په نوم دوې نيمه فعالې ليسې شته دي چې تدريس يې په پښتو دی نور نو ټوله زده کړه په دري ژبه ترسره کيږي او د پښتنو اولادونه مجبوريږي چې له خپلې ژبې او کلتور څخه بې خبره په خپل کور کې د ناولي استعمار په سيوري کې شپې او ورځې تيرې کړي.

يوولسم: په کابل کې بيلتون پالو ته د تبليغاتو ډګر د اطلاعاتو او کلتور د متعصب ايرانپال وزير په اجازه داسې تود دی چې په سلګونو مجلې، اخبارونه او جريدې يې را ويستلې چې له استثنا پرته يې ژبه سل په سلو کې دري يا پارسي ده که څه هم چې د محتوی له مخې زياتره دغه خپرونې بې مانا دي خو داسې زهر خوروي (پاشي) چې له

افغان ولس سره د بیلتون پالو د کینې د ډکو زړونو ویندویې کوي.
په همدې توګه یو شمیر آزادې راډیویي او تلویزیوني خپرونو هم په کار پیل کړی دی چې زیاتره خپرونې یې په دري او د پردیو د کلتور د خورولو په چوپړ کې دي او په خپرونو کې یې پښتو ته یوازې د نمونې په شکل ځای ورکړ شوی دی.
دولسم: که چیرې په کوم ځای کې داسې پیښه شي چې کومه لوحه، سرلیک یا د کوم مجلس عنوان په پښتو لیکل شوی وي نو په څنګ کې یې بیا هرو مرو هماغه لیکنه په دري هم شوې وي چې د لوړو او مسلکي زده کړو د وزارت د دروازې د سر لوحه یې غوره بیلګه ګڼلی شو. په دې توګه د لنډمهالې او منځمهالې ادارې په دور کې له استثنا پرته د هغو ټولو وزارتونو، ریاستونو او اړوندو ادارو نومونه په دري اړول شوي چې پخوا پښتو وو.
دیارلسم: د کابل په پوهنتون کې چې زیاتره محصلین او ښوونکي یې پښتانه دي تدریس سل په سلو کې په دري ژبه تر سره کیږي.
څوارلسم: په رسمي او غیر رسمي مجلسونو او د راډیو تلویزیون په ګډو پروګرامونو کې کوښښ کیږي چې دري ژبه او ویونکي یې د یوه فاتح او غالب وګړي په توګه وښیي او په پروګرام کې ګډ پښتانه داسې ورپورې ښکاري لکه یتیمان په دې مانا چې په ګډو خپرونو کې هم ډیر لږ ځای پښتو خبرو او لیکنو ته ورکول کیږي.
پنځلسم: په لسهاوو ځله په رسمي او غیر رسمي غونډو کې چې د ایران او تاجکستان له هیوادونو سره سر ته رسیدلې نو دا جمله زیاته تکراریږي چې ګواکې (کشورهاي هم کیش و همزبان) په داسې حال کې چې د ایران او تاجکستان هیوادونه نه زموږ کیش دي او نه یې ژبه له موږ سره یوه ده .
په دې توګه نور هم ډیرې داسې نمونې شته دي چې د لنډمهالې او منځمهالې ادارې د حاکمیت په دور کې د پښتو ژبې سره د ناوړه چلند ویندویې کوي چې پورته څو نمونې یې د بیلګې په توګه یادې شوې.
که په دې هکله پښتانه چارواکي له همداسې غفلت او بې پروایۍ څخه کار اخلي نو د دې امکان شته چې په راتلونکي کې هم موږ د خپلې خوږې پښتو له زیاتې خوارۍ سره مخ شو او خپل درد یوازې د څو ټکو په بیانولو سره څرګند کړو.
د بصیرت خاوندان دې دې موضوع ته پاملرنه وکړي !(59)

محمد انعام واک، ناروې

په افغانستان کې
د ژبو ملي او سیاسي مشروعیت

ژبه نه یوازې یوې "کلتوري"، بلکې د یوې سیاسي پېژندنې په توګه هم د "ملي هویت" بنسټیز توکی او د "ملي ټولنې" د ملا تیر جوړوي. د یوې ژبې لوړ کلتوري موقف په ټولنه کې د هغې ویونکو ته لوړ کلتوري او د هغې لوړ سیاسي موقف په ټولنه کې د هغې ویونکو ته لوړ سیاسي موقف ورکوي. ملي ژبه د یوې ټولنې ډېر کلتوري او سیاسي خنډونه له منځه وړي. جوړ ملتونه د ملي ژبې خاوندان وي.

نن سبا د وینې او قوم پر بنسټ د اکثریت او اقلیت خبره ډېره پیکه او بې رنګه ده. په واقعیت کې د اکثریت پره رنګ نه ده. دا خو ژبنی جوړښت دی چې قومي جوړښت ښکته پورته بیایي. نن سبا د "ژبني جوړښت" منطق د "قومي جوړښت" له پیاوړي مټ پیاوړی دی. ژبنی جوړښت د سیاسي جوړښت بیخ او بنسټ دی. ژبه هغه وخت ملي حیثیت لري چې سیاسي حیثیت ولري. بېله سیاسي موقفه د ژبې ملي موقف یو خیالي موقف دی.

د ملت جوړونې په بهیر کې ملي ژبه بېل بېل قومي ګروپونه په خپله کلتوري - سیاسي غېږه کې رانغاړي او د اقتصادي پرمختګ په څېر د ملت جوړونې په بټۍ کې د بېلو بېلو قومي ګروپونو ویلې کېدو ته اوږه ورکوي.

د نړۍ په بېلو بېلو هېوادونو کې د بېلو بېلو ژبو په لسګونو او سلګونو غټ او واړه قومي ګروپونه ژوند کوي، خو د یوه هېواد رسمي او ملي ژبه یوه وي. ژبه د یوې کلتوري پدیدې په توګه غټه سیاسي ستونزه هم وي. دا ستونزه د نړۍ په بېلو بېلو هېوادونو کې یا د دیموکراتیکو او یا د نورو ځانګړو اصولو له مخې حل شوې ده. د ستالیني مکتب د اصولو له مخې د پخواني شوروي اتحاد په امپراتورۍ کې د ملي ژبو په توګه د ټولو محلي ژبو او د رسمي ژبې په توګه د روسي ژبې په منلو د ژبې مسئله حل شوې وه. د نړۍ په نورو هېوادونو کې د ملي - رسمي ژبې په توګه د اکثریت د ژبې په منلو د ژبې مسئله حل شوې ده. د ساري په توګه په ایران کې فارسي ژبه، په تاجکستان کې تاجکي ژبه، په ترکمنستان کې ترکمني ژبه، په ازبکستان کې ازبکي ژبه او په ترکیه کې ترکي ژبه په

ترتیب سره د دې هېوادونو د فارس، تاجک، ترکمن، ازبک او ترک د اکثریت قومي ګروپونو د ژبو په توګه د دې هېوادونو ملي او رسمي ژبې دي. په پاکستان کې اردو ژبه، چې له سره د یوه پاکستاني قومي ګروپ مورنۍ ژبه هم نه ده، د هغه هېواد د رسمي او ملي ژبې په توګه منل شوې ده.

خو په افغانستان کې د اکثریت ژبه، پښتو نه یوازې دا چې د وخت د دولتونو له خوا د یوې رښتینې ملي - رسمي ژبې په توګه منل شوې نه ده، بلکې د ژبې ستونزه د یوې ملي ـ سیاسي ستونزې په توګه پاتې شوې هم ده.

په افغانستان کې د دغې یا هغې ژبې د ملي او رسمي مشروعیت د روښانه کولو لپاره په کار ده، د هېواد د قومي او ژبنیو ګروپونو کلتوري - ژبنی واقعیت وڅېړو.

افغان ژبنی جوړښت:

افغاني ټولنه د یوې نامتجانسې قومي ټولنې په توګه له یو شمېر غټو او وړو قومي ګروپونو څخه جوړه ده. د غټ قومي ګروپ په توګه پښتانه په سلو کې د هېواد 62.73 تاجک په سلو کې د هېواد 12.38، هزاره په سلوکې د هېواد 9، ازبک په سلو کې د هېواد 6، ترکمن په سلو کې د هېواد 2.69 او ایماق په سلو کې د هېواد 2.68 نفوس جوړوي.(۱)

د یادونې وړ ده چې په افغانستان کې یو شمېر قومي ګروپونو، یا په بشپړه توګه او یا څه ناڅه خپلې مورنۍ ژبې له لاسه ورکړې دي. له تاجک قومي ګروپ څخه پرته نورو ټولو قومي ګروپونو دا ډول کلتوري - ژبنی بایلات کړی دی.

پښتو او دري ژبې په ترتیب سره د هېواد د غټو ژبو په توګه د هېواد په کچ او ازبکي ژبه په شمال کې د یوې کوچنۍ او محلي ژبې په توګه ویونکي لري. په کابل، شمالي، مرکزي، لوېدیز او شمال لوېدیز افغانستان کې پښتانه په پښتو، په پښتو او دري دواړو، او یو نیم ځای په دري ژبه غږېږي. د هېواد څه ناڅه ټول لوستي پښتانه په دري ژبه غږېدلای شي. خو د هېواد ځینې باسواده تاجک یا په پښتو ژبه نه شي غږېدلای او یا نه غږېږي.

یو شمېر پښتانه له پېړیو پېړیو راهیسې په شمالي افغانستان، کابل، شمال لوېدیز او لوېدیز افغانستان کې د فارسي ژبې په کلتوري بتۍ کې دل شوي او په دري ژبه غږېږي. په همدې ډول د ګوتو په شمار تاجک او قزلباش په ختیز افغانستان کې د پښتو ژبې په کلتوري بتۍ کې ویلي شوي او په پښتو ژبه غږېږي. د افغانستان څه ناڅه ټول هزاره ګان په دري ژبنۍ بتۍ کې ویلي شوي دي.

په دغې یا هغې کلتوري - ژبنۍ بتۍ کې د قومي ګروپونو ویلي کېدل په اوږده موده

کې په واقعیت کې غته ملي ګټه لري. زیاته کلتوري -ژبنۍ ویلې کېدنه پوخ ملي او کمزوري ویلې کېدنه کمزوري ملي پیوستون منځ ته راوړي.

زه دلته غواړم په دغې یا هغې کلتوري بټۍ کې د دغه یا هغه قومي ګروپ د ویلې کېدو په اړه د یو لړ څېړنو پر بنسټ یو شمېر ارقام او حقایق وړاندې کړم.

د افغانستان لپاره د واک فونډېشن Wak Foundation for Afghanistan, WFA د افغانستان د قومي جوړښت The Ethnic Composition of Afghanistan 1991-1996 څېړنه ښیي چې د افغانستان په ټول نفوس کې له 62.73 پښتنو څخه په سلو کې 7.73 پښتنو، په دري ژبنۍ بټۍ کې په ویلې کېدو سره، دري ژبه خپله کړې ده. د کابل، پروان، غور، بادغیس، هرات او فراه ولایتونو په تاجک کلتوري -ژبنۍ بټۍ کې د دې پښتنو د ویلې کېدو غوره سیمې دي. نو د دې کلتوري واقعیت پر بنسټ ویلای شو پښتانه په ژبني لحاظ د افغانستان د نفوسو په سلو کې 55 دي.

په سلو کې د هېواد ټول هزاره ګان نن سبا په دري ژبني کلتور کې په ویلې کېدو سره په دري ژبه غږېږي. دې قومي ګروپ د خپلې مورنۍ هزاره ګۍ ژبې په پرېښودلو سره خپل ژبنی هویت له لاسه ورکړی دی.

په دې سربېره د واک فونډېشن د قومي جوړښت د څېړنې او په 1980 لسیزه کې د ملګرو ملتونو د UNIDATA د ژبو د سروې له پرتلې څخه جوته شوه چې په سلو کې 0.3 ازبکو، په سلو کې 1.29 ترکمنو، او په سلو کې د هېواد ټولو یانې 2.68 ایماقو هم په دري ژبنۍ کلتوري بټۍ کې په ویلې کېدو سره خپلې مورنۍ ژبې له لاسه ورکړې دي. نو په دري ژبنۍ بټۍ کې په سلو کې د ټول ټال 21 پورتنیو قومي ګروپونو په ویلې کېدو سره په قومي لحاظ د افغانستان ټول 12.38 تاجک په ژبني لحاظ په سل کې 33 ته جېګ شوي دي. د دې کلتوري -ژبنیو واقعیتونو له مخې نن سبا د افغانستان غټ ژبني ګروپونه په لاندې ډول شمېرلای شو:

۱- پښتو مستقل ژبنی ګروپ د هېواد د ټول نفوس په سلو کې څه ناڅه 55.
۲- فارسي ایتلافي ژبنی ګروپ د هېواد د ټول نفوس په سلو کې څه ناڅه 33.
۳- ازبکي ژبنی ګروپ د هېواد د ټول نفوس په سلو کې څه ناڅه 5.8.
۴- ترکمني ژبنی ګروپ، د هېواد د ټول نفوس په سلو کې1.4.(۲).

یو نوی کلتوري - ژبنی پرمختګ:

د یادونې وړ ده چې په افغانستان باندې د پخواني شوروي اتحاد 1979 کال پوځي یرغل راهیسې د افغانانو د کورنیو او نړیوالو بې ځایه کېدنو په نتیجه کې د یوه ګټور کلتوري پرمختګ په توګه ډېرو افغانانو یو د بل ژبې زده کړې دي. په دې لړ کې یو زیات

شمېر تاجکو، هزاره ګانو، ازبکو، ترکمنو، نورو کوچنیو قومي ګروپونو او پخپله دري ژبو پښتنو پښتو ژبه زده کړې ده.

پښتو ژبه د یوه نوي ژبني ائتلافي ګروپ په توګه

په پښتو ژبنۍ بټۍ کې د غېر پښتانه قومي ګروپونو او پخپله د دري ژبو پښتنو د ویلي کېدو پر بنسټ ویلای شو چې پښتو ژبنی ګروپ نور یو مستقل نه بلکې یو ائتلافي ژبنی ګروپ دی.

که څه هم د دې ژبنۍ ویلې کېدنې کره عدد په لاس کې نه شته، خو بیا هم په پښتو ژبنۍ بټۍ کې د نورو قومي ګرپونو په ویلې کېدو سره پښتون قومي ګروپ له خپل پخواني ژبني بایلاتـه څه ناڅه وتلی دی. د دغو قومي ګروپونو د ژبنۍ لوېدنې د یوه نسبي عدد په تر لاسه کېدو به د پښتو په ګټه پورتنۍ یادې شوې ژبنۍ سلوالې بدلې او د پښتو د ژبني ائتلافي ګروپ ژبني غړي او نوې سلواله لاس ته راشي.

د دغه کلتوري بدلانه د دري او پښتو، دواړو، ژبنیو ګروپونو سلواله له 55 څخه د پښتنو د قومي سلوالې یانې 62.73 په لوري پورته، ښایي له دې نه هم پورته، او له دې سره جوخت د دري ژبې د ائتلافي ګروپ سلواله په هماغه تناسب له 33 څخه راښکته شوې ده.

"قومي- ژبنۍ" که "سیاسي" سلواله !؟

له اتیایمې لسیزې راهیسې یو لړ نړیوالو محافلو، د ساري په توګه CIA، په افغاني قومي جوړښت کې په ګوتو وهلو سره په افغانستان کې یو ناڅاپي او غیر طبیعي قومي بدلون منځ ته راووست. د ساري په توګه هزاره قومي ګروپ د واک فونډېشن له قوله په سلو کې له 9 او د Louis Dupree له قوله په سلو کې له ۲(۳) څخه یو ناڅاپي 19 ته جېګ کړای شو(4). له دې سره جوخت پښتون قومي جوړښت په سلو کې له 62.73 څخه په سلو کې 40.38 ته راوغورځول شو(5). د افغان قومي جوړښت د دغه غیر طبیعي بدلانه د دغه یا هغه سیاسي عامل تر څنګ ښایي په دري ژبنۍ بټۍ کې د روښانفکره او باسواده پښتون قشر د ویلې کېدو واقعیت د یوه کمزوري دلیل او بهانې په توګه نومورو محافلو په نظر کې نیولی وي. که په افغانستان کې د باسوادانو سلواله 15 ومنل شي نو کېدای شي نومورو محافلو پورتنی پښتون قشر چې نه یوازې په پښتون او دري دواړو ژبو غږېږي بلکې د یوه پاچا، ولسمشر، لومړي وزیر، رئیس، مدیر، مامور او ښوونکي په توګه په رسمي او غیر رسمي ناستو ولاړو کې د خپلې مورنۍ ژبې پښتو پر ځای په دري ژبه غږېږي، ان تر دې چې په عادي ورځنیو چارو کې هم ((څو)) تنه پښتو

ژبې پښتانه ان له ((یوه)) تن دري ژبې افغان سره د پښتو ژبې پر ځای په دري ژبه غږېږي. په دري ژبو کې شمارلي وي. داسې هم ډېر پېښېږي چې دوه تنه پښتو ژبې پښتانه په خپلو کې هم په دري ژبه غږېږي. نو په دري ژبني ګروپ کې د دغسې پښتانه ژبني ګروپ شمېرل موجه بريښي. نو د پښتو ژبني ګروپ له پورتني عدد (55) څخه د پورتني پښتون باسواد ، بیروکرات قشر په کمولو سره د پښتون قومي ګروپ لپاره په سلو کې د 38-40 هماغه عدد لاس ته راځي، چې نن سبا د نړیوالو محافلو له خوا په افغان نفوس کې د پښتنو د سلوالې لپاره په نظر کې نیول کېږي. د 2001 کال په ډسمبر کې د ((بن)) تړون هم د پښتنو لپاره په سلو کې 38 فرضیه په نظر کې نیولې وه.

لیدل کېږي چې د سیاسي ملحوظاتو له مخې د تېرو دوه نیمو لسیزو راهیسې افغاني قومي جوړښت او ورسره جوخت پښتون او دري ژبني جوړښتونه لاندې باندې شول. دغه لاندې باندې پښتو ژبني جوړښت په سلو کې له 55 څخه 40 ته ټیټ او دري ژبنی جوړښت یې له 33 څخه 48 ته، یانې هماغه عدد ته چې UNIDATA په اتیایمه لسیزه کې وړاندې کړي وو ، اوچت کړ. خو که سیاسي وېش په ژبنۍ تله کېږي، نو بیا خو هزاره ګان او قزلباش سیاسي برخه نه لري. خو واقعیت دا دی چې دا ډول کلتوري انصاف غته سیاسي بې انصافي ده. د پښتنو په برخه کې هم شوې سیاسي بې انصافي باید اصلاح شي. نو د پښتون قومي ګروپ لپاره په سلو کې د 40 او د هزاره قومي ګروپ لپاره په سلو کې د 19 فرضیې سیاسي اعداد دي، نه قومي او ژبني.

په افغانستان کې د ژبو قانوني موقف:

د امیر شېرعلي خان د دویمې پاچاهۍ په دوره کې ۱۸۸۰-۱۸۲۸ پښتو ژبه د لومړي ځل لپاره د هېواد ملي او رسمي ژبه شوه.(۲) خو پر افغانستان باندې د انګرېزانو د دویم یرغل دا پروګرام شنډ کړ. د امیر عبدالرحمن په پاچاهۍ کې (۱۹۰۱-۱۸۸۰) پښتو له دفتر څخه د باندې پاتې شوه.(۷) د پښتو ژبې د رسمي کېدو او پرمختګ دویم حرکت د پاچا امان الله په دوره کې ۱۹۲۹_۱۹۱۹ پیل شو.(۸) دغه حرکت بیا د نادرخان په وخت کې څه ناڅه دوام وموند. په 1937 کال د سردار محمد هاشم خان د صدارت په دوره کې په دولتي دفترونو کې د فارسي ژبې تر څنګ د پښتو ژبـې د رسمي کېدو پاچاهي فرمان صادر شو.(9) د 1964 کال د اساسي قانون په دریمه ماده کې پښتو او دري د هېواد رسمي او د 35 مادې له مخې پښتو د هېواد ملي ژبه هم ومنل شوه.(۱۰) له 1973 کال څخه را په دې خوا د نافذ شویو اساسي قوانینو له مخې له پښتو ژبې څخه د هغې ملي موقف واخېستل شو او د فارسي ژبې تر څنګ پښتو یوازې د رسمي ژبې په توګه پاتې شوه. خو په واقعیت کې یوازې او یوازې دري ژبه د دولت رسمي ژبه وه. ځکه دري ژبه د دولت او

دیوان یوازینۍ ژبه وه. پښتو ژبه یوازې یوه سمبولیکه رسمي او ملي ژبه وه. د اوسني اساسي قانون د مسودې ۱۲ مادې له مخې پښتو او دري د هېواد رسمي ژبې دي او د ملي ژبې په نوم دغه یا هغه ژبه نه ده ښودل شوې.

د وروستۍ لويې جرگې د ژبو پالیسي:

په افغانستان کې د 2003 میلادي کال د دسمبر د میاشتې د اساسي قانون د تصویب لویې جرگې د هېواد د دوو غټو ژبو په توگه پښتو او دري، دواړه د هېواد په کچ د دولت رسمي او یو لړ کوچنۍ سیمه ییزې، ازبکې، ترکمني، بلوچي، نورستاني، پشه یي، ژبې یې په سیمه ییز کچ رسمي کړې.

په لویه جرگه کې قومي گروپونه په بېلو بېلو، ملي او محلي سیاسي تیرو ودرېدل. پښتون قومي گروپ د افغانستان د ملي موسساتو د بیا تاسیس او د یوه موټي افغانستان د سترو ملي غوښتنو په بدل کې و نه توانید چې له یوې خوا د کوچنیو قومي گروپونو ژبنۍ غوښتنې له پامه وغورځوي او له بلې خوا د یوې ملي ژبې په توگه د پښتو ژبې ملي او سیاسي حقوق خوندي کړي. پښتو ژبې په دې کلتوري، سیاسي اخ و ډب کې نوې سیاسي ساه واخېسته، خو د هغې د اوږدې مودې د گټې خبره لا هومره پخه نه ده.

دا چې د UNESCO د معیار له مخې په یوه هېواد کې په سلو کې له لسو څخه د لږو ویونکو په ژبه مالي لگښت ملي گټه نه لري(۱۱) نو په افغانستان کې به د کوچنیو سیمه ییزو ژبو رسمي کېدل هومره عملي نه وي. ازبکي ژبه، چې شا ته غټه سیاسي ـ کلتوري تکیه لري، ښایي په هېواد کې د دري ژبې د سیاسي وزن د راکمولو او په شمال کې د هغې د یو شمېر ویونکو د خپلولو په بیه څه عملي پرمختگ وکړي.

ښکاره خبره ده چې په افغانستان غوندې یوه کوچني هېواد کې به د دوو دولتي ژبو رښتینی رسمي شته والی سربېره په سیاسي خنډونو غټې بیروکراتیکې ستونزې هم رامنځ ته کړي. په پای کې ویلای شو چې د لنډې مودې د یوه ملي مصحلت په توگه د لویې جرگې د ژبو د پالیسۍ د اوږدې مودې د ملي گټې واقعیت هومره روڼ نه ښکاري. لنډیز:

-له پښتانه قومي گروپ څخه په سلو کې د 15 (دوه ژبي) باسواده ـ بیروکرات پښتانه قشر کمول او له ۹ څخه ۱۹ ته د هزاره قومي گروپ د سلوالي جیگول یو سیاسي واقعیت دی، نه قومي ژبنی.

- په سلو کې 7.73 پښتانه، په سلو کې ۹ یانې د هېواد ټول هزاره گان، په سلو کې 2.68 یانې د هېواد ټول ایماق، په سلو کې 1.29 ترکمن، په سلو کې 0.3 ازبک، (یانې په سلو کې ټول ټال ۲۱ غیر تاجک قومي گروپونه) په ژبني لحاظ په تاجک قومي- ژبني گروپ

کې ويلي شوي دي. د ۲۱ دي کلتوري - ژبني عدد په افغانستان کې د تاجکو له -قومي عدد- ياني 12.38 سره جوش خوړلی او د ۳۳ د يوه کلتوري ژبي عدد په منځ ته راتلو سره د دري ژبې ابتلافي ګروپ جوړ شوی دی.

- تاجک قومي ګروپ د ۳۳ دا ((کلتوري - ژبنی عدد)) په افغانستان کې په پوره سياسي مهارت، د خپل ((قومي ګروپي عدد)) په توګه استعمالېږي.

- خو د يوه کلتوري بدلانه په توګه له تېرو دوو نيمو لسيزو راهيسې دا چې يو شمېر غير پښتانه قومي ګرپونو او پخپله دري ژبو پښتنو پښتو ژبه زده کړې ده. نو پښتو ژبنی ګروپ له دې وروسته يو مستقل نه بلکې يو ابتلافي ژبنی ګروپ دی. په پښتو ژبني ګروپ کې به د نوموړو قومي ګروپونو د ويلې کېدو د کره عدد په تر لاسه کېدو سره د پښتو د ژبني ابتلافي ګروپ غړي او نوې سلواله لاس ته راشي.

- دري ژبه، د دربار د ژبې په توګه، سره له دې چې په افغانستان کې د شاهي نظام په رنګېدو سره، په تېره بيا په ۱۹۷۸ کال کې خپل عنعنوي درباري موقف له لاسه ورکړ. خو د يوې عنعنوي رسمي ژبې په بڼه کې بالفعل سياسي شته والی لري.

- پښتو ژبه، په واقعيت کې، د نوموړي دري ژبې شاهي نظام په رنګېدو سره له يو بنسټيز کلتوري- سياسي ستم نه ازاده شوه او په خپل ملي مټ يې تننی رسمي - سياسي شته والی خپل کړی دی.

- د پښتو ژبې په رښتيني رسمي کېدو به له يوې خوا په شمال کې د ازبکي ژبې د احتمالي سياسي - کلتوري پرمختګ په بنسټ، له بلې خوا دري ژبه د هېواد په کچ خپل سياسي او کمي موقف د پښتو ژبې په ګټه په کرار کرار له لاسه ورکړي.

- په پای کې ويلای شو چې دري ژبه د افغانستان د دويمې درجې خو عنعنوي - رسمي ژبې په توګه يو ازې رسمي - سياسي خو پښتو ژبه سربېره پر رسمي - سياسي د هېواد د اکثريت د ژبې په توګه ((ملي)) مشروعيت هم لري.

وړانديز:

- دا چې په يوه هېواد کې ايکې يوه رسمي - ملي ژبه د ملت جوړونې په بهير کې بنسټيز رول لوبوي، نو په افغانستان کې يوه لويه جرګه، يو ملي پارلمان او يا يو ملي حکومت بايد په پوره ملي جرئت د ژبې ملي ستونزه حل کړي.

- پښتانه که خپل ژبنی شته والی له خپل قومي شته والي سره و نه لګوي، نو د هزاره، ايماق او قزلباش قومي ګروپونو په څېر به د دري ژبې سياسي برلاسی مني.

د ژبې د ستونزې په ملي حل کې افغانانو ته په کار ده د عکس العمل د لنډې مودې

سیاست پر ځای د ((عمل)) د ((اوږدې مودې)) مشروع سیاست غوره کړي.

- پښتانه د نوي اساسي قانون له مخې کولای شي په مشروع ډول د پښتو ژبې د ((رښتینې رسمي کېدو له لارې د هغې ((ملي)) کول خوندي کړي.

اخځونه:

1- Wak Foundation for Afghanistan, WFA. The Ethnic Composition of Afghanistan, A six year Survey and Research, 1991-1996. Page27. Published by Kor. Peshawar Pakistan.

2- Ibid, Page 6.

3. Louis Dupree, Afghanistan, Page 59-64, Princeton University, New York, USA 1980.

4,5- World Almanac, Page, 737, USA, 1999.

۶، ۷- د پښتو ژبې د ودې اړتیا او لارې چارې (د بېلا بېلو لیکوالو د لیکنو ټولګه)، د پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ مقاله، په معاصر افغانستان کې پښتو او د هغې په هکله یو څو خبرې، د برشم مخ، د پښتني فرهنګ د ودې او پراختیا ټولنه، جرمني ۱۹۹۹ کال.

۸، ۹_ د افغانستان د ۱۹۲۴ کال اساسي قانون، لومړی فصل، درېیمه ماده.

۱۱- د افغان ملت جریده، اوومه ګڼه، د ډاکټر محمد امین واکمن مقاله، لویه جرګه او نوی اساسي قانون، پنځم مخ، ۲۰۰۳ کال، کابل، افغانستان.(60)

د اتمرخېل بایېزی لیکنه

پښتو هم د افغانستان رسمي ژبه ده

د اساسي قانون د تسوید او تصویب پر مهال ډېرو افغانانو دا هیله درلوده چې د هېواد د یو ستر قومي اکثریت د ژبې په حیث به پښتو د افغانستان د ملي ژبې په توګه و منل شي او په دې لار کې ډېرې هلې ځلې هم و شوې خو د جرګې په ترڅ کې د ملت د پاشل کېدو څخه د منخنیوي په خاطر د پښتو پلویان له خپلو حقه غوښتنو تېر شول او په همدې یې بسنه وکړه چې دري او پښتو دواړه د دولت رسمي ژبې وي.

د اساسي قانون پر جوړېدلو هم دا دی ښایسته ښه موده واوښته خو پښتو ژبه نه یوازې دا چې د ملي ژبې په حیث و نه منل شوه عملاً یې رسمي توب هم تش په نامه دی. د دولت د مرکزي ادارو نژدې ټولې چارې په دري پرمخ بیول کېږي. که کله خال خال د دریمې یا څلورمې درجې د اهمیت کاغذ چا په پښتو کښلی وي کښلی به یې وي خو نژدې سل په سلو کې کاري اسناد په دري ژبه لیکل کېږي. کله کله په مطبوعاتو کې لولو چې د افغانستان ملي ټلوېزیون ژبنی انډول نه ساتي، خو ددې تر څنګه دولتي ادارې، وزارتونه، سفارتونه او ملي تجارتي موسسې (لکه اریانا افغان هوایي شرکت) چې وېب سایټونه جوړوي د د تبرک د پاره هم په کې پښتو نه لیدل کېږي؛ بهرني مرستندویان چې خپل کاري اسناد په بهرنیو ژبو لیکي او د أفغانستان د بیا رغونې له بودجې څخه یې په یوه افغاني ژبه را اړوي د کابل د چارواکو په فتوا یې په دري ژباړي ځکه چې ورته ویل کېږي چې پښتو متن ته ضرورت نه شته ! دغه ډول غیر نورمال چلنونه باید چې و غندل شي او د خلکو پام ورته راواړول شي خو یوازې په خبرو څه نه کېږي او نه په چغو او انتقادونو د چا درد دوا کېږي.

د مرکزي دولت د ژبو سیاست د نورو سیاستونو په څېر د ضمني مصلحتونو په خاطر ډېب شوی غوندې ښکاري او دا تمه نه شي کېدای چې کومه رسمي دولتي اداره یا کوم وزیر او معین به دومره اخلاقي جرأت و لري چې د ژبو پر موضوع وګړېږي

. کله چې شرایط داسې تنګ شي نو بیا له حق څخه دفاع د اولس د هر وګړي مسئولیت شي چې په هر ځای کې او هر مقام کې چې وي تر خپلې وسې یو څه وکړي او که نور یې هېڅ له لاسه نه کېږي نو یو پاسیف مقاومت خو کولای شي.

اوس نو د دولتي دستګاه د دریم او څلورم کتار کارمندان چې که څه هم سیاسي ځواک نه لري خو عملاً د دولت چارې پر مخ بیایي د ژبو د یو نسبي انډول د منځ ته راتلو مسئولیت پر غاړه لري چې هم رسمي اسناد په پښتو ولیکي او هم له خپلو همکارانو او

مشرانو ښځه و غواړي چې د اداري چارو د لا ښه کېدو په خاطر دوې ته ځینې مهم کاري اسناد په پښتو ژبه وړاندې کړي. که داسې و نه شي نو په افغانستان کې به فرهنګي نا انډولۍ تر ډېرې مودې د قناعت وړ حل و نه مومي او ګیله به مو هم له ځانه وي.(61)

پوهندوی عبد الخالق رشید

پښتو ژبه یوه ملي او فرهنګي اړتیا

یوه مخکنۍ یادونه:
په (1996) م کال د هندوستان په اتراپردېش، د رامپور په ښکلي ښار کې هلته چې کلونه، کلونه د پښتنو نوابۍ تېرې شوي او د روهیلکند تاریخي ویاړونه یې تر اوسه د هند اوچتیا څرګندوي، د فارسي ژبې نړیوال کنفرانس جوړ شو و. دغه غونډه د هند د خپلواکۍ د پنځوسمې او د رامپور رضا کتابتون د دوه سوه یمې کالیزې په درشل کې جوړه شوې وه. په دغه نړیوال کنفرانس کې د ټول هندوستان د فارسي ژبې استادانو، د ایران، ترکیې، بنګله دېش، ترکمنستان او د افغانستان استازیو پوهانو او فرهنګیانو ګډون کړی و، د افغانستان د استازي په توګه په دغه غونډه کې د "علامه حبیبي او فارسي ژبې ته د ده خدمتونه" پر موضوع باندې ما مقاله ولوسته. د استاد د معنوي برکت له امله دغه مقاله د نوموړي کنفرانس په ترڅ کې په هغو مقالو کې راغله چې وستایل شوه او ګډون کوونکیو په ډېرو ښو احساساتو بدرګه کړه. د دغه کنفرانس په ترڅ کې د ایران تر شلو زیاتو لیکوالو ګډون کړی و، چې په سر کې یې د ایران نامتو څېړونکي استاد جعفر شهیدي هم و. هغه چې استاد له نږدې پېژانده او د هغه له آثارو سره اشنا و، په دې نظر و چې: "استاد حبیبي علماً په شلمه پېړۍ کې د فارسي ژبې هغه خلا ډکه کړه چې د فارسي ژبې د کلاسیکو او زموږ تر منځ واقع شوې وه".
له ایراني لیکوالو سره په خبرو او بحثونو کې ما یوه بله ډېره جالبه خبره دا هم را برسېره کړه چې د دوی د پوهانو او رسمي پالیسۍ یو د اختلاف ټکی دا دی چې چارواکي یې غواړي، په فرهنګي او ژبني لحاظ دومره ځان اوچت او واکمن وښیي چې ان په ژبني لحاظ هم چې څه په فارسي ژبې پورې اړه لري، هغه د خپلې لوړتیا غوښتنې ټول د "ایران" ارزښتونه وبولي. یوه استاد په ډېره خواشینۍ سره دا راته وویل چې: "موږ د افغانستان په اړه اوس پر یوې سیاسي دوه لارې باندې ولاړ یو، یو دا چې موږ فکر کوو چې فارسي یوازې د ایران ژبه ده او له ګاونډیو هېوادو څخه یې ټغر ورځ په ورځ په ټولېدو دی چې ډېر ښه او لومړنی مثال یې هند دی، په افغانستان کې هم فارسي د

اکثریت ژبه نه ده، ځکه ورته امیدوار نه یو ، کېدای شي یوه ورځ هلته هم د فارسي ژبې برخلیک همهغه د هند برخلیک شي. لکه چې هندوانو د پارسي په وړاندې انګریزي او هندي ژبې الترناتیف کړې، همداسې په افغانستان کې د پارسي الترناتیف پښتو ژبه په بې ساري توګه د ودې په حال کې ده. دویم دا چې زموږ د سیاسي ټولنو لوړتیا غوښتنه او د پارسي ژبې هر څه د ځان بلل په خپله د پارسي ژبې لپاره قبر کیندل دي. زه پر دې باور لرم چې د پارسي ژبې په برخه کې د افغانستان ونډه هم اوس او هم د تاریخ په اوږدو کې انکار نه کېدونکی حقیقت دی. "

پورتنۍ خبره زما لپاره له څو پلوه د پاملرنې وړ شوه؛ یو دا چې دا د یوه عالم نظر و. هغه چې د ژبې، فرهنګ او فرهنګي ارزښتونو په اړه لکه سیاستمداران داسې وچ فکر نه کوي. بل دا چې که ایرانیان په رښتیا هم د فرهنګ غصبولو چاره د ځان کړي او دې ته خوشحاله وي چې ژر ژر پارسي له نورې نړۍ راټوله شي او زموږ مال وګڼل شي او هر څه چې د تاریخ په اوږدو کې دا ژبه لري هغه هم د دوی شي، زه فکر کوم چې دا عمل به له یوه ځانګړي عکس العمل سره مخامخ شي؛ هغه دا چې که په افغانستان کې پارسي ژبه په تمامه مانا له منځه ولاړه شي او د هند پر برخلیک اخته شي، دا به د افغانانو د نویو نسلونو لپاره تر اوسني حالت په څو څو ځلې په زیاته اندازه ګرانه پرېوزي، دا به د افغانانو لپاره د منلو وړ نه وي، چې د نړۍ د اوچت فرهنګ یوه مهمه او ارزښتناکه برخه دې بې ښه او بده له لاسه ورکړي.

مانا دا چې دا د ایرانیانو بې بنسټه قضاوت دی چې دوی فکر کوي د پښتو ژبې پیاوړتیا به د دې سبب شي چې د فارسي ژبې جرړې له افغانستان څخه ووزي او هر څه به لکه چې "فارس" یې په "ایران" واړاوه، د ځان وبولي. خو افغان پوهان پر دې باوري نه دي ان که دا پارسي ژبه د چا خبره مات لاس هم شي نو دا به یې په غاړه کې پرته وي او د سیمې د ملي او تاریخي سیالۍ او ارزښت له مخې به اهمیت ورته ولري.(1).

پښتو د یوه اوږده تېر مهال پر ګودر

(یوه نوې نظریه)

د تاریخي او ژبنیو اسنادو له مخې، د اوسنیو پرمختللیو څېړنو او عیني واقعیتونو له مخې دا ټکی باید ومنو چې پښتو د اسیا له هغو مهمو ژبو څخه ده چې د شتوالي تاریخ یې د اسیا په یوه ډېر مهم، لرغوني او تاریخي قوم (پښتنو، پټانانو، افغانانو) پورې اړوند دی. دا چې له بدمرغه د ده قوم د اند و ژوند سر ربښنه د ژوند په یوازینۍ او پرله پسې لړۍ (جګړې) پورې تړلې وه، دوی د دې لپاره چې فکر وکړي، ولیکي،

ووايي، او واوري، ډېر لږ وخت پيدا کړی دی او له هغې لږ وخت څخه يې دومره ګټه اخيستې ده، چې دا ژبه يې پالليې او د هغه لپاره يې دا مبارزه کړې چې بايد ژوندی پاتې شي او تر ننه پورې دې د پښتنو له سرکښ کاروان سره غرونه او رغونه ووهي. پښتو ژبه له نن څخه نږدې دوره زره کاله دمخه په اسيا کې د يوه ژوندي او "مدعاوالا" قوم ژبه وه او د دغه قوم د مادي او معنوي ارزونې او وياړونو ژوند او پېښليک پرې څرګندېده. سربېره پر دې نن سبا هندي پوهان دا خبره بې شکه مني چې د هندي فرهنګ او کلچر په سرچينو کې پښتانه، د هغوی فرهنګ او د هغوی فرهنګي هلې ځلې يو د پاملرنې وړ څېرکی جوړوي. د دې خبرې د اثبات په خاطر په سلګونو سرچينې له سانسکريتي دور څخه بيا تر ننني عصر پورې زموږ په واک کې شته دي. کله چې د هندي فرهنګ په لرغونو سرچينو کې پالي (Pali) ژبه او ادبيات څېړو، په مستقيمه او نامستقيمه توګه له پښتو ژبې، او پښتني لرغوني فرهنګ سره خپل اړيکي ساتي، د بېلګې په توګه پالي ژبه لکه پښتو ژبه بډای فوکلور لري چې په ډېرو برخو کې له پښتو فوکلور سره ورته والی او يو رنګي لري. بله دا چې پالي د بودايي دورې د مذهبي تعليماتو په خورولو کې د پاملرنې وړ برخه درلوده او ډېر پخواني آثار په کې "د ملنډا پښو او ناګهه سينا" پوښتنې او ځوابونه دي چې پوهان وايي هغه لومړی ځل په "زړه پښتو" کښل شوي.(2) چې ژباړې يې اوس په پالي، برمايي او نورو ژبو کې د بودايي مذهب د پلويانو د درناوي وړ دي.

همدارنګه سانسکرېت ژبه چې د هندي فرهنګ له معتبرو سرچينو څخه ګڼل کېږي او د دغې ژبې په سمونه او ګرامر ليکنه کې د پاڼي ني (Panini) نوم نه هېرېدونکی دی. د هند د فرهنګ څېړونکي او پوهان او د (Feeders of Indian Culture) ليکوال خو په ډاګه دا د هند د کلتوري جوړښت تر څنګ ليکي چې: "تر هر څه دمخه پر دې بايد باوري وو چې رازونه هېڅکله هم روښانه او په ميدان نه دي، هغه بايد په ژورتيا سره وڅېړل شي. دا روښانه او له شکه وتلې خبره ده چې د دغې ژورتيا يو اړخ په پخوانو پورې اړوند دی، بل هغه چې مخکې له مخکې د هغو کسانو له خوا چې د هېواد د مينې غم نيولې او په شوونستي توګه هڅه کوي د هند د خلکو پر هندي والي (Indianisation) باندې خپله پاملرنه راوڅرخوي، خو دا به ډېره ګرانه خبره وي چې دوی يې سپينه کړي او يا دا ګوله په اسانۍ تر ستوني تېره کړي، د مثال په توګه د سانسکرېت لوی عالم او ګرامرپوه پاڼي نی (Panini) که څه هم براهمن يادېږي خو له اره د ايران (آريانا) او سېدونکی يوسفزی پټان دی، نه د هندوستان..."(3)

د پاڼي ني (Panini) د پښتون بللو په اړه نور څرګند شواهد په خپله د ده ليکنې دي، د ده په آثارو کې هم د پښتو کلمو څرک او شتوالی د نوموړي عالم خبره د حقيقت پر کرسۍ

کېنوي. په "انبت ادهيايي" نومي اثر کې يې زياتې پښتو کلمې راغلي او په ډاګه شوې دي.(4) دا خو د پاڼې نې په باب خبره ده چې موږ د هغه د پښتون بللو ادعا کوو او د پوهانو پر پلو باندې ګامونه ږدو، يوه بله جالبه خبره چې هغه هم د پاڼې نې پښتون بلل تايدولای شي دا ده چې د هند په جنوب کې چې کوم د راويدي تمدن وده کړې او اوسنۍ تاملي ژبه يې پخوانۍ نښه ده. پوهانو په دې باب کښلي، د تاملي ژبې کوم ګرامر چې تر ميلاد مخکې ليکل شوی د هغه ليکوال هم اصلاً د هند له شمال څخه جنوب ته تللی او هلته يې دا ګرامر بشپړ کړی دی.

"د دوديزې دنيا له مخې د تاملي ادب لرغونتيا تر ميلاد دمخه 2500 کالو ته رسېږي، خو د شتو اسنادو له مخې په دغه ژبې کې تر ميلاد دمخه (1000) او زاړه اسناد شته دي. په لرغوني جنوبي هند کې درې علمي ښوونځي يا اکاډيمۍ (Songams) د زاړه مدوراکپاداپورم (Madura Kapada Puram) يا اوسنی مدورايي (Mudurai) په ښار کې وو. د لومړۍ اکاډيمۍ له ډېرو نامتو غړيو څخه يو اګاستيا (Agastya) و، چې د اګاتيام (Agathiam) په نامه يې د تاملي ژبې لومړنی ګرامر وليکه. وايي چې دی د هند د شمال يو آرين مبلغ و، چې د ويديک (Vedic) مذهب د خورولو لپاره جنوبي هند ته راغلی و. د هغه دولسو پلويانو يو زيات شمېر رسالې او مقالې د ګرامر، موسيقۍ، نڅا او نورو په برخو کې ليکلي دي. د دغو رسالو يوه د تولکاپ پيم (Tolkappiam) په نامه يادېږي، چې تر ميلاد دمخه د (1000) کال په شاوخوا کې ليکل شوې او تر اوسه شته ده... "(5)

کله چې دا ټولې خبرې سره راغونډوو، نو په پای کې يې دا ويلای شو چې پاڼې نی که له يوې خوا "يوسفزی پټان" دی، نو له بلې خوا د پښتو ژبې يو پخوانی دوديال او ليکوال هم دی، چې پښتو ژبه يې د هند ډېرې مهمې او لرغونې ژبې سانسکرېټ تر څنګ زده وه او شايد چې ليکنې يې هم پرې کړې وي. د پاڼي ني په باب د پوهانو دا ډول نظريات او شواهد دا ټکی هم تاييدوي چې د مليندا پنهو (Milindapanha) او ناګه سينا (Nagasena) پوښتنې به بې شکه په "زړه پښتو "ليکل شوې وي.

لکه چې پر داسې ټکو باندې تر اوسه هم پر دې پرتې دي، دا ډول په سلګونو نورې سرچينې هم شته چې د هغو په ترڅ کې دا په ډاګه ويلای شو، چې زموږ د ادب او فرهنګ د لرغونې ودې په اړه د هندي ادب او فرهنګ څېړنه يوه حتمي اړتيا ده، ځکه که موږ د هندي ګډ فرهنګ (هندي آريايي) مختلف اړخونه په دقيقه توګه راوسپړو او ويې لولو د هغه په مرسته زموږ د تاريخ او فرهنګ ډېرې تيارې روښانه او ډېرې نورې رښتياوې رابرسېره کېدای شي. سربېره پر دې دا هم ويلای شو چې پښتو ژبه او پښتني فرهنګ که

له یوې خوا د داسې ورتیاوو لرونکي دي، نو له بلې خوا د اسیا د فرهنگ د یوه مهم توک او مهمې ژبې په توګه د یوې روښانه راتلونکې په لور هم د ودې او پرمختګ په لور اوچت ګامونه اخلي.

پښتو د اوس مهالي یون پر پېچومي اوړي

(وده، اړتیا او غوښتنه)

لومړی: ملي هویت، ملي ژبه:

افغانستان نن سبا د اسیا په زړه کې د نویو اقتصادي او ټولنیزو بدلونو په درشل کې دی او یو ځل بیا دا لرغونی هېواد داسې فکر کېږي چې د "وربښمو د لارې" د زړه ټاټوبي پر ځای په اوسني عمر کې له نوې ورتیا سره مخامخېږي. کله چې دغه هېواد له دغو نویو اړیکو سره مخامخېږي، په دې کې شک نه شته چې زموږ هېواد د وربښمو له لارې د تاریخي شېبو په انډول په ټولنیز لحاظ له خواره واره والي څخه په امن شوی، او یوه موټی شوی دی، ځکه نو د هغه وخت په انډول اوس د دغه ملت د فرهنګي او معنوي ودې هم اړتیا زیاته شوې او هم بېې د خلکو شعور دې ته تیار شوی چې په دغه برخه کې باید رغنده ګامونه اوچت کړي. افغان په اسیا کې اوس د یوه واحد "ملت" په نوم دی، چې د خپل هویت د لا سمبالتیا په خاطر د واحدو ارزښتونو، ټولنیزو موسسو او "واحدې ژبې" د ټاکولو او اړتیا خبرې اوس تر بل هر وخت ورته مهمې او د پاملرنې وړ دي، چې په دغه ترځ کې د دغه ملت غوښتنو ته د نورو ژبو په انډول "د پښتو ژبه" ملي او فرهنګي دریځ غوره کولای شي. نن سبا په ټولو اسیایي هېوادو کې د دغو هېوادو خلک که له یوې خوا یو ملت یادېږي، نو د دغه ملت د شتوالي او ملي جوړښت تر ټولو ښه هنداره د هغه ملت ژبه ده. هغه ژبه چې د ملت د ډېرکي ژبه وي، د ټول ملت د ملي هویت څرګندونه باید وکړي. زه فکر کوم چې د نویو ټولنیزو اړیکو او افغاني ملي هویت د پېژندنې او نورو ملتو څخه د توپیر په لحاظ پښتو ژبه په دغه بهیر کې خپله لاره په ډېره ښه توګه ایستلای شي.

دویم: یوه تجربه، یوه ازموینه:

زموږ د هېواد او د سیمې د هېوادو د شملې پېړۍ تاریخي بهیر ځینې حقیقتونه د تجربې په ترځ کې په روښانه توګه ځواب کړي دي. په دغه لړ کې دوه مثالونه د ځانګړې یادونې وړ دي. یو په افغانستان کې د پښتو ژبې چټکه وده او بل په هندوستان کې د هندي ژبې. په هندوستان کې د لودیانو له وخته بیا د مغلو تر هغو هم را وروسته فارسي ژبه د هند رسمي او درباري ژبه وه، خو کله چې انګرېزان په هند کې په ښو ودرېدل د نورو کړو وړو په څنګ کې بې یو دا هم شو چې پر 1837 کال بې د دغې ژبې چې نږدې

اته، نهه سوه کاله د هند حاکمه ژبه وه، د نه اړتیا اعلان وکړ او کرار کرار یې خبره په نړدې نیمه پېړۍ کې دې ته ورسېده چې نن یې د نفوذ ساحه له موزیم او څېړنیزو موسسو څخه د باندې نه وځي. که چېرې د دغې ژبې په اړه دا پوښتنه طرحه کوو چې دا څنګه وشول، چې د هند د اتو، نهو سوو کالو مهمه ژبه دې په یو ځلي توګه په نیمه پېړۍ کې له منځه لاړه شي؟ دغې پوښتنې ته ژبپوهان او تاریخ پوهان اوس یو ازې یو ځواب وایي او هغه دا چې: "له بده مرغه چې د هند په نیمه وچه کې په دې دومره اوږده موده کې فارسي ژبه له دربار څه د باندې را و نه وتله. که چېرې د دغې ژبې خواخوږو دغه ژبه د دربار په دېوالونو کې نه وای بنده کړې او د ملت منځ ته یې هم لار ورکړې وای، نو اوس به یې دغه برخلیک ته د هند په نیمه وچه کې هر کلی نه وایه." تر اوسه د دغې ژبې ځای په یوه برخه کې انګریزي او په نورو برخو کې هندي ژبې ونیو. انګریزي ژبه هم په هند کې د فارسي پر برخلیک ور اوړي، ځکه چې د هندي ژبې د ودې او پرمختګ بهیر دومره چټک او دومره په ملي لحاظ د اهمیت وړ دی چې ان د اردو ژبې اړتیا یې هم له ګواښ سره مخامخ کړې ده، ځکه چې اوس هندوان هم هغه د ګاندي خبره کوي چې: "زه باور نه لرم چې اردو ځانګړې ژبه ده، ځکه چې د دې ژبې جوړښت او ګرامر د هندي ژبې ګرامر دی او ویې پانګه (Vocabulary) یې له فارسي او عربي څخه ده.

هغه څوک ښې اردو خبرې کولای شي چې عربي او فارسي یې زده وي".(6) همدغې نظریې اوس خبره دې ته را رسولې ده چې د اردو ژبې لیک دود هم پر هندي لیک دود باندې واوړي. خو مسلمانان یې په وړاندې په کلکه مقاومت کوي او داسې فکر کېږي چې د هندي ژبې د اوسني چټک خپاو په وړاندې به دا مقاومت هم بې اغېزې شي.

کټ مټ بهیر د پښتو ژبې په اړه هم د پاملرنې وړ دی، د نږدې اویا کلونو په اوږدو کې پښتو ژبې په افغانستان کې خپله لاره وایسته او د هېواد په ټولو علمي او فرهنګي موسسو کې یې ځای ونیو. دا چټکه وده په زماني لحاظ یو علمي او په ملي لحاظ یو طبیعي خوځون و چې په ټولنه او د دې ټولنې د ټولنیز ژوند په عیني بهیر پورې یې اړه درلوده او د حساسو لیکوالو او فرهنګیانو ونډه او ژوندۍ پوهه ورسره ملګرې وه. دا خبره دا دلیل هم پیاوړی کوي چې د همدغې پېړۍ په اوږدو کې پښتو ژبې نه یوازې په افغانستان کې دننه، بلکې په پښتونخوا او پاکستان کې یې هم د خوږېدو لمنه وغوړېدله. او دا لوی برۍ دا په روښانه توګه په ډاګه کوي چې دغې ژبې په خپل طبیعي بهیر او جوړښت کې ځان د اویا کلونو په ترځ کې دومره اوچت کړ، نو دا خو له شکه وتلې خبره ده چې دا ژبه د دې توان لري چې د افغان ملت د اند و ژوند ټولو اړخونو ته اوږه ورکړي او افغان باید د خپل ژوند په روان او راتلونکي بهیر کې په علمي او ملي لحاظ د

هغې په وړاندې د بشپړ مسوولیت احساس وکړي.

د ربیع پښتو لا هسې بکره پرته ده:

د نړۍ د ژبو او ادبیاتو تاریخ او د هغو وده په علمي او منطقي لحاظ دا ټکی په ګوته کوي چې یو شمېر ژبې د خپلې بشړتیا او لوړې وړتیا له امله د زمانې په زړه کې د مختلفو عواملو او یا د ودې د قانونمندۍ له مخې په نورو ژبو او زماني حالاتو کې یا خورې شوې او یا له منځه تللې دي، لاتین پر څه ډول برخلیک اخته شوه سانسکرېت ولې اوس "کلاسیکه" ژبه شوه، په آریاني ژبو کې "اوېستا" ولې له خپلو همزولو ژبو پښتو او فارسي سره تر ننه را و نه رسېده؟ د دا ډول تاریخي برم لرونکو ژبو له منځه تلل او یا په نورو بڼو څرګندېدل په خپله په مختلفو ټولنیزو عواملو او ارزښتونو لکه واکمني، مذهبي ارزښت، کلتوري وړتیا او یا نه وړتیا (البته د ځینو خلکو او عواملو له نظره) پورې اړه لري چې یا به وده ورکوي او یا به یې نه ورکوي. که وده ورکړي نو پرمختګ او چلن یې دواړه کېدونکي دي او که پاملرنه ورته و نه شي نو هم له پرمختګه لوېږي او هم له چلنده. د نړۍ د ډېرو مهمو ژبو لکه چې څو بېلګې مو یادې کړې برخلیک همداسې شوی دی. لاتین اوس "کلاسیکه"ژبه ده، سانسکرېت اوس "کلاسیکه" ژبه شوه، چې برخلیک یې اوس په نړۍ کې یوازې په دغه پښتو لنډۍ کې ډېر ښه ځلېدای شي:

"دا خپل ښایست را پورې اور شو
لکه قاتل په بدرګه ځان تېرومه"

په دې کې شک نه شته چې نورو ژبې همدا اوس هم د بشر د اندو ژوند ډېره مهمه او ارزښتناکه پانګه په خپله سړه غېږه کې ساتي خو له دغې وړتیا سره سره اوس پر دغو ژبو ګڼې پرګڼې خبرې اترې نه کوي، بلکې ارزښتونه یې د هرې ورځې په تېرېدو سره خپلو ژبو ته رالېږدوي.

که چېرې د دغو ژبو د بډایې زېرمې او تاریخي شتوالي د اوږده بهیر د پرتلنې په څنګ کې پښتو ژبې ته کتنه کوو نو دا به د ژبو د تاریخ د څېړنې له مخې ویلای شو چې پښتو ژبه هم د ادبي زېرمې له پلوه او هم د تاریخي او زماني واټن په ترخ کې داسې ژبه ارزولای او څېړلای شو چې دغې ژبې د پورتنیو دوو ارزښتونو دوره او شپې ورځې تر اوسه نه دي، بشپړې کړې، پښتو اوس له خاپوړو د پورته کېدو په حال کې ده او د خپلې ځوانۍ په لور نوي ګامونه اخلي، تر اوسه دا ژبه نه درباړونو ته ختلې او نه هم د تاریخ په اوږدو کې بخت یاري ورسره کړې وه، پښتو اوس هڅه کوي چې ځانته پاڼې نیي او کالیداس وموهي، پښتو اوس هڅه کوي چې ځان له کلي تر پوهنتون پورې ورسوي، پښتو اوس اوس هڅه کوي چې له خپلو وړتیاوو څخه نړۍ، تاریخ او تمدن خبر

کړي او پښتو اوس نوې پر دې پوهېدلې لکه چې نومیالي بچي یې خوشال خان خټک (1613-1689م) پر رمز پوهېدلی و چې: "...پښتو لا هسې بکره پرته ده."

څلورم- پښتو او د "ورېښمو نوی بازار":

وروستی ټکی د پښتو ژبې د ودې او اړتیا په ترڅ کې زه فکر کوم چې دا هم د یادولو وړ دی چې پښتو په مرکزي اسیا کې په هغو ژبو کې راځي چې زیات شمېر او سېدونکي خبرې پرې کوي او د مرکزي اسیا ډېر مهم اقتصادي او فرهنګي ښارونه او حوزې لکه پېښور، جلال آباد، کوېټه، کندهار، کابل، غزني، پکتیا او نور د دغې ژبې په ولکه کې راځي، لکه چې د تاریخ په اوږدو کې پورتني ښارونه او د هغو اقتصادي او فرهنګي اړیکي د پاملرنې وړ وو، همداسې په اوسني عصر کې د نویو اقتصادي اړیکي په پام کې نیولو سره هم او د پاملرنې وړ دي. د پېښور، کوټې، کندهار او ننګرهار تود اقتصادي مارکېټ او د کابل فرهنګي او اداري نفوذ کولای شي نور هم د دغې ژبې لپاره په ټولنیزو، علمي او تخنیکي برخو کې رغنده ګامونه اوچت کړي، نن سبا پښتو ژبې خپله لاره په هره برخه کې ایستلې ده. نن سبا پښتو تر کمپیوټر، او انټرنېټ هم اوچت ګامونه اخلي، پښتو ژبې په تېرو دوو لسیزو کې هم خپله لار وایستله، دا که چا مینه ورسره وښوده او که دښمني، دې یې پروا و نه کړه همداسې که نن او سبا هم دا ژبه څوک وپالي او که نه بیا هم په خپل هوډ بریمنه ده، ځکه چې دا ژبه د یوه داسې ملت ژبه ده چې د ژوند د تاریخ جرړې او د اند و ژوند ماسې او حماسې یې په خپله دا ژبه او د هغې د ودې بهیر روښانه او ژوندی ساتي. پښتو نن سبا د مرکزي اسیا د خلکو له لویو ژبو څخه ده چې دا به یوازې د افغانستان، پښتونخوا او پاکستان په اوسېدونکو او طبیعي حدودو کې پاتې نه شي، بلکې د ګاونډیو خلکو د ورځني ژوند او فرهنګي موسسو ته به هم ډېر ژر د پاملرنې وړ لاره پیدا کړي.

دا وو زما هغه نیمګړې څه چې د پښتو ژبې په اړه مې ولیکل، په دې هیله چې د دغې ژبې په وړاندې زموږ نوی نسل د خپلو تېرو نسلونو په شان په ملي افغاني او علمي احساس سره تر هغو هم اوچت، پاخه ګامونه اوچت کړي. د پښتو ژبې لویه ښېګڼه دا ده چې موږ د هغې له پالنې، ودې او روزنې سره د افغانستان د ملي یووالي او په نړۍ کې د "افغان ملي هویت" ویاړ د ځان کولای شو. که څېرې دغه ټکی لږ په روښانه او څرګندو الفاظو کې ولیکم، باید ووایم چې موږ او زموږ هېواد او زموږ د هېواد تاریخ د اسیا په تمدن او تاریخو کې د مور حیثت لري، نن سبا چې په اسیا کې کوم هېوادونه زموږ د هېواد په شاوخوا کې پراته دي او د نوم او برم خاوندان شوي دوی له موږ څخه زېږېدلي، د دې پر ځای چې دغه ټکي ته پام وکړي، پرعکس زموږ پر سترګو کې له کالیو سره

راننوزي او هغه فرهنګ او فرهنګي ارزښتونه چې زموږ دي هغه د ځان بولي او له موږ څخه يې اخستې دي، چې يو هم په دغو ارزښتونو کې زموږ يو لږ نورې ژبې دي چې پارسي ژبه يې په سر کې راځي، لکه چې ما مخکې د دغې ليکنې په پيل کې يادونه وکړه ايران هڅه کوي ځان د فارسي ژبې وارث وبولي. هغه څه چې دوی د دغې ژبې په اړه اوس په خپله پاليسۍ کې تر لاس لاندې لري، زموږ لپاره ګټه نه لري، کوم مادي، امکانات چې دوی په واک کې لري، هغه ښيي چې هغه بايد د ايران د سرلوړۍ په لاره کې وي، نه د ټولو، دوی دا ډول چال چلند په دې خاطر تر سره کوي چې دوی فکر کوي او دا يو حقيقت هم دی چې پارسي د ايران د ډېرکي ژبه ده او تر نورو هېوادو دوی په دغه برخه کې د زيات مسووليت احساس کوي. همدې شان اوس زموږ لپاره هم د پښتو ژبې د ودې او پالنې اړتيا بايد همدا ارزښت ولري، ځکه پارسي خو موږ هم پالو هغوی هم، خو پښتو پالنه بيا زموږ د ملي هويت او خلکو د "ډېرکي" بنسټ جوړوي، هغه چې زموږ افغانيت" پر هغه باندې ولاړ دی. د افغانيت تر ټولو ښه سرمايه او روښانه معيار د افغانستان ټول اوسېدونکي دي، چې په بل نامه او د نورو په وياړ هېڅ ځای، ځای نه لري او د افغان ملي هويت يوه ځانګړتيا کېدای شي پښتو ژبه او د هغې لپاره په ملي هوډ او تفاهم سره ژمنه بشړه کړای شي.

اخځونه، پايځوړ او يادونې:

1- د نوموړي ټکي د ښې ځرګندوې او د ايرانيانو د افغانانو له فارسي پالنې څخه اخبرې د دوی په يو شمېر خپرونو کې هم له ورايه ښکاري. له تهران څخه خپرېدونکې ادبي او فرهنګي مجلې "آشنا" د 1375کال په "33" ګڼه کې ليکي چې: "در تاسيس مدارس برنامه های داریم برای تاجکستان و افغانستان که همزبان ماهستند بعضی ازین ها با خط فارسي اشنا نيستند، برنامه های ویژه ای برایشان تنظیم کردیم..." د افغانستان او تاجکستان يو رنګه بلل دا په خپله ښيي چې ايرانيان څومره د فارسي ژبې له غمه مړه او څومره ترې خبر دي؟

- دغه نظريه د لومړي ځل لپاره د کشمير د ډېر پخواني تاريخ راج ترنګيني چې په نظم کښل شوی انګريزي ژباړونکي پنډت زنجيت سيتارام چې د جواهرلال اوښی هم کېده، د "راج ترنګيني" په تعليقاتو کې وکښله په افغاني ليکنو کې د لومړي ځل لپاره د استاد رشاد او په را وروسته کې د زلمي هېوادمل "په هند کې د پښتو ژبې او ادبياتو د ايجاد او ودې پړاوونه" نومي اثر کې تکرار شوه. د نوموړي ليکوال پورتنۍ نظريه تر اوسه هم په خپل باور او ارزښت سره پاتې ده، ځکه هغه مهال چې ده دا نظريه کښلې وه په هغه وخت کې د پالي ژبې "قاموس"، "د پالي ژبې د خاصو نومونو قاموس" او نور آثار لا نه

وو خپاره شوي. د نوموړي ژبې او پښتو پرتله په خپله دا څرګندوي چې په نوموړي ژبه کې د پښتو ژبې او ساکایي تاریخ او خلکو یوه بشپړه زېرمه خوندي ده.

3- S.B Upadhyaya, Feeders of Indian Culture, New Delhi, 1989, P.(V).

د پورتني اثر لیکوال د هند د ټولنیزو او کلتوري څېړنو په برخه کې په تېره بیا د لرغوني فرهنګ او فرهنګي تاریخ څېړنې په برخه کې د پاملرنې وړ لیکنې کړې چې په علمي لحاظ یې د ده نوم اوچت کړی دی. "بي اس اپادهیایا" د هندي دایره المعارف سموونکی او کره کوونکی هم و. په بنارس پوهتون او د هند په یو شمېر نورو کالجونو کې یې د استاد په توګه هم دنده تر سره کړې ده. د ده له مهمو آثارو څخه "په ریګویدا کې د ښځو ونډه" او "د کالیداس په لیکنو کې هندوستان" دی. د عمر په وروستیو کې په مورسش کې هند سفیر و چې هلته مړ شوی هم دی. پورتنی اثر یې د تېرو شلو کلونو په اوږدو کې تر اوسه دوه ځلې چاپ شوی دی.

4- اکاNیمسن عبدالشکور رشاد، د پاڼي نې ابنت ادهالي او په هغه کې پښتو کلمې، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، کابل 1356 کال.

5- S.Abid Huasin, The National Culture of India, New Delhi, 1998, P.27.

6- M.K Gandhi, An Autobiography or the story of my experiments with trwth Ahmed abad, 1995.P.16.(62)